

Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Profili ve Yaşam Koşulları

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
GÖÇ İDARESİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

HACETTEPE
ÜNİVERSİTESİ
NEE NÜFUS
ETÜTLERİ
ENSTİTÜSÜ

Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Profili ve Yaşam Koşulları

Ankara 2017

Türkiye’de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların
Profili ve Yaşam Koşulları

Ankara, 2017

Yayın No: NEE-HÜ.17.03

ISBN: 978-975-491-448-1

Basım:

Elma Teknik Basım Matbaacılık
Çatal Sokak 11/A Maltepe 06570 Ankara
Tel: 312 229 92 65
www.elmateknikbasim.com

Düzenleme:

Merdiven Reklam Tanıtım
merdivenreklamtanitim@gmail.com
Tel: 312 232 30 88

©

Bu yayında yer alan bilgilerden Hacettepe Üniversitesi Nüfus
Etütleri Enstitüsü sorumludur ve bu bilgiler hiçbir şekilde T.C.
İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün görüşünü
yansıtmamaktadır.

İçindekiler

Tablolar	4
Şekiller.....	9
Kısaltmalar Listesi.....	10
Önsöz	11
Önsöz	13
Sunuş.....	15
Konu, Amaç ve Yöntem <i>Mehmet Ali Eryurt, İsmet Koç, A. Sinan Türkyılmaz ve Tuğba Adalı.....</i>	17
Türkiye’de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancılara İlişkin Mevcut Verinin Analizi <i>İsmet Koç ve Mehmet Ali Eryurt .....</i>	39
Cevaplayıcıların Sosyo-Demografik ve Ekonomik Özellikleri <i>İsmet Koç, Pelin Çağatay ve Tuğba Adalı.....</i>	67
Türkiye’ye Göç ve İkamet Süreci <i>Mehmet Ali Eryurt, Ayşe Abbasoğlu-Özgören ve Faruk Keskin .....</i>	95
İkamet İzni Konusunda Yaşanan Zorluklar ve Bilgi Seviyesi <i>A. Banu Ergöçmen, Tuğba Adalı ve Melike Saraç .....</i>	131
Türkiye’ye Uyum, Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma, Ayrımcılık ve Geleceğe İlişkin Planlar <i>Alanur Çavlin, İlknur Yüksel-Kaptanoğlu ve Zehra Yayla .....</i>	161
Sonuçlar ve Öneriler <i>İsmet Koç ve Mehmet Ali Eryurt .....</i>	197
Kaynaklar	213
EK A – Araştırma Ekibi ve Görev Dağılımı.....	215
EK B – SoruKağıtları.....	217

Tablolar

Tablo 1.1.	Araştırmanın Örnekleme	32
Tablo 1.2.	Örneklem Uygulaması	36
Tablo 1.3.	İl Toplamları İçin Kullanılan Ağırlıklar	37
Tablo 2.1.	Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların İkamet Nedenlerine Göre Sayısal ve Yüzde Dağılımı, 2000-2014	41
Tablo 2.2.	Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Uyruklarına Göre Sayısal Dağılımı, 2013	42
Tablo 2.3.	Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Uyruklarına Göre Sayısal Dağılımı, 2014	43
Tablo 2.4.	Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Uyruklarına ve Çalışma Amaçlı İkamet İzin Sayılarına Göre Sayısal Büyüklüğü, 2013	44
Tablo 2.5.	Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Uyruklarına ve Eğitim Amaçlı İkamet İzin Sayılarına Göre Sayısal Büyüklüğü, 2013	44
Tablo 2.6.	Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Uyruklarına ve Muhtelif Amaçlı İkamet İzin Sayılarına Göre Sayısal Büyüklüğü, 2013	45
Tablo 2.7.	Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Uyruklarına ve İkamet İzni Alma Nedenlerine Göre Sayısal Büyüklüğü, 2014	45
Tablo 2.8.	Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Yaşadıkları İllere Göre Sayısal Büyüklüğü, 2014	46
Tablo 2.9.	Çalışma İzni Alan Yabancıların Çalışma İzin Türlerine Göre Dağılımı, 2003-2015	49
Tablo 2.10	Çalışma İzni Alan Yabancıların Cinsiyete Göre Dağılımı, 2004-2015	50
Tablo 2.11	Çalışma İzni Alan Yabancıların Cinsiyete ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı, 2015	50
Tablo 2.12	Çalışma İzni Alan Yabancıların Cinsiyete ve Eğitim Seviyesine Göre Dağılımı, 2015	51
Tablo 2.13	Çalışma İzni Alan Yabancıların En Yaygın Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı, 2015	52
Tablo 2.14	Çalışma İzni Alan Yabancıların Uyruklarına Göre Dağılımı ve Kadınların Payı, 2015	53
Tablo 2.15.	Çalışma İzni Alan Yabancıların Çalıştıkları İllerin Dağılımı, 2015	54
Tablo 2.16.	Türkiye'deki Üniversitelerde Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Sayısal Büyüklüğü, 1983-2015	55
Tablo 2.16A.	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ndeki Yabancı Nüfusun Büyüklüğü ve Türkiye Nüfusu İçindeki Payı, 2007-2015	57
Tablo 2.17.	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ndeki Yabancı Nüfusun Bölgelere ve Cinsiyete Göre Dağılımı ve Cinsiyet Oranı, 2014	57
Tablo 2.18.	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ndeki Yabancı Nüfusun Uyruklarına Göre Dağılımı, 2014	58
Tablo 2.19.	Türkiye'de Yaşayan Nüfusun Doğdukları Ünelere Göre Sayısal ve Yüzde Dağılımı (Bin kişi), 2011	59

Tablo 2.20.	En Son İkamet Edilen Ülkeye ve Cinsiyete Göre Nüfusun Dağılımı (Bin kişi), 2011	60
Tablo 2.21.	Evllenme İstatistiklerinde Yabancı Gelin ve Damatların Sayısal Büyüklüğü, 2009-2014	61
Tablo 2.22.	Evllenme İstatistiklerinde Damadın ve Gelinin Uyuşmasına Göre Sayısal Büyüklüklerin Dağılımı, 2014	62
Tablo 2.23.	Konut Satış İstatistiklerinde Yabancılara Yapılan Konut satışlarının Sayısal Dağılımı, 2013-2016	65
Tablo 3.1.	Cevaplayıcıların Temel Demografik Özelliklerinin İllere Göre Yüzde Dağılımı	68
Tablo 3.2.	Cevaplayıcıların Temel Demografik Özelliklerinin İkamet Türlerine Göre Yüzde Dağılımı	69
Tablo 3.3.	Cevaplayıcıların Temel Demografik Özelliklerinin Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı	70
Tablo 3.4.	Cevaplayıcıların Doğdukları Ülke Ve Uyruklarına Göre Yüzde Dağılımı	71
Tablo 3.5.	Cevaplayıcıların Temel Demografik Özelliklerinin ve İkamet Türlerinin Uyruklarının Ait Olduğu Bölgelere Göre Yüzde Dağılımı	73
Tablo 3.6.	Cevaplayıcıların Yaşadıkları Yerlerin ve Birlikte Yaşama Örüntülerinin İllere Göre Yüzde Dağılımı	75
Tablo 3.7.	Cevaplayıcıların Yaşadıkları Yerlerin ve Birlikte Yaşama Örüntülerinin İkamet İzin Türlerine Göre Yüzde Dağılımı	76
Tablo 3.8.	Cevaplayıcıların Yaşadıkları Yerlerin ve Birlikte Yaşama Örüntülerinin Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı	77
Tablo 3.9.	Cevaplayıcıların Eğitim Durumlarının İllere Göre Yüzde Dağılımı	79
Tablo 3.10.	Cevaplayıcıların Eğitim Durumlarının İkamet Türlerine Göre Yüzde Dağılımı	80
Tablo 3.11.	Cevaplayıcıların Eğitim Durumlarının Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı	81
Tablo 3.12.	Cevaplayıcıların Çalışma ve Sağlık Güvence Durumlarının İllere Göre Yüzde Dağılımı	82
Tablo 3.13.	Cevaplayıcıların Çalışma ve Sağlık Güvence Durumlarının Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı	83
Tablo 3.14.	Cevaplayıcıların Anadillerinin ve Anadili Dışında Bir Dil Bilme Durumlarının İllere Göre Yüzde Dağılımı	84
Tablo 3.15.	Cevaplayıcıların Anadillerinin ve Anadili Dışında Bir Dil Bilme Durumlarının Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı	85
Tablo 3.16.	Cevaplayıcıların Anadillerinin ve Anadili Dışında Bir Dil Bilme Durumlarının Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı	87
Tablo 3.17.	Cevaplayıcıların Eşlerinin Temel Özelliklerinin İllere Göre Yüzde Dağılımı	88
Tablo 3.18.	Cevaplayıcıların Eşlerinin Temel Özelliklerinin İkamet Türüne Göre Yüzde Dağılımı	89
Tablo 3.19.	Cevaplayıcıların Eşlerinin Temel Özelliklerine Göre İller Bazında Yüzde Dağılımı	90
Tablo 3.20.	Cevaplayıcıların Çocuklarının Temel Özelliklerinin İllere Göre Yüzde Dağılımı	92

Tablo 3.21.	Cevaplayıcıların Çocuklarının Temel Özelliklerinin İkamet Türüne Göre Yüzde Dağılımı	93
Tablo 3.22.	Cevaplayıcıların Çocuklarının Temel Özelliklerinin Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı	94
Tablo 4.1.	Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre Türkiye'de İkamet Nedenlerinin Yüzde Dağılımı	97
Tablo 4.2.	Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre Göç Öncesi Türkiye'de Yaşayan Akraba veya Tanıdıklarının Olması Durumu	98
Tablo 4.3.	Cevaplayıcıların Türkiye'de Aldıkları İlk İkamet İzin Türü ve Şu An Sahip Oldukları İkamet İzin Türünün Yüzde Dağılımı	100
Tablo 4.4.	İlk Alınan İkamet İzin Türüne Göre Şu Anki İkamet İzin Türü	101
Tablo 4.5.	Mevcut İkamet İzin Türüne Göre Cevaplayıcıların Temel Özelliklerinin Yüzde Dağılımı	103
Tablo 4.6.	Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre Türkiye'de Yaşama Süresi (yıl)	105
Tablo 4.7.	Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığına Başvuru Durumu	107
Tablo 4.8.	Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığına Başvurmuş Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre Yüzde Dağılımı	109
Tablo 4.9.	Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığına Başvurmamış Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre Başvuru Planı	111
Tablo 4.10.	Halen Eğitimine Devam Eden Öğrenci İkamet İznine Sahip Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre Türkiye Dışında Diploma Almış Olma ve Bu Diplomalarnın Türkiye'de Tanınması İçin Başvuru Durumları	113
Tablo 4.11.	Halen Eğitimine Devam Eden Öğrenci İkamet İznine Sahip Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre Türkiye'de Aldığı Eğitimin Düzeyi	114
Tablo 4.12.	Halen Eğitimine Devam Eden Öğrenci İkamet İznine Sahip Cevaplayıcıların Lise Sonrası Türkiye'de Eğitim Aldıkları Alan	115
Tablo 4.13.	Halen Eğitimine Devam Eden Öğrenci İkamet İznine Sahip Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre Eğitim Gördükleri Dil ve Türkçe Eğitimde Zorlanma Durumları	116
Tablo 4.14.	Halen Eğitimine Devam Eden Öğrenci İkamet İznine Sahip Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre Burs Alma Durumu ve Burs Alanlar İçin Bursun Kaynağı	118
Tablo 4.15.	Halen Eğitimine Devam Eden Öğrenci İkamet İznine Sahip Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre Eğitim İçin Türkiye'yi Seçme Nedenleri	121
Tablo 4.16.	Çalışma İzni Almış Cevaplayıcıların Türkiye'de Çalışma Durumları ve Halen Çalışan Cevaplayıcıların Şu Anki Çalışma ve İkamet İzin Durumları	122
Tablo 4.17.	Çalışma İznine Sahip Halen Çalışan Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre İş Özellikleri: Sektör, Statü, Sosyal Güvence, Ücret ve Ortalama İş Sayısı	124
Tablo 4.18.	Aile İkamet İznine Sahip Halen Evli Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre Evliliği, Eşlerinin Eğitim ve Çalışma Durumu ve Çocuk Sayısı	126
Tablo 4.19.	Taşınmaz Mal Nedeniyle İkamet İzni Almış Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre Yüzde Dağılımı	127
Tablo 4.20.	Taşınmaz Mal Nedeniyle İkamet İzni Almış Cevaplayıcıların Taşınmazla İlgili Özellikleri ve Taşınmaz Alma Nedenleri	128
Tablo 5.1.	Araştırma Kapsamında Görüşülen Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların İkamet İzni Başvurularıyla İlgili Bazı Temel Konularda Sorun Yaşama Oranları	134

Tablo 5.2.	Araştırma Kapsamında Görüşülen Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Türkiye'de Buldukları Süre İçinde Herhangi Bir Dönemde Düzensiz Göçmen Statüsüne Düşme Oranları	137
Tablo 5.3.	Araştırma Kapsamında Görüşülen Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların İkamet İzni Başvurularıyla İlgili Temel İşlemleri Bilme Oranları	139
Tablo 5.4	Araştırma Kapsamında Görüşülen Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda İkamet İzinleriyle İlgili Yapılan Değişiklikleri Takip Etmeleri ve Takip Edenlerin Yararlandıkları Bilgi Kaynakları	143
Tablo 5.5	Araştırma Kapsamında Görüşülen Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancılar Arasında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda İkamet İzinleriyle İlgili Yapılan Değişiklikleri Takip Edenlerin Yararlandıkları Diğer Kaynaklar	144
Tablo 5.6	Araştırma Kapsamında Görüşülen Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların İkamet İzni İşlemleri ve Süreciyle İlgili Olarak Bazı Kuralları Duyma Oranları	148
Tablo 5.7	Aile İkamet İzniyle İlgili Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda Yer Alan Bazı Maddelerin Duyulmuş Olma Oranları	150
Tablo 5.8	Araştırma Kapsamında Görüşülen Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Aile İkamet İzniyle İlgili Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda Yer Alan Bazı Maddelere Dayanarak Kendisinin veya Ailesinin İkamet İzni İşlemlerinde Karar Alınma Oranları	153
Tablo 5.9	Araştırma Kapsamında Görüşülen Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Öğrenci İkamet İzniyle İlgili Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda Yer Alan Bazı Maddeleri Duymuş Olma Oranları	157
Tablo 6.1.	Araştırma Nüfusunun Türkiye'ye Gelmeden Önce Türkçe Konuşma, Türkçe Yazma ve Türkçe Okuma Düzeyinin ve Kursu Gitme Durumunun Yüzde Dağılımı	164
Tablo 6.2.	Araştırma Nüfusunun Türkiye'de Türkçe Kursuna Gitme ve Bu Kurstan Türkçe Öğrenmeye Sağladığı Faydanın Yüzde Dağılımı	166
Tablo 6.3.	Göçmenlerin Araştırma Tarihinde Türkçe Konuşma, Türkçe Yazma ve Türkçe Okuma Düzeyinin Yüzde Dağılımı	169
Tablo 6.4.	Araştırma Nüfusunun Aile, Arkadaş ve İş Yeri Ortamında Türkçeyi Kullanma Sıklığının Yüzde Dağılımı	171
Tablo 6.5.	Türkçe Gazete Okuma, Türkçe Yayın Seyretme ve Türkçe İnternet Sitelerini Ziyaret Etme Sıklığının Yüzde Dağılımı	172
Tablo 6.6.	Kültürel Faaliyetlere Katılma, Şehir İçi Toplu Taşıma Araçlarını Kullanma ve Şehir Merkezine Gitme Sıklığının Yüzde Dağılımı	174
Tablo 6.7.	Araştırma Nüfusunun Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları ve Türkiye'de Yaşayan Diğer Yabancılar ile Olan İlişkilerini Değerlendirmelerinin Yüzde Dağılımı	176
Tablo 6.8.	Son Bir Ay İçerisinde Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlarını ve Türkiye'de Yaşayan Diğer Yabancıları Evlerinde Ziyaret Etme ve Onlar Tarafından Ziyaret Edilme Durumunun Yüzde Dağılımı	177
Tablo 6.9.	Araştırma Nüfusunun Türkiye Dışındaki Akraba ve Arkadaşlarıyla Haberleşme Durumunun Yüzde Dağılımı	179
Tablo 6.10.	Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma	181
Tablo 6.11.	Türkiye'deki Sağlık Hizmetlerinden Memnuniyet ve Sağlık Sigortası Kapsamında Olanların Sağlık Harcamalarının Karşılama Yüzdesinin Dağılımı	182
Tablo 6.12.	Herhangi Bir Kurum veya Kuruluştan Nakdi veya Ayni Herhangi Bir Yardım Alma Durumlarının Yüzde Dağılımı	184

Tablo 6.13	Bazı Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Ayrımcılığa Maruz Kalma Durumunun Yüzde Dağılımı	187
Tablo 6.14.	Araştırma Nüfusunun Türkiye'de Gündelik Hayatta, Ev Ararken, İş Ararken veya İş Yerinde Uyrukları Nedeniyle Ayrımcılığa Maruz Kalma Durumunun Yüzde Dağılımı	189
Tablo 6.15.	Kendilerini Güvende Hissetmelerinin ve Fiziksel/Cinsel Şiddete Maruz Kalmalarının Yüzde Dağılımı	191
Tablo 6.16.	Araştırma Nüfusunun Türkiye'de Kalmak İstedikleri Sürenin Yüzde Dağılımı	193
Tablo 6.17.	Araştırma Nüfusunun Türkiye'de Kalmak İstemesinin Nedenlerinin Yüzdesi	194
Tablo 6.18.	Araştırma Nüfusunda Birkaç Yıl Sonra Türkiye'den Gitmek İsteyenlerin Türkiye'den Gitmek İstemesinin Nedenlerinin Yüzdesi	195
Tablo 6.19.	İleride Türkiye Dışında Yaşamak İsteyen Araştırma Nüfusunun Gitmek İstedığı Bölgelere Göre Yüzde Dağılımı	195

Şekiller

Şekil 1.1.	Araştırma İlleri ve Tamamlanmış Görüşmelerin Dağılımı	32
Şekil 1.2.	İstanbul İlindeki Tamamlanmış Görüşmelerin Dağılımı	32
Şekil 1.3.	Ankara İlindeki Tamamlanmış Görüşmelerin Dağılımı	33
Şekil 1.4.	Antalya İlindeki Tamamlanmış Görüşmelerin Dağılımı	33
Şekil 1.5.	İzmir İlindeki Tamamlanmış Görüşmelerin Dağılımı	34
Şekil 1.6.	Gaziantep İlindeki Tamamlanmış Görüşmelerin Dağılımı	34
Şekil 1.7.	Erzurum İlindeki Tamamlanmış Görüşmelerin Dağılımı	35
Şekil 1.8.	Trabzon İlindeki Tamamlanmış Görüşmelerin Dağılımı	35
Şekil 2.1.	Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancı Nüfusa İlişkin Veri Kaynakları	40
Şekil 4.1.	Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Türkiye'ye İkamet Etmek Amacıyla İlk Girişlerinden İtibaren Almış Oldukları İzin Türleri	101
Şekil 4.2.	Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlık Başvurusunda Bulunan Cevaplayıcıların Başvuru Durumu	108
Şekil 4.3.	Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlık Başvurusunda Bulunan Cevaplayıcıların Başvuru Yılı	108
Şekil 4.4.	Halen Eğitimine Devam Eden Öğrenci İkamet İznine Sahip Bursiyer Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre Yüzde Dağılımı	119
Şekil 4.5.	Halen Eğitimine Devam Eden Öğrenci İkamet İznine Sahip Bursiyer Cevaplayıcıların Türkiye'de Eğitim Aldıkları Düzey ve Alana Göre Yüzde Dağılımı	120
Şekil 5.1.	Araştırma Kapsamında Görüşülen Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Herhangi Bir Dönemde Düzensiz Göçmen Statüsüne Düşme Nedenleri	136
Şekil 5.2.	Araştırma Kapsamında Görüşülen Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Kanundaki Değişiklikleri Çeşitli Resmi Kanallardan Takip Etme Oranları	141
Şekil 5.3.	Araştırma Kapsamında Görüşülen Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Kanundaki Değişiklikleri Çeşitli Diğer Kanallardan Takip Etme Oranları	142
Şekil 5.4.	Araştırma Kapsamında Görüşülen Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancılar Arasında Aile İkamet İzniyle İlgili Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda Yer Alan Bazı Maddeleri Duymuş Olanların Söz Konusu Kanun Maddelerini Yararlı Olarak Değerlendirme Oranları	155
Şekil 5.5.	Araştırma Kapsamında Görüşülen Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancılar Arasında Öğrenci İkamet İzniyle İlgili Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda Yer Alan Bazı Maddeleri Duyanların Söz Konusu Kanun Maddelerini Yararlı Olarak Değerlendirme Oranları ve Yükseköğretim Öğrencilerinin Çalışma Hakkına İlişkin Bilgi Sahibi Olanlar Arasından Türkiye'de Öğrenciyken Çalışmış Olanların Oranı	159

Kısaltmalar Listesi

AB	Avrupa Birliği
ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
ÇSGB	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
GİGM	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
HÜNEE	Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
NKA	Nüfus ve Konut Araştırması
ÖSYM	Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi
TCK	Türk Ceza Kanunu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
YİMER	Yabancılar İletişim Merkezi
YÖK	Yükseköğretim Kurulu
YUKK	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

Önsöz

Göç hareketlerinin yoğun olarak yaşandığı ve milyonlarca yabancıya ev sahipliği yapan Türkiye, son dönemde oluşan ekonomik ve siyasi gücü, istikrarlı yapısı nedeniyle düzenli göçmenler için çekim merkezi haline gelmiştir.

Bu durum Ülkemize ikamet veya çalışma amaçlı gelen yabancıların mevcut durumunun incelenmesi ve gerekli analizlerin yapılması ihtiyacını doğurmuştur. Türkiye’de ikamet ve çalışma izni sahibi yabancıların yaşam koşullarının araştırılmasını amaçlayan “Türkiye’de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Profili ve Yaşam Koşullarının Araştırılması” projesi ile kapsamlı bir çalışma yürütülmüştür. Yabancıların gerek Türkiye’ye göç etmeden önceki durumları gerekse buradaki yaşam koşullarının detaylı bir şekilde analiz edilmesinin yanı sıra eğitim, sağlık, medeni durum, çalışma koşulları, gelecek planları gibi konularda önemli bilgiler edinilmiştir. Bu kitap, yabancılara Ülkemizde ikamet etme izni veren Genel Müdürlüğümüz ve aynı zamanda ikamet izni yerine de geçen çalışma izni veren Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı öncelikli olmak üzere, yabancılara yönelik hizmet üreten diğer kamu kurum ve kuruluşları için önemli veriler içermektedir.

Düzensiz göçle mücadele etmenin en etkili yolunun düzenli göçü teşvik etmek olduğu anlayışıyla hareket eden Ülkemiz; ekonomik büyüme ve kalkınmayı destekleyen, kamu güvenliğini muhafaza eden ve göçmenlerin insan haklarının korunmasını amaçlayan etkili bir göç yönetim sistemi oluşturmaya çalışmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün belirlediği öncelikler doğrultusunda Türkiye’nin deneyimlediği düzenli göçün yasal mevzuatı, mevcut verinin analizi, ikamet süreci ve saha çalışması sonuçları bu kitapta sunulmuştur.

İnanıyorum ki bu çalışma, hem Ülkemizde yasal olarak ikamet eden yabancılar için hem de bu alanda çalışan kişiler için katkı sağlayacaktır. Ulusal kaynaklardan fonlanan projenin uygulayıcılığını Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü üstlenmiştir, proje yürütücüsü Doç. Dr. Mehmet Ali ERYURT’a ve Nüfus Etütleri Enstitüsü’nün bütün proje ekibine katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Atilla TOROS

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürü

Önsöz

Türkiye bir göç ülkesidir; Asya ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan, tarih boyunca önemli göç hareketlerinin geçiş rotası üzerinde olan Anadolu toprakları, bu hüviyetini halen devam ettirmektedir. Türkiye bir yandan göç veren ülke niteliğine sahipken diğer yandan farklı türden göç hareketliliğinin ev sahibidir ve yakın zamanlı göçler ile hedef ülke olma konumu giderek artmaktadır. Bölge ülkeleri ile tarihi ve kültürel bağlar, civar coğrafyada yaşanan savaşlar, iç çatışmalar, siyasi istikrarsızlıklar, artan yoksulluk, pek çok ülke ile yapılan ikili anlaşmalar neticesinde sağlanan vize kolaylıkları ve bunlara ilaveten Türkiye'nin ekonomik gücünün artması gibi faktörler daha çok sayıda göçmenin Türkiye'ye yönelmesine yol açmaktadır.

Türkiye'nin ev sahipliği yaptığı, sayıları üç milyonu aşan Suriyeli göçmenler ülke gündeminde önemli bir yer tutsa da, Türkiye'de yasal olarak ikamet etmek üzere izin başvurusunda bulunan yabancıların sayısı giderek artmaktadır. Bu sayının artmasında çeşitli faktörler rol oynamaktadır. Türkiye'nin ekonomik gücü çalışma izni başvurularının artmasına yol açmış, kamu kaynaklı Türkiye bursları ise özellikle Türkiye ile dil, tarih ve kültür birliği olan ülkelerdeki öğrencilerin eğitim almak üzere Türkiye'yi tercih etmelerini sağlamıştır. Yabancılara konut satış istatistiklerinde de yakın dönemde önemli bir artış görülmüş, taşınmaz mal edinilmesi nedeniyle ikamet izni başvurularında artış olmuştur. Evlenme, aile birleşmesi, emeklilik sonrası yerleşme gibi muhtelif nedenlerle de Türkiye'ye ikamet izni başvurusunda bulunmaktadır. Göç eden kitlenin içine katıldığı yeni toplumsal çevreyi, göç alan kitlelerin de içlerine yeni katılan göçmen kitleleri anlaması ve yeni bir ortak toplumsal yapı oluşumu çerçevesinde bilgiye ihtiyaç vardır. Bu nedenle, T. C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile birlikte gerçekleştirdiğimiz “Ülkemizde Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Profili ve Yaşam Koşulları Araştırması” özel bir önem taşımaktadır. Araştırma, Türkiye'de yasal olarak ikamet eden yabancılar konusunda yapılan en kapsamlı çalışmadır.

Bu çalışmanın başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün katkılarını belirtmek isterim. Başta Göç İdaresi Genel Müdürü Atilla Torres, Göç Politika ve Projeleri Daire Başkanı Abdullah Ayaz olmak üzere tüm proje izleme ekibine teşekkür ederim. Desteğini her zaman aldığımız Rektörümüz Prof. Dr. A. Haluk Özen'e ve yardımlarını esirgemeyen üniversitemiz yönetici ve idarecilerine şükranlarımı sunarım. Enstitümüz adına projenin yürütücülüğünü başarıyla yapan Doç. Dr. Mehmet Ali Eryurt'u kutlar, projeye emeği geçen tüm akademik ve idari personelimizi başarılı çalışmalarını için tebrik ederim.

Prof. Dr. A. Banu ERGÖÇMEN

Nüfus Etütleri Enstitüsü Müdürü

Sunuş

Uluslararası göç literatüründe uzun yıllar boyunca göç veren bir ülke olarak değerlendirilen Türkiye, ekonomik gücünün artması, bölge ülkeleri ile tarihsel, kültürel bağları gibi çekici faktörler ve sınır komşusu olan ülkelerdeki siyasi istikrarsızlıklar, savaşlar, yoksulluk gibi itici faktörler nedeniyle artık 1980'ler öncesinde olduğu gibi sadece göç veren bir ülke değil, göç alan bir ülke konumuna gelmiştir. Yakın zamana kadar daha çok transit ülke olarak bilinen Türkiye, artık hedef ülke konumundadır.

Resmi istatistikler incelendiğinde, T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) kayıtlarına göre, ikamet izni Türkiye'de bulunan yabancıların sayısının 2005-2016 döneminde 178.964'den 461.217'ye yükseldiği görülmektedir. Hızla artmaya devam eden bu sayı 25.05.2017 itibarı ile 569.693'e ulaşarak yaklaşık üç katlık bir artış gerçekleşmiştir. Türkiye'de mevcut çalışmalar ve araştırmalar daha çok düzensiz göç hareketlerine yoğunlaşmış, yasal olarak ikamet eden yabancılarla ilgili pek az çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Türkiye'de çalışmak, eğitim görmek ya da muhtelif nedenlerle yasal olarak ikamet eden yabancıların Türkiye'ye göç etme nedenleri, Türkiye'de kalma süreleri, uyum durumları, yaşam koşulları ve geleceğe ilişkin hedefleri, planları hakkında bilgi toplamak ve politika önceliklerini buna göre belirlemek amacıyla, "Ülkemizde Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Profili ve Yaşam Koşulları" başlıklı bir proje geliştirmiştir. Projenin yürütülmesinin sorumluluğunu Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (HÜNEE) üstlenmiştir.

Proje kapsamında öncelikli olarak yasal mevzuatın, farklı kurumlar tarafından derlenen mevcut istatistik verilerin analizini içeren bir "Mevcut Durum Analizi" yapılmış ve rapor haline getirilerek GİGM'ye teslim edilmiştir. Ardından, nicel saha araştırması için, farklı ülkelerde uygulanan sorukağıtları kapsamlı bir şekilde inceleyerek araştırmanın sorukağıdı hazırlanmış, Türkiye'de ikamet eden yabancı uyruklu kişilerle sorukağıdının akışını ve soruların anlaşılabilirliğini test etmek amacıyla yüz yüze görüşmeler yapılarak ön deneme araştırması gerçekleştirilmiş ve basılı sorukağıdı hazırlanmıştır. Bu araştırmada Enstitümüzün yürüttüğü önceki araştırmalardan farklı olarak, ilk defa bilgisayar destekli kişi görüşmesi (CAPI) tekniği uygulanmış ve görüşmeler tablet kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Tablet uygulamasına yönelik geliştirilen yazılım için, Ankara İli Çankaya İlçesinde 150 kişilik bir örneklem üzerinde ayrı bir ön deneme çalışması gerçekleştirilmiş, basılı sorukağıdına ve tablet yazılımına nihai hali verilmiştir. Bu araştırma kapsamında bir başka yeni uygulama, görüşme yapılacak yabancı uyruklu kişilere GİGM ve HÜNEE imzalı Türkçe ve İngilizce olarak hazırlanmış bilgilendirme mektuplarının gönderilmesi olmuştur. Çalışma kapsamındaki deneyim, mektup uygulamasının faydalı olduğunu göstermiştir. Araştırmaya

özgü diğer uygulamalar ise, cevaplayıcıların yabancı uyruklu kişiler olması nedeniyle niceliksel saha çalışmasında görev alan görüşmecilerin tamamının çok iyi düzeyde Türkçe ve İngilizce bilmelerinin zorunlu olması ve Türkiye'de ikamet eden yasal yabancılar arasında yaygın olarak konuşulan Arapça, Rusça ve Farsça gibi dilleri bilen birer görüşmecinin de araştırma illerine gitmesinin sağlanması olmuştur. Araştırmanın sorukağıdı da Türkçe'nin yanı sıra İngilizce, Arapça, Farsça ve Rusça dillerine çevrilerek farklı dillerde görüşme yapılması mümkün kılınmıştır.

Araştırmanın saha çalışmasının gerçekleştirileceği iller proje şartnamesinde belirtildiği gibi Türkiye'nin 7 coğrafi bölgesinden uluslararası göç konusunda ön plana çıkan birer il seçilmesi suretiyle belirlenmiş ve saha çalışması Ankara, Antalya, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, İzmir ve Trabzon İllerinde yürütülmüştür. Saha çalışmasının örnekleme sistematik tesadüfi örneklem yöntemiyle her bir il için ayrı ayrı seçilmiştir. Saha araştırmasının barındırdığı en önemli zorluklardan bir tanesi, çerçeve listede yer alan adres bilgilerinin güncel olmaması nedeniyle seçilen kişilerin yaklaşık üçte ikisine ulaşamaması olmuştur. Bu nedenle, hedeflenen tamamlanmış görüşme sayısı olan 750 kişiye ulaşmak için 2.250 kişilik bir örneklem seçilmiştir. Saha çalışmasında görev alacak kişiler 11-16 Nisan 2016 tarihleri arasında 4 günü sınıf içi teorik eğitim, 1 günü pilot saha uygulaması olmak üzere 5 tam günlük bir eğitim almışlardır. Saha çalışması 18 Nisan 2016 tarihinde başlamış ve son görüşme 16 Mayıs 2016 tarihinde yapılmıştır. Araştırma sonucunda gerçekleşen tamamlanmış görüşme sayısı 761 olmuştur.

Araştırmanın gerçekleştirilmesinde ve bu yayının hazırlanmasında finansal destek, projenin yararlanıcı kurumu olan T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından sağlanmıştır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü sadece finansal destek sağlamakla kalmamış, örneklem seçimi ve saha araştırması organizasyonunun her aşamasında katkıda bulunmuştur. Bu vesile ile Göç İdaresi Genel Müdürü Atilla TOROS'a, Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanı Abdullah AYAZ'a, Proje İzleme Ekibinin tüm üyelerine, araştırmanın gerçekleştirildiği illerdeki İl Göç İdaresi Müdürlüklerine katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Kendine özgü pek çok zorluğu bünyesinde barındıran bu çalışmada ekip başı ve görüşmeci olarak görev alan ve araştırmanın başarılı bir şekilde tamamlanmasını sağlayan tüm saha ekibine; araştırmamıza katılmayı kabul ederek değerli zamanlarını bize ayıran tüm cevaplayıcılara teşekkür ederim.

Son olarak, Rektörümüz Prof. Dr. A. Haluk ÖZEN'e çalışmanın her aşamasında vermiş olduğu destekten dolayı şükranlarımı sunarım. Araştırma deneyimleri ve bilgi birikimleri ile pek çok zor araştırmanın altından kalktıkları gibi bu araştırmanın da başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlayan başta Enstitü Müdürümüz Prof. Dr. A. Banu ERGÖÇMEN olmak üzere Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün tüm akademik ve idari personeline en içten teşekkürlerimi sunarım.

Doç. Dr. Mehmet Ali ERYURT

Proje Yürütücüsü

Bölüm 1

Konu, Amaç ve Yöntem

Mehmet Ali Eryurt, İsmet Koç, A. Sinan Türkyılmaz ve Tuğba Adalı

1.1. Konu

Türkiye'nin göç tarihine bakıldığında, ülkenin yoğun bir iç göç sürecinin yanı sıra yoğun bir dış göç süreci yaşayan bir ülke olduğu görülmektedir. Cumhuriyetin ilanından sonra anavatan dışında kalan Türklerin "ulusal inşa süreci" kapsamında Kafkaslardan ve Balkanlardan anavatana aktarılması bir dizi nüfus mübadelesi uygulaması ile sağlanmaya çalışılmıştır. 1960'lı yıllardan başlayarak ülke içindeki işsizlik baskısını hafifletmek ve artan ödemeler dengesi açığını kapatabilmek için Almanya, Hollanda, Belçika ve Fransa ile yapılan karşılıklı anlaşmalarla işgücü göçünün önü açılmıştır. Daha sonraki dönemlerde aile birleşmeleri ile devam eden yoğun dışa göç süreci günümüzde farklı biçimlerde, özellikle de proje temelli işgücü göçü biçiminde devam etmektedir. 1970'li yıllarla birlikte ise, Türkiye hem bir menşe ülkesi hem de bir hedef ve geçiş ülkesi olarak mülteci ve sığınmacı göçünün dünyadaki merkez noktalarından birisi haline gelmiştir. Türkiye'nin bulunduğu coğrafyada meydana gelen politik çalkantıların yol açtığı çatışma süreçleri, Türkiye'nin 1980'li yıllarla birlikte Bulgaristan, Bosna Hersek, İran, Irak, Afganistan ve Suriye'den gelen mülteci ve sığınmacı akınına uğramasına yol açmıştır. Söz konusu coğrafyada halen devam etmekte olan istikrarsızlıklar, Türkiye'nin yakın, orta ve uzun vadede hedef ve geçiş ülkesi olma özelliğini

koruyacağını göstermektedir (Kalkınma Bakanlığı,2014; İçduygu ve Aksel, 2012).

Türkiye’nin göç tarihindeki bu göç biçimlerinin yanı sıra özellikle son yirmi yılda giderek artan bir biçimde “ikamet amaçlı” göçlerin de hedef ülkesi haline geldiği görülmektedir. Çalışma, öğrenim, evlenme, emeklilik sonrası yerleşme, aile birleşmesi, taşınmaz mal edinilmesi vb. gibi muhtelif nedenlerle yerleşim amaçlı gerçekleşen bu göçlerin sayısında yakın dönemde dikkat çekici bir artış yaşanmaktadır. Resmi göç istatistiklerine bakıldığında, 2000-2014 döneminde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) kayıtlarına göre Türkiye’de yasal olarak ikamet eden yabancıların sayısında 168 binden 380 bine yükselerek iki kattan fazla bir artış yaşandığı görülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayınlanan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi’nin 2009-2014 dönemine ilişkin sonuçları ise 2009 yılında 167 bin olan yabancı nüfusun 2014 yılında 518 bine yükselerek, üç kattan fazla bir artış yaşandığını ortaya koymaktadır.

Türkiye’de şimdiye kadar göç alanındaki politika eksenli ve akademik araştırmaların odağında düzensiz göç hareketleri büyük bir yer tutmuş, bu olguyla mücadele ve olgunun AB-Türkiye ilişkilerine etkileri gibi konular sıklıkla incelenmiştir. Ancak, yasal olarak ikamet eden yabancılarla ilgili pek az çalışma yapılmıştır.

Bu gelişmeleri dikkate alan T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM), Türkiye’de çalışmak, eğitim görmek ya da diğer bir nedenle yasal olarak ikamet eden yabancıların Türkiye’ye göç etme nedenlerini, kalma sürelerini, uyum durumlarını, yaşam koşullarını ve geleceğe ilişkin planlarını ortaya koymak ve bu konuda politika önceliklerini belirlemek amacıyla, “Ülkemizde Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Profili ve Yaşam Koşulları” başlıklı bir proje geliştirmiş, projenin yürütülmesinin sorumluluğu da Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü’ne (HÜNEE) verilmiştir.

1.2. Amaç

Bu projenin farklı ancak bir biriyle ilişkili 6 temel amacı bulunmaktadır. Bu amaçlar aşağıda sıralanmaktadır:

1. Türkiye’de yasal olarak ikamet eden kişilerin ülkelerini terk etme ve Türkiye’ye gelme nedenlerinin belirlenmesi,
2. Türkiye’de yasal olarak ikamet eden yabancıların Türkiye’ye gelmeden önceki yaşam koşullarını belirlemek,
3. Türkiye’de yasal olarak ikamet eden yabancıların Türkiye’deki yaşam koşullarını ve profillerini belirlemek,

4. Türkiye’de yasal olarak ikamet eden yabancıların geleceğe ilişkin planlarını belirlemek,

5. Türkiye’de yasal olarak ikamet eden yabancılara ilişkin politika oluşturmak için gerekli olan öncelik alanlarını belirlemek,

6. Bu tespit ve belirlemelerin ışığında T.C. İçişleri Bakanlığı GİGM’nin Türkiye’de yasal olarak ikamet eden yabancı kişilere ilişkin geniş çaplı bir yol haritası ve strateji belgesi oluşturmasına katkıda bulunmak.

1.3. Yasal Mevzuat: İkamet İzin Çeşitleri ve Kapsamları

Türkiye’den yasal olarak ikamet talep eden yabancı kişilerin bir yandan ulusal hukuk düzenlemeleri ile, diğer yandan da uluslararası hukuk düzenlemeleri ile sahip olduğu bir takım haklar ve yükümlülükler bulunmaktadır. Bu hak ve yükümlülükler konusunda yabancı kişilerin ülkemizle arasındaki yasal bağlantının kurulduğu en önemli zeminlerden biri *ikamet iznidir*. İkamet bir bireyin hukuki anlamda yaşama iradesi gösterdiği yerdir. Kişi kendi iradesi ile bu yeri ikametgâh şeklinde ülkesinin yetkili kurumları aracılığıyla beyan etmektedir. Bireyin sosyal ve hukuki kurallar çerçevesinde ihtiyaç duyduğu bu düzenleme, Türkiye’de bulunan yabancı kişiler için de geçerlidir. Hem yabancı kişinin sosyal düzeni hem de Türkiye’deki mevcut hukuki düzen açısından gerekli olan ikamet izni; Türkiye’de kalmak üzere verilen izin belgesidir. Yetkili makamlar tarafından düzenlenen bu belge, kişinin talebi ile gerekli şartları sağlaması durumunda düzenlenmektedir.

1.3.1 İkamet İzinleri

İkamet izni belgesi yabancı kişiye bu belgenin öngördüğü süre zarfında Türkiye’de kalabilmesi için yasal bir hak tanımaktadır. 11/04/2013 tarihli ve 28615 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş olan 6458 sayılı *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*’nun Yabancılar ve Uluslararası Koruma’ya ilişkin kısımları bir yıl sonra 11/04/2014 tarihi itibarı ile yürürlüğe girmiştir. Kanun çerçevesinde başlatılmış olan yeni uygulama gereğince, ikamet izni başvurularının yabancıların vatandaşı olduğu ya da yasal olarak bulunduğu ülkedeki konsolosluklarımıza yapılması gerekmektedir. Uygulamada 6458 sayılı kanunun 22.maddesi uyarınca ikamet izni başvuruları çoğunlukla valilikler aracılığı ile yapılmaktadır. 18 Mayıs 2015 tarihinden itibaren ikamet izni için online olarak randevu alınabilmektedir. Yine bu kapsamda, ikamet izinlerinin uzatılması için gerekli olan başvurular online olarak yapılmakta, işlemin tamamlanması için gerekli evrakların posta ile gönderilmesi mümkün olmaktadır. Mevzuatımıza göre, geçerli bir ikamet iznine sahip olan yabancı kişiler vizeden muaf olarak Türkiye’ye giriş ya da çıkış yapabilmektedirler.

İkamet izni ile Türkiye'de kalmakta olan yabancı kişi, izin süresinin sonuna geldiğinde şartları halen taşıyorsa ülkeden çıkış yapmasına gerek olmadan ikamet ettiği il valiliklerinde sahip olduğu ikamet iznini uzatabilir ya da başka bir ikamet izni için gerekli şartları sağlaması durumunda yeni durumuna ilişkin ikamet iznine geçiş yapabilir. İkamet izni başvuruları yabancı tarafından bizzat yapılabileceği gibi yabancıların yasal temsilcisi ya da avukatı aracılığıyla da yapılabilmektedir. Ancak, bu konuda idari birime tanınan inisiyatif gereği başvuruyu alan makam başvuru sırasında yabancıların hazır bulunmasını da isteyebilmektedir.

6458 sayılı kanunun uygulamaya koyduğu bir başka yenilik ise çalışma izninin ikamet izni yerine geçmesidir. Yasanın 27. maddesi uyarınca yabancı kişinin çalışma izni alması halinde ayrıca ikamet izni almasına gerek olmamakta, çalışma izni süresince Türkiye'de kalma hakkı elde etmektedir.

6458 sayılı *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*'nda aşağıda sıralanan 6 çeşit ikamet izni sayılmaktadır:

1. Her defasında en fazla bir yıllık sürelerle verilen kısa dönem ikamet izni
2. Her defasında en fazla iki yıllık sürelerle verilen aile ikamet izni
3. Öğrenim sürelerine göre verilen öğrenci ikamet izni
4. Süre sınırı olmaksızın verilen uzun dönem ikamet izni
5. Her defasında en fazla bir yıllık sürelerle verilen insani ikamet izni
6. Başlangıçta 30 gün süreli olarak verilen ve toplam süresi üç yılı geçmeyecek şekilde her defasında en fazla altı aylık sürelerle uzatılabilen insan ticareti mağduru ikamet izinleridir.

1.3.1.1. Kısa Dönem İkamet İzni

Kısa dönem ikamet izni düzenlenebilmesi için başvuran yabancı kişinin, Türkiye'de kalış amacıyla ilgili bilgi ve belgeleri ibraz etmesi, Türkiye'ye girişlerine izin verilmeyecek yabancılar arasında bulunmaması, genel sağlık ve güvenlik standartlarına uygun barınma şartlarına sahip olması, vatandaşı olduğu ya da yasal olarak ikamet ettiği ülkenin yetkili makamları tarafından düzenlenmiş adli sicil kaydını gösteren belgeyi sunması ve Türkiye'de kalacağı adres bilgilerini vermesi gerekmektedir.

Kısa dönem ikamet izni alabilecek olan yabancıların özellikleri aşağıda sıralanmaktadır:

- Bilimsel araştırma amacıyla başvuran yabancılar,
- Türkiye'de taşınmaz malı bulunan yabancılar,

- Ticari bağlantısı olan ya da iş kurmak isteyen yabancılar,
- Hizmet içi eğitim programına katılacak olan yabancılar,
- Türkiye Cumhuriyetinin taraf olduğu anlaşmalar ya da öğrenci değişim programları çerçevesinde eğitim veya benzeri amaçlarla gelecek olan yabancılar,
- Turizm amaçlı kalacak yabancılar,
- Kamu sağlığına tehdit olarak nitelendirilen hastalıklardan birini taşımamak kaydıyla tedavi görecektir olan yabancılar,
- Adli veya idari makamların talep veya kararlarına bağlı olarak Türkiye’de kalması gereken yabancılar,
- Aile ikamet izni şartlarını kaybetmesi durumunda kısa dönem ikamet iznine geçirilecek olan yabancılar,
- Türkçe öğrenme kurslarına katılacak olan yabancılara (en fazla iki kez verilir),
- Kamu kurumları aracılığıyla Türkiye’de eğitim, araştırma, staj ve kurslara katılacak olan yabancılar,
- Türkiye’de yükseköğrenimini tamamlayanlardan mezuniyet tarihinden itibaren altı ay içinde müracaat eden yabancılara (1 defaya mahsus olmak üzere en fazla 1 yıl süreli verilir).

Kısa dönem ikamet izni, verilmiş amacının dışında kullanıldığının tespit edilmesi veya yabancı hakkında sınır dışı edilme kararı ya da Türkiye’ye giriş yasağının bulunması hallerinde verilmez, verilmişse iptal edilir. Bu durumdakilerden ikamet izin süresi bitenlerin izinleri ise uzatılmaz. Ayrıca, 6458 sayılı kanununun 32. maddesinde belirtilen “izin şartlarından birinin veya birkaçının yerine getirilmemesi veya ortadan kalkması” halinde ikamet izni iptal edilmektedir.

1.3.1.2. Aile İkamet İzni

Aile ikamet izni, Türkiye’de bulunan destekleyicinin yani T.C. vatandaşlarının, 5901 sayılı *Türk Vatandaşlığı Kanunu*’nun 28. maddesi kapsamında olanların, ikamet izni sahiplerinin, mültecilerin ve ikincil koruma statüsü sahiplerinin yabancı eşine, kendisinin veya eşinin ergin olmayan ya da ergin ancak bakıma muhtaç çocuğuna verilen ikamet iznidir. Aile ikamet izni için gerekli olan destekleyicinin, tüm aile fertlerini kapsayan geçerli sağlık sigortası olması, fert başına asgari ücretin üçte birinden az olmamak ve toplam geliri asgari ücretten az olmamak kaydıyla aylık gelire sahip olması, son beş yıl içinde TCK 230. madde ve devamında yer alan maddelerde bahsedilen aile

düzenine karşı suçları işlememiş olduğunu adli sicil kaydıyla belgelemesi, en az bir yıl Türkiye'de ikamet izniyle ikamet etmesi ve adres kayıt sistemine kayıtlı olması gerekmektedir. Destekleyicinin birden fazla eşi olması durumunda eşlerden birine, çocukların ise hepsine bu izin verilebilir.

Aile ikamet izni süresi her defasında en fazla iki yıllık sürelerle verilir ve destekleyicinin ikamet izni süresini aşamaz. Aile ikamet izni altında Türkiye'de bulunan 18 yaş altı çocuklar ilk ve orta öğretim kurumlarında eğitim hakkına sahip olurlar. En az üç yıl bu izinle kalanlar 18 yaşını tamamladıktan sonra istemeleri halinde kısa dönem ikamet iznine geçiş yapabilirler. Boşanma halinde ise yabancı eşe en az üç yıl aile ikamet izniyle Türkiye'de kalmış olması halinde kısa dönem ikamet izni verilebilir, ancak aile içi şiddet nedeniyle mağdur olduğunu mahkeme kararıyla ispat edenlerde bu şart aranmaz. Bu izinle Türkiye'de ikamet edenlerden kanunun 35. maddesinde aranan şartların ortadan kalkması ve evliliğin sırf ikamet izni almak için yapıldığının valiliklerce tespit edilmesi halinde ikamet izinleri iptal edilir.

1.3.1.3. Öğrenci İkamet İzni

Öğrenci ikamet izinleri Türkiye'de her seviyede (ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim) eğitim görecektir yabancı öğrencilere verilmektedir. Bakımı ve masrafları gerçek veya tüzel kişi tarafından üstlenilen ilk ve orta derecede öğrenim görecektir yabancılar, veli veya yasal temsilcisinin muvafakati ile ilk ve ortaöğretim seviyesinde verilecek ikamet izinleri, 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 39. maddesindeki şartların yerine getirilmesi koşuluyla, öğrenime başlanacak tarihten bir sonraki eğitim-öğretim yılının başlangıcına kadar birer yıllık süreyle verilmektedir. Aile ikamet izni bulunan ilk ve ortaöğretim seviyesinde eğitim görecektir yabancılar 18 yaşına kadar öğrenci ikamet izni almasına gerek kalmadan eğitimine devam edebilmektedir.

Ön lisans, lisans, yüksek lisans, doktora, Tıpta Uzmanlık Eğitimi (TUS), Dış Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi (DUS) seviyelerinde eğitim görecektir öğrencilere, genel ikamet izni şartları açısından engel bulunmaması ve öğrenci tarafından aksi talep edilmedikçe eğitim süresinin tamamını kapsayacak şekilde öğrenci ikamet izni verilmektedir.

AB Eğitim ve Gençlik Programı (Erasmus) kapsamında öğrenim amacıyla ülkemize gelen yabancı öğrencilere "Öğrenci İkamet İzni", staj ve diğer programlar kapsamında gelenlere ise "Kısa Dönem İkamet İzni" düzenlenmektedir. Türkçe eğitimi almak amacıyla üniversite tarafından yönlendirilip Türkiye'ye gelenlere durumlarını belgelemeleri kaydıyla "öğrenci ikamet izni" verilir. Ayrıca, Türkçe eğitimi almak amacıyla ülkemize gelen yabancı öğrencilere 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 31.

maddesine istinaden “Kısa Dönem İkamet İzni” en fazla iki kez bir yılı aşmayacak şekilde verilmektedir.

Öğrenci ikamet izni başvuruları yurtiçinden yapılabilen başvurular içerisinde dahil edilmiştir. 5510 sayılı *Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununa* göre öğrenci ikamet izni başvurusunda bulunan yabancılar, ilk kayıt tarihinden itibaren 3 ay içinde talepte bulunmaları halinde *genel sağlık sigortası* kapsamına girmektedirler. İkamet izni uzatma başvurularının ikamet izni bitim süresine 60 gün kala yapılması gerekmektedir. Süresinde yapılmayan başvurularda kabul edilebilir bir mazeret sunulmaması durumunda öğrencinin sınır dışı edilmesi söz konusu olmaktadır.

Ülkemizde eğitim gören ön lisans, lisans öğrencileri birinci yılın sonunda, yüksek lisans ve doktora öğrencileri ise doğrudan çalışma izni olarak çalışabilmektedir. Özel Öğrenci kapsamında ülkemizde bulunan ve herhangi bir yükseköğretim kurumuna kayıtlı olan yabancılar, durumlarını belgelemeleri koşuluyla “kısa dönem ikamet izni” verilmektedir. Okullarında azami öğretim süresini doldurduğu halde mezun olamayan ve sınavlara girme hakkı dışında öğrencilik haklarından yararlanamayanların ikamet izni başvuruları, kısa dönem ikamet izni kapsamında değerlendirilmektedir. Öğrenimin sürdürülemeyeceği konusunda kanıtların ortaya çıkması, ikamet izninin verilmiş amacı dışında kullanıldığının belirlenmesi ya da bu iznin sırf Türkiye’de kalabilmek amacıyla kullanıldığının anlaşılması halinde “Öğrenci İkamet İzni” valiliklerce resen iptal edilmektedir. Ayrıca, haklarında geçerli bir sınır dışı etme kararı bulunanlar ile Türkiye’ye giriş yasağı bulunan yabancı öğrencilere ikamet izni verilmez; verilmiş ise iptal edilir.

1.3.1.4. Uzun Dönemli İkamet İzni

Uzun dönem ikamet izni Türkiye’de kesintisiz sekiz yıl ikamet izniyle yaşamış, bu sürenin son üç yılında sosyal yardım almamış, yeterli ve düzenli geçim kaynağına ve geçerli sağlık sigortasına sahip, kamu düzeni ve güvenliği açısından tehdit oluşturmayan yabancılar verilmektedir. Şartlarda belirtilen kesintisiz sekiz yılın hesaplanmasında 6458 sayılı *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu* 38. maddesinde yer alan öğrenci ikamet izni süresinin yarısı, diğer ikamet izinlerinin ise tamamı dahil edilmektedir. Uzun dönem ikamet iznine sahip yabancılar askerlik yapma yükümlülüğü, seçme ve seçilme, kamu görevlerine girme ve muaf olarak araç ithal etme ve özel kanundaki düzenlemeler hariç sosyal güvenliğe ilişkin hakları saklı kalmak kaydıyla T.C. vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanabilirler.

6458 sayılı *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu* 45. maddesi gereğince, uzun dönem ikamet izniyle Türkiye’de kalan yabancıların sağlık, eği-

tim ve ülkesindeki zorunlu kamu hizmeti haricinde kesintisiz bir yıldan fazla süreyle Türkiye'nin dışında bulunmaları halinde ikamet izni iptal edilir. Kamu düzeni ve güvenliğine ciddi tehdit oluşturması nedeniyle ikamet izni iptal edilen yabancı tekrar başvuruda bulunulamaz. Uzun dönem ikamet izinlerinin iptali valilikler tarafından, ilgili bakanlıkların onayı alındıktan sonra yapılır. Konu ile ilgili olarak hazırlanmakta olan genelgenin yürürlüğe girmesi durumunda valilikler bakanlık onayı olmaksızın bu konuda karar alabileceklerdir.

İptal edilen uzun dönem ikamet izinleri için tekrar başvurular yurt dışında konsolosluklara, yurt içinde ise valiliklere bizzat ya da GİGM tarafından belirlenen başvuru usulüne göre yapılmaktadır. Tekrar başvurularda Türkiye'de kesintisiz sekiz yıl ikamet izniyle kalma şartı tekrar aranmaz, bu başvurular öncelikli olarak değerlendirilerek en geç bir ay içinde sonuçlandırılır.

1.3.1.5. İnsani İkamet İzni

İnsani ikamet izni, T.C. İçişleri Bakanlığı'nın onayı alınmak ve en fazla birer yıllık sürelerle olmak kaydıyla valilikler tarafından verilir ve uzatılabilir. İnsani ikamet izinlerinde diğer ikamet izinlerinin verilmesindeki şartlar aranmaz, aşağıda sıralanan şartların ortaya çıkması durumunda valilikler insani ikamet işlemlerini başlatırlar:

- Çocuğun yüksek yararının söz konusu olduğu durumlarda,
- Haklarında sınır dışı edilme veya Türkiye'ye giriş yasağı kararı alındığı halde, yabancıların Türkiye'den çıkışının yaptırılamadığı ya da Türkiye'den ayrılmasının makul veya mümkün görülmediği durumlarda,
- Yabancıların sınır dışı edilmesinin mümkün olmadığı durumlarda,
- Başvuru sahibinin ilk iltica ülkesi veya güvenli üçüncü ülkeye geri gönderilmesi işlemlerinin devamı sürecinde,
- Acil nedenlerden dolayı veya ülke menfaatlerinin korunması ile kamu düzeni ve kamu güvenliği açısından Türkiye'ye girişine ve Türkiye'de kalmasına izin verilmesi gereken yabancıların, ikamet izni verilmesine engel teşkil eden durumları sebebiyle diğer ikamet izinlerinden birini alma imkânı bulunmadığında,
- Olağanüstü durumlarda.

İnsani ikamet izni alan yabancılar iznin verilmiş tarihinden itibaren en geç yirmi iş günü içinde adres kayıt sistemine kayıt yaptırmak zorundadır. Ayrıca insani ikamet iznine sahip olan kişiler, bu izinlerinin süresi içinde uzun dönem ikamet izni hariç olmak üzere şartlarını taşıdıkları diğer ikamet izinlerinden birisi için başvurabilmektedir.

1.3.1.6. İnsan Ticareti Mağduru İkamet İzni

İnsan ticareti mağduru olduğu veya olabileceği yönünde kuvvetli şüphe bulunan yabancılara valiliklerce, yaşadıklarının etkisinden kurtulabilmeleri ve yetkililerle işbirliği yapıp yapmayacaklarına karar verebilmeleri amacıyla, diğer ikamet izin türlerinde de olduğu gibi otuz gün süreli ikamet izni verilir. Bu iznin verilmesinde diğer ikamet izinlerinde aranan şartlar aranmaz. Verilen insan ticareti mağduru ikamet izinleri en fazla altışar aylık sürelerle uzatılabilir, ancak bu süreler toplam üç yılı geçemez. Bu ikamet iznine sahip yabancıların kendi girişimleriyle suçun failleriyle yeniden bağ kurduklarının belirlenmesi halinde ikamet izinleri iptal edilir.

1.3.2. Çalışma İzinleri

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 27. maddesine göre geçerli çalışma izni ile 27/02/2003 tarihli ve 4817 sayılı *Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun* 10. maddesine istinaden verilen Çalışma İzni Muafiyet Teyit Belgesi, ikamet izni sayılmaktadır. Çalışma izni verilebilmesi veya iznin uzatılabilmesi için yabancıların YUKK'da Türkiye'ye girişlerine izin verilmeyecek yabancılara ilişkin durumların yer aldığı 7. madde kapsamına girmemesi şartı aranmaktadır. 08/07/2016 tarihinde TBMM'de kabul edilerek yasalaşan ve 13/08/2016 tarih ve 29800 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 6735 sayılı *Uluslararası İşgücü Kanunu'nun* 27. maddesinin 7. fıkrası ile 4817 sayılı *Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun* yürürlükten kaldırılmıştır. Çalışma izinlerine ilişkin yasal çerçeveyi artık 6735 sayılı *Uluslararası İşgücü Kanunu* oluşturmaktadır.

Bu kanuna göre çalışma izni başvuruları yurt içinde doğrudan T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na, yurt dışında yabancıların vatandaşı olduğu veya yasal olarak bulunduğu ülkelerdeki Türkiye Cumhuriyeti büyükelçilikleri veya başkonsolosluklarına yapılır. Yurt dışında yapılan çalışma izni başvuruları Türkiye Cumhuriyeti büyükelçilikleri ve başkonsolosluklarınca Bakanlığa iletilir.

Kanuna göre yabancılar, alacakları çalışma izinleri ile bir işveren yanında bağımlı çalışabilecekleri gibi, bağımsız (kendi nam ve hesabına) olarak da çalışabilmektedirler. Bu düzenlemelere göre, çalışma izinlerinin süreli, süresiz ve bağımsız olmak üzere üç farklı biçimde verilmesi mümkündür. Aşağıda söz konusu çalışma izinlerine ilişkin açıklamalar yapılmaktadır.

1.3.2.1. Süreli Çalışma İzni

Süreli çalışma izni, iş piyasasındaki durum, çalışma hayatındaki gelişmeler, istihdama ilişkin sektörel ve ekonomik konjonktür değişiklikleri dikkate alınarak hizmet akdinin veya işin süresine göre, belirli bir işyeri veya işletme-

de ve belirli bir meslekte çalışmak üzere en çok bir yıl geçerli olmak üzere verilmektedir.

Bir yıllık kanuni çalışma süresinden sonra yabancıнын uzatma başvurusunda bulunması durumunda ise yabancıya aynı işverene bağlı olarak ilk uzatma başvurusunda en çok iki yıl, sonraki uzatma başvurularında ise en çok üç yıla kadar çalışma izni verilir. Ancak farklı bir işveren yanında çalışmak üzere yapılan başvurularda yine bir yıl geçerli çalışma izni verilir.

1.3.2.2. Süresiz Çalışma İzni

Türkiye'nin taraf olduğu ikili ya da çok taraflı sözleşmelerde aksi öngörülmedikçe, Türkiye'de en az sekiz yıl kanuni ve kesintisiz ikamet eden veya toplam sekiz yıllık kanuni çalışması olan yabancılara, iş piyasasındaki durum ve çalışma hayatındaki gelişmeler dikkate alınmaksızın ve belirli bir işletme, meslek, mülki veya coğrafi alanla sınırlandırılmaksızın süresiz çalışma izni verilebilmektedir.

Süresiz çalışma izni olan yabancı, uzun dönem ikamet izninin sağladığı tüm haklardan yararlanır. Özel kanunlardaki düzenlemeler hariç, sosyal güvenliğe ilişkin kazanılmış hakları saklı kalmak ve bu hakların kullanımında ilgili mevzuat hükümlerine tabi olmak şartıyla, Türk vatandaşlarına tanınan haklardan yararlanır. Süresiz çalışma izni olan yabancıнын seçme, seçilme ve kamu görevlerine girme hakkı ile askerlik hizmeti yapma yükümlülüğü ise yoktur.

1.3.2.3. Bağımsız Çalışma İzni

Profesyonel meslek mensubu yabancılara, Türkiye'de en az beş yıl kanuni ve kesintisiz olarak ikamet etmiş olmaları koşuluyla Bakanlıkça bağımsız çalışma izni verilebilmektedir.

Bağımsız çalışma izninin uluslararası işgücü politikası doğrultusunda değerlendirilmesinde yabancıнын; eğitim düzeyi, mesleki deneyimi, bilim ve teknolojiye katkısı, Türkiye'deki faaliyetinin veya yatırımının ülke ekonomisine ve istihdama etkisi, yabancı şirket ortağı ise sermaye payı ile Uluslararası İşgücü Politikası Danışma Kurulu önerileri doğrultusunda Bakanlıkça belirlenecek diğer hususlar dikkate alınmaktadır.

1.4. Yöntem

1.4.1. SoruKağıdı ile Tablet Uygulamalarının Geliştirilmesi

ve Ön Deneme

Ülkemizde Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Profili ve Yaşam Koşulları Araştırması'nın verileri nicel araştırma yoluyla elde edilmiştir. Nicel

araştırma için öncelikle projenin temel sorularına yönelik bir soru kağıdı tasarlanmıştır. Araştırmanın soru kağıdı tasarlanırken farklı ülkelerde uygulanan soru kağıtları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Soru kağıdı tasarımı aşaması Ekim 2015 – Mart 2016 tarihleri arasında gerçekleşmiş ve bu süreçte araştırmanın basılı soru kağıdı hazırlanmıştır. Soru kağıdı hazırlık süreci boyunca Nüfus Etütleri Enstitüsü personeli, Türkiye’de yasal olarak ikamet eden 12 yabancı uyruklu kişiyle soru kağıdının akışını ve soruların anlaşılabilirliğini değerlendirmek amacıyla yüz yüze görüşmeler yapmıştır.

Araştırmanın soru kağıdı haneyi ve kişiyi tanımlayacak bilgilerin olduğu bir kapak sayfası ile başlamaktadır. Soru kağıdı aşağıdaki konularda bilgi toplamak amacıyla düzenlenmiştir:

- **Cevaplayıcıya Ait Temel Bilgiler:** Bu bölümde kişilerin yaş, medeni durum, yaşadığı yerde kimlerle yaşadığı, vatandaşı olduğu ve geldiği ülke, anadil, eğitim durumu, çalışma durumu, eşle ve çocuklarla ilgili bilgiler gibi özellikleri hakkında bilgi toplanacaktır.

- **Türkiye’ye Göç ve İkamet:** Bu bölümde Türkiye’ye geliş amacı, Türkiye’de kalmak için aldığı ikamet izin türleri, varsa düzensiz göçmen statüsüne düşme durumu, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlık başvurusu durumu ve taşınmaz mal nedeniyle kısa dönem ikamet izni almışsa Türkiye’de taşınmaz alma nedeni ve taşınmazı kiraya verme durumu vb. konularında veri toplanacaktır.

- **Türkiye’ye Uyum:** Bu bölümde kişilerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarıyla ve Türkiye’de yaşayan diğer yabancılarla ilişkileri, Türkiye’ye yerleşmeden önceki ve araştırma tarihindeki Türkçe bilgisi, Türkçe kullanım sıklığı, il dışı ziyaretleri, kültürel faaliyetlere katılımı, toplu taşıma araçları kullanımı, şehir merkezine gitme sıklığı, ayrımcılığa maruz kalıp kalmadığı, Türkiye’de yaşarken güvende hissetme durumu ve şiddet veya tacize uğrama durumu konularında bilgi toplanmaktadır.

- **Hizmetlere Erişim:** Bu bölümde kişilerin Türkiye’de sağlık hizmetlerinden faydalanma durumu, bu hizmetten memnuniyeti, herhangi bir kuruştan nakdi veya ayni yardım alma durumu konularında sorular sorulmaktadır.

- **Geleceğe Yönelik Planlar:** Bu bölümde kişilerin gelecekte Türkiye’de mi başka ülkede mi yaşamak istediği, Türkiye’de kaç yıl daha yaşamak istediği, Türkiye’de kalma eğilimleri ve başka bir ülkeye gitme eğilimlerine ilişkin sorular sorulmaktadır.

• **Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve İkamet İzni**

Süreci: Bu bölümde kişilerin ikamet izni başvuruları değerlendirilmesi süreçlerinde varsa karşılaştıkları zorluklar, ikamet izni işlemleri ve süreciyle ilgili bilgi düzeyleri, kişilerin Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile ilgili yapılan değişiklikleri takip etmesi ve bu değişiklikleri takip ettikleri yerler, kişilerin YUKK'ta yer alan aile ikamet izni, öğrenci ikamet izni ve öğrenci çalışma izni ile ilgili olarak seçilmiş maddeler hakkındaki bilgi düzeyleri ve ilgili maddelerden yararlanıp yararlanmadıklarına ilişkin sorular sorulmaktadır.

• **Konut Özellikleri:** Kişi SoruKağıdının son bölümü olan bu bölümde kişilerin yaşadığı yerle ilgili sorular sorulmaktadır. Kişi hanede yaşıyorsa evin kendisine ait olup olmadığı, yurttan yaşıyorsa yurdun nereye bağlı olduğu, otel/pansiyonda kalıyorsa burada kalma nedeni ve genel ekonomik durumunun temel ihtiyaçları karşılama anlamında yeterlilik düzeyine ilişkin sorular sorulmaktadır.

Bu araştırmada HÜNEE tarafından yürütülen daha önceki araştırmalardan farklı olarak, bilgisayar veya tabletin kullanıldığı bir görüşme tekniği olan *bilgisayar-destekli kişi görüşmesi (computer-assisted personel interviewing (CAPI)) tekniği* uygulanmıştır. Araştırma sorularının tablet bilgisayarlar aracılığıyla sorulup kaydedilmesine olanak verecek bir yazılım hazırlanmış ve yazılıma daha önce kağıt üzerinde hazırlanan sorular arası mantık kontrolleri ve çeşitli soru atlamalarının yanı sıra, zorunlu alanları boş bırakmama gibi özellikler eklenmiştir.

Son haline getirilen soruKağıdına dayanan yazılımın nihai ön denemesi 30 Mart 2016 – 2 Nisan 2016 tarihleri arasında 3 gün boyunca Ankara ili Çankaya ilçesinden sistematik tesadüfi olarak seçilen 150 kişilik örneklemin üzerinde gerçekleştirilmiştir. Saha uygulamasını HÜNEE araştırma ve öğretim görevlileri, proje asistanları ve geçici personelden oluşan 9 kişilik bir ekip Enstitü öğretim üyeleri nezaretinde gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmadaki deneyimlere dayanarak bazı açık uçlu sorulara kategori geliştirilmiş, bazı sorularda yazım hatası ve benzeri düzeltmeler yapılmıştır. Ön deneme çalışması aynı zamanda tablet bilgisayarlara yüklenen yazılımla ilgili de bazı özelliklerin geliştirilmesini sağlamıştır.

Ön deneme çalışması öncesinde gidilecek tüm adresler çevrimiçi olarak harita üzerinde işaretlenmiş ve yakınlığa göre gruplanmıştır. Böylece bu adres gruplarında farklı ekipler çalışabilmiştir. Ön deneme öncesinde yapılan bir başka uygulama ise, araştırmayı gerçekleştiren kurumları, araştırmanın amaçlarını, uygulama tarihlerini, gönüllülük esaslı olduğunu ve benzeri konuları açıklayan ve danışılacak internet siteleri/telefon numaralarını ba-

rındıran GİGM ve HÜNEE imzalı bilgilendirme mektupları hazırlanmasıdır. Söz konusu metin hem Türkçe, hem de İngilizce olarak basılmış ve ön deneme öncesinde postaya verilmiştir. Çalışma sırasındaki deneyimler mektup uygulamasının oldukça yararlı olduğunu göstermiştir. Konuya ilişkin önceden bilgilendirilmiş kişiler genellikle adreslerine gelen görüşmecilerin görüşme taleplerini rahat bir şekilde kabul etmiştir. Gerçekleştirilen üç günlük ön deneme çalışmasının amaçlarından bir diğeri örneklem uygulamasının sonuçlarına dair bir öngöründe bulunabilmek ve saha çalışması için stratejiler geliştirebilmek için deneyim edinmektir. Bu çalışma sonuçlarına göre kayıtlı bazı kişilerin adres veya telefon bilgisi olmadığı, bazı kişilerin kayıtlı adreslerinin görünmediği fakat telefonlarının olduğu, bazı kişilerin adreslerinin güncel olmadığı, bazı kişilerin ülkesine döndüğü gibi durumlarla karşılaşılabilirdiği görülmüştür.

1.4.2. Örneklem

Örneklem için kullanılan çerçeve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından sağlanmıştır. Söz konusu çerçevede kayıtları GİGM tarafından tutulan kısa dönemli ikamet izni, öğrenci ikamet izni, aile ikamet izni, insani ikamet izni vb. izinlerle Türkiye'de bulunan yasal yabancıların yanı sıra kayıtları T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca tutulan çalışma izni olan yasal yabancılar da bulunmaktadır. ÇSGB dışında çalışma izni veren YÖK, Kültür ve Turizm Bakanlığı gibi kurumların çalışma izni verdiği yabancılar ise araştırmanın çerçevesinde yer almamıştır. ÇSGB kayıtlarında sadece 18 yaş ve üzeri kişiler bulunurken, GİGM kayıtlarında her yaştan kişi bulunmaktadır. Bu nedenle örneklemin çerçevesi hazırlanırken öncelikle GİGM kayıtlarından 18 yaş altı olan kişiler elenmiştir. Örneklem seçimi aşamasında iki kurumun kayıtları birleştirilmiş ve her iki çerçevede de kişilerin bulunma olasılığına karşın yabancı kimlik numarasına göre çift kayıt kontrolleri yapılmıştır. Bu aşamada ayrıca kişilerin aynı kurum çerçevesinde birden fazla kayıt bulunma durumu da kontrol edilmiştir.

Saha çalışmasının örneklemini de ön deneme çalışmasında olduğu gibi sistematik tesadüfi olarak, her il için ayrı ayrı seçilmiştir. Çerçevdeki kişilerin sırası yabancı kimlik numarasına göre olduğu, yabancı kimlik numaralarının değerleri herhangi bir özel örüntü içermediği ve rastgele olduğu için söz konusu sistematik seçim basit tesadüfi seçime denktir. Kayıtların tutulma şekli itibariyle küme örneklemini tasarlamak mümkün olmamıştır, bu da zorlu ve maliyetli bir saha çalışması anlamına gelmiştir. Seçilen örneklemlerin HÜNEE'ye teslimi aşamasında tüm yabancı kimlik numaraları çerçevelerden silinmiştir.

Araştırmanın gerçekleştirileceği iller şartnamede belirtildiği üzere Tür-

kiye'nin 7 coğrafi bölgesinden uluslararası göç konusunda öne çıkan birer il olacak şekilde belirlenmiştir. Buna göre seçilen iller Ankara, Antalya, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, İzmir ve Trabzon'dur. Toplamda hedeflenen tamamlanmış görüşme sayısı 750 kişidir. Bu sayının iller arasındaki dağılımında gözlem sayısının hiçbir ilde 50'nin altına düşmemesi ve daha büyük yasal yabancı nüfusu barındıran illerde daha çok kişiyle görüşülmesi gözlemlenmiştir.

Ön deneme çalışmasından edinilen deneyimler 750 tamamlanmış görüşmeye erişebilmek için örneklem büyüklüğünün oldukça yüksek tutulması gerektiğini göstermiş (yaklaşık 1/3), bu nedenle toplam 2250 kişilik bir örneklem seçilmiştir (Tablo 1.1). Ankara ili örnekleminden 1 kişi daha önce ön deneme çalışması örneklemine çıktığı için bu kişi saha çalışması sırasında dışarda bırakılmış ve örneklem büyüklüğü 2249 kişi olmuştur.

1.4.3. Saha Çalışması

Örneklemin seçilmesinden sonra, adresi kayıtlı olan tüm kişilere ön deneme çalışmasında olduğu gibi Türkçe ve İngilizce mektuplar gönderilmiştir. Mektupları alan bazı kişiler HÜNEE'yi ve GİGM'yi arayarak ayrıntılı bilgi edinmiş, uygun oldukları zamanlar hakkında bilgi vermişlerdir. Bununla birlikte bazı mektuplar adresin bulunamaması veya kişinin adreste bulunmaması gibi gerekçelerle postadan geri dönmüştür.

Saha çalışmasında görev alacak kişiler için Nisan 2016 başında HÜNEE internet sayfasından duyuru yapılmıştır. 86 başvuru arasından uygun bulunan 67 kişi 6 Nisan 2016 Çarşamba günü mülakata çağırılmış, adaylardan 50'si ise mülakata katılmıştır. Görüşmecii seçiminde dikkat edilen unsurlardan biri dil olmuştur. Her adayın akıcı bir şekilde Türkçe ve İngilizce biliyor olmasına dikkat edilmiştir. Bu iki dilin yanı sıra Arapça, Rusça ve Farsça gibi Türkiye'de ikamet eden yasal yabancılar arasında yaygın konuşulan dilleri bilen görüşmecilere de öncelik verilmiştir. Mülakat sonucunda başarılı bulunan 25 görüşmecii aday 11 – 16 Nisan 2016 tarihleri arasında 4 günü sınıf içi teorik eğitim, 1 günü pilot saha uygulaması olmak üzere 5 tam günlük bir eğitime davet edilmiştir. Eğitim sonunda başarılı bulunan 21 kişi saha çalışmasında görev almıştır. Tüm saha çalışanları saha öncesinde toplanacak her tür bilgiyi gizli tutacaklarına ve üçüncü kişi ve kurumlarla paylaşmayacaklarına dair bir belge imzalamışlardır.

Saha çalışması 18 Nisan 2016 tarihinde 5 ekip ile başlamıştır. Bir ekip Ankara'dan, bir ekip Antalya'dan, bir ekip Trabzon, Erzurum ve Gaziantep'ten, bir ekip İzmir ve İstanbul Anadolu yakasından, bir ekip de İstanbul Avrupa yakasından sorumlu olarak çalışmıştır. Ekipler bir ekip başı ve üç görüşmeciden oluşmuştur. Her ekipte Rusça bilen birer görüşmecii, dört ekipte

Arapça bilen birer görüşmeci, iki ekipte ise Farsça bilen birer görüşmeci bulunması mümkün olmuştur. Bazı diller için görüşmeciler eş/arkadaş/akraba/iş arkadaşı/dili bilen ücretli tercüman gibi kişilerden çeviri yardımı alabilmiş ve görüşmeleri bu yolla gerçekleştirebilmişlerdir.

Saha ekipleri gittikleri illerde Göç İdaresi İl Müdürlüklerini ziyaret etmişlerdir. Bu ziyaretlerle örnekleme çıkan fakat GİGM tarafından adresi (ve/veya telefonu) sağlanamayan kişiler hakkında bilgiler talep edilmiştir. Bu bilgilerin bazı Müdürlüklerden temin edilmesi mümkün olmuştur.

Örneklemedeki kişilerin pek çoğunun kayıtlı telefon numaraları bulunmaktadır. Ekiplerin tekrar ziyaretlerine rağmen adreste bulunamayan kişileri ekip başları telefonla aramış, bazı kişilerle bu yolla randevu alınarak görüşme sağlanabilmiştir. Aynı uygulama şehir merkezinden uzak yerleşimler için de yapılmıştır. Ziyaretlerin zaman maliyetlerinin yüksek olduğu ender durumlarda ekipler ilk teması telefonla kurmuş, ziyaretleri buna göre gerçekleştirmiştir.

Saha çalışması 11 Mayıs 2016 tarihinde sona ermiştir. Bu tarihten sonra tipik olarak saha çalışmalarının zor olduğu İstanbul'da 2 günlük bir tekrar ziyareti çalışması yapılmış; randevulaşıldığı halde lojistik nedenlerle gidilemeyen bazı kişilerle görüşülmüştür. Bu süre zarfında Ankara'da saha süresi sonrasına verilen bazı randevular da "tamamlanmış görüşme" olarak sonuçlanmıştır. Son yapılan görüşme 16 Mayıs 2016 tarihlidir.

1.4.4. Örneklemin Kapsamı

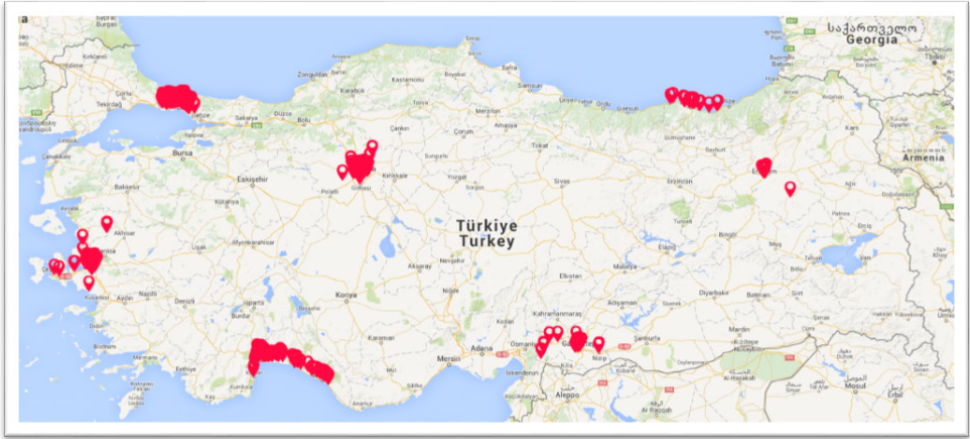
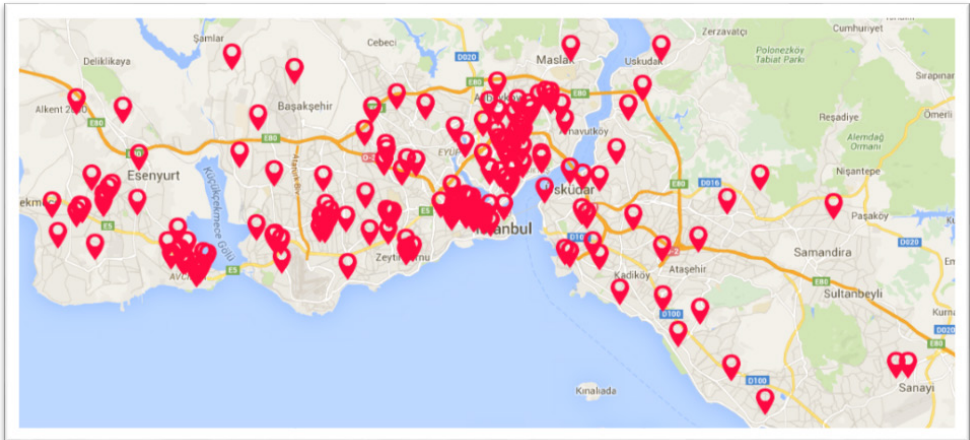
Araştırmanın örneklem büyüklüğü yukarıda da belirtildiği gibi 2.249 kişidir. 2.249 kişinin araştırma illerine dağılımı ve tamamlanmış görüşme sayıları Tablo 1.1'de sunulmaktadır. Araştırma illerindeki örneklem büyüklüğü planlanırken Türkiye'de yasal olarak ikamet eden yabancıların illere göre dağılımı ve illerdeki gözlem sayısının belli bir seviyenin altına düşmemesi göz önünde tutulmuştur. Araştırmanın örnekleme sistematik tesadüfi seçim yöntemi ile seçildiği için görüşülmesi gereken ve görüşülen kişilerin araştırma illeri içerisindeki dağılımı çok yaygın olmuştur.

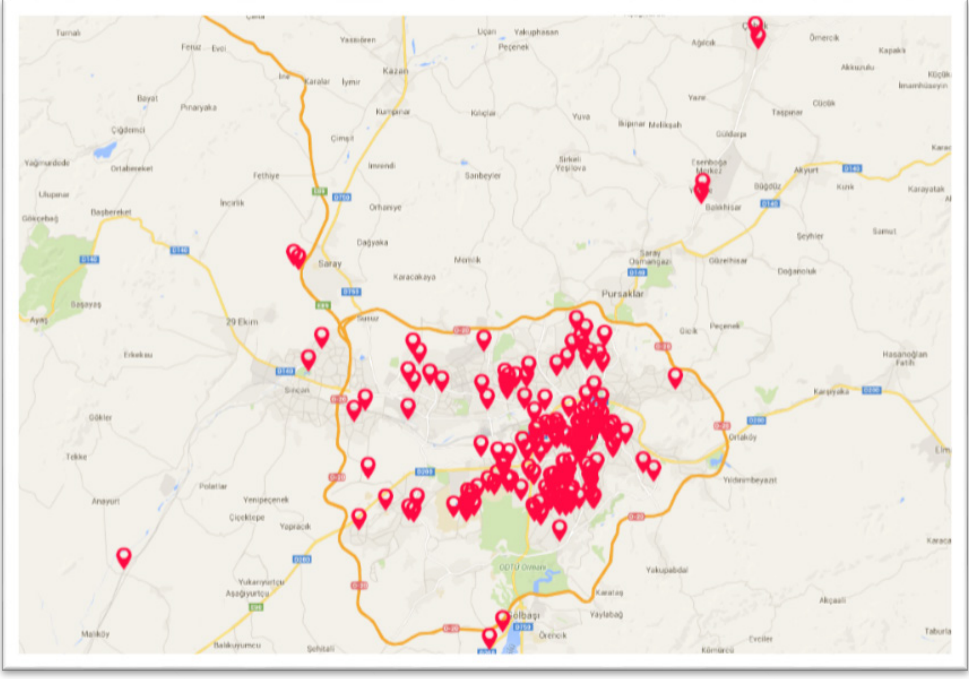
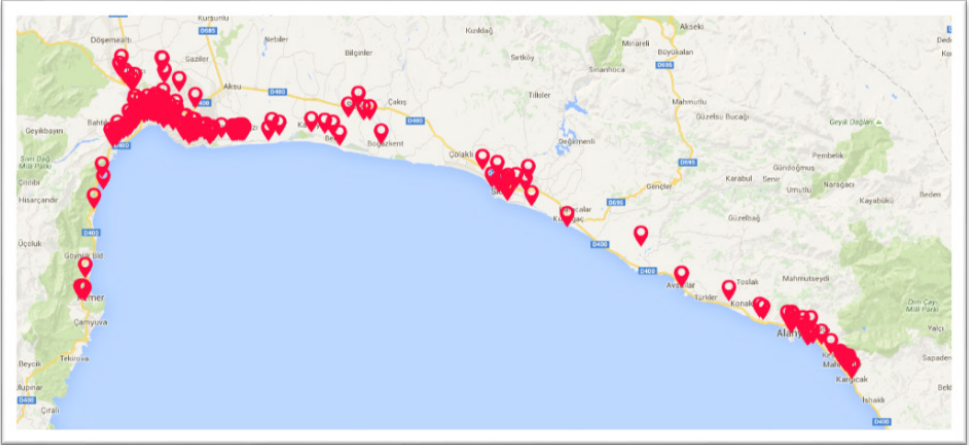
Araştırma sonucunda gerçekleşen tamamlanmış görüşme sayısı 761'dir. Şekil 1.1 ve takip eden şekillerde tamamlanmış görüşmelerin il içindeki dağılımlarının ne kadar yaygın olduğu net bir şekilde görülmektedir.

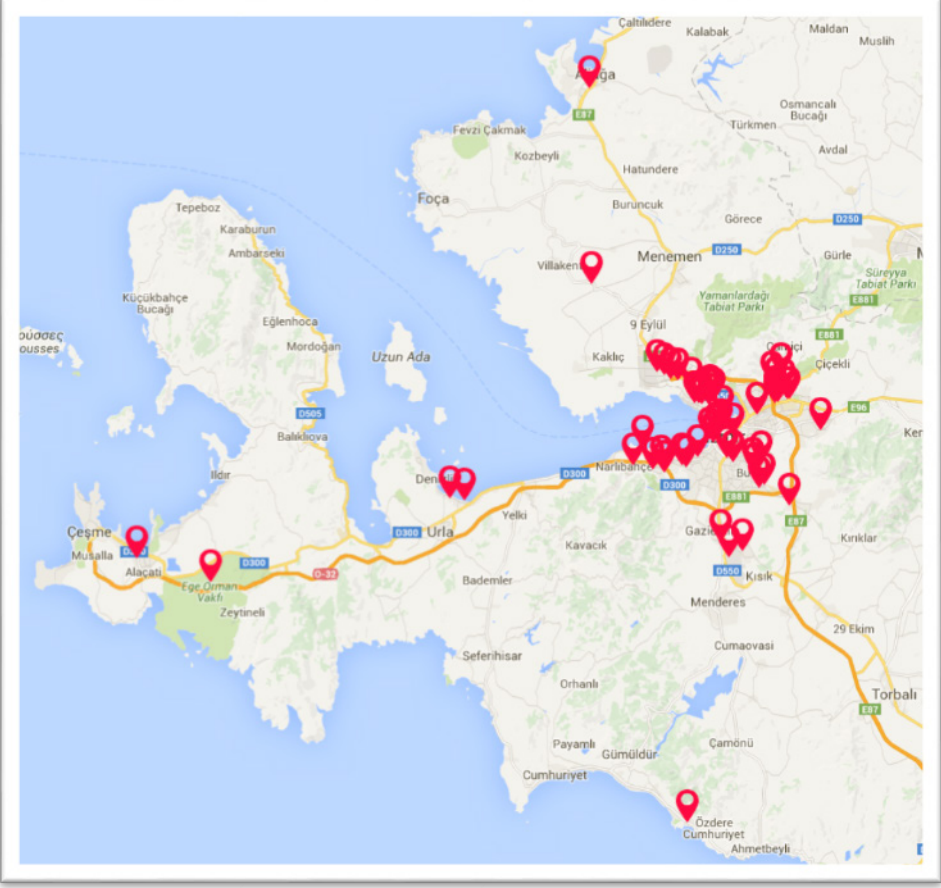
Tablo 1.1. Araştırmanın Örneklemi

Coğrafi Bölge	Araştırma İlleri	Örneklem Büyüklüğü	Tamamlanmış Görüşme Sayısı
Marmara Bölgesi	İstanbul	600	169
Ege Bölgesi	İzmir	250	59
Akdeniz Bölgesi	Antalya	450	186
İç Anadolu Bölgesi	Ankara	449	174
Karadeniz Bölgesi	Trabzon	150	54
Doğu Anadolu Bölgesi	Erzurum	150	53
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Gaziantep	200	66
Toplam	-	2.249	761

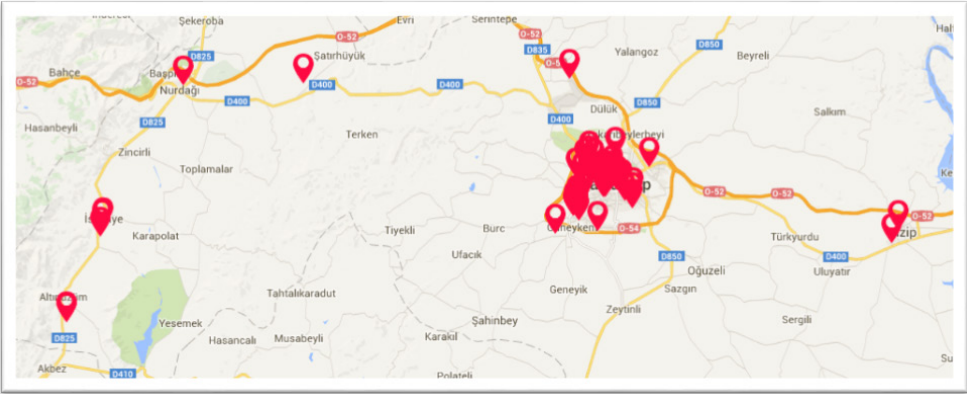
Şekil 1.1. Araştırma İlleri ve Tamamlanmış Görüşmelerin Dağılımı**Şekil 1.2.** İstanbul İlindeki Tamamlanmış Görüşmelerin Dağılımı

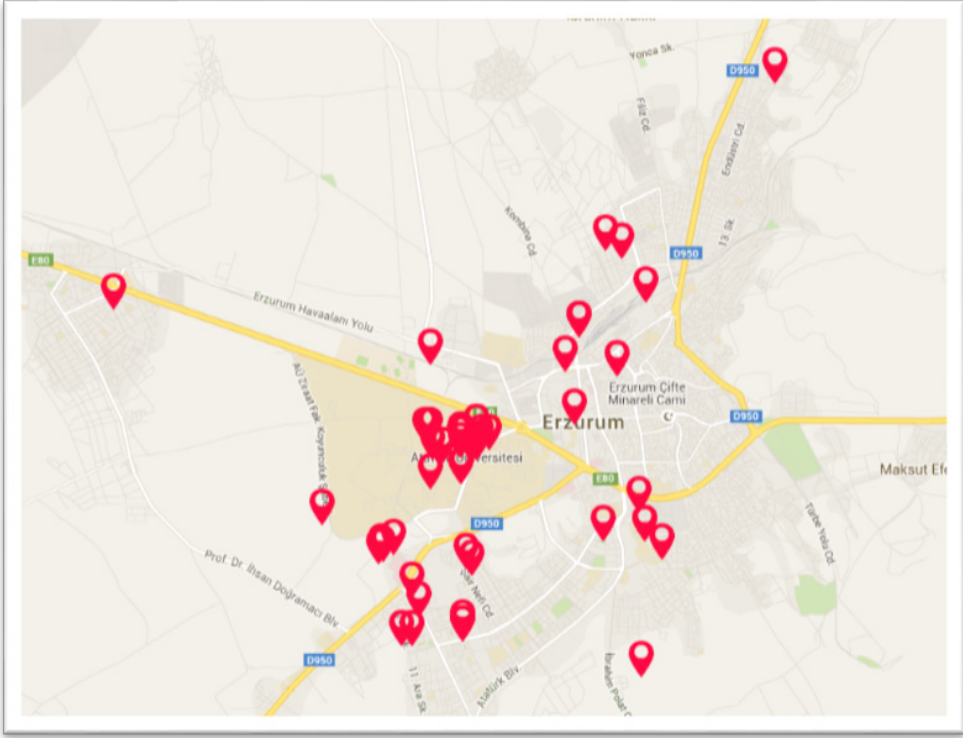
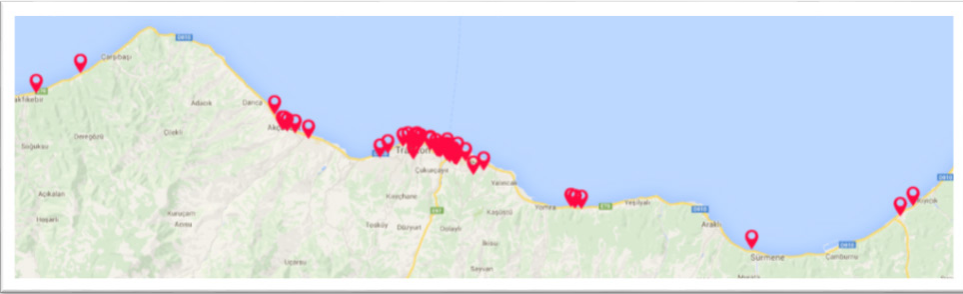
Şekil 1.3. Ankara İlindeki Tamamlanmış Görüşmelerin Dağılımı**Şekil 1.4.** Antalya İlindeki Tamamlanmış Görüşmelerin Dağılımı

Şekil 1.5. İzmir İlindeki Tamamlanmış Görüşmelerin Dağılımı

Şekil 1.6. Gaziantep İlindeki Tamamlanmış Görüşmelerin Dağılımı

Şekil 1.7. Erzurum İlindeki Tamamlanmış Görüşmelerin Dağılımı**Şekil 1.8.** Trabzon İlindeki Tamamlanmış Görüşmelerin Dağılımı

Tablo 1.2'de görüşme sonuçları sunulmaktadır. Görüşme tamamlanma oranının en yüksek olduğu ilin Antalya olduğu görülmektedir, Antalya'yı Ankara ve Trabzon İlleri takip etmektedir. En düşük tamamlama oranları ise sırasıyla İzmir ve İstanbul'da görülmektedir. Tamamlama oranlarındaki farklılık illerde farklı yasal yabancı profillerinin bulunması, coğrafi yaygınlıkların ve trafik yoğunluklarının farklı olmasıyla ilişkilendirilebilir.

Kişilerin çoklu ziyaretler sonucu adreste bulunamaması veya adreste herhangi biriyle temas kurulamaması da sık rastlanan durumlar olarak öne

çıkmıştır (toplamda yüzde 18). Görüşmelerde reddedilme yüzdesi illerin toplamı için yüzde 6,6'dır. Ret oranının en yüksek olduğu iller sırasıyla Gaziantep, İzmir ve Ankara'dır.

Cevaplama oranları da tamamlama oranlarına paralel olarak iller arasında farklılık göstermekte; yüzde 31 (İzmir) ile yüzde 64 (Antalya) arasında değişmektedir. Cevaplama oranlarını tamamlama oranları kadar görüşmeye uygun olmayan kişilerin oranı da etkilemektedir (adres veya telefon bilgisi olmaması gibi).

Tablo 1.2. Örneklem uygulaması

	Ankara	Antalya	Erzurum	Gaziantep	İstanbul	İzmir	Trabzon	Toplam (ağırlıksız)
Görüşme tamamlandı	38,8	41,3	35,3	33,0	28,2	23,6	36,0	33,8
Kişi adreste yok	7,3	0,7	2,7	5,0	9,2	10,8	7,3	6,4
Adreste kimse yok	12,2	1,8	5,3	3,0	10,2	16,0	16,0	9,0
Araştırma tarihlerinde adreste yok	7,6	10,9	5,3	11,0	9,8	6,4	12,0	9,2
Ret	8,2	3,8	3,3	9,5	6,7	8,8	5,3	6,6
Adres bulunamadı	5,6	6,2	7,3	6,5	5,2	7,6	11,3	6,4
Görüşme yanda kaldı	0,2	0,4	0,0	0,5	0,0	0,0	0,0	0,2
Adres veya telefon bilgisi yok	8,5	13,3	5,3	0,5	1,3	2,8	0,0	5,4
Diğer – görüşülme imkânı olan ¹	6,2	10,0	22,0	12,0	16,0	10,0	6,0	11,6
Diğer – görüşülme imkânı olmayan ¹	5,3	11,6	13,3	19,0	13,5	14,0	6,0	11,5
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kişi sayısı	449	450	150	200	600	250	150	2.249
Cevaplama oranı ²	49,3	64,4	46,5	47,5	37,4	30,7	43,9	45,8

1 Yukarıdaki kategorilerden birine düşmeyip "diğer" sonuç koduyla kapanan görüşmelerin sonuçları oldukça çeşitlidir. Bunlar arasında "Türkiye'den ayrıldı", "taşındı", "adreste böyle bir kişi yaşamıyor" gibi durumlar en sık rastlananlardır. Söz konusu durumlar incelenirken telefon numaralarının varlığı ve ulaşılabilirliği de göz önüne alınmıştır. Kayıtlı bir telefon numarası olan kişilerden telefonunu açmayan, telefonu meşgul çalan veya telefonu kapalı olan herkes "Görüşülme imkânı var" diye nitelenmiştir. Adresinde ulaşılamayan kişilerin telefon numaralarının kullanım dışı/başkasına ait olduğu durumlarda veya telefon temaslarının sonucunun belirsiz olduğu durumlarda kişiler "Görüşülme imkânı yok" olarak nitelenmiştir.

2 Cevaplama oranı görüşülen kişilerin görüşülmesi imkan dahilinde olan kişilerin toplam sayısına bölünmesiyle elde edilmektedir. Buna göre cevaplama oranının payını "görüşme tamamlandı"; paydasını ise "görüşme tamamlandı", "Kişi adreste yok", "Adreste kimse yok", "Ret", "Adres bulunamadı", "Görüşme yanda kaldı", "Diğer – görüşülme imkânı olan" kategorileriyle sonlanmış görüşmelerin toplam sayısı oluşturmaktadır.

1.4.5. Örneklem Ağırlığı

Araştırmanın örneklem tasarımı iller içinde basit tesadüfi seçime denk bir yöntemle gerçekleştirildiği için il düzeyindeki analizlerde herhangi bir örneklem ağırlığına ihtiyaç duyulmamaktadır. Bununla birlikte 7 ilin toplamına dayalı istatistikler elde edilmek istenirse, hem seçimler eşit olasılıkla yapılmadığı için, hem de cevaplama oranları iller arasında farklılaştığı için örneklem ağırlığını kullanma ihtiyacı doğmaktadır. Örneklem ağırlığı her ilde seçim olasılığının tersi ve bu temel ağırlıkla ağırlıklandırılmış şekilde cevaplama oranlarının tersinin çarpımıyla elde edilmiştir (Tablo 1.3). Bu ağırlıklar toplamları tamamlanmış görüşme sayısını verecek şekilde normalize edilmiştir. Bu ağırlık kullanılarak örneklemin tamamından elde edilecek istatistikler Türkiye toplamını temsil etmeyecek; seçilen 7 ilin toplamını temsil edecektir.

Tablo 1.3. İl Topamları İçin Kullanılan Ağırlıklar

İl	Örneklem oranının tersi	Cevaplama oranının tersi	Nihai ağırlık
Ankara	35.375 / 450	450 / 174	0,683866
Antalya	38.878 / 450	450 / 186	0,574344
Erzurum	1.257 / 150	150 / 53	0,077120
Gaziantep	11.432 / 200	200 / 66	0,515061
İstanbul	137.882 / 600	600 / 169	2,629684
İzmir	13.849 / 250	250 / 59	0,771300
Trabzon	2.045 / 150	150 / 54	0,132864

1.5. Kitap planı

Bu kitap 7 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde projenin konusu, amaçları, Türkiye’de yasal olarak ikamet eden yabancılara ilişkin yasal mevzuat, ikamet izin türleri ve araştırma yöntemi detaylı bir şekilde sunulmaktadır. İkinci bölümde Türkiye’de yasal olarak ikamet eden yabancılara ilişkin Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Türkiye İstatistik Kurumu ve Yüksek Öğretim Kurumu’nun verileri analiz edilerek mevcut durum ortaya konulmaktadır. Üçüncü bölümden itibaren saha araştırmasının sonuçları sunulmaktadır. Üçüncü bölümde araştırma nüfusunun demografik özellikleri, eğitim ve çalışma durumu, konut özellikleri gibi konular ele alınmaktadır. Türkiye’ye göç ve ikamet sürecinin incelendiği dördüncü bölümde ikamet etmek için Türkiye’yi tercih etme nedenleri, başvuru süreci, ikamet izin türü gibi konular değerlendirilmektedir. Beşinci bölümde ikamet izni konusunda yaşanan zorluklar ve yabancıların 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)’nu hakkındaki bilgi seviyesi incelenmektedir. Altıncı bölümde yabancıların Türkiye’ye ne de-

rece uyum gösterdikleri, hizmetlerden ne derece faydalandıkları, geleceğe yönelik planlarının neler olduğu gibi konular ele alınmaktadır. Son bölüm olan yedinci bölümde ise, araştırma bulgularından yola çıkarak, Türkiye'de yasal olarak ikamet eden yabancılara ilişkin öncelik alanlarının belirlenmesine yönelik kısa bir değerlendirme gerçekleştirilmekte ve bazı öneriler geliştirilmektedir.

Bölüm 2

Türkiye’de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancılara İlişkin Mevcut Verinin Analizi

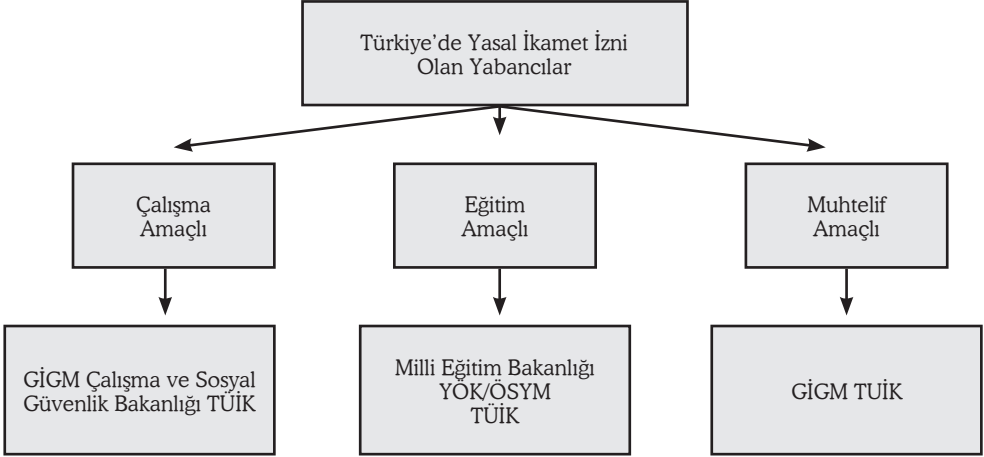
İsmet Koç ve Mehmet Ali Eryurt

Bu bölümde, GİGM, T.C.Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) ve TÜİK’ten sağlanan veriler kullanılarak Türkiye’de yasal olarak ikamet eden yabancıların sayısal büyüklükleri, uyrukları ve yaşadıkları iller analiz edilecektir. GİGM’den sağlanan birincil verilerin analizi tamamlandıktan sonra, çalışma izni alan (2014 yılında çalışma amacıyla ikamet izni alanların sayısı, sadece Nisan ayına kadar verilen izinleri kapsamaktadır. Sonrasında, 6458 sayılı kanunun yürürlüğe girmesi ile birlikte çalışma izninin ikamet izni yerine geçmiştir.) yabancıların sayısal büyüklüklerinin ve profillerinin ortaya konulması için ÇSGB’nin ikincil verileri; eğitim amacıyla ikamet izni alan yabancıların sayısal büyüklüğü ve profilleri ise Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı’ndan (YÖK) ve Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi’nden (ÖSYM) sağlanan ikincil veriler aracılığı ile ortaya konulmaya çalışılacaktır. Çalışmak ve öğrenim görmek amacıyla ikamet izni alan yabancıların temel özelliklerinin ortaya konulması sonrasında, GİGM’nin verilerinde “*muhtelif nedenlerle ikamet izni verilenler*” olarak sınıflanan yabancıların temel özelliklerine TÜİK’ten sağlanan evlenme istatistikleri ve yabancılara konut satışı istatistikleri temelinde bakılmaya çalışılacaktır. Bu bölümde, bunlara ek olarak, TÜİK’in 2007-2014 yıllarına ait ADNKS verileri ile 2011 yılında gerçekleştirdiği Nüfus ve Konut Araştırması (NKA) verileri kullanılarak, çalışma kapsamındaki yabancı

kişilerin sayısal büyüklüğü ile yaş, cinsiyet gibi temel demografik özellikleri hakkında bilgi verilecektir. Şekil 2.1'de Türkiye'de yasal olarak ikamet eden yabancılara ilişkin veri kaynakları görülmektedir.

Şekil 2.1. Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancı Nüfusa İlişkin Veri Kaynakları

2.1. GİGM Verilerinin Analizi

Bu bölümde ve kitabın diğer bölümlerinde 2015 yılı öncesi için sunulan veriler Emniyet Genel Müdürlüğü(EGM) kaynaklarındaki verilerden elde edilmiştir. 11.04.2013 tarihinde yayınlanan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) kapsamında daha önce yabancılara ilgili Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmekte olan iş ve işlemler 11.04.2014 tarihinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından devralınmıştır. 18.05.2015 tarihinde GİGM'nin taşra teşkilatlanması tamamlanmış ve 81 ilde yabancılara dair bütün işlemler İl Göç İdaresi Müdürlükleri tarafından yürütülmeye başlanmıştır.

GİGM verilerine göre Türkiye'den yasal olarak ikamet izni alan yabancıların sayısı 2000-2014 döneminde 2,26 katına çıkarak, 168.047'den 379.804'e yükselmiştir. Bu dönemde, ikamet izni alan yabancıların toplam sayısının ise 3 milyonu geçtiği görülmektedir (Tablo 2.1). İkamet izni alma nedenlerine toplam sayısal büyüklük temelinde bakıldığında, ikamet izinlerinin yüzde 28'inin çalışmak (yüzde 12) ve eğitim almak (yüzde 16) amacıyla alındığı görülmektedir. Muhtelif nedenlerle alınan ikamet izinlerinin ise toplam ikamet izinlerinin yüzde 72'sini oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 2.1. Türkiye’de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların İkamet Nedenlerine Göre Sayısal ve Yüzde Dağılımı, 2000-2014

Sayısal Büyüklük					Yüzde				
Yıllar	Çalışma	Eğitim	Muhtelif	Toplam	Yıllar	Çalışma	Eğitim	Muhtelif	Toplam
2000	24.198	24.574	119.275	168.047	2000	14,4	14,6	71,0	100,0
2005	22.128	25.242	131.594	178.964	2005	12,4	14,1	73,5	100,0
2010	26.636	34.435	121.230	182.301	2010	14,6	18,9	66,5	100,0
2013	44.307	50.682	218.703	313.692	2013	14,1	16,2	69,7	100,0
2014	18.468 (52304)	61.035	300.301	379.804	2014	4,9	16,1	79,1	100,0
Toplam	379.576	497.552	2.293.921	3.171.049	Toplam	12,0	15,7	72,3	100,0

Kaynak: GİGM, 2015

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 2014 yılı Nisan ayında yürürlüğe girmesinden itibaren ikamet izin türlerinin tasnifi farklılaşmış ve ikamet izin türleri, kısa dönem ikamet izni, uzun dönem ikamet izni, aile ikamet izni, öğrenci ikamet izni, insani ikamet izni ve insan ticareti mağduru ikamet izni olmak üzere altı türde sınıflandırılmıştır. Ancak Türkiye’de yasal olarak ikamet eden yabancıların sayısal büyüklüğünün zaman içerisinde nasıl değiştiğinin sunulduğu Tablo 2.1’de, 6458 sayılı kanun çıkmadan önce geçerli olan duruma ilişkin bir sınıflandırma yapılmaktadır.

6458 sayılı kanun öncesinde, 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun uyarınca Türkiye’de çalışmak isteyen bir yabancı sırasıyla çalışma izni, çalışma vizesi ve ikamet izni aldıktan sonra yasal çalışma hakkı elde etmekte iken, yeni dönemde 6458 sayılı kanunun 27. maddesiyle çalışma izni ikamet izni yerine geçerli sayılarak bürokratik işlemler minimize edilmiştir.

Tablo 2.1’de çalışmak amacıyla alınan ikamet izinlerinin sayısal büyüklüğünün 2000-2013 döneminde önemli bir artış göstererek 24.198’den 44.307’ye yükseldiği görülmektedir. Ancak, 2014 yılı verileri, çalışmak amacıyla ikamet izni alan yabancıların sayısının 18.468’e gerilediğine işaret etmektedir. Bu durum temel olarak yukarıda bahsedildiği gibi 2014 Nisan ayından sonra çalışma izninin ikamet izni yerine de geçmesi nedeniyle bu verinin sadece 2014 Nisan ayna kadar yapılan başvuruları kapsamasıdır. T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı verilerine göre ise 2014 yılında 52.304 yabancıya çalışma izni verilmiştir, yani aslında çalışma izni alan yabancıların sayısındaki artış devam etmiştir.

Eğitim görmek amacıyla alınan ikamet izinlerinin sayısı 2000-2014 yılları arasında yaklaşık 2,5 katına çıkmıştır. Hemen tamamı yükseköğretime devam

etmek amacıyla alınan bu tür ikamet izinlerinin sayısal büyüklüğü 2014 yılında 61.035'e yükselmiştir. Yine aynı dönemde, çalışma ve eğitim dışındaki nedenlerle alınan ikamet izinleri de 2,5 katına çıkmıştır. Daha çok evlilik, aile birleşmesi ve emeklilik sonrası Türkiye'ye yerleşmek biçiminde gerçekleşen bu tür ikamet izinlerinin sayısal büyüklüğü 2014 yılında 300.301'e yükselmiştir.

Tablo 2.2. Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Uyruklarına Göre Sayısal Dağılımı, 2013

Uyruk	2013
Suriye	46.252
Azerbaycan	21.785
Rusya	16.722
Almanya	15.816
İngiltere	14.977
Gürcistan	13.335
Türkmenistan	12.652
Irak	11.758
İran	10.848
Kazakistan	9.691
Türkiye Toplamı	313.692

Kaynak: GİGM, 2015

Türkiye'de yasal olarak ikamet eden yabancıların uyruklarına göre sayısal büyüklüklerine, 2013 verileriyle bakıldığında (Tablo 2.2), Suriye uyruklarının en fazla ikamet izni alan göçmen grubu olduğu görülmektedir. Suriyelileri, Azerbaycan, Rusya, Almanya, İngiltere takip etmektedir. Türkiye'den yasal ikamet izni alan yabancıların sayısal dağılımına 2014 verileri ile bakıldığında (Tablo 2.3), en fazla ikamet izni alan ilk 8 ülkenin sırası ile Irak, Suriye, Afganistan, Azerbaycan, İran, Rusya, Türkmenistan ve Almanya olduğu görülmektedir. Türkiye'den yasal ikamet izni alan grupların daha çok Türkiye ile yakın tarihsel, kültürel ve etnik bağları olan ülkelere geldikleri görülmektedir.

Türkiye'den yasal ikamet iznini çalışmak için alanların sayısal büyüklüğüne 2013 ve 2014 verileriyle bakıldığında (Tablo 2.4 ve Tablo 2.7), 2013 ve 2014 yıllarında, Gürcistan uyruklarının en fazla sayıda çalışmak amacıyla ikamet izni aldıkları gözlenmektedir. Bu noktada, 2014 yılında çalışma izni alanların sayısının sadece Nisan ayına kadar verilen izinleri kapsadığı, sonrasında 6458 sayılı kanunun yürürlüğe girmesi ile birlikte çalışma izninin ikamet

izni yerine geçtiğini hatırlatmakta fayda vardır. ÇSGB verisi bir sonraki kısımda ayrıntılı olarak analiz edilmektedir. GİGM verilerine göre 2014 yılındaki sayısal büyüklüklere daha yakından bakıldığında, yasal ikamet iznini çalışmak amacıyla en fazla alan Gürcistan uyrukluları, Türkmenistan, Çin, Moldova, Ukrayna ve Almanya uyruklu yabancıların takip ettiği görülmektedir.

Türkiye’den yasal ikamet iznini öğrenim görmek amacıyla alanların sayısal büyüklüğüne 2013 ve 2014 verileriyle bakıldığında (Tablo 2.5 ve Tablo 2.7), 2013 ve 2014 yıllarında, Azerbaycan uyrukluların en fazla ikamet izni aldığı görülmektedir. 2013 ve 2014 yıllarında eğitim amacıyla sırası ile 6.718 ve 9.339 kişi ile en fazla ikamet izni alan Azerbaycan uyrukluların olduğu görülmektedir. 2014 yılında, eğitim görmek için alınan ikamet izin sayılarına bakıldığında (Tablo 2.7), Azerbaycan uyrukluları Türkmenistan, İran, Afganistan, Irak ve Suriye uyrukluların yani Türkiye ile tarihsel, kültürel ve etnik bağları olan ülkelerden gelen yabancıların takip ettiği görülmektedir.

Muhtelif nedenlerle ikamet izni alanlara bakıldığında (Tablo 2.6 ve Tablo 2.7), 2013 yılında Suriye uyrukluların; 2014 yılında ise Irak uyrukluların en fazla ikamet izni alan gruplar olduğu görülmektedir. 2014 yılına ait sayısal veriler (Tablo 2.7) Irak uyruklular tarafından alınan 36.176 muhtelif amaçlı ikamet izninin; 29.369 ile Suriye uyruklular; 26.079 ile Afganistan uyruklular; 17.026 ile Azerbaycan uyruklular; 17.024 ile Rusya ve 14.287 ile İran uyruklular tarafından takip edildiğini göstermektedir.

Tablo 2.3. Türkiye’de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Uyruklarına Göre Sayısal Dağılımı (İlk 10 Ülke), 2014

Uyruk	İzin Sayısı
Irak	38.742
Suriye	31.715
Afganistan	29.775
Azerbaycan	26.955
İran	18.856
Rusya	18.430
Türkmenistan	16.019
Almanya	14.842
İngiltere	13.201
Gürcistan	13.120
Türkiye Toplamı	379.804

Kaynak: GİGM, 2015

Tablo 2.4. Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Uyruklarına ve Çalışma Amaçlı İkamet İzin Sayılarına Göre Sayısal Büyüklüğü (İlk 10 Ülke), 2013

Uyruk	2013
Gürcistan	7.047
Çin	3.196
Ukrayna	2.790
Rusya	2.156
ABD	1.900
Türkmenistan	1.866
Moldova	1.689
Almanya	1.602
Azerbaycan	1.475
Özbekistan	1.290
Türkiye Toplamı	44.307

Kaynak: GİGM, 2015

Tablo 2.5. Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Uyruklarına ve Eğitim Amaçlı İkamet İzin Sayılarına Göre Sayısal Büyüklüğü (İlk 10 Ülke), 2013

Uyruk	2013
Azerbaycan	6.718
Türkmenistan	6.419
İran	3.947
Afganistan	2.778
Irak	1.654
Yunanistan	1.462
Kazakistan	1.418
Kırgızistan	1.413
Suriye	1.203
Somali	1.148
Türkiye Toplamı	50.682

Kaynak: GİGM, 2015

Tablo 2.6. Türkiye’de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Uyruklarına ve Muhtelif Amaçlı İkamet İzin Sayılarına Göre Sayısal Büyüklüğü (İlk 10 Ülke), 2013

Uyruk	2013
Suriye	44.449
Rusya	13.755
İngiltere	13.611
Azerbaycan	13.592
Almanya	13.213
Irak	9.725
Kazakistan	7.567
Bulgaristan	6.351
Afganistan	6.335
Ukrayna	5.952
Türkiye Toplamı	218.703

Kaynak: GİGM, 2015

Tablo 2.7. Türkiye’de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Uyruklarına ve İkamet İzni Alma Nedenlerine Göre Sayısal Büyüklüğü, 2014

Sıra No	Çalışma		Eğitim		Muhtelif	
	Uyruk	Sayısal Büyüklük	Uyruk	Sayısal Büyüklük	Uyruk	Sayısal Büyüklük
1	Gürcistan	3.808	Azerbaycan	9.339	Irak	36.176
2	Türkmenistan	1.089	Türkmenistan	7.149	Suriye	29.369
3	Çin	938	İran	4.043	Afganistan	26.079
4	Moldova	861	Afganistan	3.645	Azerbaycan	17.026
5	Ukrayna	752	Irak	2.397	Rusya	17.024
6	Almanya	668	Suriye	2.151	İran	14.287
7	ABD	657	Kazakistan	1.615	Almanya	13.180
8	Özbekistan	614	Yunanistan	1.597	İngiltere	12.666
9	Rusya	601	Kırgızistan	1.596	Ukrayna	9.266
10	Azerbaycan	590	Somali	1.317	Kazakistan	8.823
	Türkiye Toplamı	18.468	Türkiye Toplamı	61.035	Türkiye Toplamı	300.301

Kaynak: GİGM, 2015

Tablo 2.8. Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Yaşadıkları İllere Göre Sayısal Büyüklüğü, 2014

İller	Toplam
İstanbul	105.666
Antalya	37.402
Ankara	29.526
Bursa	17.192
İzmir	13.705
Muğla	13.167
Konya	8.482
Adana	7.770
Gaziantep	7.339
Mersin	7.294
Aydın	5.960
Kayseri	5.298
Sakarya	4.342
Eskişehir	4.095
Kocaeli	3.835
Balıkesir	3.766
Aksaray	3.205
Hatay	3.121
Samsun	2.749
Isparta	2.691
Denizli	2.663
Yalova	2.613
Kastamonu	2.286
Trabzon	2.044
Edirne	1.987
Tekirdağ	1.899
Uşak	1.886
Nevşehir	1.797
Sivas	1.767
Erzurum	1.630
Kırıkkale	1.627
Şanlıurfa	1.626
Kütahya	1.566
Manisa	1.547
Bolu	1.536
Mardin	1.508
Zonguldak	1.490
Kahramanmaraş	1.435
Çanakkale	1.335
Giresun	1.306
Karabük	1.201
Düzce	1.125
Batman	1.079
Malatya	1.054

İller	Toplam
Çorum	970
Bilecik	933
Van	836
Çankırı	785
Niğde	778
Karaman	764
Kilis	763
Ordu	735
Rize	727
Kırklareli	708
Diyarbakır	704
Kırşehir	664
Erzincan	645
Afyonkarahisar	580
Burdur	482
Ağrı	478
Şırnak	469
Amasya	465
Elazığ	453
Kars	432
Tokat	360
Osmaniye	322
Gümüşhane	319
Yozgat	309
Sinop	306
Artvin	282
Iğdır	278
Siirt	212
Bayburt	205
Adıyaman	184
Ardahan	181
Bartın	169
Hakkâri	139
Muş	66
Bitlis	42
Tunceli	33
Bingöl	31
<i>Bilinmiyor</i>	36.383
Toplam	379.804

Kaynak: GİGM, 2015

Türkiye'de yasal olarak ikamet eden yabancıların ikamet ettikleri illere 2014 verileri ışığında bakıldığında (Tablo 2.8), en çok ikamet izni verilen ilin 105.666 ikamet izni ile İstanbul olduğu görülmektedir. Toplam ikamet izni sayısında İstanbul'u Antalya, Ankara, Bursa, İzmir ve Muğla izlemektedir.

2.2. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Verilerinin Analizi

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB), 2004 yılından beri her yıl düzenli olarak “Yabancıların Çalışma İzinleri” başlığı ile çalışma izni alan yabancıların sayısal büyüklüklerine, cinsiyetlerine, yaş dağılımlarına, eğitim seviyelerine, çalıştıkları sektörlere, çalıştıkları illere ve uyruklarına ilişkin bilgiler içeren istatistikler yayınlamaktadır. Bu çalışmada kullanılan veriler de bu yayının 2016 yılı sayısından alınmıştır (ÇSGB, 2016). ÇSGB tarafından 2004-2015 yılları için yayınlanan verilerdeki sayısal büyüklükler ile GİGM tarafından aynı dönemde çalışmak için ikamet izni alan yabancıların sayısal büyüklüklerine ilişkin verilerinin birbirinden farklı olduğu görülmektedir. Bu farklılığın temel nedeni daha önce de belirtildiği gibi 2014 Nisan ayında yürürlüğe giren 6458 sayılı kanun ile çalışma izninin ikamet izni yerine geçmesi nedeniyle ayrıca ikamet izni alınmasına gerek kalmamasıdır. Bunun yanı sıra ÇSGB dışında kendi mevzuatı uyarınca çalışma izni düzenleme yetkisi bulunan YÖK, Ekonomi Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı gibi kurumlar da bulunmaktadır. Bu kurumların verisi çalışma kapsamında yer almamaktadır. 2014 Nisan ayı öncesinde çalışma izni verme yetkisi olan bu kurumlarda düzenlenen çalışma izinleri için de ikamet izni düzenlenirken, ÇSGB verisinde bu kurumların düzenlediği çalışma izinleri yer almayabilmektedir.

Tablo 2.9’da çalışma izni alan yabancıların çalışma izin türlerine göre sayısal dağılımına bakıldığında, 2003-2015 dönemindeki her yılda çalışma izni alan neredeyse tüm yabancıların süreli çalışma iznine sahip olduğu görülmektedir. 2003-2015 döneminde çalışma izni alan yabancıların yüzde 99’unun süreli çalışma izni alarak Türkiye’de çalıştıkları görülmektedir. Tablo 2.9’daki veriler, 2004-2015 dönemindeki 11 yıl içinde ÇSGB’den çalışma izni alan yabancıların sayısının yaklaşık 9 katına çıkarak 7.302’den 64.547’ye yükseldiğini göstermektedir. 2003-2015 döneminde çalışma izni alan yabancıların toplam sayısının ise, 288.486 olduğu görülmektedir.

Tablo 2.9. Çalışma İzni Alan Yabancıların Çalışma İzin Türlerine Göre Dağılımı, 2003-2015

Yıllar	Sürelili	Süresiz	Bağımsız	Toplam
2003	804	50	1	855
2004	7.065	226	11	7.302
2005	9.248	159	31	9.438
2006	10.465	120	18	10.603
2007	8.823	96	11	8.930
2008	10.582	107	16	10.705
2009	13.931	83	9	14.023
2010	14.098	101	2	14.201
2011	17.319	132	16	17.466
2012	32.187	80	10	32.277
2013	45.731	94	9	45.834
2014	52.206	95	3	52.304
2015	64.426	117	4	64.547
Toplam	286.885	1.460	141	288.486
Yüzde	99,4	0,5	0,1	100,0

Kaynak: ÇSGB, 2016

Çalışma izni alan yabancıların cinsiyet dağılımına 2004-2013 yılları için bakıldığında (Tablo 2.10), kadınların payının yıllar içinde arttığı, erkeklerin payının ise azaldığı görülmektedir. 2004 yılında çalışma izni alan yabancılar içinde kadınların payı yüzde 41 iken, bu payın zaman içinde artarak 2013 yılında yüzde 62’ye yükseldiği görülmektedir. 2013 sonrasındaki dönemde ise erkeklerin payının artmaya başladığı görülmektedir. 2004-2015 dönemindeki tüm çalışma izinleri dikkate alındığında, çalışma izni alan yabancıların yüzde 53’ünün kadın; yüzde 48’sinin de erkek olduğu görülmektedir. Çalışma izni alan yabancılar içinde kadınların payının yüksek olması, Türkiye’de yabancı işgücüne gereksinim duyan sektörlerin giderek daha fazla oranda kadın işgücüne talep göstermesi ile ilgilidir.

2015 yılında çalışma izni alan yabancıların yaş dağılımlarına bakıldığında (Tablo 2.11), kadınların 20-44; erkeklerin ise 25-49 yaşlarına yoğunlaştığı görülmektedir. Yabancı kadın işgücünün en yüksek oranda bulunduğu yaş grubu yüzde 20 ile 25-29; erkeklerin en yüksek oranda bulunduğu yaş grubu ise yüzde 18 ile 30-34 yaş grubudur. Yabancı işgücü içinde yer alan kadın

ve erkeklerin yaş dağılımları, Türkiye'de çalışan yabancı kadınların yabancı erkeklerden daha genç olduğunu göstermektedir.

Tablo 2.10. Çalışma İzni Alan Yabancıların Cinsiyete Göre Dağılımı, 2004-2015

Yıllar	Kadın		Erkek		
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Toplam
2004	3.013	41.3	4.289	58.7	7.302
2005	3.541	37.5	5.897	62.5	9.438
2006	4.033	38.0	6.570	62.0	10.603
2007	3.264	36.6	5.666	63.4	8.930
2008	4.054	37.9	6.651	62.1	10.705
2009	5.058	36.1	8.965	63.9	14.023
2010	5.704	40.2	8.497	59.8	14.201
2011	8.396	48.1	9.071	51.9	17.467
2012	19.550	60.6	12.727	39.4	32.277
2013	28.408	62.0	17.426	38.0	45.834
2014	31.303	59.8	21.001	40.2	52.304
2015	37.638	58.3	26.909	41.7	65.547
Toplam	153.962	53.3	133.669	47.7	288.631

Kaynak: ÇSGB, 2016

Tablo 2.11. Çalışma İzni Alan Yabancıların Cinsiyete ve Yaş Gruplarına Göre Dağılımı, 2015

Yaş	Kadın	Erkek	Toplam
Sayısal Büyüklük			
15-19	149	115	264
20-24	6.239	2.394	8.633
25-29	7.707	4.849	12.556
30-34	6.031	5.181	11.212
35-39	4.532	4.059	8.591
40-44	3.805	3.240	7.045
45-49	3.244	2.716	5.960
50-54	2.770	2.097	4.867
55-59	1.992	1.260	3.252
60-64	892	670	1.562
65+	265	318	583
Toplam	37.638	26.909	64.547
Yüzde			
15-19	0,4	0,4	0,4
20-24	16,6	8,9	13,4
25-29	20,5	18,0	19,5
30-34	16,0	19,3	17,4
35-39	12,0	15,1	13,3

Yaş	Kadın	Erkek	Toplam
40-44	10,1	12,0	10,9
45-49	8,6	10,1	9,2
50-54	7,4	7,8	7,5
55-59	5,3	4,7	5,0
60-64	2,4	2,5	2,4
65+	0,7	1,2	0,9
Toplam	100,0	100	100,0

Kaynak: ÇSGB, 2016

Türkiye’den 2015 yılında çalışma izni alan yabancıların oldukça yüksek bir eğitim seviyesine sahip olduğu görülmektedir (Tablo 2.12). Yabancı işgücünün yüzde 82’si lise ve daha üstü eğitime; yüzde 43’ü ise yüksekokul/üniversite ve üstü bir eğitime sahiptir. Yabancı kadın işgücünün yaklaşık yüzde 80’inin; erkek işgücünün ise yaklaşık yüzde 84’ünün lise ve üzerinde eğitime sahip olduğu görülmektedir. Hem kadınlar arasında hem de erkekler arasında ilkökul ve altında eğitime sahip olanların sadece yüzde 9 civarında olduğu görülmektedir.

Tablo 2.12. Çalışma İzni Alan Yabancıların Cinsiyete ve Eğitim Seviyesine Göre Dağılımı, 2015

Eğitim seviyesi	Kadın	Erkek	Toplam
Sayısal Büyüklük			
Okuryazar	2.634	1.334	3.968
İlkokul	730	1.087	1.817
Ortaokul	4.204	1.931	6.135
Lise	15.992	8.701	24.693
Yüksekokul	3.149	2.704	5.853
Üniversite	10.206	9.940	20.146
Yüksek Lisans ve Üstü	723	1.212	1.935
Toplam	37.638	26.909	64.547
Yüzde			
Okuryazar	7,0	5,0	6,1
İlkokul	1,9	4,0	2,8
Ortaokul	11,2	7,2	9,5
Lise	42,5	32,3	38,3
Yüksekokul	8,4	10,0	9,1
Üniversite	27,1	36,9	31,2
Yüksek Lisans ve Üstü	1,9	4,5	3,0
Toplam	100,0	100,0	100,0

Kaynak: ÇSGB, 2016

Tablo 2.13. Çalışma İzni Alan Yabancıların En Yaygın Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı, 2015

Ekonomik faaliyet	Sayısal Büyüklük	Yüzde
Ev içi çalışma	16.825	26,1
Konaklama	10.501	16,3
Yaratıcı sanatlar, eğlence faaliyetleri	3.057	4,7
Toptan ticaret	2.849	4,4
Bina dışı yapıların inşaatı	2.704	4,2
Büro işleri	2.674	4,1
Eğitim	2.672	4,1
Spor faaliyetleri	2.016	3,1
Perakende ticaret	1.851	2,9
Danışmanlık faaliyetleri	1.168	1,8
Hava yolu taşımacılığı	1.151	1,8
Seyahat organizasyonu	1.121	1,7
İnsan sağlığı hizmetleri	1.056	1,6
<i>Diğer</i>	14.902	23,1
Toplam	64.547	100,0

Kaynak: ÇSGB, 2016

2015 yılında çalışma izni alan yabancıların çalıştıkları ekonomik faaliyet kollarına bakıldığında (Tablo 2.13), yabancı işgücünün yüzde 26'sının ev içi ekonomik faaliyetlerde; yüzde 16'sının ise konaklama sektöründe çalıştığı görülmektedir. Bu ekonomik faaliyetleri dışında yabancı işgücünün, eğlence faaliyetleri, toptan ve perakende ticaret, eğitim, inşaat gibi sektörlerde de yoğun olarak çalıştıkları gözlenmektedir.

Türkiye'den 2015 yılında çalışma izni alarak çalışan yabancıların yaklaşık yüzde 13'ü Gürcistan uyrukludur. Yabancı uyruklu işgücünün yüzde 9'unun ise Ukrayna uyruklu olduğu görülmektedir. Bu iki grubu yaklaşık yüzde 7'lik payla Kırgızistan, yüzde 6'lık payla Suriye, yüzde 5'erlik paylarla Türkmenistan, Rusya ve Çin izlemektedir. Daha sonra ise sırası ile yaklaşık yüzde 3'erlik paylarla Endonezya ve Moldova uyrukluların, yüzde 2'şerlik paylarla İran, Kazakistan, Azerbaycan, Almanya ve ABD'nin geldiği görülmektedir. Gürcistan, Ukrayna, Türkmenistan, Rusya, Özbekistan, Moldova ve Kırgızistan uyruklu yabancı işgücünün çok büyük bir çoğunluğu kadınlardan oluşmaktadır. Buna karşılık, Suriye, Çin, Almanya, Azerbaycan, İran, ABD ve diğer birçok ülke uyruklu yabancı işgücünün önemli bir bölümünün erkek olduğu gözlenmektedir. Bu veriler, yabancı işgücünün çalıştığı ekonomik faaliyet kolları ile bir

arada düşünüldüğünde, kadınların payının yüksek olduğu ülkelerden gelen yabancı işgücünün daha çok ev içi ekonomik faaliyetlerde çalıştıkları görülmektedir (Tablo 2.14).

Tablo 2.14. Çalışma İzni Alan Yabancıların Uyruklarına Göre Dağılımı ve Kadınların Payı, 2015

Sıra no	Uyruk	Sayısal büyüklük	Yüzde	Kadınların yüzdesi
1	Gürcistan	8.524	13,2	91,8
2	Ukrayna	6.023	9,3	83,0
3	Kırgızistan	4.274	6,6	71,5
4	Suriye	4.019	6,2	7,0
5	Türkmenistan	3.323	5,1	90,3
6	Rusya	2.936	4,5	80,7
7	Çin	2.882	4,5	10,8
8	Özbekistan	2.319	3,6	88,1
9	Endonezya	1.904	2,9	94,0
10	Moldova	1.778	2,8	87,5
11	İran	1.522	2,4	32,3
12	Azerbaycan	1.461	2,3	40,6
13	Kazakistan	1.349	2,1	72,8
14	Almanya	1.299	2,0	52,0
15	ABD	1.232	1,9	42,2
<i>Diğer</i>	-	19.702	30,5	36,3
Toplam	-	64.547	100,0	58,3

Kaynak: ÇSGB, 2016

Çalışma izni alan yabancıların çalıştıkları illerin dağılımına bakıldığında (Tablo 2.15), yabancı işgücünün yüzde 36'sının İstanbul'da; yüzde 22'sinin Antalya'da; yüzde 14'ünün Ankara'da; yüzde 5'inin ise İzmir'de yaşadığı görülmektedir. Bu veriler, çalışma izni alan yabancıların dörtte üçten daha fazlasının (yüzde 77) bu dört ilde çalıştıklarını göstermektedir. Cinsiyet temelinde bakıldığında, kadınların yüzde 84'ünün; erkeklerin ise yüzde 67'sinin yine İstanbul, Antalya, Ankara ve İzmir'de çalıştıkları görülmektedir. Bu durum, çalışma izni alan yabancı erkeklerin ve özellikle de kadınların çalıştıkları iller açısından önemli bir lokalizasyona sahip olduklarını göstermektedir.

Tablo 2.15. Çalışma İzni Alan Yabancıların Çalıştıkları İllerin Dağılımı, 2015

İller	Kadın	Erkek	Toplam	Toplam yüzde
İstanbul	12.882	10.062	22.944	35,5
Antalya	9.617	4.649	14.266	22,1
Ankara	7.236	2.024	9.260	14,3
İzmir	1.923	1.203	3.126	4,8
Muğla	1.419	610	2.029	3,1
Bursa	918	997	1.915	3,0
Adana	232	1.089	1.321	2,0
Gaziantep	303	810	1.113	1,7
Kocaeli	365	565	930	1,4
Mersin	165	594	759	1,2
Hatay	140	330	470	0,7
Zonguldak	120	323	443	0,7
Konya	116	313	429	0,7
Eskişehir	72	351	423	0,7
Çanakkale	53	347	400	0,6
Tekirdağ	103	182	285	0,4
Aydın	188	97	285	0,4
Bartın	6	262	268	0,4
Samsun	214	54	268	0,4
Sakarya	78	140	218	0,3
Balıkesir	99	106	205	0,3
Trabzon	164	30	194	0,3
Kayseri	73	117	190	0,3
Şırnak	18	137	155	0,2
Aksaray	21	134	155	0,2
Manisa	55	97	152	0,2
Yalova	98	46	144	0,2
Denizli	68	46	114	0,2
Ordu	101	8	109	0,2
Rize	86	20	106	0,2
Diyarbakır	28	49	77	0,1
Malatya	20	39	59	0,1
Diğer	657	1.078	1.735	2,7
Toplam	37.638	26.909	64.547	100,0

YÖK/ÖSYM Verilerinin Analizi

Türkiye’den eğitim amacıyla ikamet izni alan kişilerin belirlenmesinin diğer bir yolu da YÖK tarafından yayınlanan yabancı öğrenci istatistiklerinin analiz edilmesi olabilir (Çetinsaya, 2014). YÖK, söz konusu istatistikleri 2003 yılından itibaren yayınlamaktadır. Tablo 2.16’da da görüldüğü gibi, Türkiye’de yükseköğrenim gören uluslararası öğrenci sayıları yıllar içinde önemli değişiklikler geçirmiştir. 1983’te 5.378 olan öğrenci sayısı, 1990’da 7.661’e, 2000’de 16.656’ya, 2012’de 43.251’e; 2014 yılında 48.183’e; 2015 yılında ise 72.178’e ulaşmıştır. Bu sürekli artışa rağmen, yükseköğretimdeki uluslararası öğrencilerin toplam öğrenci sayıları içindeki oranları ise dalgalı bir seyir izlemiştir. 1983’te uluslararası öğrencilerin sistem içindeki oranı yüzde 1,7’ler düzeyinde iken, bu oran 1990’larda yüzde 1’e düşmüş, 1998’de yeniden yüzde 1,4 seviyesine çıkmasına rağmen, 2000’li yıllarda iç kontenjan artışı nedeniyle yeniden yüzde 1’in altında seyretmiş, 2013 yılı itibari ile tekrar yüzde 1 oranına yükselmiştir. 2000’li yıllarda uluslararası öğrenci sayıları sistemli olarak artmış ancak genel öğrenci sayılarındaki büyümenin gerisinde kaldığı için sistemdeki oranı düşük kalmıştır. Türkiye’deki uluslararası öğrencilerin toplam öğrenci sayısı içindeki oranları 2010 yılından itibaren yeniden artmaya başlamıştır.

Tablo 2.16. Türkiye’deki Üniversitelerde Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Sayısal Büyüklüğü, 1983-2015

Yıllar	Öğrenci sayısı
1983	5.378
1990	7.661
2000	16.656
2003	14.690
2004	14.794
2005	15.481
2006	15.893
2007	16.829
2008	18.158
2009	21.361
2010	25.545
2011	31.170
2012	43.251
2013	55.011
2014	48.183
2015	72.178

Türkiye'de okumayı tercih eden uluslararası öğrencilerin büyük kısmı, Türkiye ile yakın dil, tarih ve kültür birliği olan ülkelerden gelmektedir. Öğrenci sayıları 1.000'in üzerinde olan ülkeler sırasıyla Azerbaycan, Türkmenistan, KKTC, İran, Almanya, Yunanistan, Bulgaristan ve Afganistan'dır. Bununla birlikte, son yıllarda özellikle ABD, Somali, Çin, Nijerya gibi ülkelerden gelen öğrencilerin sayısında anlamlı artışlar olduğu görülmektedir. Türkiye'deki uluslararası öğrenci sayılarının yüzde 40'ı Azerbaycan, Türkmenistan ve KKTC'den gelen öğrencilerden oluşmaktadır. Özellikle dil bakımından en yakın olduğumuz ülkeler grubundaki bu ülke öğrencilerinin ülkemizi tercih etmesi yukarıda değinilen resmi dili kullanan ülkeleri tercih etme eğilimi bakımından anlamlıdır. Almanya, Yunanistan ve Bulgaristan gibi ülkelerden gelen önemli oranlarda Türk kökenli öğrencilerin de eğitim görmek için ülkemizi tercih ettikleri görülmektedir (Çetinsaya, 2014).

2.3. TÜİK Verilerinin Analizi

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yayınlanan birçok istatistiksel yayında Türkiye'deki yabancı nüfusa ilişkin farklı seviyelerde bilgi bulunmaktadır. Bu alt-bölümde, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'nde (ADNKS) yabancı kimlik numarası olan yabancı kişilerin sayısal büyüklüğüne ilişkin bilgiler, 2011 yılında yapılan Nüfus ve Konut Araştırması (NKA) kapsamındaki kişilerin doğdukları ülkelere ilişkin bilgiler ve son ikamet edilen ülke bilgisi, evlenme istatistiklerindeki yabancı uyruklu kişilerle evlenen TC vatandaşlarının sayısına ilişkin bilgiler, konut satış istatistiklerindeki yabancıların aldıkları konutların sayısına ilişkin bilgiler analiz edilerek, Türkiye'deki yabancı nüfusun sayısal büyüklüğüne ve özelliklerine ilişkin daha fazla bilgi verilmeye çalışılacaktır.

2.4.1. ADNKS Verilerinin Analizi

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'nden (ADNKS) en az 6 aylık ikamet izni ya da çalışma izni olan yabancı nüfusa ilişkin veriler dikkate alındığında (Tablo 2.16A), Türkiye'deki yabancı nüfusun sayısal büyüklüğünün 2007-2015 döneminde 96.064'den 650.308'e yükseldiği görülmektedir. Bu sayısal büyüklükler, Türkiye'deki yabancı nüfusun bu dönemde 6,8 kat arttığını göstermektedir. Yabancı nüfusun Türkiye nüfusu içindeki payında da önemli bir artış görülmektedir. Yabancı nüfusun payı 2007 yılında sadece binde 1,4 iken; bu oranın 2015 yılında binde 8,3'e yükseldiği görülmektedir.

Tablo 2.16A. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi’ndeki Yabancı Nüfusun Büyüklüğü ve Türkiye Nüfusu İçindeki Payı, 2007-2015

Yıllar	Yabancı Nüfus	Türkiye Nüfusu	Yabancı Nüfusun Nüfus İçindeki payı (Binde)
2007	96.064	70.586.256	1,36
2008	104.441	71.517.100	1,46
2009	167.344	72.561.312	2,31
2010	190.531	73.772.988	2,58
2011	242.128	74.724.269	3,24
2012	278.664	75.627.384	3,68
2013	456.506	76.667.864	5,95
2014	518.279	77.695.904	6,67
2015	650.308	78.741.053	8,25

Yabancı nüfusun bölgelerdeki sayısal büyüklüğüne 2014 ADNKS aracılığı ile bakıldığında (Tablo 2.17), Türkiye’deki yabancı nüfusun yüzde 30’unun İstanbul’da yaşadığı görülmektedir. İstanbul ilini, yüzde 16 ile Akdeniz Bölgesi; yüzde 12 ile Ege Bölgesi; yüzde 11 ve 10 ile sırası ile Batı Anadolu ve Doğu Marmara Bölgeleri izlemektedir. Bu değerler, Türkiye’deki yabancı nüfusun yaklaşık yüzde 80’inin Türkiye’nin sosyo-ekonomik olarak daha gelişmiş bölgelerinde yaşadığını göstermektedir. Yabancı nüfusun yüzde 53’ünün kadın; yüzde 47’sinin ise erkek olduğu görülmektedir. Bölgeler bazında cinsiyet dağılımına cinsiyet oranına göre bakıldığında, İstanbul, Akdeniz, Ege, Batı Anadolu, Doğu Marmara, Batı Marmara ve Doğu Karadeniz’de kadınların; diğer bölgelerde ise erkeklerin daha fazla oranda bulunduğu gözlenmektedir.

Tablo 2.17. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi’ndeki Yabancı Nüfusun Bölgelere ve Cinsiyete Göre Dağılımı ve Cinsiyet Oranı, 2014

Bölgeler	Erkek	Kadın	Toplam	Yüzde	Cinsiyet Oranı
İstanbul	68.065	87.471	155.536	30,0	77,8
Akdeniz	36.332	46.233	82.565	15,9	78,6
Ege	29.134	34.120	63.254	12,2	85,4
Batı Anadolu	26.558	27.647	54.205	10,5	96,1
Doğu Marmara	26.497	26.717	53.214	10,3	99,2
Orta Anadolu	15.928	13.163	29.091	5,6	121,0
Güneydoğu Anadolu	12.020	10.777	22.797	4,4	111,5
Batı Karadeniz	11.964	9.583	21.547	4,2	124,8
Batı Marmara	6.647	7.000	13.647	2,6	95,0
Doğu Karadeniz	4.249	4.682	8.931	1,7	90,8
Ortadoğu Anadolu	3.921	3.022	6.943	1,3	129,7
Kuzeydoğu Anadolu	3.701	2.848	6.549	1,3	130,0
Genel Toplam	245.016	273.263	518.279	100,0	89,7
Yüzde	47,3	52,7	100,0	-	-

Tablo 2.18. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi'ndeki Yabancı Nüfusun Uyruklarına Göre Dağılımı, 2014

Uyruk	Sayısal Büyüklük	Yüzde	Uyruk	Sayısal Büyüklük	Yüzde
Almanya	63.183	12.2	İtalya	2.909	0,6
Suriye	50.903	9.8	Mısır	2.735	0,5
Irak	47.219	9.1	Danimarka	2.597	0,5
Afganistan	33.569	6.5	Filistin	2.526	0,5
Azerbaycan	30.205	5.8	Endonezya	2.438	0,5
İran	21.900	4.2	Fas	2.283	0,4
Rusya	21.599	4.2	KKTC	2.225	0,4
Gürcistan	19.091	3.7	Tayland	2.026	0,4
Türkmenistan	18.418	3.6	Pakistan	1.980	0,4
İngiltere	14.883	2.9	Romanya	1.962	0,4
Ukrayna	12.936	2.5	Makedonya	1.920	0,4
Kazakistan	11.853	2.3	Japonya	1.795	0,3
Özbekistan	10.964	2.1	Belçika	1.762	0,3
Kırgızistan	10.575	2	İspanya	1.739	0,3
Avusturya	10.453	2	Nijerya	1.714	0,3
Bulgaristan	9.153	1.8	Arnavutluk	1.651	0,3
ABD	8.897	1.7	Filipinler	1.648	0,3
Çin	8.298	1.6	Kosova	1.610	0,3
Yunanistan	7.921	1.5	Ürdün	1.526	0,3
Moldova	7.028	1.4	Norveç	1.486	0,3
Libya	6.168	1.2	Sirbistan	1.471	0,3
Hollanda	5.287	1	İsveç	1.401	0,3
Somali	4.202	0.8	Yemen	1.276	0,2
Güney Kore	3.905	0.8	Tacikistan	1.221	0,2
Fransa	3.782	0.7	Diğer	29.986	5,7
Toplam	-	-	-	518.279	100,0

ADNKS'deki yabancı nüfusun uyruklarına bakıldığında (Tablo 2.18), en büyük grubun yüzde 12 ile Almanya uyruklular olduğu görülmektedir. Daha sonra ise sırası ile yüzde 10 ile Suriye uyruklular; yüzde 9 ile Irak uyruklular; yüzde 6 ile Afganistan uyruklular; yüzde 6 ile Azerbaycan uyruklular gelmektedir.

2.4.2. NKA Verilerinin Analizi

TÜİK tarafından 2011 yılında gerçekleştirilen Nüfus ve Konut Araştırması'nın (NKA) raporu, Türkiye'de yaşayan yurtdışı doğumlu nüfusun ve bir önceki ikametgâhı Türkiye dışında bir ülke olan nüfusun dağılımına ilişkin bilgiler içermektedir (TÜİK, 2013).

Tablo 2.19. Türkiye'de Yaşayan Nüfusun Doğdukları Ülkelere Göre Sayısal ve Yüzde Dağılımı (Bin kişi), 2011

Doğum Yeri	Erkek	Kadın	Toplam	Türkiye Nüfusu İçindeki Payı (Yüzde)	Doğum Yeri Türkiye Dışında Olan Nüfus İçindeki Payı (yüzde)
Türkiye	36.996	36.573	73.569	97,46	-
Yurtdışı	435	522	957	2,54	-
Bulgaristan	193	216	409	0,54	42,7
Almanya	72	85	157	0,21	16,4
Makedonya	39	44	83	0,11	8,7
Yunanistan	14	19	33	0,04	3,4
Azerbaycan	10	15	25	0,03	2,6
Özbekistan	8	10	18	0,02	1,9
Afganistan	9	7	16	0,02	1,7
Rusya	3	10	13	0,02	1,4
Kazakistan	5	7	12	0,02	1,3
ABD	6	5	11	0,01	1,1
Romanya	3	7	10	0,01	1,0
Fransa	4	6	10	0,01	1,0
KKTC	5	6	11	0,01	1,1
Hollanda	4	5	9	0,01	0,9
İtan	5	4	9	0,01	0,9
Kosova	4	5	9	0,01	0,9
Irak	5	4	9	0,01	0,9
Sırbistan	4	5	9	0,01	0,9
İngiltere	3	4	7	0,01	0,7
İsviçre	3	4	7	0,01	0,7
Suriye	2	4	6	0,01	0,6
Avustralya	3	3	6	0,01	0,6
Gürcistan	2	4	6	0,01	0,6
Türkmenistan	3	3	6	0,01	0,6
Ukrayna	1	5	6	0,01	0,6
Moldova	1	4	5	0,01	0,5
Belçika	2	3	5	0,01	0,5
Suudi Arabistan	2	2	4	0,01	0,4
Kırgızistan	2	3	5	0,01	0,5
Bosna-Hersek	1	2	3	0,00	0,3
Arnavutluk	1	2	3	0,00	0,3
Libya	2	2	4	0,01	0,4
Diğer	14	17	31	0,03	3,2
Toplam	37.431	37.095	74.526	100,00	100,0

Kaynak: TÜİK, 2013.

Tablo 2.20. En Son İkamet Edilen Ülkeye ve Cinsiyete Göre Nüfusun Dağılımı (Bin kişi), 2011

En Son İkamet Edilen Ülke	Erkek	Kadın	Toplam	Yüzde
Almanya	260	228	488	29,5
Bulgaristan	150	165	315	19,0
Suudi Arabistan	73	9	82	5,0
KKTC	44	27	71	4,3
ABD	37	26	63	3,8
Makedonya	24	27	51	3,1
Fransa	30	18	48	2,9
Hollanda	26	16	42	2,5
Libya	39	4	43	2,6
Rusya	30	12	42	2,5
Azerbaycan	19	19	38	2,3
İngiltere	21	18	39	2,4
Avusturya	15	10	25	1,5
İsviçre	14	11	25	1,5
Yunanistan	10	12	22	1,3
Kazakistan	12	8	20	1,2
Irak	13	3	16	1,0
Belçika	8	8	16	1,0
Afganistan	9	5	14	0,8
Romanya	5	6	11	0,7
İran	6	5	11	0,7
Türkmenistan	7	4	11	0,7
Özbekistan	5	5	10	0,6
Ukrayna	4	5	9	0,5
İtalya	5	4	9	0,5
Suriye	4	5	9	0,5
Avustralya	4	4	8	0,5
Sırbistan	3	4	7	0,4
Kırgızistan	4	3	7	0,4
Kosova	3	3	6	0,4
Gürcistan	3	3	6	0,4
BAE	5	1	6	0,4
Moldova	1	4	5	0,3
İsrail	4	2	6	0,4
Kanada	3	2	5	0,3
Diğer	43	26	69	4,2
Toplam	943	712	1.656	100,0

NKA sonuçlarına göre Türkiye'de 957 bin yabancı ülke doğumlu kişi yaşamaktadır. Bu nüfus büyüklüğünün Türkiye'nin nüfusu içindeki payı yüzde 3'tür. Bunlardan 409 bini Bulgaristan; 157 bini Almanya; 83 bini Makedonya; 33 bini Yunanistan; 25 bini ise Azerbaycan doğumludur. Türkiye'de yaşayan

yurtdışı doğumlu nüfus içinde kadınların ağırlığı dikkati çekmektedir. Yurtdışı doğumlu nüfusun yüzde 55’i kadındır. Özellikle de Türkiye’ye hane-içi işgücü olarak gelenler arasında Azerbaycan, Gürcistan, Özbekistan, Rusya Federasyonu gibi ülkelerde doğmuş olanlar arasında kadın nüfus ağırlığı dikkati çekecek derecede yüksektir. Türkiye’de yaşayan yurtdışı doğumlu nüfusun yüzde 76’sının Türkiye ile yakın tarihsel, kültürel ve etnik yakınlığı bulunan ülkelerde (Bulgaristan, Almanya, Makedonya, Yunanistan, Azerbaycan, Özbekistan ve Afganistan) doğan nüfus olduğu görülmektedir (Tablo 2.19).

Anka’nın ana raporunda Türkiye’de yaşayan nüfusun en son ikamet ettiği ülkeye ilişkin bilgiler de bulunmaktadır. Bu verilere bakıldığında (Tablo 2.20), 1.656 bin kişinin en son ikamet ettiği ülkenin Türkiye dışında bir ülke olduğu görülmektedir. Bu kişilerin yüzde 57’si erkek; yüzde 43’ü ise kadındır. En son ikametgâhı Türkiye dışında bir ülke olan nüfusun, yüzde 30’unun en son ikamet ettiği ülkenin Almanya; yüzde 19’unun Bulgaristan; yüzde 5’inin Suudi Arabistan; yüzde 4’ünün KKTC; yüzde 4’ünün ise ABD olduğu görülmektedir.

2.4.3. Evlenme İstatistiklerinin Analizi

GİGM’nin sağladığı verilerde muhtelif nedenlerle ikamet izni alan yabancıların içinde T.C. vatandaşları ile evlenmek suretiyle ikamet izni alan yabancı kişiler de yer almaktadır. Ancak, söz konusu veriler evlenme yoluyla ikamet izni alan yabancıların sayısını ayırtmama izin vermemektedir. Bu nedenle, bu alt-bölümde TÜİK tarafından yayınlanan evlenme istatistikleri analiz edilerek, 2009-2015 döneminde evlilik yoluyla ikamet izni alan yabancı kadın ve erkeklerin sayısal büyüklüklerine bakılmaya çalışılacaktır. Bu analizlerde, T.C. vatandaşları ile evlenen yabancıların Türkiye’de ikamet ettikleri varsayımı yapılmıştır.

Tablo 2.21. Evlenme İstatistiklerinde Yabancı Gelin ve Damatların Sayısal Büyüklüğü, 2009-2014

Yıllar	Uyruk	Erkek	Yüzde	Kadın	Yüzde
2009	Toplam	591.742	100	591.742	100
	Türkiye	587.855	99,3	578.063	97,7
	Diğer	3.887	0,7	13.679	2,3
2010	Toplam	582.715	100	582.715	100
	Türkiye	579.366	99,4	569.456	97,7
	Diğer	3.349	0,6	13.259	2,3
2011	Toplam	592.775	100	592.775	100
	Türkiye	589.489	99,4	577.611	97,4
	Diğer	3.286	0,6	15.164	2,6

Yıllar	Uyruk	Erkek	Yüzde	Kadın	Yüzde
2012	Toplam	603.751	100	603.751	100
	Türkiye	600.271	99,4	588.301	97,4
	Diğer	3.480	0,6	15.450	2,6
2013	Toplam	600.138	100	600.138	100
	Türkiye	596.783	99,4	584.522	97,4
	Diğer	3.355	0,6	15.616	2,6
2014	Toplam	599.704	100	599.704	100
	Türkiye	596.301	99,4	582.838	97,2
	Diğer	3.403	0,6	16.866	2,8
2015	Toplam	602.982	100	602.982	100
	Türkiye	599.416	99,4	584.168	96,9
	Diğer	3.566	0,6	18.814	3,1
2009-2014	Toplam	4.173.807	100,0	4.173.807	100,0
	Türkiye	4.149.481	99,4	4.064.959	97,4
	Diğer	24.326	0,6	108.848	2,6

Kaynak: TÜİK, 2016

Tablo 2.22. Evlenme İstatistiklerinde Damadın ve Gelinin Uyruğuna Göre Sayısal Büyüklüklerin Dağılımı, 2014

Damadın uyruğu	Sayı	Gelinin uyruğu	Sayı
Türkiye	596.301	Türkiye	582.838
Almanya	1.426	Almanya	2.672
Avusturya	322	Suriye	2.049
Suriye	143	Azerbaycan	1.596
Birleşik Krallık	115	Rusya	1.442
ABD	102	Ukrayna	1.059
Fransa	88	Bulgaristan	659
KKTC	84	Gürcistan	624
Hollanda	73	Türkmenistan	569
Afganistan	70	Özbekistan	560
Azerbaycan	65	Kazakistan	435
İran	64	Kırgızistan	432
İtalya	61	Avusturya	425
Irak	59	Moldova	360
Bulgaristan	58	Fas	311
Yunanistan	56	Birleşik Krallık	307

Damadın uyruğu	Sayı	Gelinin uyruğu	Sayı
İsveç	33	İran	267
Mısır	32	Belarus	203
İspanya	30	Romanya	174
Rusya	22	Hollanda	133
Nijerya	21	Fransa	124
İsviçre	21	ABD	108
Danimarka	20	Cezayir	106
Kosova	18	Irak	106
Filistin	18	Makedonya	95
Makedonya	17	Polonya	86
Pakistan	17	Yunanistan	81
Ürdün	16	Filipinler	81
Portekiz	16	Tunus	79
Norveç	15	Çin	76
Gürcistan	14	İsveç	76
Avustralya	14	KKTC	75
Kanada	13	Ermenistan	72
Finlandiya	12	Endonezya	72
Güney Kore	11	Finlandiya	63
Belçika	11	Norveç	62
Özbekistan	10	Kosova	60
Polonya	10	Tayland	58
Romanya	10	Afganistan	54
Arnavutluk	9	Bosna-Hersek	52
Diğer	207	Diğer	1,003
Toplam	599.704	Toplam	599.704

Kaynak: TÜİK, 2015

Tablo 2.21'de görüldüğü gibi, 2009-2015 döneminde Türkiye'de 4.173.807 evlilik yapılmıştır. Bu evliliklerde T.C. vatandaşları ile evlenen yabancıardan 14.326'sı erkek (yüzde 18); 108.848'i ise kadındır (yüzde 82). Bu veriler, 2009-2015 döneminde T.C. vatandaşı bir kadın ile evlenen yabancı erkek oranının yüzde 1; T.C. vatandaşı bir erkek ile evlenen yabancı kadın oranının ise yüzde 3 olduğunu göstermektedir. Yıllar itibariyle bakıldığında ise, T.C. vatandaşı bir kadın ile evlenen yabancı erkeklerin oranının yüzde 0,6-0,7 seviyesinde sabit kaldığı; T.C. vatandaşı bir erkek ile evlenen yabancı kadınların oranının ise yüzde 2'den yüzde 3'e yükseldiği görülmektedir. T.C. vatandaşı bir erkek ile evlenen yabancı kadınların sayısal büyüklüğünün ise

aynı dönemde 5.135'lik bir artış göstererek 13.679'dan 18.814'e yükseldiği görülmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2016).

T.C. vatandaşları ile evlenen yabancıların uyruklarına bakıldığında (Tablo 2.22) yabancı damatların en çok Almanya, Avusturya, Suriye, İngiltere, ABD, Fransa ve Hollanda uyruklu olduğu; yabancı gelinlerin ise en çok Almanya, Suriye, Azerbaycan, Rusya, Ukrayna, Bulgaristan, Gürcistan ve Türkmenistan uyruklu olduğu gözlenmektedir. T.C. vatandaşlarının evlendikleri yabancıların daha çok Türkiye'nin tarihsel, kültürel, etnik ve ekonomik nedenlerle yakın ilişkide olduğu ülkelerin vatandaşları olduğu görülmektedir.

2.4.4. Konut Satış İstatistiklerinin Analizi

GİGM'nin sağladığı verilerde muhtelif nedenlerle ikamet izni alan yabancıların içinde Türkiye'den konut satın alarak ikamet izni alan yabancı kişiler de yer almaktadır. Ancak, söz konusu veriler Türkiye'den gayrimenkul satın alarak ikamet izni alan yabancıların sayısını ayırtmamıza izin vermemektedir. Bu nedenle, bu alt-bölümde TÜİK tarafından yayınlanan konut satış istatistikleri analiz edilerek, 2013-2016 döneminde konut edinme suretiyle ikamet izni alan yabancıların sayısal büyüklüğü tahmin edilmeye çalışılmaktadır.

Konut istatistiklerinde sayısal büyüklüklere bakıldığında (Tablo 2.23), 2013 yılında 12.181 olan yabancıların aldığı konut sayısının 2015 yılında 22.830'a yükseldiği görülmektedir. Bu sayısal büyüklükler, 2013-2015 yılları arasında Türkiye'de yabancılarla yapılan konut satışlarında yüzde 87'lik bir artış meydana geldiğini göstermektedir. 2016 yılının ilk 3 ayında, yabancılarla yapılan konut satışlarının 4.642 olduğu görülmektedir. Bir önceki dönemde meydana gelen artışın 2014-2015 döneminde de geçerli olacağı düşünüldüğünde, 2016 yılında yabancılarla yapılan konut satışlarının sayısının 28.000-29.000 civarına yükseleceği öngörülmektedir. Yabancılarla satılan konutların daha çok Antalya, İstanbul, Aydın, Bursa, Yalova, Mersin, İzmir, Muğla, Sakarya ve Trabzon gibi kıyı kentleri ya da Ankara gibi merkezi kentler olduğu dikkati çekmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2016). Yabancıların Türkiye'den konut almak için özellikle batı kıyılarındaki kentleri seçmelerinin altında, söz konusu yabancıların daha çok emekli olmalarına ve bu göçün "emeklilerin güneş arayışı" olarak nitelenmesine bağlanmaktadır (Güçer, 2011; Özerim 2012).

Tablo 2.23. Konut Satış İstatistiklerinde Yabancılarla Yapılan Konut Satışlarının Sayısal Dağılımı, 2013-2016

Yıl	İller	Konut satış sayıları												Aralık				
		Toplam	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım					
2016	Toplam	4.642	1.462	1.585	1.595	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
	İstanbul	1.636	498	555	563	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Antalya	1.003	315	328	360	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Bursa	385	129	141	115	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Yalova	84	240	66	66	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Sakarya	192	51	93	48	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Ankara	185	68	61	56	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Aydın	178	65	57	56	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Muğla	142	31	38	73	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Trabzon	136	54	41	41	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Mersin	120	36	45	39	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Diğer	425	131	136	158	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	2015	Toplam	22.830	1.289	1.369	1.610	1.847	1.982	2.256	2.027	2.044	1.768	2.236	2.119	2.283	2.119	2.283	2.119
	İstanbul	7.493	377	466	548	584	584	718	884	884	602	561	780	703	703	703	703	703
Antalya	6.072	392	356	451	507	546	610	686	686	518	440	567	539	460	460	460	460	
Bursa	1.501	81	106	103	133	128	128	125	112	126	112	136	149	177	139	136	149	177
Yalova	1.425	95	77	119	133	104	123	123	104	147	126	118	138	138	118	138	138	118
Aydın	1.107	63	65	72	90	111	198	111	119	82	103	65	60	60	60	60	60	60
Sakarya	830	49	50	65	63	44	44	92	89	72	85	102	61	87	87	87	87	87
Muğla	778	45	75	35	58	79	78	78	78	72	85	102	61	87	87	87	87	87
Trabzon	717	11	12	45	40	90	78	78	78	72	108	84	69	69	69	69	69	69
Mersin	599	41	33	32	52	44	44	44	44	51	41	66	47	74	74	74	74	74
Ankara	1.475	97	76	80	111	111	118	118	111	128	107	149	181	190	190	190	190	190
Diğer	1.475	97	76	80	111	111	118	118	111	128	107	149	181	190	190	190	190	190
2014	Toplam	18.959	1.207	1.071	1.362	1.554	1.610	1.703	1.473	1.774	1.857	1.806	1.687	1.855	1.687	1.855	1.687	1.855
Antalya	6.542	464	400	459	563	652	586	600	416	591	590	612	549	507	507	507	507	507
İstanbul	5.580	243	301	478	489	406	406	600	600	416	511	546	556	500	511	546	556	500
Aydın	1.191	70	61	58	109	150	109	104	104	93	144	121	86	86	121	144	121	86
Muğla	1.051	75	61	64	86	90	104	104	75	133	112	103	69	69	112	103	69	69
Bursa	954	62	57	65	89	64	88	88	66	96	87	78	86	86	87	78	86	86
Mersin	783	70	49	59	50	60	70	75	75	70	96	72	45	45	96	72	45	45
Yalova	765	21	36	43	37	73	63	63	39	64	81	84	103	103	84	103	103	103
Sakarya	512	119	17	10	33	38	38	18	12	29	25	37	80	80	37	80	80	80
Ankara	369	21	21	21	20	24	28	14	28	38	42	32	37	37	42	32	37	37
Trabzon	225	9	12	8	16	14	13	17	17	28	29	20	23	23	29	20	23	23
Diğer	987	53	56	80	49	43	69	72	72	121	105	91	109	109	105	91	109	109
2013	Toplam	12.181	888	716	962	947	938	783	1.114	890	1.025	1.021	1.456	1.441	1.456	1.441	1.456	1.441
Antalya	5.548	448	357	495	445	476	358	505	505	370	482	433	622	540	622	540	622	540
İstanbul	2.447	138	120	198	209	188	155	192	192	170	156	181	345	395	345	395	345	395
Aydın	1.112	78	71	52	83	79	74	74	139	81	132	105	115	103	115	103	115	103
Muğla	1.053	75	55	80	75	75	87	87	122	72	95	98	103	116	95	98	103	116
Mersin	545	45	28	23	38	44	20	20	47	50	35	48	92	75	35	48	92	75
Bursa	375	14	16	19	31	16	14	33	33	22	28	28	44	73	22	28	44	73
Yalova	284	26	17	34	27	10	16	14	14	38	22	27	28	25	22	27	28	25
İzmir	194	21	14	17	8	23	15	16	16	16	11	17	17	19	11	17	17	19
Ankara	175	9	13	10	10	10	10	10	5	16	21	21	19	27	21	21	19	27
Sakarya	103	2	2	6	9	3	10	10	9	6	9	7	14	26	9	7	14	26
Diğer	345	23	23	28	12	14	20	20	32	32	34	40	28	59	34	40	28	59

Kaynak: TÜİK, 2016

Bölüm 3

Cevaplayıcıların Sosyo-Demografik ve Ekonomik Özellikleri

İsmet Koç, Pelin Çağatay ve Tuğba Adalı

Bu bölümde, cevaplayıcıların cinsiyet, yaş ve medeni durum gibi temel demografik özellikleri yanında, doğum yeri ve uyrukları, konut özellikleri ve birlikte yaşama örüntüleri, eğitim ve çalışma durumları, anadilleri ve diğer konuşabildikleri diller ile eşlerinin ve çocuklarının temel özelliklerine ilişkin bilgiler verilerek, cevaplayıcıların hem sosyo-demografik hem de ekonomik profillerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Bu bölümdeki analizler görüşmelerin gerçekleştiği iller, cevaplayıcının mevcut ikamet izin türü ve cevaplayıcının cinsiyeti temelinde gerçekleştirilmektedir. Cevaplayıcıların çocukları için yapılan analizlerde analiz birimi çocuklar; geri kalan diğer tüm analizlerde ise analiz birimi cevaplayıcı olan kişilerdir.

3.1. Cevaplayıcıların Demografik Özellikleri

Cevaplayıcıların yüzde 58'i kadın; yüzde 42'si ise erkektir. Bu bulgu, Türkiye'de yasal olarak bulunan yabancıların daha fazlasının kadın olduğunu gösteren GİGM bulguları ile tutarlıdır. Cinsiyet dağılımına iller bazında bakıldığında, Gaziantep ve Erzurum dışındaki tüm illerde cevaplayıcılar içinde erkekler kadınlardan daha fazladır. Erzurum'da kadın ve erkek dağılımları arasında önemli bir farklılaşma görülmezken; Gaziantep'te cevaplayıcıların yaklaşık üçte ikisinin erkek olduğu görülmektedir (Tablo 3.1).

Cevapların yaş dağılımına bakıldığında, yüzde 18'inin 25 yaşından genç; yüzde 55'inin ise 35 yaşından genç olduğu görülmektedir. Sadece yüzde

4'ü 65 ve üstü yaşlarda olan cevaplayıcıların ortalama yaşının 36,3 olduğu görülmektedir. Yaş yapısına illere göre bakıldığında, 25 yaşından daha genç yabancıların en yüksek oranda bulunduğu ilin yüzde 51 ile Erzurum; en düşük oranda bulunduğu ilin ise yüzde 14 ile İstanbul olduğu görülmektedir. İstanbul'da 25-44 yaş grubunda olan yabancıların oranı yüzde 64'e kadar yükselirken, 65 ve üstü yaşlardaki cevaplayıcıların oranı yüzde 2'ye kadar gerilemektedir. Özellikle İzmir ve Antalya'da 65 ve üstü yaşlardaki yabancıların payı sırası ile yüzde 8 ve yüzde 10'a yükselmektedir. Erzurum'da ise, cevaplayıcıların yüzde 85'inin 35 yaşının altında bulunduğu dikkati çekmektedir. Bu bulgularla tutarlı olarak, yabancıların ortalama yaşı Erzurum'da 26,9'a düşmekte; İzmir'de 37,4'e, Antalya'da ise 38,2'ye yükselmektedir.

Araştırma kapsamında görüşülen yabancıların yüzde 69'unun en az bir kez evlenmiş olduğu; yüzde 31'inin ise hiç evlenmemiş olduğu görülmektedir. Cevaplayıcıların yüzde 57'si halen evli; yüzde 7'si boşanmış; geriye kalan yüzde 5'inin ise eşi ölmüştür. Araştırma tarihinde hiç evlenmemiş olan yabancıların oranı Trabzon'da yüzde 46'ya; Erzurum'da ise yüzde 68'e yükselmektedir. Gaziantep'te halen evli olan cevaplayıcıların payı yüzde 62'nin; Antalya'da ise boşanmış cevaplayıcıların payı yüzde 12'nin üzerine çıkmaktadır (Tablo 3.1).

Tablo 3.1. Cevaplayıcıların Temel Demografik Özelliklerinin İllere Göre Yüzde Dağılımı

Değişkenler	Ankara	Antalya	Erzurum	Gaziantep	İstanbul	İzmir	Trabzon	Toplam
Cinsiyet								
Erkek	43,1	23,8	54,7	74,2	43,8	40,7	46,3	42,1
Kadın	56,9	76,2	45,3	25,8	56,2	59,3	53,7	57,9
Yaş								
<24	25,3	17,3	50,9	25,8	14,2	23,7	35,2	17,9
25-34	33,3	30,3	34,0	33,3	41,4	33,9	27,8	37,6
35-44	14,9	24,9	9,4	19,7	22,5	18,6	11,1	21,1
45-54	10,9	11,4	3,8	12,1	11,8	8,5	18,5	11,5
55-64	10,9	8,6	1,9	6,1	7,7	5,1	5,6	8,1
65 ve +	4,6	7,6	0,0	3,0	2,4	10,2	1,9	3,9
Ortalama yaş	36,5	38,2	26,9	34,9	36,0	37,4	33,1	36,3
Medeni Durum								
Hiç evlenmedi	35,1	23,2	67,9	36,4	30,8	32,2	46,3	31,1
Halen evli	53,4	60,0	30,2	62,1	58,0	55,9	48,1	57,4
Eşi ölmüş	7,5	4,3	0,0	1,5	4,1	6,8	3,7	4,7
Boşanmış/Ayrı yaşıyor	4,0	12,4	1,9	0,0	7,1	5,1	1,9	6,8
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gözlem sayısı	174	185	53	66	169	59	54	760

Cevaplayıcıların cinsiyet yapısına ikamet türlerine göre bakıldığında, mevcut ikamet izin türü öğrenci veya insani olan cevaplayıcılar arasında erkeklerin (sırası ile yüzde 61 ve yüzde 56); diğer tüm ikamet izin türlerine sahip olan cevaplayıcılar arasında ise kadınların daha yüksek oranda bulunduğu görülmektedir. Özellikle çalışma iznine sahip kişiler arasında kadınların payının yüzde 59'a; aile ikamet iznine sahip cevaplayıcılar arasında kadınların payının yüzde 85'e kadar yükselmesi dikkati çekmektedir (Tablo 3.2).

Görüşülen yabancıların yaş dağılımına mevcut ikamet izin türlerine göre bakıldığında, 25 yaşından genç olan yabancıların payının insani ikamet iznine sahip olanlar arasında yüzde 33'e; öğrenci ikamet iznine sahip olanlar arasında ise yüzde 55'e yükseldiği görülmektedir. Çalışma iznine sahip olan yabancılar arasında 25-54 yaş grubunda olanların payı yüzde 80'lere kadar yükselmekte; öğrenci ikamet iznine ve insani ikamet iznine sahip olanlar arasında ise sırası ile yüzde 45 ve yüzde 50'ye kadar düşmektedir. Kısa dönemli, öğrenci, aile ve çalışma izinleri dışında kalan insani ve diğer ikamet izinlerine sahip olan kişiler arasında 65 ve üstü yaşlarda olanlarının payının sırası ile yüzde 8 ve yüzde 13'e çıktığı dikkati çekmektedir. Cevaplayıcıların ortalama yaşlarının ikamet türlerine göre analizi, öğrenci ikamet iznine sahip olanların en küçük (24,6); diğer ikamet iznine sahip olanların ise en büyük (42,8) ortalama yaşa sahip olduklarını göstermektedir. Cevaplayıcıların ortalama yaşlarının aile ikamet iznine sahip olanlarda 36'ya; kısa dönemli ve insani ikamet iznine sahip olanlarda 39'a; çalışma iznine sahip olanlar arasında ise 41'e yükseldiği görülmektedir (Tablo 3.2).

Tablo 3.2. Cevaplayıcıların Temel Demografik Özelliklerinin İkamet Türlerine Göre Yüzde Dağılımı

Değişkenler	Kısa dönemli	Öğrenci	Aile	Çalışma	İnsani	Diğer	Toplam
Cinsiyet							
Erkek	49.8	61.4	15.4	41.0	(56.4)	(45.4)	42.1
Kadın	50.2	38.6	84.6	59.0	(43.6)	(54.6)	57.9
Yaş							
<24	14.3	54.6	8.0	6.0	(32.5)	(6.0)	17.9
25-34	32.5	42.2	51.6	33.8	(11.7)	(24.6)	37.6
35-44	26.2	3.1	23.5	16.9	(24.9)	(39.5)	21.1
45-54	11.3	0.0	8.2	29.1	(13.1)	(3.8)	11.5
55-64	9.5	0.0	6.1	13.6	(10.0)	(12.5)	8.1
65 ve +	6.3	0.0	2.6	0.6	(7.9)	(13.7)	3.9
Ortalama yaş	38.6	24.6	35.8	40.5	(39.0)	(42.8)	36.3
Medeni Durum							
Hiç evlenmedi	31.1	90.5	0.4	23.8	(27.4)	(17.7)	31.1
Halen evli	51.9	9.5	95.4	55.0	(61.9)	(73.8)	57.4
Eşi ölmüş	7.1	0.0	2.3	5.2	(10.7)	(6.7)	4.7
Boşanmış/Ayrı yaşıyor	9.8	0.1	1.9	16.0	(0.0)	(1.9)	6.8
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Gözlem sayısı	252	166	163	108	36	35	760

Parantez içinde sunulan değerler 25-49 gözlem sayısına dayanmaktadır ve yorumlanmasında temkinli olunması önerilmektedir.

Cevaplayıcıların medeni durumlarının mevcut ikamet izin türlerine göre önemli ölçüde farklılaştığı görülmektedir. Öğrenci ikamet iznine sahip olan yabancıların yüzde 90'ı hiç evlenmemiş iken; aile ikamet iznine sahip olan yabancıların yüzde 95'inin halen evli olduğu görülmektedir. Halen evli olanların oranı, öğrenci ikamet iznine sahip olanların dışında kalan tüm ikamet izin kategorilerindeki kişiler için yüzde 50'nin üzerindedir. Eşi ölmüş yabancıların oranı, insani ikamet iznine sahip olanlarda yüzde 11'e; boşanmış olanların oranı ise çalışma iznine sahip olanlarda yüzde 16'ya kadar yükselmektedir (Tablo 3.2).

Cevaplayıcıların yaş yapısına cinsiyete göre bakıldığında, erkekler arasında 25 yaşından daha genç olanların payının yüzde 24, kadınlar arasında ise yüzde 14 olduğu görülmektedir. Kadınların genç yaşlarda görülen bu dengesizliği 25-34 ve 35-44 yaş gruplarında daha yüksek oranlarla kapatıldığı görülmektedir. Daha sonraki yaşlarda erkek ve kadınların dağılımları arasında önemli bir farklılaşma bulunmamaktadır. Bu bulgularla tutarlı olarak, kadın ve erkeklerin ortalama yaşları arasında fark bulunmamıştır. Cevaplayıcıların medeni durumlarına cinsiyet bazında bakıldığında, kadınlar arasında halen evli olanların oranının (yüzde 63) erkeklere göre (yüzde 50) oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu bulguyu destekleyecek şekilde, erkekler arasında hiç evlenmemiş olanların oranının yüzde 44'e yükseldiği; kadınlar arasında ise yüzde 22'ye gerilediği görülmektedir. Kadınlar arasında, eşi ölmüş ve boşanmış olanların oranının (sırası ile yüzde 6 ve yüzde 9) erkeklere göre (sırası ile yüzde 2 ve 4) oldukça yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 3.3).

Tablo 3.3. Cevaplayıcıların Temel Demografik Özelliklerinin Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı

Değişkenler	Erkek	Kadın	Toplam
Yaş			
<24	23,9	13,5	17,9
25-34	31,3	42,2	37,6
35-44	16,4	24,5	21,1
45-54	14,8	9,0	11,5
55-64	9,4	7,0	8,1
65 ve +	4,1	3,8	3,9
Ortalama yaş	36,3	36,3	36,3
Medeni Durum			
Hiç evlenmedi	44,0	21,6	31,1
Halen evli	49,7	62,9	57,4
Eşi ölmüş	2,3	6,4	4,7
Boşanmış/Ayrı yaşıyor	3,9	9,0	6,8
Toplam	100,0	100,0	100,0
Gözlem sayısı	320	440	760

3.2. Cevaplayıcıların Doğum Yeri ve Uyrukları

Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin doğdukları ülkelere bakıldığında, yüzde 9’unun Irak, yüzde 8’erinin sırası ile Azerbaycan ve Suriye, yüzde 7’sinin sırası ile Türkmenistan ve Gürcistan, yüzde 6’sının Özbekistan, yüzde 5’erinin sırası ile Rusya ve İran doğumlu olduğu görülmektedir. Daha sonra ise giderek azalan oranlarda diğer ülke doğumlu göçmenlerin Türkiye’de yaşadığı gözlenmektedir. Uyruklar açısından bakıldığında, dağılımın büyük ölçüde doğulan ülke dağılımı ile tutarlılık gösterdiği görülmektedir. Bu dağılımda göze çarpan en önemli farklılık, doğulan ülke sıralamasında yüzde 8 ile üçüncü sırada yer alan Suriye kökenlilerin; uyruklara göre yapılan sıralamada yine yüzde 8 ile bu kez ikinci sırada yer almasıdır (Tablo 3.4).

Cevaplayıcıların uyruklarının bölgesel sınıflaması yapıldığında, yüzde 24’ünün Orta Doğu ve Kuzey Afrika kökenli, yüzde 23’ünün Avrupa kökenli, yüzde 18’inin Orta Asya kökenli, yüzde 14’ünün ise Güney Kafkasya kökenli olduğu görülmektedir. Ayrıca, görüşülen yabancıların yüzde 9’u Güney Asya, yüzde 6’sının Asya Pasifik ve Amerika, geriye kalan yüzde 5’i Sahra Altı Afrika kökenlidir. Cinsiyete göre bakıldığında, Orta Doğu ve Kuzey Afrika, Güney Asya ve Sahra Altı Afrika ülkelerinden gelen yabancıların daha çok erkek; diğer bölgelerden gelen yabancıların ise daha çok kadın olduğu görülmektedir (Tablo 3.5).

Tablo 3.4. Cevaplayıcıların Doğdukları Ülke ve Uyruklarına Göre Yüzde Dağılımı

Doğduğu ülke	Yüzde	Uyruğu	Yüzde
Irak	8,6	Irak	8,6
Azerbaycan	7,8	Suriye	8,4
Suriye	7,8	Azerbaycan	8,0
Türkmenistan	6,5	Türkmenistan	6,4
Gürcistan	6,5	Gürcistan	6,3
Özbekistan	5,6	Rusya	6,0
Rusya	5,4	Özbekistan	4,7
İran	4,6	İran	4,6
Ukrayna	4,3	Kazakistan	3,8
Kazakistan	4,0	Ukrayna	3,6
Libya	3,2	Libya	3,2
Kırgızistan	2,8	Afganistan	2,8
Çin	2,5	Moldova	2,7
Moldova	2,4	Kırgızistan	2,7
Afganistan	2,4	Çin	2,5
Nijerya	2,3	Nijerya	2,3
Bulgaristan	1,7	Bulgaristan	1,7

Doğduğu ülke	Yüzde	Uyruğu	Yüzde
Almanya	1,3	Almanya	1,4
ABD	1,2	ABD	1,3
Filistin	1,0	İngiltere	1,2
İngiltere	0,9	Arnavutluk	0,9
Pakistan	0,9	Romanya	0,9
Yunanistan	0,9	Pakistan	0,8
Arnavutluk	0,9	Türkiye	0,7
Romanya	0,9	Fransa	0,6
Fransa	0,6	Filistin	0,6
Mısır	0,5	İtalya	0,5
Endonezya	0,5	Mısır	0,5
İtalya	0,4	Endonezya	0,5
Filipinler	0,4	Yunanistan	0,4
Hindistan	0,4	Filipinler	0,4
Japonya	0,4	Hindistan	0,4
Fas	0,4	Japonya	0,4
Beyaz Rusya	0,4	Fas	0,3
Türkiye	0,3	Hollanda	0,3
İrlanda	0,3	Beyaz Rusya	0,3
Hollanda	0,2	Somali	0,2
Somali	0,2	İrlanda	0,1
Belçika	0,2	Belçika	0,1
Polonya	0,2	İsveç	0,1
İsveç	0,1	Makedonya	0,1
Makedonya	0,1	Norveç	0,1
Norveç	0,1	Polonya	0,1
Diğer	7,8	Birden fazla vatandaşlığı var	1,0
		Diğer	7,2
Toplam	100,0	Toplam	100,0
Gözlem sayısı	760		760

Orta Asya ve Güney Kafkasya uyruklu yabancılar arasında kadınların oranını yüzde 80 ve üzerine çıkarken; Sahra Altı Afrika kökenli yabancılar arasında erkeklerin oranı yüzde 89'a ulaşmaktadır. Yabancıların yaş yapıları ve ortalama yaşları, Sahra Altı Afrika ülkelerinden gelenlerin en genç yaş yapısına (ortalama yaş=29,3); Avrupa ülkelerinden gelen yabancıların ise en yaşlı yaş yapısına (ortalama yaş=40,5) sahip olduğunu göstermektedir. Cinsiyet ve yaş bulguları ile tutarlı olarak, daha çok erkek ve genç göçmenden oluşan Sahra Altı Afrika kökenliler arasında hiç evlenmemiş yabancıların oranı yüzde 70'lere ulaşmaktadır. Daha yaşlı bir nüfusa sahip Avrupa kökenli yabancılar arasında ise halen evli olanların oranı yüzde 60 seviyesindedir. Sahra Altı Afrika ülkelerinden gelen göçmenler dışındaki gruplarda, araştırma tarihinde evli olanların oranı sürekli olarak yüzde 50'nin üzerindedir. Güney Kafkasya kökenli yabancılar arasında eşi ölmüşlerin ve boşanmışların oranı oldukça yüksektir (sırası ile yüzde 11 ve yüzde 16).

Tablo 3.5. Cevaplayıcıların Temel Demografik Özelliklerinin ve İkamet Türlerinin Uyruklarının Ait Olduğu Bölgelere Göre Yüzde Dağılımı

Değişkenler	Avrupa	Orta Doğu ve K. Afrika	Güney Kafkasya	Güney Asya	Orta Asya	Sahra-Altı Afrika	Asya Pasifik ve Amerika	Toplam
Cinsiyet								
Erkek	31,3	61,8	20,2	66,2	20,0	(88,7)	(47,9)	42,1
Kadın	68,7	38,2	79,8	33,8	80,0	(11,3)	(52,1)	57,9
Yaş								
<24	10,6	18,9	13,2	23,6	19,6	(32,3)	(25,7)	17,9
25-34	34,4	38,3	37,3	42,4	43,7	(45,4)	(16,5)	37,6
35-44	21,5	20,8	18,8	15,6	23,5	(13,7)	(32,9)	21,1
45-54	12,6	11,2	17,5	11,6	6,3	(6,8)	(13,2)	11,5
55-64	13,8	7,6	11,1	2,8	3,1	(0,0)	(10,2)	8,1
65 ve +	7,1	3,2	2,2	3,8	3,8	(1,8)	(1,4)	3,9
Ortalama yaş	40,5	35,8	38,2	33,6	33,4	(29,3)	(37,3)	36,3
Medeni Durum								
Hiç evlenmedi	22,5	34,4	20,0	43,4	27,9	(68,9)	(35,5)	31,1
Halen evli	59,8	59,2	53,3	53,7	63,2	(31,1)	(60,4)	57,4
Eşi ölmüş	6,2	5,0	10,9	0,8	1,9	(0,0)	(1,4)	4,7
Boşanmış/Ayrı yaşıyor	11,5	1,4	15,8	2,1	7,0	(0,0)	(2,6)	6,8
Mevcut ikamet izin türü								
Kısa dönemli	30,3	53,4	29,3	44,3	35,1	(29,1)	(41,3)	38,5
Öğrenci	2,6	19,3	9,4	29,6	13,6	(50,3)	(11,6)	15,1
Aile	42,5	7,9	25,5	13,2	30,7	(13,7)	(9,7)	23,4
Çalışma	14,8	9,4	32,1	10,9	14,2	(0,0)	(31,9)	15,8
İnsani	0,7	6,7	3,0	0,0	3,7	(0,0)	(5,5)	3,2
Diğer	9,1	3,4	0,7	2,0	2,6	(6,8)	(0,0)	4,0
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Toplam satır yüzdesi	22,7	24,2	14,4	9,1	18,3	5,1	6,3	100,0
Gözlem sayısı	178	186	115	75	131	36	39	760

Parantez içinde sunulan değerler 25-49 gözlem sayısına dayanmaktadır ve yorumlanmasında temkinli olunması önerilmektedir.

Yabancıların uyrukları ile mevcut ikamet türleri arasındaki ilişkiye bakıldığında, Avrupa kökenli yabancıların daha çok aile birleşmesi yoluyla (yüzde 43); Güney Kafkasya kökenlilerin daha çok çalışma izni yoluyla (yüzde 32); diğer bölgelerden gelen yabancıların ise daha çok kısa dönemli ikamet izni yoluyla Türkiye'de yaşadıkları görülmektedir. Bu sonuçlar, yabancıların en çok kısa dönemli ikamet izni (yüzde 39) ile Türkiye'de yaşamaya devam ettikleri bulgusu ile tutarlı gözükmektedir. Tablo 3.4'te ülkeler bazında verilen doğum ülkesi ve ikamet ülkesi verileri ile de oldukça tutarlı olan bu sonuçlar,

Türkiye'de yasal olarak yaşayan yabancıların farklı yüzdelerle de olsa dünyanın farklı coğrafyalarından geldiğini göstermektedir (Tablo 3.5).

3.3. Cevaplayıcıların Yaşadıkları Yerler ve Birlikte Yaşama Örüntüleri

Araştırma kapsamında görüşülen yabancıların yüzde 91'inin konutlarda; yüzde 7'sinin öğrenci yurtlarında; geriye kalan yüzde 3'ünün ise otel/motel/pansiyon gibi yerlerde yaşadıkları görülmektedir. Tüm illerde konutlarda yaşayan yabancıların oranı yüzde 59 ve daha üzerindedir. Konutlarda yaşayan yabancıların payı, Erzurum'da yüzde 59'da kalırken, İstanbul'da yüzde 96'ya yükselmektedir. Trabzon'da yüzde 26 olan öğrenci yurtlarında kalan yabancıların oranı, Erzurum'da yüzde 42'ye yükselmektedir. Erzurum ve İstanbul'da otel/motel/pansiyon gibi yerlerde yaşayan yabancı bulunmazken; Gaziantep'te bu oran, özellikle Suriyeli yabancıların etkisi ile yüzde 12'ye kadar yükselmektedir. Yabancıların yaşadıkları konutların genellikle kiralık konutlar olduğu görülmektedir (yüzde 62). Buna karşın, konutların yüzde 24'ü hanehalkı üyelerinden birisine aittir. Hanehalkı üyelerinden birisine ait bir konutta yaşayan yabancıların oranı, taşınmaz alarak Türkiye'nin kıyı kesimlerine yerleşen yabancıların da etkisi ile Antalya'da yüzde 36'ya; İzmir'de ise yüzde 37'ye çıkmaktadır. Kiralık bir konutta yaşayan yabancıların oranı İstanbul'da yüzde 68; Gaziantep'te ise yüzde 74 seviyesindedir (Tablo 3.6).

Tek başına yaşayan yabancıların oranı yüzde 9 seviyesindeyken; 2 kişi olarak yaşayan yabancıların oranı yüzde 26 seviyesindedir. Yabancıların yüzde 69'unun yaşadıkları yerlerde 2-4 kişi olarak yaşadıkları görülmektedir. İllere göre bakıldığında, Gaziantep'teki yabancıların birlikte yaşadığı ortalama kişi sayısının 4,4; İzmir ve Trabzon'da ise 3,0 olduğu görülmektedir. Tek başına yaşayan yabancıların oranı Ankara'da yüzde 12 olurken; Erzurum'da yüzde 2 seviyesinde kalmaktadır. Yabancıların yüzde 49'u eşleri ile birlikte, yüzde 39'u çocukları ile birlikte, yüzde 20'si ise arkadaşları ile birlikte yaşamaktadır. Anne-babası ve kardeşleri ile yaşayan yabancıların oranı yüzde 9; işvereni ile birlikte yaşayan yabancıların oranı ise yüzde 6'dır. Eşi ve çocukları ile birlikte yaşayan yabancıların oranı, Gaziantep'te sırası ile yüzde 61 ve yüzde 60 seviyesindedir. Daha çok öğrenci ikamet izni ile yaşayan yabancıların bulunduğu Erzurum'da yakın akrabaları ile yaşayanların oranı oldukça düşük bir seviyede, arkadaşları ile birlikte yaşayanların oranı yüzde 74'tür. Yabancıların yüzde 62'sinin birlikte yaşadığı çocukları bulunmamaktadır. Yabancıların yüzde 20'si 1 çocukla; yüzde 10'u da 2 çocukla birlikte yaşamaktadır. Yabancılar ile birlikte yaşayan çocukların ortalama sayısı 0,7 olarak bulunmuştur. Erzurum'da çocuklarıyla birlikte yaşamayan yabancıların oranı yüzde 89 iken, Gaziantep'te 2 ve daha fazla çocukları birlikte yaşayan yaban-

cıların oranı, yüzde 50'nin üzerine çıkmaktadır. Bu bulgularla tutarlı olarak, Erzurum'da yabancıların birlikte yaşadıkları ortalama çocuk sayısı 0,2, Gaziantep'te ise 1,6'dır (Tablo 3.6).

Tablo 3.6. Cevaplayıcıların Yaşadıkları Yerlerin ve Birlikte Yaşama Örüntülerinin İllere Göre Yüzde Dağılımı

Değişkenler	Ankara	Antalya	Erzurum	Gaziantep	İstanbul	İzmir	Trabzon	Toplam
Yaşadığı yer								
Konut	77,6	91,9	58,5	83,3	95,9	84,7	68,5	90,8
Yurt	16,7	2,7	41,5	4,5	4,1	10,2	25,9	6,7
Otel/motel/pansiyon	5,7	5,4	0,0	12,1	0,0	5,1	5,6	2,6
Yaşanılan konutun kime ait olduğu								
Yurt/otelde yaşıyor	22,4	8,1	41,5	16,7	4,1	15,3	31,5	9,2
Hanehalkı üyelerinden birine	24,7	35,7	13,2	7,6	20,1	37,3	25,9	23,5
Kira	50,6	51,9	45,3	74,2	68,0	47,5	37,0	61,7
Diğer	2,3	4,3	0,0	1,5	7,7	0,0	5,6	5,6
Birlikte yaşadığı kişi sayısı								
1	12,1	7,6	1,9	10,6	8,3	8,5	14,8	8,9
2	20,7	28,1	15,1	9,1	27,8	35,6	25,9	26,3
3	17,8	22,2	28,3	12,1	25,4	23,7	27,8	23,1
4	19,0	18,4	41,5	18,2	19,5	16,9	16,7	19,2
5	12,1	9,7	3,8	15,2	7,7	8,5	9,3	9,0
6	4,6	6,5	5,7	15,2	5,3	5,1	5,6	5,8
7 veya üzeri	13,8	7,6	3,8	19,7	5,9	1,7	0,0	7,7
Birlikte yaşadığı ortalama kişi sayısı	3,7	3,4	3,6	4,4	3,3	3,0	3,0	3,4
Birlikte yaşadığı çocuk sayısı								
0	60,3	52,4	88,7	40,9	64,5	67,8	68,5	61,5
1	17,8	24,3	5,7	9,1	20,1	27,1	16,7	20,2
2	10,9	15,7	1,9	15,2	8,9	5,1	9,3	10,2
3	5,2	5,9	1,9	15,2	3,6	0,0	5,6	4,5
4 veya üzeri	5,7	1,6	1,9	19,7	3,0	0,0	0,0	3,7
Birlikte yaşadığı ortalama çocuk sayısı	0,8	0,8	0,2	1,6	0,6	0,4	0,5	0,7
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kiminle yaşadığı*								
Sadece kendisi	12,1	7,6	1,9	10,6	8,3	8,5	14,8	8,9
Eşi	44,3	55,1	18,9	60,6	48,5	42,4	40,7	48,7
Çocukları	39,7	47,6	11,3	59,1	35,5	32,2	31,5	38,5
Anne/babası	9,2	15,7	7,5	15,2	8,3	1,7	5,6	9,3
Kardeşi	9,2	10,8	5,7	12,1	10,1	0,0	1,9	9,4
Arkadaşı	21,8	14,6	73,6	12,1	18,9	30,5	27,8	19,5
İşvereni	9,2	0,5	0,0	0,0	7,1	5,1	11,1	6,1
Diğer	12,6	21,1	7,5	12,1	18,3	10,2	3,7	16,9
Gözlem sayısı	174	185	53	66	169	59	54	760

*Bu soruya birden çok cevap verildiği için toplamı yüzde 100'un üzerindedir.

Tablo 3.7. Cevaplayıcıların Yaşadıkları Yerlerin ve Birlikte Yaşama Örüntülerinin İkamet İzin Türlerine Göre Yüzde Dağılımı

Değişkenler	Kısa dönemli	Öğrenci	Aile	Çalışma	İnsani	Diğer	Toplam
Yaşadığı yer							
Konut	96,7	64,5	99,2	88,8	(84,8)	(95,8)	90,8
Yurt	2,9	34,6	0,0	1,0	(2,6)	(2,5)	6,7
Otel/motel/pansiyon	0,4	0,8	0,8	10,3	(12,5)	(1,7)	2,6
Yaşanılan konutun kime ait olduğu							
Yurt/otel/pansiyonda yaşıyor	3,3	35,5	0,8	11,2	(15,2)	(4,2)	9,2
Hanehalkı üyelerinden birine	19,9	7,8	34,0	32,1	(2,3)	(39,0)	23,5
Kira	69,5	53,8	61,2	47,8	(82,5)	(56,8)	61,7
Diğer	7,3	2,9	4,1	8,8	(0,0)	(0,0)	5,6
Birlikte yaşadığı kişi sayısı							
1	10,8	10,3	0,4	18,6	(0,0)	(4,8)	8,9
2	21,5	31,8	26,8	34,1	(5,0)	(34,6)	26,3
3	18,1	18,0	34,8	19,2	(28,8)	(33,5)	23,1
4	18,0	22,1	25,1	16,2	(0,0)	(11,8)	19,2
5	12,6	7,9	5,7	6,9	(7,8)	(7,5)	9,0
6	7,7	5,8	4,3	2,8	(10,9)	(3,8)	5,8
7 veya üzeri	11,3	4,2	2,8	2,2	(47,5)	(3,9)	7,7
Birlikte yaşadığı ortalama kişi sayısı	3,7	3,2	3,3	2,8	(5,3)	(3,1)	3,4
Birlikte yaşadığı çocuk sayısı							
0	59,6	93,3	34,6	86,4	(32,8)	(41,5)	61,5
1	16,9	1,9	44,0	5,7	(18,1)	(39,9)	20,2
2	9,8	2,4	19,1	4,8	(13,0)	(9,4)	10,2
3	7,9	0,6	2,3	1,0	(12,9)	(5,3)	4,5
4 veya üzeri	5,8	1,8	0,0	2,2	(23,2)	(3,9)	3,7
Birlikte yaşadığı ortalama çocuk sayısı	0,8	0,2	0,9	0,3	(1,8)	(0,9)	0,7
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kiminle yaşadığı*							
Sadece kendisi	10,8	10,3	0,4	18,6	(0,0)	(4,8)	8,9
Eşi	41,3	8,2	95,1	28,2	(61,6)	(73,5)	48,7
Çocukları	40,4	6,7	65,4	13,6	(67,2)	(58,5)	38,5
Anne/babası	14,1	6,6	7,8	1,4	(24,6)	(1,7)	9,3
Kardeşi	14,6	13,2	1,8	3,7	(24,6)	(0,0)	9,4
Arkadaşı	16,3	69,0	0,0	14,6	(11,0)	(5,0)	19,5
İşvereni	3,0	0,0	0,0	31,1	(0,0)	(0,0)	6,1
Diğer	20,0	2,3	15,4	19,0	(36,9)	(24,8)	16,9
Gözlem sayısı	252	166	163	108	36	35	760

Parantez içinde sunulan değerler 25-49 gözlem sayısına dayanmaktadır ve yorumlanmasında temkinli olunması önerilmektedir.

*Bu soruya birden çok cevap verildiği için toplamı yüzde 100'ün üzerindedir.

Cevaplayıcıların yaşadıkları yerlere ikamet izin türlerine göre bakıldığında (Tablo 3.7), ikamet izin türü ayrımı olmaksızın yabancıların çok büyük bir bölümünün (yüzde 91) konutlarda yaşadığı görülmektedir. Bu genel duruma aykırı bir şekilde, öğrenci ikamet izni ile yaşayan yabancıların yüzde 35’i öğrenci yurtlarında; çalışma izni ve insani ikamet izniyle Türkiye’de yaşayan yabancıların sırası ile yüzde 10 ve yüzde 13’lük bir kesimi ise otel/motel/pansiyon gibi yerlerde yaşamaktadır. Yabancılar arasında ikamet izin türü farklılığı olmaksızın kiralık bir konutta yaşama durumu oldukça yaygındır. İnsani ikamet izni ile yaşayanlar arasında kiralık konutta yaşama oranı yüzde 83 seviyesindedir.

Tablo 3.8. Cevaplayıcıların Yaşadıkları Yerlerin ve Birlikte Yaşama Örüntülerinin Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı

Değişkenler	Erkek	Kadın	Toplam
Yaşadığı yer			
Konut	86,8	93,6	90,8
Yurt	9,8	4,4	6,7
Otel/motel/pansiyon	3,4	2,0	2,6
Yaşanılan konutun kime ait olduğu			
Yurt/otel/pansiyonda yaşıyor	13,2	6,4	9,2
Hanehalkı üyelerinden birine	15,2	29,5	23,5
Kira	68,8	56,5	61,7
Diğer	2,9	7,5	5,6
Birlikte yaşadığı kişi sayısı			
1	13,2	5,8	8,9
2	23,6	28,2	26,3
3	17,8	27,0	23,1
4	19,0	19,3	19,2
5	10,7	7,9	9,0
6	5,1	6,3	5,8
7 ve +	10,5	5,6	7,7
Birlikte yaşadığı ortalama kişi sayısı	3,5	3,4	3,4
Birlikte yaşadığı çocuk sayısı			
0	66,6	57,7	61,5
1	13,0	25,4	20,2
2	10,5	9,9	10,2
3	6,0	3,3	4,5
4 ve +	3,9	3,6	3,7
Birlikte yaşadığı ortalama çocuk sayısı	0,7	0,7	0,7
Toplam	100,0	100,0	100,0

Değişkenler	Erkek	Kadın	Toplam
Kiminle yaşadığı*			
Sadece kendisi	13,2	5,8	8,9
Eşi	42,4	53,3	48,7
Çocukları	33,4	42,3	38,5
Anne/babası	12,4	7,1	9,3
Kardeşi	12,2	7,4	9,4
Arkadaşı	27,2	13,9	19,5
İşvereni	1,6	9,3	6,1
Diğer	9,3	22,4	16,9
Gözlem sayısı	320	440	760

*Bu soruya birden çok cevap verildiği için toplamı yüzde 100'ün üzerindedir.

Türkiye'de insani ikamet izni ile yaşayan yabancıların ortalama olarak 5,3 kişi ile çalışma izni ile Türkiye'de bulunan yabancıların ise ortalama olarak 2,8 kişi ile birlikte yaşadığı görülmektedir. Öğrenci ikamet izni veya çalışma izni bulunan yabancılar arasında çocuklarıyla birlikte yaşamayanların oranı sırası ile yüzde 93 ve yüzde 86 iken; aile veya insani ikamet izni bulunan yabancıların yaklaşık yüzde 70'i en az bir çocukla birlikte yaşamaktadır. Bu bulgularla tutarlı olarak öğrenci ikamet izni veya çalışma izni bulunan yabancıların birlikte yaşadıkları ortalama çocuk sayısı 0,2 ve 0,3 seviyesindeyken, insani ikamet izni bulunan yabancılar arasında bu sayı 1,8'e yükselmektedir. Türkiye'de insani ikamet izni ile yaşayan yabancılar arasında, eşi, çocukları, anne-babası ve kardeşleri ile yaşayanların oranının oldukça yüksek olması da bu bulguyu teyit etmektedir (Tablo 3.7). Cevaplayıcının cinsiyetine göre bakıldığında, kadınların erkeklere oranla daha çok konutta yaşamayı tercih ettiği görülmektedir. Kadınlar arasında yurt veya otel gibi yerlerde yaşama oranı yüzde 6; erkekler arasında ise yüzde 13'tür. Kadın cevaplayıcıların yüzde 30'u yaşadıkları konutun hanehalkı üyelerinden birine ait olduğunu beyan ederken, erkek cevaplayıcılar için bu oran yüzde 15 seviyesinde kalmaktadır. Bu iki bulgu ile tutarlı olarak, kadın cevaplayıcılar arasında kiralık bir konutta yaşama oranı (yüzde 57) erkek cevaplayıcılara göre (yüzde 69) daha düşüktür. Erkek ve kadın cevaplayıcılar arasında birlikte yaşadıkları ortalama kişi ve ortalama çocuk göstergeleri açısından önemli bir farklılık bulunmamaktadır. Ancak, yabancı kadınlar arasında tek başına yaşama eğiliminin (yüzde 6) yabancı erkeklere göre (yüzde 13) daha düşük olduğu görülmektedir. Yabancı kadınlar için eşleri ve çocukları ile yaşama eğilimi daha yüksektir. Yabancı kadınlar arasında ev içi işlerde çalışmanın yaygın olmasının bir sonucu olarak işverenleri ile birlikte yaşayan kadınların oranının (yüzde 9) erkeklere göre (yüzde 2) oldukça yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 3.8).

3.4. Cevaplayıcıların Eğitim Durumu

Yabancılar arasında okuryazarlık seviyesinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir (yüzde 97). Okula gitme seviyesi de oldukça yüksek olan (yüzde 98) yabancıların yüzde 84’ü lise ve üstü, yüzde 51’i ise üniversite ve üstü eğitime sahiptir. İller bazında bakıldığında, tüm illerde lise ve üstü eğitime sahip olan yabancıların oranının, Gaziantep hariç, yüzde 80 ve üzerinde olduğu görülmektedir. Gaziantep’te lise ve üstü eğitime sahip olan yabancıların oranı, yine yüksek olmakla birlikte, yüzde 68 seviyesinde kalmaktadır. İlginç olarak, Ankara’da yaşayan yabancılar arasında okuryazar olmayanların oranının yüzde 3 olduğu görülmektedir (Tablo 3.9).

Tablo 3.9. Cevaplayıcıların Eğitim Durumlarının İllere Göre Yüzde Dağılımı

Değişkenler	Ankara	Antalya	Erzurum	Gaziantep	İstanbul	İzmir	Trabzon	Toplam
Okuma yazma bilme durumu	96,6	99,5	98,1	97,0	97,0	98,3	96,3	97,4
Okula gitme durumu	97,1	98,9	98,1	95,5	97,6	98,3	98,1	97,7
Eğitim								
O/Y değil/Mezun değil	5,2	1,1	1,9	4,5	2,4	1,7	3,7	2,7
İlkokul mezunu	3,4	1,6	0,0	13,6	1,8	0,0	1,9	2,4
Ortaokul mezunu	5,2	17,3	3,8	13,6	11,8	3,4	13,0	11,1
Lise mezunu	36,2	30,3	47,2	30,3	32,0	39,0	48,1	33,0
Üniversite mezunu	36,2	46,5	26,4	31,8	47,9	44,1	20,4	44,6
Lisansüstü mezunu	13,8	3,2	20,8	6,1	4,1	11,9	13,0	6,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gözlem sayısı	174	185	53	66	169	59	54	760

Cevaplayıcıların eğitim durumlarına mevcut ikamet izin türleri açısından bakıldığında, tüm ikamet izin türlerinde okuryazarlık oranının ve okula gitme durumunun yüzde 92 ve üzerinde olduğu görülmektedir (Tablo 3.10). En düşük okuryazarlık oranının insani ikamet iznine sahip olan yabancılar (yüzde 92) olduğu dikkati çekmektedir. Bu bulgu ile tutarlı olarak bu grupta ilkokul ve daha altında eğitim seviyesine sahip olan yabancıların oranı yüzde 20 seviyesine kadar yükselmektedir. Beklendiği gibi, öğrenci ikamet iznine sahip olanlar arasında lise ve üstü eğitime sahip olanların oranı (yüzde 96) diğer gruplara göre oldukça yüksektir.

Tablo 3.10. Cevaplayıcıların Eğitim Durumlarının İkamet Türlerine Göre Yüzde Dağılımı

Değişkenler	Kısa dönemli	Öğrenci	Aile	Çalışma	İnsani	Diğer	Toplam
Okuma yazma bilme durumu	96,1	100,0	98,1	97,3	(92,4)	(100,0)	97,4
Okula gitme durumu	96,2	100,0	99,5	97,2	(95,1)	(96,1)	97,7
Eğitim							
O/Y değil/Mezun değil	4,7	0,0	0,5	2,8	(4,9)	(3,9)	2,7
İlkokul mezunu	4,4	0,0	0,8	0,0	(15,3)	(1,7)	2,4
Ortaokul mezunu	12,3	3,7	11,1	5,4	(25,8)	(38,2)	11,1
Lise mezunu	24,9	53,0	33,2	39,1	(21,8)	(19,0)	33,0
Üniversite mezunu	48,4	35,3	49,2	41,6	(32,2)	(37,2)	44,6
Lisansüstü mezunu	5,3	8,0	5,2	11,2	(0,0)	(0,0)	6,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gözlem sayısı	252	166	163	108	36	35	760

Parantez içinde sunulan değerler 25-49 gözlem sayısına dayanmaktadır ve yorumlanmasında temkinli olunması önerilmektedir.

Üniversite ve üstü eğitime sahip olanların oranının kısa dönemli ikamet izni ve aile ikamet izni olanlar arasında (yüzde 54'er) ve çalışma izni olanlarda (yüzde 53) diğer gruplara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Okuma yazma bilme oranları erkek ve kadınlar arasında çok fazla değişmemektedir (Tablo 3.11). Herhangi bir okul mezunu olmayanların oranının kadınlar arasında (yüzde 4) erkeklere göre (yüzde 1) daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir. Ancak, üniversite ve üstü eğitime sahip olan kadınların oranı (yüzde 52) erkeklere göre (yüzde 49) daha yüksektir. Bu durum, hem yabancı kadın hem de yabancı erkeklerin eğitim seviyesinin tüm yabancı nüfusun eğitim seviyesinden farklılaşmamasına yol açmaktadır.

Tablo 3.11. Cevaplayıcıların Eğitim Durumlarının Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı

Değişkenler	Erkek	Kadın	Toplam
Okuma yazma bilme durumu	97,1	97,6	97,4
Okula gitme durumu	98,9	96,8	97,7
Eğitim			
O/Y değil/Mezun değil	1,1	3,8	2,7
İlkokul mezunu	2,0	2,7	2,4
Ortaokul mezunu	14,8	8,4	11,1
Lise mezunu	32,7	33,1	33,0
Üniversite mezunu	40,1	47,8	44,6
Lisansüstü mezunu	9,2	4,1	6,2
Toplam	100,0	100,0	100,0
Gözlem sayısı	320	440	760

3.5. Cevaplayıcıların Çalışma Durumu

Araştırma kapsamında görüşülen yabancıların yüzde 55'i Türkiye'de hiç çalışmadıklarını; yüzde 33'ü araştırma tarihinde halen çalıştıklarını; geriye kalan yüzde 13'ü ise daha önce çalıştıklarını beyan etmişlerdir. Bu sonuçlar, cevaplayıcıların yüzde 45'inin Türkiye'de ya halen çalıştığını ya da geçmişte çalışmış olduklarını göstermektedir. İllere göre bakıldığında, Türkiye'de hiç çalışmamış olanların oranının Erzurum'da yüzde 81'e kadar yükseldiğini; İstanbul'da ise yüzde 50'ye gerilediği görülmektedir. Halen çalıştığını beyan eden yabancıların oranı Gaziantep'te yüzde 35'e; İstanbul'da ise yüzde 37'ye yükselmektedir. Cevaplayıcıların yüzde 33'ü ücretli/maaşlı olarak; yüzde 5'i yevmiyeli olarak; yüzde 5'eri de işveren ya da kendi hesabına çalıştığını/çalışmış olduğunu beyan etmiştir. Erzurum'da yüzde 6 olan ücretli/maaşlı çalışan yabancıların oranının İstanbul'da yüzde 37'ye yükseldiği görülmektedir. Yevmiyeli olarak çalışanların oranı, Antalya, Erzurum ve Trabzon'da yüzde 10'un üzerine çıkmaktadır. İşveren ya da kendi hesabına çalışan yabancıların oranının Gaziantep'te yüzde 15'e yükselmesi dikkati çekmektedir (Tablo 3.12).

Görüşülen yabancıların yüzde 55'i araştırma tarihine kadar Türkiye'de hiç çalışmadıklarını beyan ederken, yüzde 34'ü 1 işte; yüzde 5'i 2 işte; geriye kalan yüzde 6'sı ise 3 veya daha fazla işte çalıştıklarını beyan etmişlerdir. Ortalama çalışılan iş sayısı tüm cevaplayıcılar için 0.6 olarak bulunmuştur. İki veya daha fazla işte çalışanların oranının Trabzon'da yüzde 15'e; Gaziantep'te ise yüzde 20'ye kadar yükseldiği görülmektedir. İstanbul'da yaşayan yabancıların yüzde 40'ı, araştırma tarihine kadar sadece bir işte çalıştıklarını beyan ederken, bu ilde 2 veya daha fazla işte çalışanların oranı yüzde 9 se-

viyesinde kalmaktadır. Bu sonuçlarla tutarlı olarak Gaziantep ve İstanbul'da ortalama çalışılan iş sayısının diğer illere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Türkiye'de yaşayan yabancıların yüzde 89'u sağlık güvenceleri olduğunu beyan etmişlerdir. Tüm illerde yaşayan yabancılar için yüzde 80'in üzerinde olan sağlık sigortasına sahip olma oranının bu kadar yüksek olmasının YUKK hükümleri uyarınca ikamet izni için özel sağlık sigortası şartının getirilmiş olması ile ilişkilidir (Tablo 3.12).

Tablo 3.12. Cevaplayıcıların Çalışma ve Sağlık Güvence Durumlarının İllere Göre Yüzde Dağılımı

Değişkenler	Ankara	Antalya	Erzurum	Gaziantep	İstanbul	İzmir	Trabzon	Toplam
Türkiye'de çalışma durumu								
Hiç çalışmamış	62,6	58,9	81,1	56,1	50,3	66,1	63,0	54,9
Daha önce çalışmış	7,5	15,7	13,2	9,1	13,0	15,3	13,0	12,5
Halen çalışıyor	29,9	25,4	5,7	34,8	36,7	18,6	24,1	32,6
Türkiye'de çalıştığı işteki statüsü								
Hiç çalışmamış	62,6	58,9	81,1	56,1	51,2	66,1	63,0	54,9
Ücretli maaşlı çalışmış/çalışıyor	33,3	26,5	5,7	21,2	37,3	22,0	24,1	33,2
Yevmiyeli çalışmış/çalışıyor	1,7	11,4	11,3	7,6	1,8	8,5	13,0	4,5
İşveren olarak çalışmış/çalışıyor	0,0	1,1	0,0	9,1	4,8	1,7	0,0	3,5
Kendi hesabına çalışmış/çalışıyor	2,3	2,2	1,9	6,1	4,8	1,7	0,0	3,9
Türkiye'de çalışılan iş sayısı								
0	62,6	58,9	81,1	56,1	50,3	66,1	63,0	54,9
1	24,7	25,9	5,7	24,2	40,2	23,7	22,2	33,8
2	6,9	9,2	7,5	18,2	3,6	1,7	7,4	5,4
3 ve +	5,7	5,9	5,7	1,5	5,9	8,5	7,4	5,9
Türkiye'de çalışılan ortalama iş sayısı								
	0,6	0,6	0,4	0,7	0,7	0,5	0,6	0,6
Sağlık güvencesi								
Var	89,7	81,6	86,8	78,8	91,1	98,3	87,0	89,4
Yok	10,3	18,4	13,2	21,2	8,9	1,7	13,0	10,6
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gözlem sayısı	174	185	53	66	169	59	54	760

Kadın cevaplayıcılar arasında hiç çalışmayanların oranı (yüzde 62), erkeklere göre (yüzde 45) daha yüksektir. Kadın cevaplayıcıların yüzde 13'ü daha önce çalıştıklarını; yüzde 25'i ise halen çalıştıklarını beyan ederken, erkeklerin yüzde 12'si daha önce çalıştıklarını; yüzde 43'ü ise halen çalıştıklarını beyan etmişlerdir. Kadınların yaklaşık üçte biri (yüzde 31) ücretli/maaşlı bir işte çalıştığını beyan ederken bu oranın erkekler arasında yüzde 36'ya yükseldiği görülmektedir. Erkekler arasında yevmiyeli, işveren ve kendi hesabına çalışmış/çalışıyor olduğunu beyan edenlerin oranı kadınlara göre daha yüksektir. Kadın cevaplayıcılar için 0,5 olarak bulunan ortalama çalışılan iş sayısının erkekler için 0,8'e yükseldiği görülmektedir. Sağlık güvencesi açısından kadın ve erkek cevaplayıcılar arasında önemli bir farklılık görülmemektedir (Tablo 3.13).

Tablo 3.13. Cevaplayıcıların Çalışma ve Sağlık Güvence Durumlarının Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı

Değişkenler	Erkek	Kadın	Toplam
Türkiye'de çalışma durumu			
Hiç çalışmamış	45,2	62,0	54,9
Daha önce çalışmış	11,5	13,2	12,5
Halen çalışıyor	43,3	24,8	32,6
Türkiye'de çalıştığı işteki statüsü			
Hiç çalışmamış	45,5	62,8	55,5
Ücretli maaşlı çalışmış/çalışıyor	35,7	31,4	33,2
Yevmiyeli çalışmış/çalışıyor	5,9	2,5	4,0
İşveren olarak çalışmış/çalışıyor	6,1	1,5	3,5
Kendi hesabına çalışmış/çalışıyor	6,7	1,8	3,9
Türkiye'de çalışılan iş sayısı			
0	45,2	62,0	54,9
1	40,2	29,1	33,8
2	6,3	4,8	5,5
3 ve +	8,3	4,1	5,9
Türkiye'de çalışılan ortalama iş sayısı	0,8	0,5	0,6
Sağlık güvencesi			
Var	88,1	90,3	89,4
Yok	11,9	9,7	10,6
Toplam	100,0	100,0	100,0
Gözlem sayısı	320	440	760

3.6. Cevaplayıcıların Anadili ve Konuşabildikleri Diğer Diller

Anadillere göre yapılan analizler, Türkiye'de yasal olarak yaşayan yabancıların çok farklı dil gruplarından geldiğini göstermektedir. Cevaplayıcıların yüzde 21'i anadillerinin Arapça, yüzde 10'arı Azerice ve Rusça, yüzde 8'i Türkmençe, yüzde 7'si Türkçe, yüzde 5'eri de Gürcüce ve Özbekçe olduğunu beyan etmişlerdir.

Tablo 3.14. Cevaplayıcıların Anadillerinin ve Anadili Dışında Bir Dil Bilme Durumlarının İllere Göre Yüzde Dağılımı

Değişkenler	Ankara	Antalya	Erzurum	Gaziantep	İstanbul	İzmir	Trabzon	Toplam
Anadili								
Türkçe	2,3	22,2	5,7	0,0	5,3	6,8	0,0	7,0
Arapça	25,3	4,9	11,3	63,6	21,3	8,5	18,5	20,7
Farsça	6,3	2,2	9,4	1,5	4,1	1,7	1,9	3,9
Peştuca/Darice	0,0	0,0	3,8	0,0	0,6	0,0	0,0	0,4
Azerice	12,6	5,4	28,3	1,5	10,7	15,3	14,8	10,2
Türkmençe	8,6	0,5	13,2	15,2	10,1	0,0	3,7	8,1
Kürtçe	0,6	0,0	0,0	7,6	0,6	0,0	0,0	0,8
Rusça	6,9	24,3	0,0	0,0	8,3	16,9	7,4	10,4
Gürcüce	8,0	2,7	3,8	0,0	4,7	6,8	20,4	5,0
İngilizce	2,9	3,2	1,9	1,5	3,6	8,5	1,9	3,6
Almanca	1,1	6,5	0,0	0,0	0,0	5,1	0,0	1,4
Özbekçe	2,3	1,1	1,9	1,5	7,1	3,4	5,6	5,0
Kırgızca	2,9	5,4	0,0	0,0	0,6	1,7	3,7	1,7
Diğer	20,1	21,6	20,8	7,6	23,1	25,4	22,2	21,8
Diğer	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Anadili dışında bildiği diller*								
Başka dil bilmiyor	9,8	4,3	0,0	15,2	6,0	8,5	0,0	6,8
Türkçe	74,1	56,2	90,6	54,5	71,0	71,2	88,9	69,0
İngilizce	54,6	48,1	71,7	56,1	43,5	54,2	48,1	47,3
Rusça	25,3	46,5	34,0	3,0	33,9	23,7	33,3	32,3
Farsça	1,7	0,5	30,2	3,0	7,1	6,8	11,1	5,3
Arapça	13,8	1,6	18,9	24,2	6,5	3,4	9,3	7,7
Almanca	1,7	10,3	0,0	4,5	3,0	3,4	3,7	3,9
Fransızca	2,9	3,2	11,3	4,5	3,0	8,5	3,7	3,4
İspanyolca	2,3	2,7	0,0	0,0	1,8	6,8	3,7	2,2
İtalyanca	3,4	0,0	0,0	0,0	0,6	1,7	3,7	1,0
Diğer	13,8	30,8	18,9	7,6	29,2	18,6	16,7	25,2
Gözlem sayısı	174	185	53	66	169	59	54	760

*Bu soruya birden çok cevap verildiği için toplamı yüzde 100'ün üzerindedir.

Ankara’da Arapça ve Azerice; Antalya’da Rusça ve Türkçe; Erzurum’da Azerice, Türkmençe ve Arapça; Gaziantep’te Arapça ve Türkmençe; İstanbul’da Arapça ve Türkmençe; İzmir’de Rusça ve Azerice; Trabzon’da ise Gürcüce, Arapça ve Azericenin en yaygın anadiller olduğu görülmektedir. Cevaplayıcıların anadilleri dışında konuşabildikleri dillerin dağılımına baktığında, yüzde 93’ünün anadilleri dışında en az bir dili konuşabildikleri görülmektedir. Anadilleri dışında Türkçe bildiklerini beyan eden cevaplayıcıların oranı yüzde 69 seviyesindedir. Anadilleri dışında Türkçe konuşabildiklerini beyan eden cevaplayıcıların oranı, Trabzon’da yüzde 89’a, Erzurum’da ise yüzde 91’e yükselmektedir. Yaşadıkları il farklılığı olmaksızın cevaplayıcıların ana dilleri dışında yüzde 47’si İngilizce; yüzde 32’si Rusça; yüzde 8’i de Arapça konuşabildiklerini beyan etmişlerdir (Tablo 3.14).

İnsani ikamet iznine sahip yabancıların yüzde 26’sı anadillerini Türkçe olarak beyan etmişlerdir. Kısa dönemli ikamet iznine veya öğrenci ikamet iznine sahip yabancılar arasında Arapçanın; aile ikamet iznine sahip yabancılar arasında Rusçanın; insani ikamet iznine sahip yabancılar arasında ise Türkmençenin en yaygın anadil olduğu görülmektedir. İkamet türü ayrımı olmaksızın tüm cevaplayıcılar için anadil dışında konuşabildiği dil olarak Türkçe’nin en çok beyan edilen dil olduğu görülmektedir. Türkçe dışında, İngilizce, Rusça ve Arapçanın da Türkiye’de yaşayan yabancılar tarafından konuşabildikleri diğer diller olarak en çok beyan edilen diller olduğu görülmektedir. Türkçe, Arapça ve Rusçanın cevaplayıcılar tarafından anadil dışında en çok beyan edilen diller olması, Türkiye’deki yabancıların geldikleri coğrafyalar/ülkeler hakkında önemli bilgiler sağlamaktadır (Tablo 3.15).

Tablo 3.15. Cevaplayıcıların Anadillerinin ve Anadili Dışında Bir Dil Bilme Durumlarının Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı

Değişkenler	Kısa dönemli	Öğrenci	Aile	Çalışma	İnsani	Diğer	Toplam
Anadili							
Türkçe	5,2	2,7	8,2	4,4	(25,6)	(28,7)	7,0
Arapça	31,3	27,1	7,9	10,7	(11,8)	(15,4)	20,7
Farsça	5,5	7,8	1,2	1,1	(0,0)	(4,5)	3,9
Peştuca/Darice	0,9	0,1	0,0	0,0	(0,0)	(0,0)	0,4
Azerice	6,1	11,7	14,5	14,5	(11,0)	(2,3)	10,2
Türkmençe	6,4	10,2	6,3	8,1	(38,2)	(1,7)	8,1
Kürtçe	0,2	1,0	0,3	2,6	(0,0)	(1,7)	0,8
Rusça	9,1	2,7	22,2	6,2	(0,0)	(8,2)	10,4
Gürcüce	5,2	0,2	1,3	17,0	(0,0)	(0,3)	5,0
İngilizce	4,9	2,5	4,5	1,7	(0,0)	(0,0)	3,6
Almanca	1,6	0,0	1,0	1,0	(0,0)	(9,9)	1,4
Özbekçe	6,1	4,8	6,4	2,8	(0,0)	(0,0)	5,0
Kırgızca	1,3	0,7	3,3	1,5	(0,0)	(2,3)	1,7
Diğer	16,3	28,2	22,9	28,4	(13,3)	(25,1)	21,8

Değişkenler	Kısa dönemli	Öğrenci	Aile	Çalışma	İnsani	Diğer	Toplam
Anadili dışında bildiği diller*							
Başka dil bilmiyor	11,9	1,9	1,9	6,8	(7,6)	(5,1)	6,8
Türkçe	59,6	75,9	81,3	73,0	(64,4)	(49,6)	69,0
İngilizce	45,7	79,5	36,1	44,1	(18,1)	(41,5)	47,3
Rusça	26,7	22,1	44,4	40,7	(26,0)	(26,3)	32,3
Farsça	6,8	6,4	2,4	7,3	(0,0)	(0,0)	5,3
Arapça	5,8	19,7	2,4	4,3	(32,7)	(5,3)	7,7
Almanca	3,0	0,0	5,7	6,4	(4,7)	(5,7)	3,9
Fransızca	3,7	2,5	5,2	0,6	(0,0)	(8,7)	3,4
İspanyolca	1,3	2,5	3,5	3,3	(0,0)	(0,0)	2,2
İtalyanca	0,5	2,0	1,9	0,6	(0,0)	(0,0)	1,0
Diğer	23,3	25,5	28,0	16,8	(39,1)	(48,0)	25,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gözlem sayısı	252	166	163	108	36	35	760
Parantez içinde sunulan değerler 25-49 gözlem sayısına dayanmaktadır ve yorumlanmasında temkinli olunması önerilmektedir.							
*Bu soruya birden çok cevap verildiği için toplamı yüzde 100'ün üzerindedir.							

Erkek ve kadın cevaplayıcıların anadiller ve bildiği diğer diller anlamında önemli ölçüde farklılaştığı görülmektedir. Erkek cevaplayıcıların yüzde 29'u Arapçayı, yüzde 10'u Türkçeyi, yüzde 9'u Azericeyi, yüzde 7'si Türkmenceyi, yüzde 5'i Farsçayı ana dilleri olarak beyan ederken, kadınların yüzde 17'si & ÇŞıá yüzde 15'i Arapçayı, yüzde 11'i Azericeyi, yüzde 9'u Türkmenceyi, yüzde 8'i Gürcüceyi, yüzde 5'i ise Türkçeyi anadilleri olarak beyan etmişlerdir. Kadın cevaplayıcıların yüzde 76'sı Türkçeyi, yüzde 42-43'ü ise İngilizce ve Rusçayı ana dilleri dışında bildikleri diller olarak beyan ettikleri görülmektedir. Erkek cevaplayıcılar için bu oranlar sırası ile yüzde 60, yüzde 54 ve yüzde 18'dir. Erkek cevaplayıcılar, bu dillere ek olarak Arapçayı da bildikleri dil olarak beyan etmişlerdir. Bu sonuçlar, Türkiye'de yasal olarak yaşayan kadınların daha çok Rusça konuşulan ülkelerden; erkek yabancıların ise daha çok Arapça konuşan ülkelere geldiklerini göstermektedir (Tablo 3.16).

Tablo 3.16. Cevaplayıcıların Anadillerinin ve Anadili Dışında Bir Dil Bilme Durumlarının Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı

Değişkenler	Erkek	Kadın	Toplam
Anadili			
Türkçe	10,0	4,8	7,0
Arapça	29,2	14,5	20,7
Farsça	4,6	3,5	3,9
Peştuca/Darice	0,0	0,6	0,4
Azerice	8,7	11,4	10,2
Türkmençe	7,0	8,9	8,1
Kürtçe	0,9	0,7	0,8
Rusça	1,8	16,7	10,4
Gürcüce	1,1	7,9	5,0
İngilizce	5,2	2,4	3,6
Almanca	1,4	1,4	1,4
Özbekçe	3,6	6,0	5,0
Kırgızca	0,5	2,6	1,7
Diğer	26,2	18,7	21,8
Anadili dışında bildiği diller*			
Başka dil bilmiyor	7,6	6,2	6,8
Türkçe	59,5	75,9	69,0
İngilizce	54,1	42,4	47,3
Rusça	18,1	42,6	32,3
Farsça	7,9	3,5	5,3
Arapça	12,7	4,0	7,7
Almanca	4,6	3,4	3,9
Fransızca	3,4	3,5	3,4
İspanyolca	3,1	1,6	2,2
İtalyanca	1,9	0,4	1,0
Diğer	26,6	24,2	25,2
Toplam	100,0	100,0	100,0
Gözlem sayısı	320	440	760

*Bu soruya birden çok cevap verildiği için toplamı yüzde 100’ün üzerindedir

3.7. Cevaplayıcıların Eşlerine İlişkin Özellikler

Araştırma tarihinde evli olan cevaplayıcıların yüzde 83’ünün eşlerinin Türkiye’de yaşadığı görülmektedir. Antalya’da yaşayan yabancılar arasında yüzde 91 olan bu oranın, Gaziantep’te ise yüzde 98’e yükseldiği görülmektedir. Cevaplayıcıların eşlerinin yaş dağılımına bakıldığında, sadece yüzde 3’ünün 25 yaşından genç; yüzde 3’ünün ise 64 yaşından yaşlı olduğu görülmektedir. Eşlerin yüzde 68’i 25-44 yaş grubunda yer almaktadır. Eşlerin ortalama yaşlarının iller bazında 39-45 arasında değişmektedir. Cevaplayıcı-

ların eşlerinin okur-yazarlık seviyesinin cevaplayıcılar arasında olduğu gibi oldukça yüksek olduğu görülmektedir (yüzde 97). Lise ve üstü eğitime sahip olan eşlerin oranı, yüzde 75'tir. Gaziantep'te yüzde 44'e düşen bu oran İzmir ve İstanbul'da yüzde 79-80 seviyesine ulaşmaktadır. Cevaplayıcıların yüzde 53'ü eşlerinin araştırma tarihinde çalıştığını beyan etmişlerdir. Gaziantep'te yaşayan cevaplayıcılar arasında yüzde 22'ye düşen bu oran İzmir'de yaşayan cevaplayıcılar arasında yüzde 70'e yükselmektedir (Tablo 3.17).

Tablo 3.17. Cevaplayıcıların Eşlerinin Temel Özelliklerinin İllere Göre Yüzde Dağılımı

Değişkenler	Ankara	Antalya	Erzurum	Gaziantep	İstanbul	İzmir	Trabzon	Toplam
Eşin ikamet ettiği ülke								
Türkiye	79,8	91,0	*	97,6	81,6	78,8	84,6	83,3
Diğer bir ülke	20,2	9,0	*	2,4	18,4	21,2	15,4	16,7
Eşinin yaşı								
<25	4,3	6,3	*	9,8	2,0	0,0	0,0	3,2
25-34	29,0	33,3	*	26,8	32,7	30,3	19,2	31,7
35-44	33,3	27,9	*	39,0	39,8	36,4	34,6	36,8
45-54	19,4	13,5	*	19,5	13,3	15,2	26,9	14,7
55-64	11,8	12,6	*	2,4	11,2	9,1	11,5	10,9
65 ve +	2,2	6,3	*	2,4	1,0	9,1	7,7	2,6
Eşin ortalama yaşı	40,6	40,6	*	37,7	39,7	41,3	44,6	40,0
Eşinin okuma yazma bilme durumu								
	95,7	99,1	*	90,2	96,9	100,0	100,0	97,0
Eşinin eğitim seviyesi								
O/Y değil/Mezun değil	6,4	0,9	*	9,8	4,1	0,0	0,0	3,9
İlkokul mezunu	4,3	6,3	*	19,5	7,1	6,1	11,5	7,1
Ortaokul mezunu	8,5	19,8	*	26,8	12,2	15,2	15,4	13,7
Lise mezunu	23,4	35,1	*	9,8	34,7	18,2	42,3	31,0
Üniversite mezunu	43,6	37,8	*	31,7	35,7	51,5	23,1	37,8
Lisansüstü mezunu	13,8	0,0	*	2,4	6,1	9,1	7,7	6,4
Eşin çalışma durumu								
Çalışıyor	46,8	56,8	*	22,0	54,1	69,7	61,5	52,8
Çalışmıyor	53,2	43,2	*	78,0	45,9	30,3	38,5	47,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gözlem sayısı	94	111	16	41	98	33	26	419
Yıldız işareti 25'ten az gözlem sayısına dayanan bulguları ifade etmektedir.								

Cevaplayıcıların ikamet türlerine göre bakıldığında, çalışma iznine sahip cevaplayıcıların eşlerinin yüzde 47'sinin, kısa dönemli ikamet iznine sahip cevaplayıcıların eşlerinin yüzde 77'sinin, aile ikamet iznine sahip cevaplayıcıların eşlerinin yüzde 99'unun Türkiye'de yaşadığı görülmektedir (Tablo 3.18).

Tablo 3.18. Cevaplayıcıların Eşlerinin Temel Özelliklerinin İkamet Türüne Göre Yüzde Dağılımı

Değişkenler	Kısa dönemli	Öğrenci	Aile	Çalışma	İnsani	Diğer	Toplam
Eşin ikamet ettiği ülke							
Türkiye	76,5	*	99,2	47,3	*	(96,6)	83,3
Diğer bir ülke	23,5	*	0,8	52,7	*	(3,4)	16,7
Eşinin yaşı							
<25	4,4	*	1,4	4,8	*	(0,0)	3,2
25-34	27,6	*	39,5	23,5	*	(29,6)	31,7
35-44	36,8	*	40,0	25,2	*	(38,8)	36,8
45-54	17,5	*	9,9	19,0	*	(16,9)	14,7
55-64	11,4	*	6,6	24,4	*	(8,6)	10,9
65 ve +	2,3	*	2,5	3,1	*	(6,0)	2,6
Eşin ortalama yaşı	40,7	*	38,0	43,9	*	(42,3)	40,0
Eşinin okuma yazma bilme durumu	97,2	*	96,5	100,0	*	(92,3)	97,0
Eşinin eğitim seviyesi							
O/Y değil/Mezun değil	5,0	*	3,5	1,0	*	(7,7)	3,9
İlkokul mezunu	5,2	*	9,5	1,6	*	(14,0)	7,1
Ortaokul mezunu	14,6	*	8,5	21,8	*	(13,8)	13,7
Lise mezunu	33,1	*	32,6	36,8	*	(13,4)	31,0
Üniversite mezunu	33,8	*	40,7	32,4	*	(51,1)	37,8
Lisansüstü mezunu	8,3	*	5,2	6,2	*	(0,0)	6,4
Eşin çalışma durumu							
Çalışıyor	31,6	*	84,5	30,0	*	(61,6)	52,8
Çalışmıyor	68,4	*	15,5	70,0	*	(38,4)	47,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gözlem sayısı	136	21	156	57	24	25	419
Yıldız işareti 25'ten az gözlem sayısına dayanan bulguları ifade etmektedir. Parantez içinde sunulan değerler ise 25-49 gözlem sayısına dayanmaktadır ve yorumlanmasında temkinli olunması önerilmektedir.							

Çalışma iznine sahip yabancıların eşlerinin ortalama yaşının diğer ikamet türlerine sahip yabancıların eşlerine göre daha yaşlı olduğu görülmektedir. Eşlerin çalışma durumuna bakıldığında, aile ikamet izni ile Türkiye'de yaşayan cevaplayıcıların eşlerinin yüzde 85'inin çalıştığı görülmektedir. Eşleri çalışan cevaplayıcıların oranı, çalışma veya kısa dönemli ikamet izni bulunan yabancılar için yüzde 29-32 seviyesinde kaldığı görülmektedir (Tablo 3.18).

Erkek ve kadın cevaplayıcılar arasında eşlerinin Türkiye'de yaşama oranları açısından önemli bir farklılık olmadığı görülmektedir. Kadın cevaplayıcıların eşlerinin ortalama yaşı (41); erkek cevaplayıcıların eşlerinin ortalama yaşından (39) iki yaş daha büyüktür. Beklendiği gibi, kadın cevaplayıcıların eşlerinin eğitim seviyesi erkek cevaplayıcıların eşlerinden daha yüksektir. Benzer şekilde, kadın cevaplayıcıların eşlerinin çalışma hayatına katılımının (yüzde 69) erkek cevaplayıcıların eşlerinden (yüzde 24) daha yüksek olduğu görülmektedir (Tablo 3.19).

Tablo 3.19. Cevaplayıcıların Eşlerinin Temel Özelliklerinin Cinsiyet Bazında Yüzde Dağılımı

Değişkenler	Erkek	Kadın	Toplam
Eşin ikamet ettiği ülke			
Türkiye	82,4	83,8	83,3
Diğer bir ülke	17,6	16,2	16,7
Eşinin yaşı			
<25	7,4	0,8	3,2
25-34	34,2	30,3	31,7
35-44	29,4	41,1	36,8
45-54	17,9	12,9	14,7
55-64	8,6	12,3	10,9
65 ve +	2,4	2,6	2,6
Eşin ortalama yaşı	39,0	40,6	40,0
Eşinin okuma yazma bilme durumu	92,9	99,3	97,0
Eşinin eğitim seviyesi			
O/Y değil/Mezun değil	7,5	1,9	3,9
İlkokul mezunu	6,5	7,5	7,1
Ortaokul mezunu	15,1	12,9	13,7
Lise mezunu	26,0	33,8	31,0
Üniversite mezunu	38,0	37,7	37,8
Lisansüstü mezunu	6,9	6,2	6,4
Çalışıyor	24,1	69,3	52,8
Çalışmıyor	75,9	30,7	47,2
Toplam	100,0	100,0	100,0
Gözlem sayısı	152	267	419

3.8. Cevaplayıcıların Çocuklarına İlişkin Özellikler

Cevaplayıcıların yüzde 42’si çocuklarının bulunmadığını, yüzde 24’ü 1 çocukları olduğunu, yüzde 18’i 2 çocukları olduğunu, yüzde 7’si 3 çocukları olduğunu, geriye kalan yüzde 9’u ise 4 ve daha fazla çocukları olduğunu beyan etmişlerdir. Cevaplayıcıların ortalama çocuk sayısının 1,2 olduğu görülmektedir. Gaziantep’teki cevaplayıcıların yüzde 59’unun, Antalya’daki cevaplayıcıların ise yüzde 64’ünün en az bir çocuğu bulunmaktadır. Gaziantep’teki yabancıların yüzde 38’inin 3 ve daha fazla çocuklarının bulunduğu dikkati çekmektedir. Bu bulgulara paralel olarak, Gaziantep’teki cevaplayıcıların ortalama çocuk sayısı (1,9) diğer illerdeki cevaplayıcılardan daha yüksektir. Sahip olunan çocukların yüzde 51’i erkek; yüzde 49’u ise kızdır. İzmir dışındaki illerde cevaplayıcıların sahip olduğu çocukların cinsiyet dağılımı benzerlik göstermektedir. İzmir’de ise kız çocuklarının oranı (yüzde 43) erkek çocukların oranından (yüzde 57) oldukça düşüktür. Cevaplayıcıların sahip olduğu çocukların yaklaşık yüzde 50’si 15 yaşından küçüktür. On beş yaşından küçük olan çocukların oranının Gaziantep’te yüzde 60’a kadar yükseldiği görülmektedir. Yabancılar arasında emeklilik sonrası ikametinin yüksek olduğu İzmir’de ise 35 ve daha büyük çocukların oranı yüzde 20’nin üzerine çıkmaktadır (Tablo 3.20).

Cevaplayıcıların yüzde 18’i çocuklarının Türkiye’de doğduğunu, yüzde 64’ü ise çocuklarının Türkiye’de yaşadığını beyan etmişlerdir. Gaziantep’te yaşayan cevaplayıcıların yüzde 92’si çocuklarının Türkiye’de yaşadıklarını beyan etmişlerdir. Altı ve üstü yaşlarda bulunan çocukların Türkiye’de okula devam etme durumlarına bakıldığında, çocukların yüzde 34’ünün okula devam ettiği görülmektedir. Okula devam eden çocukların oranı İzmir’de yüzde 17’ye gerilerken, Trabzon ve Gaziantep’te yüzde 43’e yükselmektedir. Okul çağı çocukları (6-24 yaş) arasında okula devam eden çocukların oranı yüzde 94’e yükselmektedir. Bu çocukların okula devam oranları tüm illerde yüzde 85’in üzerindedir (Tablo 3.20).

Tablo 3.20. Cevaplayıcıların Çocuklarının Temel Özelliklerinin İllere Göre Yüzde Dağılımı

Değişkenler	Ankara	Antalya	Erzurum	Gaziantep	İstanbul	İzmir	Trabzon	Toplam
Cevaplayıcının çocuk sayısı								
0	43,7	35,7	*	40,9	42,6	45,8	53,7	42,2
1	20,7	27,6	*	7,6	25,4	27,1	16,7	24,1
2	17,2	21,1	*	13,6	17,2	18,6	16,7	17,6
3	5,7	9,7	*	13,6	6,5	6,8	5,6	7,1
4	5,2	4,3	*	12,1	3,0	1,7	5,6	3,8
5	2,9	1,1	*	6,1	1,8	0,0	1,9	1,9
6 ve +	4,6	0,5	*	6,1	3,6	0,0	0,0	3,2
Ortalama çocuk sayısı	1,4	1,2	*	1,9	1,2	0,9	1,0	1,2
Çocukların cinsiyet								
Erkek	53,3	52,4	*	50,4	49,5	57,4	58,5	51,0
Kız	46,7	47,6	*	49,6	50,5	42,6	41,5	49,0
Çocukların yaşı								
0-4	19,3	18,2	*	19,1	18,9	22,2	17,0	19,0
5-9	18,4	13,4	*	21,4	16,0	5,6	5,7	15,9
10-14	13,1	13,4	*	19,1	15,1	7,4	7,5	14,4
15-19	9,0	9,1	*	15,3	17,5	11,1	18,9	14,5
20-24	10,7	15,2	*	13,0	10,4	20,4	24,5	11,8
25-29	11,9	7,4	*	7,6	8,5	9,3	11,3	8,9
30-34	5,3	13,4	*	0,8	2,4	3,7	9,4	4,4
35 ve +	12,3	10,0	*	3,8	11,3	20,4	5,7	11,1
Çocukların doğduğu ülke								
Türkiye	12,3	16,0	*	9,9	21,2	20,4	22,6	18,2
Diğer bir ülke	87,7	84,0	*	90,1	78,8	79,6	77,4	81,8
Çocukların ikamet ettiği ülke								
Türkiye	67,6	70,6	*	92,4	59,9	48,1	56,6	64,4
Diğer bir ülke	32,4	29,4	*	7,6	40,1	51,9	43,4	35,6
Çocukların Türkiye'de okula gitme durumu (6 ve + yaşlar)								
Gidiyor	30,1	37,9	*	43,4	33,3	17,1	42,9	33,5
Gitmiyor	69,9	62,1	*	56,6	66,0	82,9	57,1	66,2
Çocukların Türkiye'de okula gitme durumu (6-24 yaşlar)								
Gidiyor	96,2	100,0	-	86,0	92,1	100,0	100,0	93,5
Gitmiyor	3,8	0,0	-	14,0	7,9	0,0	0,0	6,5
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gözlem sayısı	244	231	22	131	212	54	53	947

Yıldız işareti 25'ten az gözlem sayısına dayanan bulguları ifade etmektedir.

Cevaplayıcıların ikamet türlerine göre çocuk sayıları önemli ölçüde farklılaşmaktadır. Kısa dönemli ikamet iznine veya insani ikamet iznine sahip cevaplayıcıların diğer ikamet izinlerine sahip cevaplayıcılardan daha yüksek sayıda çocuk sahibi olduğu görülmektedir. Aile ikamet izni dışında kalan ikamet türlerine sahip cevaplayıcıların sahip olduğu çocuklar arasında erkek çocukların oranı daha yüksektir. Aile ikamet iznine sahip cevaplayıcı-

ların çocuklarının yüzde 52'si Türkiye'de doğmuştur. Buna karşılık, çalışma izni dışında kalan ikamet türlerine sahip cevaplayıcıların çocuklarının Türkiye'de yaşama oranlarının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Tüm ikamet türlerine sahip cevaplayıcıların okul çağı çocuklarının arasında okula devam oranı yüzde 88'in üzerindedir (Tablo 3.21).

Tablo 3.21. Cevaplayıcıların Çocuklarının Temel Özelliklerinin İkamet Türüne Göre Yüzde Dağılımı

Değişkenler	Kısa dönemli	Öğrenci	Aile	Çalışma	İnsani	Diğer	Toplam
Cevaplayıcının çocuk sayısı							
0	37,8	(93,3)	26,1	34,1	27,4	31,7	42,2
1	21,9	(1,9)	41,6	24,3	13,0	34,4	24,1
2	16,4	(2,4)	23,4	26,4	15,2	20,2	17,6
3	9,8	(0,6)	5,6	9,4	7,3	6,1	7,1
4	5,3	(1,8)	3,3	0,9	16,2	2,3	3,8
5	2,8	(0,0)	0,0	2,8	10,4	1,7	1,9
6 ve +	6,0	(0,0)	0,0	2,2	10,4	3,6	3,2
Ortalama çocuk sayısı	1,6	(0,2)	1,2	1,4	2,4	1,3	1,2
Çocukların cinsiyet							
Erkek	50,5	(54,2)	47,0	56,6	56,6	45,6	51,0
Kız	49,5	(45,8)	53,0	43,4	43,4	54,4	49,0
Çocukların yaşı							
0-4	13,4	(31,3)	42,1	5,2	18,8	15,7	19,0
5-9	16,9	(57,3)	19,2	5,1	11,3	20,8	15,9
10-14	16,5	(11,5)	8,9	14,3	17,2	15,8	14,4
15-19	16,6	(0,0)	4,8	20,7	24,5	5,0	14,5
20-24	12,1	(0,0)	5,0	20,1	14,7	10,3	11,8
25-29	5,2	(0,0)	9,0	21,5	5,2	11,9	8,9
30-34	5,7	(0,0)	2,7	3,4	1,7	7,5	4,4
35 ve +	13,7	(0,0)	8,4	9,7	6,6	13,1	11,1
Çocukların doğduğu ülke							
Türkiye	7,6	(16,0)	51,5	6,9	3,4	40,9	18,2
Diğer bir ülke	92,4	(84,0)	48,5	93,1	96,6	59,1	81,8
Çocukların ikamet ettiği ülke							
Türkiye	62,4	(100,0)	80,2	34,5	83,1	79,5	64,4
Diğer bir ülke	37,6	(0,0)	19,8	65,5	16,9	20,5	35,6
Çocukların Türkiye'de okula gitme durumu (6 ve + yaşlar)							
Gidiyor	37,6	(92,9)	48,6	9,7	30,3	33,9	33,5
Gitmiyor	62,4	(7,1)	49,0	90,3	69,7	66,1	66,2
Çocukların Türkiye'de okula gitme durumu (6-24 yaşlar)							
Gidiyor	90,8	(100,0)	100,0	99,0	90,9	87,5	93,7
Gitmiyor	9,2	(0,0)	0,0	1,0	9,1	12,5	6,3
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gözlem sayısı	434	27	184	134	110	58	947

Parantez içinde sunulan değerler 25-49 gözlem sayısına dayanmaktadır ve yorumlanmasında temkinli olunması önerilmektedir.

Erkek ve kadın cevaplayıcılar arasında sahip olunan çocukların sayısı, cinsiyeti, yaş dağılımları ve doğum yerleri ile ikamet ettikleri ülkeler anlamında önemli bir farklılık olmadığı görülmektedir. Erkek cevaplayıcıların okul çağı çocukları (yüzde 97) kadın cevaplayıcıların çocuklarından (yüzde 92) daha yüksek oranda okula devam etmektedir (Tablo 3.22).

Tablo 3.22. Cevaplayıcıların Çocuklarının Temel Özelliklerinin Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı

Değişkenler	Erkek	Kadın	Toplam
Cevaplayıcının çocuk sayısı			
0	52,2	35,0	42,2
1	14,9	30,8	24,1
2	15,2	19,3	17,6
3	7,8	6,7	7,1
4	2,7	4,7	3,8
5	3,2	1,0	1,9
6 ve +	4,0	2,5	3,2
Ortalama çocuk sayısı	1,2	1,3	1,2
Çocukların cinsiyet			
Erkek	49,4	52,1	51,0
Kız	50,6	47,9	49,0
Çocukların yaşı			
0-4	16,9	20,4	19,0
5-9	16,1	15,8	15,9
10-14	14,4	14,4	14,4
15-19	16,2	13,3	14,5
20-24	13,6	10,6	11,8
25-29	10,4	7,9	8,9
30-34	4,9	4,0	4,4
35 ve +	7,4	13,6	11,1
Çocukların doğduğu ülke			
Türkiye	18,5	18,0	18,2
Diğer bir ülke	81,5	82,0	81,8
Çocukların ikamet ettiği ülke			
Türkiye	67,1	62,6	64,4
Diğer bir ülke	32,9	37,4	35,6
Çocukların Türkiye'de okula gitme durumu (6 ve + yaşlar)			
Gidiyor	34,5	32,8	33,5
Gitmiyor	65,5	66,6	66,2
Çocukların Türkiye'de okula gitme durumu (6-24 yaşlar)			
Gidiyor	96,7	91,5	93,7
Gitmiyor	3,3	8,5	6,3
Toplam	100,0	100,0	100,0
Gözlem sayısı	388	559	947

Bölüm 4

Türkiye'ye Göç ve İkamet Süreci

Mehmet Ali Eryurt, Ayşe Abbasoğlu-Özgören ve Faruk Keskin

Bu bölümde, Türkiye'de yasal olarak ikamet eden 18 yaş ve üzerindeki cevaplayıcıların Türkiye'de ikamet etme nedeni, Türkiye'ye ilk girişte alınan ikamet izin türü ve şu anki ikamet izin türü, Türkiye'de kalınan süre boyunca alınan izin türleri, Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) vatandaşlığı için başvuru durumu, ne kadar süredir Türkiye'de yaşadıkları gibi konular ele alınmaktadır. Cevaplayıcıların almış oldukları izin türüne göre özelleşen bilgiler de bu bölümde sunulmaktadır. Öğrenim ikamet izni almış olanların eğitim alanları, eğitim dilleri, bursiyerlik durumları, eğitim almak için Türkiye'yi seçme nedenleri; çalışma izni almış olanların çalıştıkları sektör, sosyal güvencelerinin olup olmadığı, aldıkları ücretin T.C. vatandaşları ile aynı seviyede olup olmadığı, çalışılan iş sayısı; aile ikamet izni alan yabancıların ne zaman evlendikleri, eşlerinin eğitim ve çalışma durumu, çocuk sayıları; taşınmaz mal nedeniyle ikamet izni almış olanların taşınmaz ile ilgili özellikler ve Türkiye'de taşınmaz mal alma nedenleri, ikamet iznine bağlı olarak incelenen konular arasındadır.

4.1. Cevaplayıcıların Türkiye'de İkamet Etme Nedenleri

Türkiye'ye göç ve ikamet süreci açısından en önemli konulardan birisi yabancıların ikamet etmek için neden Türkiye'yi tercih ettikleri sorusudur.

Türkiye'de yasal olarak ikamet eden yabancıların göç etmek için Türkiye'yi tercih etmelerinin temel nedenleri arasında eğitim (yüzde 23), iş bulmak/aramak (yüzde 19), güvenlik (yüzde 13) ve evlilik (yüzde 13) ön plana çıkmaktadır (Tablo 4.1). Evlilik, iş bulmak/aramak ve ailevi nedenler kadınlar tarafından erkeklere göre daha yüksek oranda beyan edilen nedenler iken; eğitim ve güvenlik nedenleri erkekler tarafından daha yüksek oranda beyan edilmiştir. Yaş grupları temelinde bakıldığında, evliliğin daha çok 25-44 yaş grubundaki kişiler, eğitimin 18-34 yaş grubundaki kişiler, iş bulmak/aramak nedeninin ise 25-64 yaş grubundaki kişiler tarafından yüksek oranda beyan edildiği görülmektedir. Eğitim düzeyi yüksek yabancılar arasında eğitim nedeni, eğitim düzeyi düşük yabancılar arasında ise güvenlik nedeni daha ön plandadır. Türkiye'de ikamet etme nedenleri arasında en önemli neden olarak halen evli kişiler için evlilik, hiç evlenmemişler için eğitim, eşi ölmüş kişiler için ailevi nedenler, boşanmış/ayrı yaşayan kişiler için iş bulmak/aramak beyan edilmiştir. Göç nedeni, kişilerin geldikleri ülkelere göre de önemli farklılıklar göstermektedir. Avrupa ülkelerinden gelen yabancılar arasında evlilik Türkiye'yi tercih etme nedenleri arasında ilk sırada gelmektedir. Bu durum, TÜİK tarafından yayınlanan evlenme istatistiklerine göre yabancı gelinler arasında önemli sayıda Türk nüfusun yaşadığı Almanya ile Rusya, Ukrayna gibi Doğu Avrupa ülkelerinin ilk sıralarda yer almaları ile uyumlu görünmektedir. Güney Asya, Orta Asya, Sahra-altı Afrika, Asya Pasifik ve Amerika'da yer alan ülkelerde Türkiye'ye göç nedenleri arasında ön plana çıkan neden eğitimdir. Güney Kafkasya ülkelerinde en ön plana çıkan neden çalışmak/iş aramaktır. Gürcistan, Azerbaycan gibi ülkeler T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın istatistiklerinde de ön sıralarda yer almaktadır. Savaş, iç çatışma olgusunun yaygın olduğu Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde ise güvenlik en önemli göç nedeni durumundadır. Beklendiği üzere, Türkiye'de kısa süredir ikamet eden yabancılar arasında Türkiye'yi tercih etme nedenleri arasında eğitim ve güvenlik ilk sıralarda yer alırken, daha uzun süredir ikamet eden yabancılar arasında evlilik ve çalışma/iş arama ön plana çıkmaktadır. İlk alınan ikamet izin türü ile Türkiye'ye göç nedeni de uyumlu bir tablo sergilemektedir. Öğrenci ikamet izni alan yabancılarda eğitim, aile ikamet izni alanlarda evlilik, çalışma izni alanlarda çalışma/iş arama en temel göç nedeni olarak ifade edilmiştir. Temel göç nedeni araştırma illerine göre de farklılaşmaktadır. Ankara, Erzurum, İzmir ve Trabzon'da eğitim en önde gelen göç nedeni iken, Antalya'da çalışma ve evlilik, Gaziantep'te ise güvenlik en çok beyan edilen göç nedenidir.

Tablo 4.1. Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre Türkiye'de İkamet Nedenlerinin Yüzde Dağılımı

Değişkenler	Evlilik	Eğitim	İş bulmak /aramak	Dil/kültürel yakınlık	Eşin işi	Altevi nedenler	Sağlık	Güvenlik	Diğer	Toplam	Görülen sayıs
Demiyet											
Erkek	2,3	33,5	14,2	7,3	0,8	6,6	2,4	19,9	13,0	100,0	320
Kadın	20,6	14,9	23,2	3,9	4,1	9,1	0,9	8,7	14,7	100,0	440
Yaş											
<25	3,5	55,2	5,7	5,4	2,4	8,3	0,0	12,5	7,1	100,0	177
25-34	19,4	24,4	22,4	3,8	3,8	5,0	0,0	9,5	11,7	100,0	259
35-44	18,2	13,0	13,6	6,4	3,6	4,5	2,0	16,7	22,0	100,0	145
45-54	3,0	4,5	34,4	9,0	0,7	8,9	0,0	22,0	17,5	100,0	85
55-64	3,5	5,4	37,3	2,8	0,0	14,9	8,6	14,4	13,1	100,0	59
65 ve +	(13,3)	(0,0)	(4,2)	(8,8)	(0,0)	(38,2)	(9,7)	(0,3)	(15,4)	100,0	35
Eğitim											
Eğitimi yok/ilk. mezunu	(3,6)	(1,8)	(18,8)	(6,7)	(0,0)	(12,2)	(0,0)	(55,5)	(1,5)	100,0	44
Ortaokul mezunu	14,0	9,5	11,5	16,5	0,7	15,6	0,9	26,4	7,5	100,0	81
Lise mezunu	11,6	26,2	24,7	7,5	1,4	10,7	0,5	9,4	7,9	100,0	267
Üniversite mezunu	14,1	23,9	18,6	3,5	4,8	4,8	2,7	11,6	16,0	100,0	302
Lisansüstü mezunu	17,4	36,8	11,6	6,7	0,3	0,0	0,0	7,2	19,9	100,0	66
Medeni durum											
Hiç evlenmedi	0,6	52,1	12,8	3,7	0,0	6,2	0,2	10,1	14,4	100,0	260
Halen evli	21,9	11,2	20,2	6,9	4,6	5,7	1,0	17,0	11,5	100,0	418
Eşi ölümsü	(0,0)	(0,0)	(24,7)	(0,0)	(1,6)	(37,2)	(16,9)	(11,0)	(8,6)	100,0	35
Bosnamis/Ayrı yaşıyor	(2,2)	(1,6)	(39,1)	(3,7)	(0,0)	(15,8)	(1,1)	(0,0)	(36,5)	100,0	47
Uyruk											
Avrupa	22,9	7,4	21,8	3,0	1,1	18,8	5,1	3,8	16,2	100,0	178
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	4,1	25,8	8,4	2,5	2,2	1,5	1,4	46,6	7,5	100,0	186
Güney Kafkasya	17,2	16,8	43,0	0,7	4,2	4,9	0,0	0,0	13,1	100,0	115
Güney Asya	1,1	35,7	13,5	10,6	5,9	1,2	0,0	12,4	19,5	100,0	75
Orta Asya	17,4	22,3	19,1	12,7	2,3	9,4	0,0	0,8	16,1	100,0	131
Sahra-altı Afrika	(6,8)	(64,0)	(6,8)	(0,0)	(0,0)	(1,8)	(0,0)	(0,0)	(20,5)	100,0	36
Asya Pasifik ve Amerika	(9,7)	(29,3)	(18,7)	(11,0)	(5,5)	(12,4)	(0,0)	(0,0)	(13,5)	100,0	39
İkamet amacıyla geliştiği üzerinden geçen yıl											
1 yıldan az	5,9	33,4	17,2	0,5	2,6	3,6	0,0	26,2	10,7	100,0	134
1-2 yıl	7,3	28,4	14,1	5,9	4,8	4,5	2,8	18,9	13,4	100,0	230
3-4 yıl	23,3	16,2	19,2	8,6	2,3	3,9	0,0	12,6	13,6	100,0	145
5-9 yıl	18,5	19,8	24,3	5,8	2,2	7,4	2,1	4,0	15,8	100,0	158
10 veya daha fazla yıl	11,7	11,4	24,7	5,7	0,0	24,7	1,3	4,5	16,1	100,0	93
İlk alınan ikamet izni türü											
Kısa dönem ikamet izni	9,7	11,4	23,0	6,5	1,8	7,4	1,8	19,4	19,0	100,0	344
Öğrenci ikamet izni	0,0	92,2	2,5	1,7	0,0	0,6	0,0	2,9	0,2	100,0	176
Altevi ikamet izni	50,2	2,3	6,3	0,0	11,6	17,8	0,7	2,6	8,3	100,0	108
Çalışma izni	4,2	4,2	71,7	2,5	0,0	1,1	4,2	0,0	12,1	100,0	62
Diğer	2,9	6,6	1,3	18,4	1,0	17,8	1,3	29,2	21,6	100,0	70
ii											
Ankara	9,2	39,1	17,8	1,1	2,9	8,0	0,0	16,1	5,7	100,0	174
Analya	15,1	5,4	17,3	8,1	2,7	13,5	1,1	8,1	28,6	100,0	185
Erzurum	5,7	77,4	3,8	0,0	0,0	7,5	0,0	1,9	3,8	100,0	53
Gaziantep	3,0	13,6	7,6	1,5	0,0	0,0	0,0	74,2	0,0	100,0	66
İstanbul	13,6	21,3	22,5	5,9	3,0	7,1	1,8	10,7	14,2	100,0	169
Emir	18,6	33,9	8,5	8,5	0,0	10,2	5,1	1,7	11,7	100,0	59
Trabzon	13,0	37,0	22,2	0,0	3,7	9,3	0,0	11,1	3,7	100,0	54
Türkiye	12,9	22,7	19,4	5,3	2,7	8,0	1,5	13,4	14,0	100,0	760

Parantez içinde sunulan değerler 25-49 gözlem sayısına dayanmaktadır ve yorulanmastrıda temkinli olunması önerilmektedir.

Türkiye'de yasal olarak ikamet etmekte olan yabancı uyruklu kişilerin Türkiye'yi tercih etmelerini sağlayan ve Türkiye'ye uyum süreçlerini kolaylaştıran önemli faktörlerden bir tanesi Türkiye'de akrabalarının bulunmasıdır. Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin yarısından fazlasının (yüzde 53) Türkiye'de yaşayan akrabası veya tanıdığı bulunmaktadır (Tablo 4.2). Türkiye'de akrabası veya tanıdığı bulunan yabancıların oranı cinsiyete göre belirgin bir farklılaşma göstermezken 25 yaşından küçük ve 65 yaşından büyük olan kişilerde bu oran artmaktadır. Daha çok bağımlı nüfus olarak nitelendirilebilecek bu yaş gruplarındaki kişilerin akrabalarının olması durumunda Türkiye'de ikamet etmeyi tercih ettikleri düşünülebilir. Benzer bir nedenle Türkiye'de akrabası bulunanların oranı eşi ölmüş, boşanmış ve ayrı yaşayanlarda ve eğitim düzeyi daha düşük yabancılarda artmaktadır. Orta Asya ve Güney Kafkasya uyruklu yabancılarda Türkiye'de akrabası bulunanların oranı tarihi, kültürel bağlar, coğrafi yakınlık nedeniyle diğer uyruklara göre bir miktar daha yüksektir (sırasıyla yüzde 61 ve yüzde 59). Araştırma illeri temelinde bakıldığında ise Antalya, İzmir ve Erzurum'da yaşayan yabancıların yüzde 59'unun Türkiye'de akrabası bulunduğu görülmektedir. Mevcut ikamet izin türlerine göre Türkiye'de yaşayan akrabaya sahip olma yüzdeleri incelendiğinde en yüksek oran yüzde 68 ile insani ikamet izni almış olan yabancılarda görülmektedir.

Tablo 4.2. Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre Göç Öncesi Türkiye'de Yaşayan Akraba Veya Tanıdıklarının Olması Durumu

Değişkenler	Yüzde	Gözlem sayısı
Cinsiyet		
Erkek	54,3	320
Kadın	51,4	440
Yaş		
<25	62,3	177
25-34	49,9	259
35-44	45,0	145
45-54	54,0	85
55-64	52,1	59
65 ve +	71,5	35
Medeni Durum		
Hiç evlenmedi	52,6	260
Halen evli	51,0	418
Eşi ölmüş	64,0	35
Boşanmış/Ayrı yaşıyor	57,8	47
Eğitim Durumu		
Eğitimi yok/İlkokul mezunu	62,9	44
Ortaokul mezunu	63,7	81

Değişkenler	Yüzde	Gözlem sayısı
Lise mezunu	59,3	267
Üniversite mezunu	46,2	302
Lisansüstü mezunu	34,8	66
Uyruk		
Avrupa	56,7	178
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	50,9	186
Güney Kafkasya	59,3	115
Güney Asya	49,5	75
Orta Asya	61,3	131
Sahra-altı Afrika	34,8	36
Asya Pasifik ve Amerika	22,4	39
İl		
Ankara	51,1	174
Antalya	59,5	185
Erzurum	58,5	53
Gaziantep	48,5	66
İstanbul	50,9	169
İzmir	59,3	59
Trabzon	53,7	54
Şu anki ikamet izin türü		
Kısa dönem ikamet izni	56,4	252
Öğrenci ikamet izni	50,7	166
Aile ikamet izni	47,9	163
Çalışma izni	50,3	108
İnsani İkamet izni	67,5	36
Diğer	47,1	35
Türkiye	52,6	760

4.2. Cevaplayıcıların Aldıkları İkamet İzin Türleri

Tablo 4.3'te araştırma kapsamında görüşme yapılan yabancı uyruklu kişilerin Türkiye'de aldıkları ilk ikamet izin türü ve şu anki ikamet izin türü açık hali ile sunulmaktadır. İlk alınan izin türü olarak yüzde 53 ile kısa dönem ikamet izni ön plana çıkmaktadır. Kısa dönem ikamet izni alma gerekçeleri arasında ise turizm en önde gelen neden durumundadır (yüzde 41). İkinci sırada öğrenci ikamet izni (yüzde 17), üçüncü sırada aile ikamet izni (yüzde 14) gelmekte, onları çalışma izni (yüzde 8), insani ikamet izni (yüzde 4) ve diğer izin türleri (yüzde 4) takip etmektedir. Şu anki izin türlerine bakıldığında ise yüzde 39 ile kısa dönem ikamet izni türünün yine ilk sırada yer aldığı ve bu yüzdenin büyük çoğunluğunun turizm amaçlı olduğu (yüzde 23) görülmektedir. Aile ikamet izni (yüzde 23), çalışma izni (yüzde 16), öğrenci ikamet izni (yüzde 15) ön planda gelen diğer izin türleridir.

Tablo 4.3. Cevaplayıcıların Türkiye'de Aldıkları İlk İkamet İzin Türü ve Şu An Sahip Oldukları İkamet İzin Türünün Yüzde Dağılımı

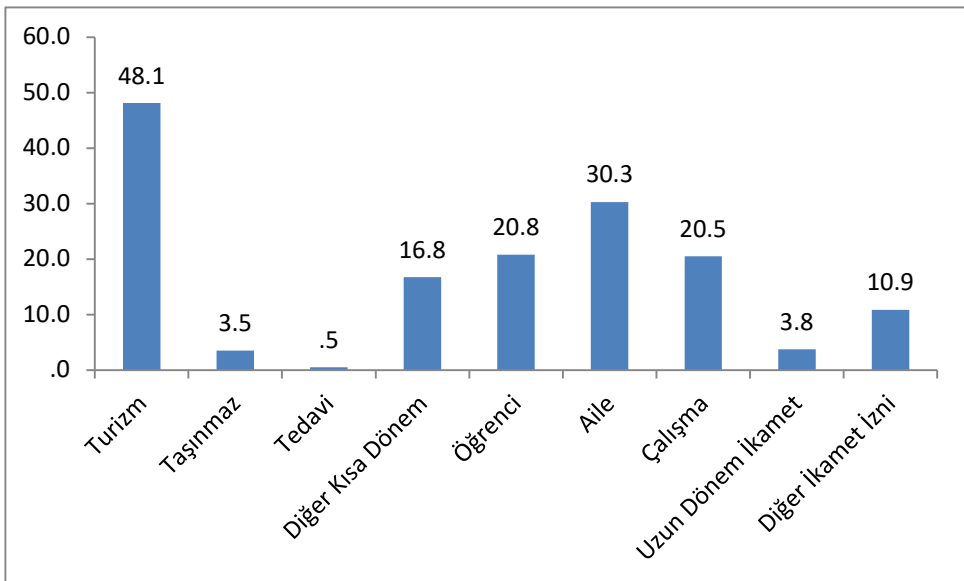
İlk alınan ikamet izin türü	Yüzde	Gözlem sayısı
Kısa dönem ikamet izni	52,8	344
Turizm amaçlı kısa dönem	40,9	249
Taşınmaz mal	0,9	8
Tedavi amaçlı kısa dönem	0,0	1
Diğer nedenlerle kısa dönem	11,0	86
Öğrenci ikamet izni	16,8	176
Aile ikamet izni	14,4	108
Çalışma izni	8,2	62
İnsani ikamet izni	3,7	37
Diğer	4,1	33
Şu anki ikamet izin türü		
Kısa dönem ikamet izni	38,5	252
Turizm amaçlı kısa dönem	23,1	128
Taşınmaz mal	2,8	30
Tedavi amaçlı kısa dönem	0,3	1
Diğer nedenlerle kısa dönem	12,3	93
Öğrenci ikamet izni	15,1	166
Aile ikamet izni	23,4	163
Çalışma izni	15,8	108
İnsani ikamet izni	3,2	36
Uzun dönem	1,1	7
Diğer	2,9	28
Toplam	100,0	760

Türkiye'de yasal olarak ikamet eden yabancıların ilk aldıkları ikamet izin türü ile şu anki ikamet izin türü karşılaştırıldığında (Tablo 4.4), ilk girişte kısa dönem ikamet izni alanların kayda değer bir kısmının aile ikamet iznine veya çalışma iznine geçiş yaptıkları, ilk olarak öğrenci, aile ikamet izni ve çalışma izni alanların izni alanların ise daha yüksek oranlarda aynı izin türünde kaldıkları görülmektedir. Çalışma izni alarak Türkiye'de ikamet etmeye başlayanların önemli bir kısmı ise (yüzde 18) evlenerek aile ikamet iznine geçiş yapmışlardır.

Tablo 4.4. İlk Alınan İkamet İzin Türüne Göre Şu Anki İkamet İzin Türü

	Kısa dönem ikamet izni	Öğrenci ikamet izni	Aile ikamet izni	Çalışma izni	Diğer	Toplam	Gözlem sayısı
İlk alınan ikamet izin türü							
Kısa dönem ikamet izni	62,1	3,7	16,5	14,5	3,2	100,0	344
Öğrenci ikamet izni	9,3	75,2	4,7	6,2	4,7	100,0	176
Aile ikamet izni	13,0	0,9	79,6	4,6	1,9	100,0	108
Çalışma izni	4,9	0,0	18,0	75,4	1,6	100,0	62
Diğer	23,7	3,4	13,6	5,1	54,2	100,0	70
Türkiye	38,5	15,1	23,4	15,8	7,2	100,0	760

Araştırma kapsamında görüşülen kişilere Türkiye'ye ilk girişlerinden itibaren hangi izin türleri ile ikamet ettikleri sorulmuş ve bugüne kadar almış oldukları tüm ikamet izin türlerinin bilgisi toplanmıştır (Şekil 4.1). Görüşme yapılan kişilerin üçte ikisi (yüzde 69) kısa dönem ikamet izni aldıklarını, yüzde 30'u aile ikamet izni, yüzde 21'i öğrenci ikamet izni, yüzde 20'si çalışma izni, yüzde 4'ü uzun dönem ikamet izni, yüzde 11'i ise diğer ikamet izinlerini aldıklarını belirtmişlerdir.

Şekil 4.1. Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Türkiye'ye İkamet Etmek Amacıyla İlk Girişlerinden İtibaren Almış Oldukları İzin Türleri

Araştırma nüfusunun mevcut ikamet izin türüne göre sosyo-demografik özelliklerinin nasıl farklılaştığı Tablo 4.5'te sunulmaktadır. Öğrenci ikamet izni almış olan yabancı uyruklu nüfusta erkeklerin payının, aile ikamet izni ve çalışma izni almış olanlarda ise kadınlarının payının daha yüksek olduğu görülmektedir. Kısa dönem ikamet izni türü veya diğer izin türlerinde ise erkek ve kadın oranları yaklaşık aynı seviyededir. Öğrenci ikamet izni alan yabancıların yarısından fazlası 25 yaşından küçük, aile ikamet izni alanların yarısından fazlası ise 25-34 yaş grubundadır. Kısa dönem ikamet izni veya çalışma izni almış olanların üçte biri 25-34 yaş grubunda olsa da daha yaygın bir yaş yapısı gözlenmektedir. Türkiye'de yasal olarak ikamet eden yabancıların eğitim düzeyleri yüksektir. Kısa dönemli ikamet izni, aile ikamet izni ve çalışma izni almış olan yabancıların yarısından fazlası üniversite mezunudur. Öğrenci ikamet izni almış olanlarda bu oranın düşük görünmesinin sebebi, henüz üniversite veya yüksek lisans eğitimlerine devam etmeleridir. Diğer ikamet izin türleri ile Türkiye'de bulunanların eğitim düzeyi ise diğer izin türlerindeki kişilere göre biraz daha düşüktür. Bu gruptaki kişiler daha çok insani ikamet izni kapsamında Türkiye'de bulunan kişilerdir. Medeni durum, ikamet izin türüne göre önemli farklılıklar göstermektedir. Öğrenci ikamet izni ile Türkiye'de bulunanların yüzde 91'i hiç evlenmemiş iken, aile ikamet izni almış olanların yüzde 95'i halen evlidir. İkamet izin türlerine göre yabancıların uyrukları da belirgin farklılıklar göstermektedir. Kısa dönem ikamet izni ve öğrenci ikamet izni alanlarda Orta Doğu ve Kuzey Afrika uyruklularının (sırasıyla yüzde 34 ve yüzde 31), aile ikamet izni alanlarda Avrupa uyruklularının (yüzde 41), çalışma izni alanlarda ise Güney Kafkasya uyruklularının (yüzde 29) oranının en yüksek olduğu görülmektedir. Cevaplayıcıların izin türlerine göre araştırma illerine dağılımı incelendiğinde, beklendiği üzere bütün izin türlerindeki kişilerin en çok İstanbul'da yaşadıkları görülürken öğrenci ikamet izni türünde Ankara, aile ikamet izni türünde Ankara ve Antalya, çalışma izni türünde yine Ankara ikinci sırada yer almaktadır.

Tablo 4.5. Mevcut İkamet İzin Türüne Göre Cevaplayıcıların Temel Özelliklerinin Yüzde Dağılımı

Değişkenler	Kısa dönem ikamet izni	Öğrenci ikamet izni	Aile ikamet izni	Çalışma izni	Diğer
Cinsiyet					
Erkek	49,8	61,4	15,4	41,0	50,3
Kadın	50,2	38,6	84,6	59,0	49,7
Yaş					
<25	14,3	54,6	8,0	6,0	17,9
25-34	32,5	42,2	51,6	33,8	18,8
35-44	26,2	3,1	23,5	16,9	32,9
45-54	11,3	0,0	8,2	29,1	7,9
55-64	9,5	0,0	6,1	13,6	11,4
65 ve +	6,3	0,0	2,6	0,6	11,1
Eğitim					
Eğitimi yok/İlkokul mezunu	9,1	0,0	1,3	2,8	12,1
Ortaokul mezunu	12,3	3,7	11,1	5,4	32,6
Lise mezunu	24,9	53,0	33,2	39,1	20,3
Üniversite mezunu	48,4	35,3	49,2	41,6	34,9
Lisansüstü mezunu	5,3	8,0	5,2	11,2	0,0
Medeni durum					
Hiç evlenmedi	31,1	90,5	0,4	23,8	22,0
Halen evli	51,9	9,5	95,4	55,0	68,5
Eşi ölmüş	7,1	0,0	2,3	5,2	8,5
Boşanmış/Ayrı yaşıyor	9,8	0,1	1,9	16,0	1,0
Uyruk					
Avrupa	17,9	3,9	41,4	21,2	30,7
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	33,5	31,0	8,2	14,3	33,9
Güney Kafkasya	10,9	9,0	15,7	29,1	7,3
Güney Asya	10,5	17,9	5,2	6,3	2,5
Orta Asya	16,6	16,5	24,1	16,4	16,0
Sahra-altı Afrika	3,8	16,9	3,0	0,0	4,8
Asya Pasifik ve Amerika	2,9	0,0	0,8	0,1	0,0
İl					
Ankara	7,7	30,4	13,5	21,6	21,1
Antalya	18,2	2,5	13,3	10,0	26,1
Erzurum	0,1	2,6	0,3	0,0	0,6
Gaziantep	5,4	4,9	1,5	2,1	13,1
İstanbul	65,5	45,9	62,2	59,0	33,5
İzmir	2,6	10,8	8,3	6,4	5,6
Trabzon	0,4	2,9	1,0	0,8	0,0
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Gözlem Sayısı	252	166	163	108	71

4.3. Cevaplayıcıların Türkiye'de Yaşama Süreleri

Tablo 4.6'da araştırma nüfusu, Türkiye'de yaşama sürelerine göre incelenmiştir. Türkiye'de ortalama yaşama sürelerine bakıldığında yasal yabancılar için Türkiye'de ortalama yaşama süresinin 4,7 yıl olduğu görülmektedir. Erkeklerin kadınlara göre daha uzun süre Türkiye'de kaldığı görülmektedir (sırasıyla 5,1 yıl ve 4,5 yıl). Türkiye'de yaşayan yabancıların yaşları arttıkça Türkiye'de kalış süreleri de doğru orantılı olarak artmaktadır. 25 yaşından küçük yabancıların Türkiye'de yaşama süreleri ortalama 2 yıl iken, artan yaşla beraber 65 yaş üstünde bu süre ortalama 10 yıla ulaşmaktadır. Hiç evlenmeyen yabancıların Türkiye'de geçirdikleri ortalama süre 3 yıl iken, halen evli yabancılarda ortalama süre 5 yıldır.

Avrupa'dan gelen yabancıların Türkiye'de geçirdikleri süre diğer yabancılara göre dikkat çekici oranda fazladır (8 yıl). Avrupa'dan sonra Türkiye'de en çok yaşayan yabancılar Güney Kafkasya'dan gelmektedir (6 yıl). İzmir ve İstanbul'da yaşayan yabancıların ortalama süresi 5 yılın üzerindeyken (sırasıyla 6 yıl ve 5 yıl), Ankara ve Antalya'da ortalama süre 4 yıl civarındadır. Bu illeri 3 yıl ile Trabzon ve Erzurum takip etmektedir. En az ortalama süre 2,4 yıl ile Gaziantep ilinde görülmektedir. Aile ikamet izni ve çalışma izniyle Türkiye'de bulunan yabancılar, sırasıyla 7 yıl ve 6 yıla Türkiye'de en uzun süredir yaşayan izin grubunu oluşturmaktadır. İnsani ikamet izniyle Türkiye'de bulunan yabancılar ise 2 yıl ile Türkiye'de en az yaşamış olan izin grubudur.

Tablo 4.6. Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre Türkiye’de Yaşama Süresi (yıl)

Değişkenler	< 1	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10+	Toplam	Gözlem Sayısı	Ort. Süre
Cinsiyet														
Erkek	21,4	18,7	11,3	8,4	7,5	6,1	2,5	3,3	3,3	3,0	14,6	100,0	320	5,1
Kadın	14,9	18,6	11,0	11,3	9,2	7,3	6,3	4,0	4,2	1,5	11,7	100,0	440	4,5
Yaş														
<25	27,8	25,7	12,6	12,0	6,1	5,1	3,0	2,4	0,1	,9	4,3	100,0	177	2,4
25-34	17,4	15,9	14,1	12,0	8,4	7,2	3,3	7,5	5,2	1,4	7,6	100,0	259	3,9
35-44	20,1	16,6	12,4	7,1	9,6	6,4	7,9	0,0	4,4	2,4	13,0	100,0	145	4,1
45-54	11,8	12,4	4,3	8,4	12,5	9,6	7,6	3,7	6,0	1,6	21,9	100,0	85	7,3
55-64	3,2	35,8	3,1	6,4	4,1	5,5	2,4	0,9	1,3	5,4	32,0	100,0	59	9,2
65 ve +	(5,9)	(7,6)	(4,9)	(10,7)	(10,5)	(5,8)	(5,8)	(0,0)	(2,3)	(8,4)	(38,0)	100,0	35	(10)
Medeni Durum														
Hiç evlenmedi	26,0	20,0	17,6	7,0	7,0	4,6	2,5	3,8	1,7	3,0	6,9	100,0	260	3,2
Halen evli	13,8	18,8	8,5	12,5	9,6	7,7	6,0	3,8	4,5	1,5	13,2	100,0	418	4,9
Esi ölmüş	(6,6)	(24,2)	(4,1)	(9,6)	(7,4)	(3,6)	(1,9)	(9,0)	(7,4)	(5,7)	(20,7)	100,0	35	(8,2)
Boşanmış/Ayrı yaşıyor	(18,9)	(7,5)	(8,4)	(3,5)	(6,0)	(10,9)	(6,2)	(0,0)	(5,0)	(1,1)	(32,5)	100,0	47	(7,7)
Eğitim Durumu														
Eğitimi yok/ İlkokul mezunu	(17,2)	(43,2)	(5,1)	(1,8)	(9,7)	(1,3)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	(21,6)	100,0	44	(3,7)
Ortaokul mezunu	21,8	16,2	2,0	12,7	12,6	6,6	3,8	7,0	1,6	3,8	11,8	100,0	81	4,9
Lise mezunu	11,4	18,1	11,7	10,1	7,3	6,8	6,9	2,7	4,7	1,5	18,9	100,0	267	5,8
Üniversite mezunu	20,2	16,8	13,5	10,3	6,7	7,4	4,5	4,7	4,6	2,8	8,4	100,0	302	4,2
Lisansüstü mezunu	24,6	19,5	11,7	10,0	18,7	6,4	0,6	0,0	0,0	0,0	8,6	100,0	66	3,5
Uyruk														
Avrupa	10,6	10,8	10,9	7,1	8,9	9,2	5,2	2,4	0,7	3,3	31,1	100,0	178	8,4
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	31,1	28,0	11,7	11,5	3,4	3,1	0,0	0,8	1,7	0,4	8,4	100,0	186	2,6
Güney Kafkasya	14,2	3,1	7,9	13,4	8,5	11,5	9,6	8,4	5,5	3,1	14,7	100,0	115	5,6
Güney Asya	12,6	22,3	14,4	12,7	9,8	6,3	7,8	9,3	0,0	0,0	4,8	100,0	75	3,9
Orta Asya	11,7	17,3	12,1	11,3	11,1	8,9	6,9	3,4	8,9	2,3	6,1	100,0	131	3,9
Sahra-altı Afrika	(21,2)	(28,5)	(8,7)	(1,8)	(15,7)	(0,0)	(1,8)	(6,8)	(8,6)	(6,8)	(0,0)	100,0	36	(3,0)
Asya Pasifik ve Amerika	(20,7)	(37,5)	(11,3)	(7,0)	(11,0)	(1,2)	(1,6)	(0,0)	(5,5)	(1,4)	(2,9)	100,0	39	(2,8)
İl														
Ankara	20,1	23,6	12,1	13,2	4,0	5,7	2,9	2,9	1,1	5,2	9,2	100,0	174	4,2
Antalya	15,7	15,7	15,7	10,3	9,7	9,7	5,4	1,1	2,7	1,6	12,4	100,0	185	4,1
Erzurum	15,1	18,9	17,0	17,0	17,0	5,7	3,8	1,9	0,0	0,0	3,8	100,0	53	3,1
Gaziantep	25,8	18,2	19,7	9,1	16,7	4,5	0,0	1,5	0,0	1,5	3,0	100,0	66	2,4
İstanbul	16,6	18,3	9,5	9,5	7,7	6,5	5,3	4,7	5,3	1,8	14,8	100,0	169	5,2
İzmir	18,6	16,9	6,8	6,8	16,9	6,8	5,1	5,1	1,7	0,0	15,3	100,0	59	5,5
Trabzon	25,9	14,8	11,1	13,0	13,0	5,6	9,3	0,0	1,9	0,0	5,6	100,0	54	3,3
Mevcut ikamet izin türü														
Kısa dönem ikamet izni	22,9	24,4	10,2	8,7	8,5	4,3	3,0	3,1	2,4	1,8	10,7	100,0	252	3,4
Öğrenci ikamet izni	23,3	17,6	23,3	6,1	7,5	8,0	3,7	4,2	2,4	3,3	0,7	100,0	166	2,7
Aile ikamet izni	7,9	9,5	10,2	11,4	12,4	10,7	7,7	5,6	5,2	0,8	18,7	100,0	163	6,7
Çalışma izni	17,6	14,3	3,7	15,7	5,1	5,2	5,6	3,4	7,7	2,8	19,1	100,0	108	5,7
İnsani ikamet izni	(16,7)	(58,0)	(2,3)	(2,3)	(2,3)	(13,3)	(2,3)	(2,3)	(0,0)	(0,0)	(0,3)	100,0	36	(1,8)
Diğer	(3,4)	(6,0)	(15,3)	(14,1)	(7,4)	(3,6)	(6,3)	(0,3)	(1,9)	(8,7)	(33,0)	100,0	35	(12,2)
Türkiye	17,6	18,7	11,1	10,1	8,5	6,8	4,7	3,7	3,8	2,1	12,9	100,0	760	4,7

Parantez içinde sunulan değerler 25-49 gözlem sayısına dayanmaktadır ve yorumlanmasında temkinli olunması önerilmektedir.

4.4. Cevaplayıcıların Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığına Başvuru Durumları

Araştırma kapsamında görüşülen cevaplayıcılara Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına başvurularıyla ilgili sorular sorulmuştur. Tablo 4.7'de görüldüğü üzere görüşülen yabancıların sadece yüzde 10'u vatandaşlık başvurusunda bulunmuştur. Oranlar cinsiyetle büyük bir değişim göstermemekte fakat yaşa göre farklılaşmaktadır. İşgücüne katılımın daha az olduğu 25 yaş altı ve 65 yaş üstü gruplarda vatandaşlık başvurusu en azken (sırasıyla yüzde 6 ve yüzde 4), 45-54 ve 55-64 yaş gruplarında en fazla olmuştur (sırasıyla yüzde 16 ve yüzde 17). Vatandaşlık başvurusunu etkileyen diğer bir önemli faktör de medeni durumdur. Halen evli yabancıların yüzde 14'ü vatandaşlık için başvururken bu oran hiç evlenmeyen cevaplayıcılarda yüzde 3'te kalmıştır. Eğitim durumuna göre vatandaşlık başvurularına bakıldığında lise mezunlarının yüzde 15 ile en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. Vatandaşlık başvurularında uyruğa bakıldığında Avrupa yüzde 20 ile en yüksek orana sahipken Asya Pasifik ve Amerika başvurularında yüzde 2 ile son sıradadır.

Araştırma illeri içerisinde en çok başvuru yüzde 12 ile Antalya'dan yapılmıştır. İstanbul'da ikamet eden yabancıların ise yüzde 10'u vatandaşlık başvurusunda bulunmuştur. En az başvuru ise yüzde 4 ile Erzurum'da ikamet eden yabancılar tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre vatandaşlığa başvuruda Türkiye'de geçirilen sürenin de önemli bir payı olduğu görülmektedir. On yıl veya daha fazla süredir Türkiye'de yaşayan yabancıların yüzde 35'i vatandaşlık için başvururken bu oran Türkiye'de kalış süresi azaldıkça düşmektedir. Türkiye'de bir yıldan az süredir yaşayanların sadece yüzde 3'ü vatandaşlık başvurusunda bulunmuştur. Başvurulardaki bir diğer belirleyici de ikamet türüdür. Aile ikamet izni ile Türkiye'de bulunan yaklaşık her 4 yabancıdan biri vatandaşlık başvurusunda bulunurken (yüzde 24) bu oran öğrenci ikamet izniyle Türkiye'de yaşayan yabancıalarda yüzde 2'dir.

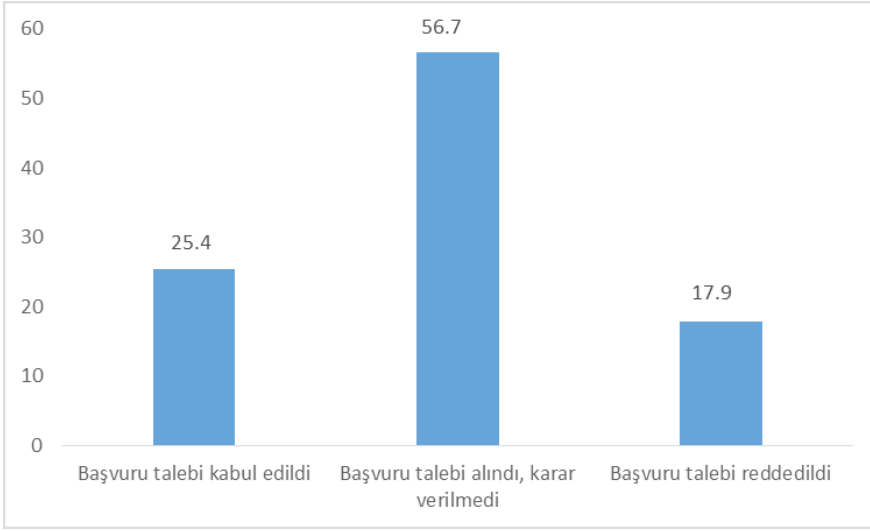
Tablo 4.7. Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığına Başvuru Durumu

Değişkenler	Yüzde	Gözlem sayısı
Cinsiyet		
Erkek	9,8	320
Kadın	10,1	440
Yaş		
<25	5,8	177
25-34	10,4	259
35-44	7,7	145
45-54	16,3	85
55-64	16,9	59
65 ve +	4,0	35
Medeni Durum		
Hiç evlenmedi	3,3	260
Halen evli	13,8	418
Esi ölmüş	3,8	35
Boşanmış/Ayrı yaşıyor	12,3	47
Eğitim Durumu		
Eğitimi yok/İlkokul mezunu	8,0	44
Ortaokul mezunu	8,1	81
Lise mezunu	14,5	267
Üniversite mezunu	7,1	302
Lisansüstü mezunu	11,9	66
Uyruk		
Avrupa	19,6	178
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	7,8	186
Güney Kafkasya	6,2	115
Güney Asya	5,0	75
Orta Asya	9,5	131
Sahra-altı Afrika	8,6	36
Asya Pasifik ve Amerika	1,4	39
İl		
Ankara	9,2	174
Antalya	11,9	185
Erzurum	3,8	53
Gaziantep	9,1	66
İstanbul	10,1	169
İzmir	8,5	59
Trabzon	5,6	54
Türkiye'de yaşama süresi		
Bir yıldan az	2,6	142
Bir-iki yıl	2,6	239
Üç-dört yıl	8,4	159
Beş-dokuz yıl	12,7	140
On yıl veya daha fazla	34,8	80
Şu anki ikamet izin türü		
Kısa dönem ikamet izni	3,8	252
Öğrenci ikamet izni	2,3	166
Aile ikamet izni	24,2	163
Çalışma izni	8,6	108
İnsani ikamet izni	7,9	36
Diğer	21,7	35
Türkiye	10,0	760

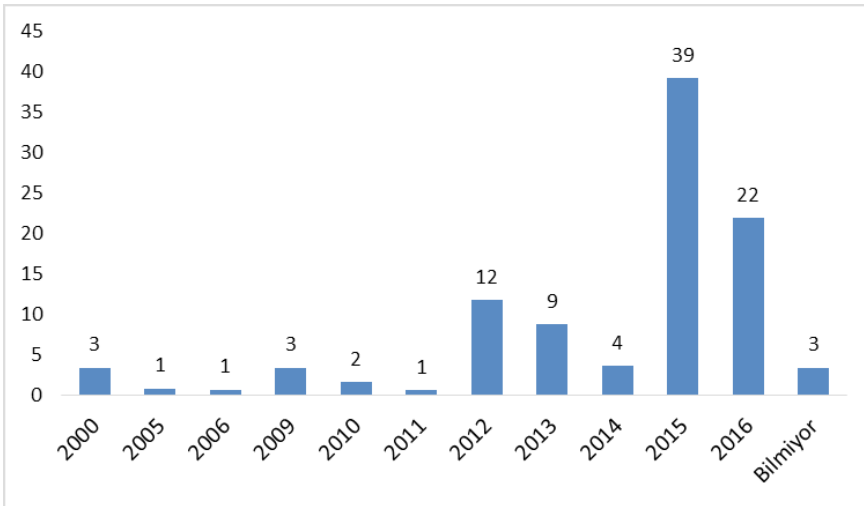

Şekil 4.2'de T.C. vatandaşlığı için başvuru yapan yabancıların başvurularının hangi aşamada bulunduğu görülmektedir. Başvuruların yüzde 25'i kabul edilmiş, yüzde 57'sinin talebi alınmış fakat karar verilmemiş, yüzde 18'i ise reddedilmiştir. Şekil 4.3'te ise vatandaşlık başvurularının başvuru yılına göre dağılımı görülmektedir. Başvuruların daha çok yakın dönemde yapıldığı dikkati çekmektedir.

Şekil 4.2. Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlık Başvurusunda Bulunan Cevaplayıcıların Başvuru Durumu

Şekil 4.3. Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlık Başvurusunda Bulunan Cevaplayıcıların Başvuru Yılı

Tablo 4.8. Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığına Başvurmuş Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre Yüzde Dağılımı

Değişkenler	Yüzde	Gözlem sayısı
Cinsiyet		
Erkek	41,4	23
Kadın	58,6	48
Yaş		
<25	10,4	7
25-34	39,3	30
35-44	16,3	18
45-54	18,8	7
55-64	13,7	7
65 ve +	1,6	2
Medeni Durum		
Hiç evlenmedi	10,4	7
Halen evli	79,4	58
Eşi ölmüş	1,8	2
Boşanmış/Ayrı yaşıyor	8,5	4
Eğitim Durumu		
Eğitimi yok/İlkokul mezunu	4,1	6
Ortaokul mezunu	9,0	8
Lise mezunu	47,8	23
Üniversite mezunu	31,6	28
Lisansüstü mezunu	4,1	6
Uyruk		
Avrupa	44,7	28
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	19,0	14
Orta Asya ve Güney Kafkasya	9,0	8
Güney Asya	4,5	3
Sahra-altı Afrika	17,5	15
Asya Pasifik ve Amerika	4,4	2
Türkiye'de yaşama süresi		
Bir yıldan az	4,6	3
Bir-iki yıl	7,7	9
Üç-dört yıl	15,5	14
Beş-on yıl	27,0	21
On yıl veya daha fazla	45,2	24
Şu anki ikamet izin türü		
Kısa dönem ikamet izni	14,9	16
Öğrenci ikamet izni	3,5	1
Aile ikamet izni	56,8	36
Çalışma izni	13,7	7
İnsani ikamet izni	2,6	3
Diğer	8,7	8
Toplam	100,0	71

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına başvuran yabancılarla ilgili temel özelliklere göre bilgiler Tablo 4.8'de verilmiştir. Vatandaşlık başvurularının çoğunluğu (yüzde 59) kadınlar tarafından yapılmıştır. En fazla başvuru yüzde 39 ile 25-34 yaş aralığındaki yabancılar tarafından yapılmıştır. Vatandaşlık başvurusunu en çok medeni durum etkilemektedir. Başvuruların yüzde 79'u halen evli yabancılar tarafından yapılmıştır. Eğitim durumuna göre başvuruları incelediğimizde vatandaşlık başvurularının çoğunlukla lise ve üniversite mezunları tarafından yapıldığı görülmektedir (sırayla yüzde 48 ve yüzde 32). Vatandaşlık başvurularının yaklaşık yarısı (yüzde 45) Avrupa uyruklu yabancılar tarafından yapılmıştır. Başvurular, Türkiye'de yaşama süresiyle de doğru orantılı olarak artmaktadır. Türkiye'de on yıl veya daha fazla süredir yaşayan yabancılar vatandaşlık başvurularının yüzde 45'ini oluşturmaktadır. Başvuruların sadece yüzde 5'i bir yıldan az süredir Türkiye'de yaşayanlar tarafından yapılmıştır. Başvuruda bulunan yabancıların yarıdan fazlası (yüzde 57) Türkiye'de aile ikamet izniyle yaşamaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına başvurmamış kişilere sorulan "başvurmayı düşünüyor musunuz" sorusuna olumlu yanıt verenlerin yüzdesi Tablo 4.9'da görülmektedir. Vatandaşlık başvurusunda bulunmamış cevaplayıcıların yaklaşık üçte ikisi başvuruda bulunmayı düşündüklerini beyan etmiştir (yüzde 65). 35-44 yaş aralığındaki yabancılar bu oran yüzde 73'e ulaşırken 65 yaş ve üzerindeki yabancılar yüzde 51'dir. Halen evli yaklaşık her dört yabancından üçü vatandaşlığa başvurmayı düşünmektedir (yüzde 74). Bu oran hiç evlenmemiş yabancılar arasında yüzde 54'tür. Araştırma sonuçlarına göre eğitim seviyesinin artmasıyla yabancıların daha azının vatandaşlığa başvuru düşündükleri ortaya çıkmıştır. İlkokul mezunu olan yabancıların yüzde 75'i Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayı isterken lisansüstü mezunu yabancıların yüzde 42'si vatandaşlık başvurusu yapmayı düşünmektedir.

Orta Doğu ve Kuzey Afrika'dan gelen yabancıların yüzde 76'sı vatandaşlığa başvurmayı düşünürken Asya Pasifik ve Amerika'dan gelenlerde bu oran yüzde 28'dir. Türkiye'de üç-dört yıldır yaşayan yabancıların yüzde 80'i başvuru yapmayı düşünürken bu oran bir yıldan az süredir yaşayanlarda yüzde 53, on yıl veya daha fazla süredir yaşayanlarda ise yüzde 70'tir. Aile ikamet izniyle Türkiye'de bulunanlar, vatandaşlık başvurusu yapan yabancılar olduğu gibi planlayanlar arasında da öne çıkmaktadır. Aile ikamet izniyle Türkiye'de yaşayan ve vatandaşlık başvurusu yapmayan yabancıların yüzde 83'ü başvuru yapmayı düşünmektedir. Bu oran kısa dönem ikamet izni ile Türkiye'de ikamet eden kişilerde yüzde 69, çalışma izniyle ikamet eden kişilerde yüzde 48, öğrenci ikamet izniyle ikamet eden kişilerde yüzde 46'dır.

Tablo 4.9. Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığına Başvurmamış Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre Başvuru Planı

Değişkenler	Yüzde	Gözlem sayısı
Cinsiyet		
Erkek	64,7	297
Kadın	65,7	392
Yaş		
<25	57,0	170
25-34	69,8	229
35-44	73,2	127
45-54	60,9	78
55-64	54,4	52
65 ve +	51,2	33
Medeni Durum		
Hiç evlenmedi	53,9	253
Halen evli	74,0	360
Esi ölmüş	48,0	33
Boşanmış/Ayrı yaşıyor	63,4	43
Eğitim Durumu		
Eğitimi yok/İlkokul mezunu	74,6	38
Ortaokul mezunu	71,4	73
Lise mezunu	65,1	244
Üniversite mezunu	66,0	274
Lisansüstü mezunu	41,9	60
Uyruk		
Avrupa	70,3	150
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	75,6	172
Güney Kafkasya	63,2	107
Güney Asya	65,2	72
Orta Asya	59,9	116
Sahra-altı Afrika	71,5	34
Asya Pasifik ve Amerika	27,9	38
İl		
Ankara	53,8	158
Antalya	69,3	163
Erzurum	60,8	51
Gaziantep	78,3	60
İstanbul	67,1	152
İzmir	57,4	54
Trabzon	78,4	51
Türkiye'de yaşama süresi		
Bir yıldan az	52,4	139
Bir-iki yıl	60,9	230
Üç-dört yıl	80,3	145
Beş-on yıl	68,1	119
On yıl veya daha fazla	70,1	56
Şu anki ikamet izin türü		
Kısa dönem ikamet izni	69,3	236
Öğrenci ikamet izni	45,7	165
Aile ikamet izni	83,4	127
Çalışma izni	48,0	101
İnsani ikamet izni	77,5	33
Diğer	76,1	27
Türkiye	65,3	689

4.5. Öğrenci İkamet İzni Almış Cevaplayıcılar

Araştırma nüfusunun yüzde 21'i yaşamları boyunca en az bir kez öğrenci ikamet izni almıştır. Bu kişilerin yüzde 74'ü araştırma tarihinde de öğrenci ikamet iznine sahiptir ve Türkiye'de eğitimine devam etmektedir.

4.5.1. Öğrenci İkamet İzni Olan Yabancı Öğrencilerin Yurtdışından Diploma Alma Durumları

Halen Türkiye'de eğitimine devam eden yabancıların yüzde 83'ü Türkiye dışından bir diploma almıştır. Kadın öğrencilerde yurtdışından diploma alma oranı yüzde 93, erkek öğrencilerde ise yüzde 77'dir. Türkiye'de ön lisans veya lisans programına devam eden yabancıların yüzde 84'ü yurtdışından diploma almıştır. Türkiye'yi yüksek lisans veya doktora için seçenlerin ise yüzde 91'i yurtdışından alınmış bir diplomaya sahiptir. Sahra-altı Afrika uyruklu yabancı öğrencilerin yüzde 93'ü, Orta Asya ve Güney Kafkasya uyruklu yabancı öğrencilerin ise yüzde 91'i Türkiye dışından bir diploma almıştır (Tablo 4.10).

Tablo 4.10'da Türkiye'de eğitimine devam eden öğrencilerin yurtdışında aldıkları diplomaların Türkiye'de geçerli olması için yaptıkları başvuruların yüzdeleri görülmektedir. Yurtdışından diploma alan 134 öğrencinin yüzde 64'ü diplomasının Türkiye'de de geçerli olması için başvuruda bulunmuştur. Yurtdışından alınmış bir diplomaya sahip erkek öğrencilerin yüzde 70'i diplomasının geçerliliği için başvururken kadın öğrencilerin yüzde 55'i diplomalarının tanınması için başvuruda bulunmuştur. Güney Asya uyruklu yabancı öğrencilerin yüzde 77'si, Orta Doğu ve Kuzey Afrika uyruklu öğrencilerin yüzde 74'ü diplomalarının tanınması için başvuru yapmıştır. Türkiye'de kalma süresi arttıkça yabancı öğrencilerin diplomalarının tanınması için daha fazla başvuruda buldukları görülmüştür. Türkiye'de bir yıl veya daha az süredir yaşayan yabancı öğrencilerin yüzde 53'ü diplomalarını tanıtmak için başvururken Türkiye'de dört yıl veya daha fazla süredir ikamet eden yabancıların yüzde 74'ü diplomalarının tanınması için başvurmuştur.

Tablo 4.10. Halen Eğitimine Devam Eden Öğrenci İkamet İznine Sahip Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre Türkiye Dışında Diploma Almış Olma ve Bu Diplomalarının Türkiye'de Tanınması İçin Başvuru Durumları

Değişkenler	Yüzde	Öğrenci sayısı	Yüzde	Yurtdışında alınan diplomaların Türkiye'de tanınması için başvuru yapan öğrenci sayısı
Cinsiyet				
Erkek	76,5	105	70,2	87
Kadın	93,0	52	55,0	47
Yaş				
18-22	78,6	65	62,4	51
23-25	81,9	47	67,0	42
26 ve +	88,3	45	61,1	41
Şu an eğitim aldığı düzey				
Lise	*	2	*	0
Ön lisans/Lisans	83,5	97	66,5	81
Yüksek lisans/Doktora/Uzmanlık	91,2	57	57,7	52
Diğer	*	1	*	1
Uyruk				
Avrupa	*	9	*	6
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	83,9	36	73,7	34
Orta Asya ve Güney Kafkasya	91,2	44	52,5	36
Güney Asya	62,1	36	77,4	30
Sahra-altı Afrika	92,6	27	50,9	25
Asya Pasifik ve Amerika	*	5	*	3
Türkiye'de yaşama süresi				
Bir yıl veya daha az	87,5	61	52,6	55
İki-üç yıl	79,1	49	66,6	40
Dört yıl veya daha fazla	81,4	47	74,2	39
Türkiye	82,9	157	63,6	134

Yıldız işareti 25'ten az gözlem sayısına dayanan bulguları ifade etmektedir.

4.5.2. Öğrenci İkamet İzni Olan Yabancı Öğrencilerin Halen Türkiye'de Aldıkları Eğitim

Türkiye'de eğitimine devam eden yabancı öğrencilerin Türkiye'de aldıkları eğitim düzeyi incelendiğinde yüzde 50'sinin lisans öğrencisi, yüzde 37'sinin ise lisansüstü öğrencisi olduğu görülmektedir. Yabancı öğrencilerde erkeklerin yüzde 57'si lisans öğrencisi, yüzde 36'sı lisansüstü öğrencisi iken kadınların yüzde 39'u lisans, yüzde 40'ı yüksek lisans öğrencisidir. Türkiye'de eğitim gören yabancı öğrencilerden Orta Doğu ve Kuzey Afrika uyruklu öğ-

rencilerin yüzde 62'si lisans öğrencisidir. Güney Asya uyruklu yabancı öğrencilerin ise yüzde 59'u yüksek lisans öğrencisidir. Türkiye'de yaşama süreleri göz önünde bulundurularak eğitim düzeyleri incelendiğinde belirgin bir farklılaşma görülmemektedir (Tablo 4.11).

Tablo 4.11. Halen Eğitimine Devam Eden Öğrenci İkamet İznine Sahip Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre Türkiye'de Aldığı Eğitimin Düzeyi

Değişkenler	Lise	Ön lisans	Lisans	Yüksek lisans	Doktora	Tıpta uzmanlık	Diş hekimliğinde uzmanlık	Diğer	Toplam	Gözlem Sayısı
Cinsiyet										
Erkek	0,2	0,0	57,4	35,6	6,7	0,0	0,1	0,0	100,0	105
Kadın	1,7	8,0	38,9	39,8	3,6	1,7	0,0	6,4	100,0	52
Uyruk										
Avrupa	*	*	*	*	*	*	*	*	*	9
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	(0,0)	(2,1)	(61,5)	(27,4)	(8,9)	(0,0)	(0,2)	(0,0)	100,0	36
Orta Asya ve Güney Kafkasya	(0,0)	(9,2)	(48,5)	(37,8)	(4,4)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	100,0	44
Güney Asya	(0,0)	(0,0)	(31,2)	(59,1)	(5,9)	(3,8)	(0,0)	(0,0)	100,0	36
Sahra-altı Afrika	(3,7)	(0,0)	(45,7)	(46,9)	(3,7)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	100,0	27
Asya Pasifik ve Amerika	*	*	*	*	*	*	*	*	*	5
Türkiye'de yaşama süresi										
Bir yıl veya daha az	0,0	0,0	48,2	37,8	7,1	0,0	0,2	6,7	100,0	61
İki - üç yıl	(0,0)	(2,0)	(50,9)	(45,0)	(2,0)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	100,0	49
Dört yıl veya daha fazla	(2,4)	(7,7)	(51,9)	(28,9)	(7,1)	(2,0)	(0,0)	(0,0)	100,0	47
Türkiye	0,8	3,1	50,2	37,2	5,5	0,6	0,1	2,5	100,0	157
Yıldız işareti 25'ten az gözlem sayısına dayanan bulguları ifade etmektedir.										
Parantez içinde sunulan değerler 25-49 gözlem sayısına dayanmaktadır ve yorumlanmasında temkinli olunması önerilmektedir.										

Tablo 4.12'de Türkiye'de eğitimlerine devam eden lise sonrası cevaplayıcıların eğitim gördükleri alanlar görülmektedir. Türkiye'de lise sonrası eğitim gören yabancıların yüzde 36 ile ilk sırasında mühendislik/mimarlık alanlarında eğitim gören öğrenciler yer almaktadır. Mühendislik/mimarlık öğrencilerini yüzde 23 ile iktisadi idari bilimler, yüzde 17 ile de sosyal bilimler takip etmektedir.

Tablo 4.12. Halen Eğitimine Devam Eden Öğrenci İkamet İznine Sahip Cevaplayıcıların Lise Sonrası Türkiye’de Eğitim Aldıkları Alan

Alanlar	Yüzde	Gözlem sayısı
Tıp	6,1	11
Diş hekimliği	2,2	6
Sağlık bilimleri	1,4	3
Fen bilimleri	3,5	10
Eczacı k	0,8	3
Sosyal bilimler	16,8	19
İktisadi İdari bilimler	23,4	29
Mühendislik/mimarlık	35,7	57
Eğitim bilimleri	1,5	4
Güzel sanatlar	0,6	1
Dilbilim	0,1	2
İlahiyat	0,8	5
Turizm	5,6	3
Diğer	1,2	2
Toplam	100,0	155

Tablo 4.13’te öğrenci ikamet iznine sahip yabancı öğrencilerin eğitim gördükleri dil ve Türkçe eğitim görenlerin Türkçe nedeniyle zorlanma yüzdeleri verilmektedir. Türkiye’de eğitim gören yabancı öğrencilerin yüzde 46’sı Türkçe, yüzde 54’ü İngilizce eğitim almaktadır. Öğrenci ikamet izni olan yabancı erkek öğrencilerin yüzde 39’u Türkçe eğitim görürken, bu oran kadınlarda yüzde 58’dir. 26 ve üstü yaşlardaki yabancı öğrencilerin yüzde 70’i Türkçe eğitim görmektedir. Yüksek lisans, doktora veya uzmanlık eğitimi gören yabancı öğrencilerde Türkçe eğitim, ön lisans veya lisans öğrencilerine göre daha fazladır (sırasıyla yüzde 48 ve yüzde 42). Orta Asya ve Güney Kafkasya uyruklu öğrencilerin yüzde 66’sı, Güney Asya kökenli öğrencilerin ise yüzde 50’si Türkçe eğitim görmektedir. Türkiye’de yaşama süresi arttıkça yabancı öğrencilerin daha büyük bir kısmının Türkçe eğitim aldığı görülmektedir. Türkiye’de dört yıl veya daha fazla süredir ikamet eden yabancı öğrencilerin yüzde 55’i Türkçe eğitim alırken, bir yıl veya daha az süre Türkiye’de yaşayan yabancı öğrencilerin yüzde 40’i Türkçe eğitim görmektedir.

Türkiye’de Türkçe olarak eğitim gören yabancı öğrencilerin yüzde 38’i Türkçe eğitim görmekte zorlandıklarını ifade etmiştir. Türkçe eğitim gören yabancı öğrencilerde erkeklerin yüzde 55’i zorlandıklarını belirtirken bu oran kadın öğrencilerde yüzde 20’dir. 18-22 yaş arasındaki yabancı öğrencilerde Türkçe eğitimde zorlananların oranı yüzde 35 iken, 26 ve daha büyük yaşlarda Türkçe eğitimde zorlanma oranı yüzde 47’dir. Türkiye’de ikamet etme

süresi arttıkça Türkçe eğitim gören yabancı öğrencilerin zorlanmalarında da azalma görülmektedir. Bir yıl veya daha az süredir Türkiye'de yaşayan yabancı öğrencilerin yüzde 40'ı Türkçe eğitimde zorlandıklarını belirtirken, bu oran dört yıl veya daha fazla süredir Türkiye'de yaşayan yabancı öğrencilerde yüzde 36'dır.

Tablo 4.13. Halen eğitimine devam eden öğrenci ikamet iznine sahip cevaplayıcıların temel özelliklerine göre eğitim gördükleri dil ve Türkçe eğitimde zorlanma durumları

Değişkenler	Türkçe	İngilizce	Toplam	Öğrenci sayısı	Türkçe eğitimde zorlananların yüzdesi	Türkçe eğitim gören öğrenci sayısı
Cinsiyet						
Erkek	38,8	61,2	100,0	105	54,8	65
Kadın	57,6	42,4	100,0	52	(19,8)	35
Yaş						
18-22	39,6	60,4	100,0	65	(34,7)	41
23-25	(30,1)	(69,9)	100,0	47	*	24
26 ve +	(69,7)	(30,3)	100,0	45	(47,1)	35
Şu an eğitim aldığı düzey						
Lise	*	*	*	2	*	2
Ön lisans/Lisans	41,6	58,4	100,0	97	40,4	59
Yüksek lisans/Doktora/Uzmanlık	47,5	52,5	100,0	57	(40,5)	38
Diğer	*	*	*	1	*	1
Uyruk						
Avrupa	*	*	*	9	*	5
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	(34,3)	(65,7)	100,0	36	*	18
Orta Asya ve Güney Kafkasya	(65,9)	(34,1)	100,0	44	(20,7)	32
Güney Asya	(50,2)	(49,8)	100,0	36	(20,0)	27
Sahra-altı Afrika	(26,6)	(73,4)	100,0	27	*	15
Asya Pasifik ve Amerika	*	*	*	5	*	3
Türkiye'de yaşama süresi						
Bir yıl veya daha az	40,2	59,8	100,0	61	(39,9)	40
İki - üç yıl	(43,6)	(56,4)	100,0	49	(38,1)	27
Dört yıl veya daha fazla	(55,2)	(44,8)	100,0	47	(36,0)	33
Türkiye	46,0	54,0	100,0	157	37,9	100

Yıldız işareti 25'ten az gözlem sayısına dayanan bulguları ifade etmektedir.

Parantez içinde sunulan değerler 25-49 gözlem sayısına dayanmaktadır ve yorumlanmasında temkinli olunması önerilmektedir.

4.5.3. Öğrenci İkamet İzni Olan Yabancı Öğrencilerin Bursiyerlik Durumu

Öğrenci ikamet iznine sahip ve eğitimine Türkiye’de devam eden öğrencilerin yüzde 46’sı eğitim için burs almaktadır. Öğrencilerin temel özelliklerine göre burs alma durumu Tablo 4.14’ün ilk bölümünde sunulmuştur. Buna göre erkek öğrencilerin yüzde 54’ü bursiyer konumundayken, bu oranın kadın öğrenciler arasında yüzde 34’e düştüğü görülmektedir. Bursiyer olma durumu genellikle lisans dönemine karşılık gelen 18-22 yaş grubundaki öğrenciler arasında (yüzde 51), daha ileriki yaş grubundaki öğrencilere kıyasla daha yaygındır. Buna koşul olarak ön lisans veya lisans dönemindeki yabancı öğrenciler arasında bursiyer oranının (yüzde 49) lisansüstü dönemdeki yabancı öğrencilere (yüzde 45) göre daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Uyruğa göre bakıldığında bursiyerlik durumunun Orta Doğu ve Kuzey Afrikalı öğrenciler arasında en yüksek düzeye ulaştığı görülmektedir. Bu grupta yüzde 68’in üzerine çıkan bursiyer oranı diğer bölgelerden gelen öğrenciler arasında yüzde 43’ün altına düşmektedir. Ankara ve Erzurum illerinde öğrenciliklerini sürdüren yabancıların yarısından fazlasının burs aldıkları görülmektedir (sırasıyla yüzde 64 ve yüzde 55).

Tablo 4.14’ün ikinci bölümünde Türkiye’de öğrenci ikamet iznine sahip burs alan yabancı öğrenciler için aldıkları bursun kaynakları sunulmaktadır. Öğrenciler tarafından alınan bursların başlıca kaynağının Türkiye kamu kuruluşları olduğu görülmektedir (yüzde 57). Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı’nın başta geldiği bu kurumlar dışında, öğrencisi olduğu üniversiteden burs alan bursiyer oranı da yüzde 18’dir. Türkiye dışında başka ülkeden veya özel bir kurumdan burs alan yabancı bursiyer oranları da sırasıyla yüzde 14 ve yüzde 12’dir. Yirmi beş yaş üzeri bursiyerlerin burs kaynağı daha çok Türkiye kamu kuruluşları veya başka ülkeler iken, 18-22 yaş arası bursiyerler arasında Türkiye kamu kurumları, özel kurum ve üniversite kaynaklı burslar kullanılmaktadır. Özel kurum kaynaklı bursların sadece ön lisans veya lisans döneminde yabancı öğrenciler tarafından alındığı gözlemlenmiştir. Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinden gelen bursiyerlerin yarısından fazlasının (yüzde 55) Türkiye’de devlet bursu aldığı görülmektedir. Ankara ilinde öğrenci olan yabancıların burs kaynakları sırasıyla Türkiye kamu kurumları (yüzde 35), öğrenim gördükleri üniversite (yüzde 35) veya başka ülke (yüzde 28) burslarıdır.

Tablo 4.14. Halen Eğitimine Devam Eden Öğrenci İkamet İznine Sahip Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre Burs Alma Durumu ve Burs Alanlar İçin Bursun Kaynağı

Değişkenler	Bursun kaynağı ^a						Burs alan öğrenci sayısı
	Burs alanların yüzdesi	Öğrenci sayısı	Türkiye kamu	Üniversite	Başka ülke	Özel kurum	
Cinsiyet							
Erkek	53,9	105	56,2	17,4	13,7	14,9	58
Kadın	33,8	52	*	*	*	*	23
Yaş							
18-22	51,3	65	(35,0)	(26,9)	(4,7)	(33,4)	33
23-25	(42,8)	47	*	*	*	*	22
26 ve +	(44,5)	45	(65,3)	(4,9)	(34,7)	(0,0)	26
Şu an eğitim aldığı düzey							
Lise	*	2	*	*	*	*	1
Ön lisans/Lisans	49,0	97	(51,3)	(24,5)	(8,2)	(18,8)	46
Yüksek lisans/Doktora/ Uzmanlık	44,5	57	(67,4)	(10,3)	(22,3)	(0,0)	34
Uyruk							
Avrupa	*	9	*	*	*	*	3
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	(68,1)	36	(54,6)	(3,4)	(21,8)	(23,6)	25
Orta Asya ve Güney Kafkasya	(31,0)	44	*	*	*	*	17
Güney Asya	(41,7)	36	*	*	*	*	15
Sahra-altı Afrika	(42,7)	27	*	*	*	*	18
Asya Pasifik ve Amerika	*	5	*	*	*	*	3
İl							
Ankara	(64,4)	45	(34,5)	(34,5)	(27,6)	(3,4)	29
Antalya	*	5	*	*	*	*	2
Erzurum	(55,3)	38	*	*	*	*	21
Gaziantep	*	11	*	*	*	*	4
İstanbul	*	19	*	*	*	*	6
İzmir	*	15	*	*	*	*	10
Trabzon	*	24	*	*	*	*	9
Türkiye	46,1	157	57,3	18,2	14,0	12,0	81

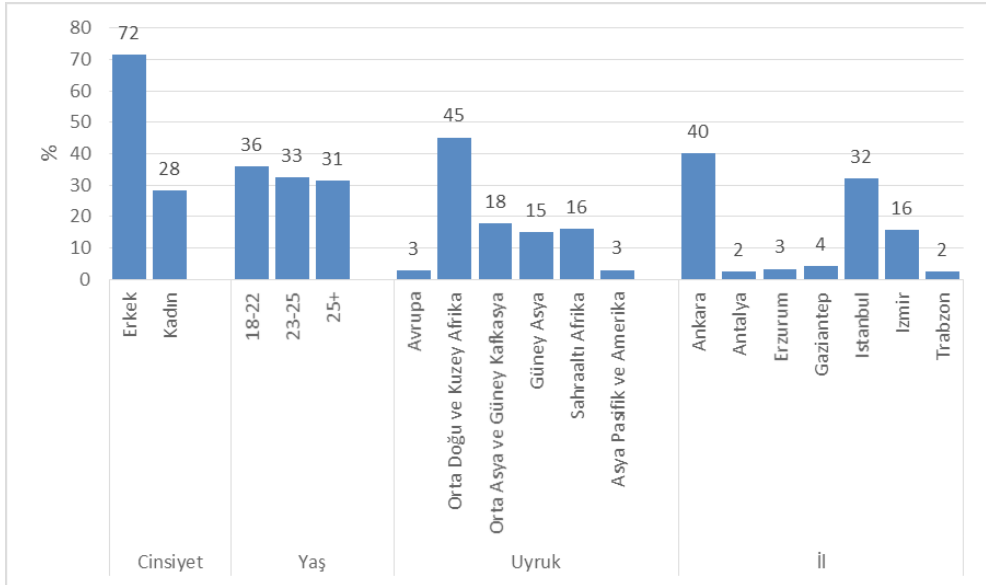
Yıldız işareti 25'ten az gözlem sayısına dayanan bulguları ifade etmektedir.

Parantez içinde sunulan değerler 25-49 gözlem sayısına dayanmaktadır ve yorumlanmasında temkinli olunması önerilmektedir.

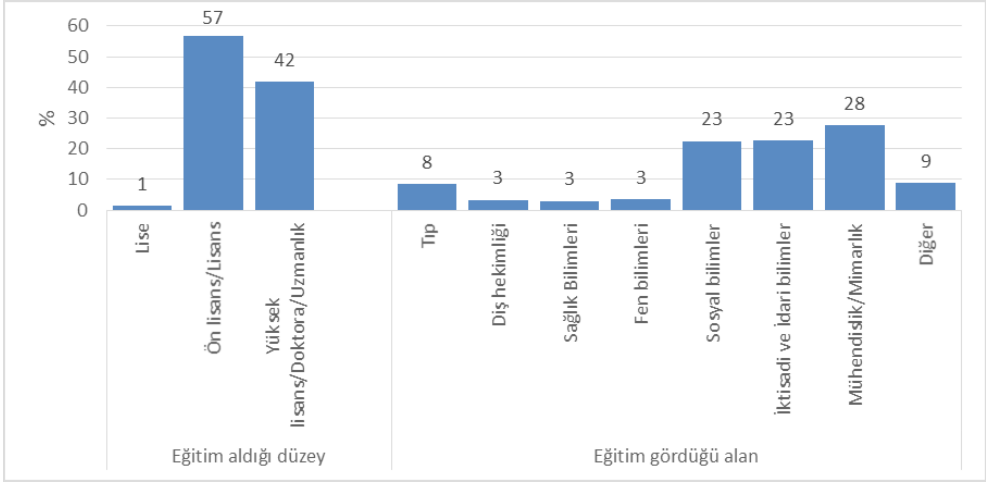
^aBu soruya birden çok cevap verildiği için toplamı yüzde 100'ün üzerindedir.

Şekil 4.4 ve Şekil 4.5'te eğitimleri için burs alan yabancı öğrencilerin temel özellikleri ve Türkiye'de aldıkları eğitim düzeyi ve alanı sunulmaktadır. Burs alan yabancı öğrencilerin yüzde 72'sinin erkek olduğu görülmektedir. Bursiyerlerin yüzde 36'sı 18-22 yaş arasındayken, yüzde 31'i 25 yaş üstündedir. Yabancı bursiyerlerin yüzde 45'i Orta Doğu ve Afrika ülke uyruğuna sahipken, Avrupa ve okyanus aşırı ülkelerden gelen bursiyer oranı sadece yüzde 6'dır. Yabancı bursiyerlerin çoğunlukla sırasıyla Ankara, İstanbul ve İzmir olmak üzere üç büyük şehirde ikamet ettikleri görülmektedir (toplam yüzde 88). Yüzde 57'si ön lisans veya lisans düzeyinde eğitim alan yabancı bursiyerler daha çok mühendislik veya mimarlık (yüzde 28), iktisadi ve idari bilimler (yüzde 23) ve sosyal bilimler (yüzde 23) alanında eğitim görmektedirler. Bu alanları yüzde 8 ile tıp takip etmektedir.

Şekil 4.4. Halen Eğitimine Devam Eden Öğrenci İkamet İznine Sahip Bursiyer Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre Yüzde Dağılımı

Şekil 4.5. Halen Eğitimine Devam Eden Öğrenci İkamet İznine Sahip Bursiyer Cevaplayıcıların Türkiye’de Eğitim Aldıkları Düzey ve Alana Göre Yüzde Dağılımı

4.5.4. Öğrenci İkamet İzni Olan Yabancı Öğrencilerin Türkiye’yi Seçme Nedeni

Tablo 4.15’de Türkiye’de öğrenci ikamet izni ile eğitimine devam eden yabancı öğrencilerin eğitim için Türkiye’yi seçme nedenlerine bakıldığında eğitimin kalitesinin yüksek olması en yaygın neden olarak belirtilmiştir (yüzde 35). Bunu yabancı öğrencinin ülkesinin Türkiye ile tarihi, kültürel veya dini bağları izlemektedir (yüzde 27). İki ülke arasındaki dil benzerliği de bu kategoriye dâhildir. Türkiye’nin öğrencinin geldiği ülkeye coğrafi yakınlığı da öğrencilerin yüzde 24’ü tarafından eğitim için Türkiye’yi seçme nedeni olarak belirtilmiştir.

Türkiye’de eğitimin iyi olması (yüzde 41) ve Türkiye’de aile veya akrabaların olması (yüzde 29) diğer yaş gruplarındakilere göre 18-22 yaş grubundaki yabancı öğrenciler tarafından daha yüksek oranda eğitim için Türkiye’yi tercih etme nedeni olarak belirtilmiştir. 25 yaş üzeri gruptaki öğrenciler ise Türkiye’de eğitim alma gerekçesi olarak tarihi, kültürel veya dini bağlar (yüzde 39) nedenini daha genç öğrencilere göre daha yaygın olarak belirtmişlerdir. Ön lisans veya lisans eğitimi görenlerle lisansüstü eğitim gören yabancı öğrencilerin eğitim için Türkiye’yi seçme nedenleri karşılaştırıldığında Türkiye’de aile veya akrabaların olmasının ön lisans veya lisans eğitimi görenler arasında daha büyük öneme sahip olduğu görülmektedir (yüzde 28).

Tablo 4.15. Halen Eğitimine Devam Eden Öğrenci İkamet İznine Sahip Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre Eğitim İçin Türkiye'yi Seçme Nedenleri

Değişkenler	Türkiye'de aile/akraba olması	Tarifi/kültürel/dini bağlar	Burs kazanma	Kaliteli/iyi eğitim	Çalıştığı alandan dolayı örn. Türkoloji	Coğrafi yakınlık	Ucuz/hesaplı	Türk okulu mezunu/Türk şirkette çalışmış	Arkadaş/akraba tavsiyesi	Kabul aldı	Vize almak kolay/gerekmiyor	Diğer	Gözlem sayısı
Cinsiyet													
Erkek	17,3	24,0	17,4	31,9	5,6	21,6	1,4	5,0	5,3	2,1	3,1	5,7	105
Kadın	13,5	30,5	7,6	38,5	10,7	27,8	1,8	0,3	6,4	1,7	0,0	13,5	52
Yaş													
18-22	29,1	16,0	13,7	40,7	4,8	13,1	4,2	1,9	0,0	3,9	0,0	8,3	65
23-25	(16,3)	(25,0)	(12,9)	(36,0)	(7,6)	(38,4)	(0,0)	(0,4)	(9,1)	(1,8)	(1,8)	(6,1)	47
26 ve +	(2,2)	(38,6)	(14,5)	(26,5)	(10,3)	(19,3)	(0,7)	(7,5)	(7,8)	(0,0)	(3,9)	(11,9)	45
Şu an eğitim aldığı düzey													
Lise	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	2
Ön lisans/Lisans	28,2	27,1	11,7	29,8	1,8	22,7	2,7	1,4	1,4	3,6	1,2	13,6	97
Yüksek lisans/Doktora/ Uzmanlık	1,6	27,8	17,1	35,5	15,3	27,4	0,3	5,7	11,5	0,0	2,9	3,4	57
Diğer	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	1
Uyruk													
Avrupa	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	9
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	(34,4)	(24,9)	(6,0)	(19,8)	(16,5)	(34,7)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	0,0	(6,3)	(7,3)	36
Orta Asya ve Güney Kafkasya	(11,6)	(31,0)	(9,8)	(42,9)	(3,2)	(24,2)	(5,3)	(0,3)	(18,4)	(2,4)	(0,0)	(11,6)	44
Güney Asya	(0,4)	(37,5)	(20,8)	(25,0)	(4,7)	(37,3)	(0,9)	(0,0)	(0,4)	(0,0)	(0,0)	(9,7)	36
Sahra-altı Afrika	(3,7)	(18,4)	(25,2)	(48,9)	(1,1)	(0,0)	(0,0)	(14,2)	(4,2)	(3,7)	(0,0)	(6,0)	27
Asya Pasifik ve Amerika	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	5
İl													
Ankara	(13,3)	(20,0)	(17,8)	(26,7)	(4,4)	(28,9)	(4,4)	(0,0)	(0,0)	(6,7)	(6,7)	(8,9)	45
Antalya	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	5
Erzurum	(13,2)	(47,4)	(23,7)	(34,2)	(15,8)	(26,3)	(10,5)	(2,6)	(2,6)	(0,0)	(0,0)	(7,9)	38
Gaziantep	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	11
İstanbul	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	19
İzmir	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	15
Trabzon	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	24
Türkiye	15,8	26,5	13,6	34,5	7,6	24,0	1,6	3,2	5,7	1,9	1,9	8,7	157
Yıldız işareti 25'ten az gözlem sayısına dayanan bulguları ifade etmektedir.													
Parantez içinde sunulan değerler 25-49 gözlem sayısına dayanmaktadır ve yorumlanmasında temkinli olunması önerilmektedir.													
*Bu soruya birden çok cevap verildiği için toplamı yüzde 100'ün üzerindedir.													

Çalışılan alan (yüzde 15) ve arkadaş veya akrabalarının tavsiyesi (yüzde 12) ise lisansüstü eğitim alan yabancı öğrencileri lisans öğrencilerine göre daha fazla oranda Türkiye'de eğitim almaya sevk etmiştir. Orta Doğu ve Ku-

zey Afrika ülkelerinden gelen öğrenciler için en önemli motivasyon kaynakları coğrafi yakınlık (yüzde 35) ve aile veya akrabalarının Türkiye'de bulunması (yüzde 34) olmuştur. Kaliteli eğitim (yüzde 43) ve tarihi, kültürel veya dini bağlar (yüzde 31) Orta Asya ve Güney Kafkasya ülkelerinden gelenler arasında en çok belirtilen nedenlerdir. Tarihi, kültürel veya dini bağlar (yüzde 38) ve coğrafi yakınlık (yüzde 37) İran ve Afganistan'ı da içeren Güney Asyalı öğrenciler tarafından belirtilen ilk iki neden olmuştur. Sahra-altı Afrika ülkelerinden gelen öğrencilerin neredeyse yarısı iyi ve kaliteli eğitim nedeniyle Türkiye'de eğitim görmeyi tercih etmiştir. Erzurum'da eğitim gören yabancı öğrenciler için temel neden tarihi, kültürel veya dini bağlardır (yüzde 47).

4.6. Çalışma İzni Almış Cevaplayıcılar

Türkiye'de çalışmak için geçmişte veya halen geçerli çalışma izni almış cevaplayıcıların yüzde 86'sı Türkiye'de halen çalışmaktadır. Çalışma izni almış cevaplayıcıların yüzde 12'si ise şu an Türkiye'de çalışmamaktadır, ancak daha önce çalışmışlardır. Cevaplayıcılar arasında çalışma izni alıp Türkiye'de hiç çalışmamış yabancıların oranı ise yüzde 2'dir (Tablo 4.16).

Tablo 4.16. Çalışma İzni Almış Cevaplayıcıların Türkiye'de Çalışma Durumları ve Halen Çalışan Cevaplayıcıların Şu Anki Çalışma Ve İkamet İzin Durumları

Türkiye'de çalışma durumu (Yaşamları boyunca çalışma izni almış kişiler)	
Halen çalışıyor	85,8
Daha önce çalışmış	12,0
Hiç çalışmamış	2,2
Toplam	100,0
Gözlem sayısı	142

4.6.1. Halen Çalışan Cevaplayıcıların İş Özellikleri

Bu alt bölümde Türkiye'de halen çalışma izni ile çalışan kişilerin temel özelliklerine göre çalıştıkları sektör, çalıştıkları işteki statüleri, iş nedeniyle sosyal güvence veya sigortalı çalışma durumu, alınan ücretin aynı işte çalışan T.C. vatandaşlarınıninkine cevaplayıcının beyanına dayalı olarak karşılaştırılması ve Türkiye'de çalışılan ortalama iş sayısı bilgileri Tablo 4.17'de gösterilmektedir. Çalışma izni alarak çalışan yabancıların yüzde 92'sinin hizmet sektöründe çalıştığı, kalan yüzde 8'inin ise sanayi sektöründe çalıştığı görülmektedir. Çalışma izni olan yabancıların yüzde 89'unun ücretli veya maaşlı

olarak düzenli çalıştığı görülmektedir. Bu kişilerin yüzde 8'i işveren, yüzde 3'ü ise yevmiyeli (mevsimlik, geçici) olarak çalışmaktadır. İşteki statüyle bağlantılı olarak çalışma izniyle çalışan kişilerin yüzde 96 gibi büyük bir bölümü sosyal güvenceli çalışırken, yüzde 4 kadarı sosyal güvencesiz çalışmaktadır. İzinle çalışan yabancıların yüzde 66'sının aldığı ücret aynı işte çalışan T.C. vatandaşlarının aldığı ücretle aynı veya bu ücretten daha fazladır. Yabancıların yüzde 12'si ise ücretlerinin T.C. vatandaşlarına göre daha az olduğunu belirtmiştir. Kişilerin yüzde 17'si ise T.C. vatandaşlarıyla kendi aldıkları ücret arasındaki farkı bilmediğini belirtmiştir. Türkiye'de çalışılan ortalama iş sayısı çalışma izni olan yabancılar için 1,3'tür. Bu da izin alarak çalışan yabancıların çok iş değiştirmedeğini ve genellikle sadece bir işte çalıştığını göstermektedir. Çalışma iznine sahip kadın çalışanların tamamının hizmet sektöründe çalıştığı görülmektedir. Neredeyse tamamı ücretli veya maaşlı olarak çalışan bu kadın çalışanların yüzde 13'ü aynı işte çalışan T.C. vatandaşlarından daha az ücret aldığını beyan etmiştir. Diğer çalışanların ne kadar ücret aldığını bilmeyen kadınların oranı erkeklere göre daha yüksektir (yüzde 25'e karşılık yüzde 7). 35 yaş altı çalışan grubunda hizmet sektöründe çalışma (yüzde 96) ve ücretli/maaşlı olarak çalışma durumu (yüzde 92) diğer yaşlara göre daha yaygındır. İşveren olma durumu ise 35 yaş ve üzeri yaştaki çalışanlarda daha genç yaştakilere göre daha yaygındır. Yabancı çalışan ve T.C. vatandaşı çalışanlar arasındaki ücret eşitsizliğinin lise mezunu çalışanlar arasında lisans veya üzeri mezunlara göre daha fazla olduğu görülmektedir. Sanayi sektöründe çalışan veya işveren statüsünde olan yabancıların oranı halen evli olanlar arasında hiç evlenmemişlere göre daha yüksektir. Avrupa uyruklu çalışanların tamamının hizmet sektöründe çalıştığı görülmektedir. İstanbul'da, yabancı çalışanların tamamı sosyal güvenceli çalışırken, sanayi sektöründe çalışanların daha yüksek oranda olduğu Ankara'da sigortalı çalışma oranının yüzde 89'a düştüğü görülmektedir (Tablo 4.17).

Tablo 4.17. Çalışma İznine Sahip Halen Çalışan Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre İş Özellikleri: Sektör, Statü, Sosyal Güvence, Ücret ve Ortalama İş Sayısı

Değişkenler	Sektör		Statü			Sosyal güvence (var)	Ücretin aynı işteki T.C. vatandaşlarıyla karşılaştırması					Toplam	Ortalama iş sayısı	Gözlem sayısı	
	Sanayi	Hizmet	Ücretli/ maaşlı	Yevmiyeli	İşveren		Daha fazla	Aynı	Daha az	Diğer	Bilmiyor				
Cinsiyet															
Erkek	(18,9)	(81,1)	(75,2)	(5,7)	(19,1)	(96,1)	(30,2)	(47,6)	(9,1)	(6,4)	(6,7)	100,0	(1,2)	41	
Kadın	0,0	100,0	98,4	1,6	0,0	96,7	15,1	42,7	13,4	3,8	25,0	100,0	1,4	66	
Yaş															
20-34	(3,9)	(96,1)	(91,7)	(7,2)	(1,1)	(95,9)	(17,4)	(52,9)	(10,6)	(5,5)	(13,6)	100,0	(1,1)	44	
35-49	(6,6)	(93,4)	(85,4)	(1,2)	(13,4)	(98,8)	(25,5)	(24,5)	(18,7)	(0,0)	(31,3)	100,0	(1,5)	37	
50 ve +	(16,1)	(83,9)	(89,0)	(0,0)	(11,0)	(93,8)	(21,9)	(61,0)	(2,9)	(11,0)	(3,3)	100,0	(1,5)	26	
Eğitim															
Eğitimi yok/İlk. mezunu	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	2	
Ortaokul mezunu	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	5	
Lise mezunu	(2,2)	(97,8)	(88,4)	(3,7)	(7,9)	(95,5)	(25,2)	(36,9)	(16,5)	(0,0)	(21,5)	100,0	(1,6)	40	
Lisans veya üzeri mezunu	8,9	91,1	93,2	1,8	5,0	97,6	21,7	46,9	9,8	5,0	16,7	100,0	1,2	60	
Medeni durum															
Hiç evlenmedi	(2,4)	(97,6)	(87,9)	(12,1)	(0,0)	(93,2)	(19,6)	(50,8)	(16,0)	(0,0)	(13,6)	100,0	(1,2)	30	
Halen evli	13,0	87,0	85,0	0,8	14,3	97,8	22,2	43,2	14,2	4,8	15,6	100,0	1,4	57	
Eşi ölmüş	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	6	
Boşanmış/Aynı yaşıyor	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	14	
Uyruk															
Avrupa	(0,0)	(100,0)	(93,2)	(6,8)	(0,0)	(97,3)	(30,1)	(47,1)	(13,0)	(0,0)	(9,9)	100,0	(1,4)	25	
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	15	
Orta Asya ve Güney Kafkasya	(1,4)	(98,6)	(100,0)	(0,0)	(0,0)	(97,0)	(16,1)	(45,3)	(9,9)	(4,9)	(23,9)	100,0	(1,4)	43	
Güney Asya														6	
Asya Pasifik ve Amerika	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	18	
İl															
Ankara	(8,1)	(91,9)	(100,0)	(0,0)	(0,0)	(89,2)	(30,6)	(47,2)	(11,1)	(0,0)	(11,1)	100,0	(1,6)	37	
Antalya	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	21	
Erzurum	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	0	
Gaziantep	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	5	
İstanbul	(3,7)	(96,3)	(88,9)	(0,0)	(11,1)	(100,0)	(18,5)	(40,7)	(11,1)	(7,4)	(22,2)	100,0	(1,2)	27	
İzmir	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	10	
Trabzon	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	7	
Türkiye	7,8	92,2	88,8	3,3	7,9	96,5	21,4	44,7	11,6	4,9	17,4	100,0	1,3	107	

Yıldız işareti 25'ten az gözlem sayısına dayanan bulguları ifade etmektedir.

Parantez içinde sunulan değerler 25-49 gözlem sayısına dayanmaktadır ve yorumlanmasında temkinli olunması önerilmektedir.

4.7. Aile İkamet İzni olan Cevaplayıcılar

Bu alt bölümde, mevcut ikamet izni aile ikamet izni olan halen evli yabancıların evliliklerinin başladığı dönem, eşlerinin eğitim ve çalışma durumu ve yaşayan çocuk sayıları sunulmaktadır (Tablo 4.18). Çoğunluğunu kadınların oluşturduğu bu nüfus grubunun çoğunun en az lise mezunu olduğu ve daha çok Avrupa, Orta Asya ve Güney Kafkasya ülkelerinden geldikleri görülmektedir. Aile ikamet izni olan yabancıların yüzde 65’inin evliliği Türkiye’ye geldikten sonra başlamıştır. Bu oran lise mezunları arasında yüzde 79’a çıkarken, lisans veya üzeri mezunlarda yüzde 61’e düşmektedir. Uyuşa göre bakıldığında Avrupa uyruklu yabancılar arasında Türkiye’de evlenme yüzde 73 ile en üst seviyeye ulaşmaktadır.

Genellikle destekleyicinin eş olduğu aile ikamet izni sahibi yabancıların eşlerinin eğitim durumuna bakıldığında, eşlerin yüzde 78’inin en az lise mezunu olduğu görülmektedir. Kırk yaş veya üzeri yabancıların eşleri diğer yaştaki yabancılar göre daha eğitimsizdir. 30-39 yaş grubundaki aile ikamet izni sahibi kişilerin eşleri arasında lise veya üzeri eğitime sahip olanların oranı yüzde 90 ile diğer yaştaki yabancılar göre en yüksektir. Beklendiği gibi cevaplayıcının eğitim düzeyi arttıkça eşinin de eğitim düzeyi artmaktadır. Orta Asya ve Avrupa uyruklu yabancıların eşleri arasında lise veya üzeri eğitilmiş olma oranı daha yüksektir (sırasıyla yüzde 83 ve yüzde 80). Bu oran Ankara ilinde ikamet eden yabancılar arasında diğer illere göre yüzde 88 ile en yüksek seviyededir.

Türkiye’de aile ikamet izniyle ikamet etmekte olan yabancıların eşlerinin yüzde 85’i çalışmaktadır. Yabancıların yaşı 40 veya üzeriyse veya Ankara’da ikamet ediyorsa çalışan eş oranı Türkiye ortalamasına göre daha düşüktür (sırasıyla yüzde 75 ve yüzde 81).

Aile ikamet izni olan evli yabancılar arasında tek çocuk normunun geçerli olduğu görülmektedir. Yüzde 42’sinin bir tane yaşayan çocuğu olan bu nüfus grubunun ortalama çocuk sayısı 1,2’dir, yüzde 27’sinin ise çocuğu yoktur. İki çocuk sahibi olan yabancıların oranı yüzde 23 iken, 3 veya daha fazla çocuk sahibi olanların oranı yüzde 9’dur. Çocuk sayısı beklediği gibi yaşla ilintilidir. Otuz yaşından küçük yabancılar arasında çocuksuzluk görece daha yaygın iken (yüzde 43), yaş arttıkça sahip olunan çocuk sayısı da artmaktadır. Eğitime göre çocuk sayısında belirgin bir farklılaşma olmasa da çocuksuz kişi oranı lise mezunu yabancılar arasında daha yüksektir (yüzde 32). Avrupalı yabancılar arasında bir çocuk sahibi olma veya çocuksuz olma durumu diğer yabancılar göre daha yüksektir (sırasıyla yüzde 53 ve yüzde 36). Çocuksuz olma durumu Antalya’da ikamet eden yabancılar arasında diğer illere göre daha yaygınken çocuk sayısı illere göre önemli anlamda farklılaşmamaktadır.

Tablo 4.18. Aile İkamet İznine Sahip Halen Evli Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre Evliliği, Eşlerinin Eğitim ve Çalışma Durumu ve Çocuk Sayısı

Değişkenler	Evlilik Türkiye'ye gelmeden önce başladı	Eşin mezuniyet durumu				Eş çalışıyor	Yaşayan çocuk sayısı				Toplam	Ortalama çocuk sayısı	Gözlem sayısı
		Okuma yazma bilmiyor	İlkokul veya ortaokul	Lise	Lisans veya üzeri		0	1	2	3 veya üzeri			
Cinsiyet													
Erkek	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	16
Kadın	36,3	0,5	17,5	34,5	47,5	92,4	27,3	44,2	21,1	7,4	100,0	1,1	139
Yaş													
<30	(27,6)	(0,0)	(21,0)	(40,8)	(38,3)	(92,3)	(43,4)	(42,9)	(13,7)	(0,0)	100,0	(0,7)	48
30-39	43,3	3,5	6,7	29,2	60,6	85,1	19,7	45,9	29,9	4,6	100,0	1,2	75
40 ve +	(29,4)	(8,0)	(35,1)	(27,2)	(29,7)	(75,1)	(19,0)	(32,5)	(21,9)	(26,6)	100,0	(1,7)	32
Eğitim													
Eğitimi yok/ilk. mezunu	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	5
Ortaokul mezunu	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	17
Lise mezunu	(21,1)	(0,0)	(24,5)	(50,2)	(25,3)	(92,2)	(32,1)	(41,6)	(20,1)	(6,1)	100,0	(1,1)	41
Lisans veya üzeri mezunu	38,8	0,0	10,5	26,3	63,2	85,9	23,6	46,7	24,4	5,3	100,0	1,1	92
Uyruk													
Avrupa	26,9	0,0	19,5	28,8	51,7	92,0	35,5	52,7	6,8	5,0	100,0	0,9	62
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	14
Güney Kafkasya	(47,7)	(2,5)	(19,7)	(15,4)	(62,4)	(87,4)	(25,2)	(35,4)	(29,7)	(9,7)	100,0	(1,2)	29
Güney Asya	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	11
Orta Asya	(31,4)	(0,0)	(17,0)	(49,3)	(33,6)	(91,0)	(22,8)	(38,5)	(34,0)	(4,6)	100,0	(1,2)	33
Sahra-altı Afrika	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	2
Asya Pasifik ve Amerika	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	4
İl													
Ankara	(50,0)	(3,1)	(9,4)	(31,3)	(56,3)	(81,3)	(25,0)	(40,6)	(21,9)	(12,5)	100,0	(1,2)	32
Antalya	(47,5)	(0,0)	(25,0)	(42,5)	(32,5)	(90,0)	(32,5)	(42,5)	(22,5)	(2,5)	100,0	(1,0)	40
Erzurum	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	6
Gaziantep	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	5
İstanbul	(27,5)	(5,0)	(17,5)	(32,5)	(45,0)	(85,0)	(27,5)	(40,0)	(22,5)	(10,0)	100,0	(1,2)	40
İzmir	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	19
Trabzon	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	13
Türkiye	35,0	3,5	18,0	32,3	46,1	84,9	26,9	41,7	22,9	8,5	100,0	1,2	155

Yıldız işareti 25'ten az gözlem sayısına dayanan bulguları ifade etmektedir.

Parantez içinde sunulan değerler 25-49 gözlem sayısına dayanmaktadır ve yorumlanmasında temkinli olunması önerilmektedir.

4.8. Taşınmaz Mal Nedeniyle İkamet İzni Almış Cevaplayıcılar

İkamet izninin türüne göre sunulan ayrıntılı sonuçların son bölümü taşınmaz mal nedeniyle ikamet izni almış cevaplayıcılar özelindedir. Cevaplayıcıların yüzde 3’ü yaşamları boyunca en az bir kez Türkiye’de taşınmaz mal nedeniyle ikamet izni almıştır (Şekil 4.1). Taşınmaz mal nedeniyle ikamet izni almış kişilerin yüzde 80’inin halen taşınmaz mal nedeniyle ikamet izni varken, yüzde 20’sinin mevcut ikamet izni türü farklıdır ve yüzde 10’unun izni turizm amaçlı kısa dönem izni olarak değişmiştir. Şimdi veya geçmişte taşınmaz mal nedeniyle ikamet izni alan cevaplayıcıların temel özelliklerine göre yüzde dağılımı Tablo 4.19’da verilmektedir.

Tablo 4.19. Taşınmaz Mal Nedeniyle İkamet İzni Almış Cevaplayıcıların Temel Özelliklerine Göre Yüzde Dağılımı

Değişkenler	Yüzde	Gözlem sayısı	Değişkenler	Yüzde	Gözlem sayısı
Cinsiyet			Uyruk		
Erkek	(54,5)	17	Avrupa	(36,8)	16
Kadın	(45,5)	18	Orta Doğu ve Kuzey Afrika	(37,5)	10
Yaş			Güney Kafkasya	(6,9)	3
<25	(2,6)	1	Güney Asya	(14,5)	4
25-34	(24,1)	7	Orta Asya	(4,3)	2
35-44	(31,9)	11	Sahra-altı Afrika	(0,0)	0
45-54	(17,2)	6	Asya Pasifik ve Amerika	(0,0)	0
55-64	(12,0)	5	İl		
65 ve +	(12,3)	5	Ankara	(15,4)	6
Eğitim			Antalya	(45,4)	21
Eğitimi yok/İlk, mezunu	(10,2)	2	Erzurum	(0,3)	1
Ortaokul mezunu	(7,2)	3	Gaziantep	(0,0)	0
Lise mezunu	(19,3)	5	İstanbul	(29,7)	3
Lisans mezunu	(53,1)	21	İzmir	(8,7)	3
Lisansüstü mezunu	(10,2)	4	Trabzon	(0,5)	1
Medeni Durum			Şu anki ikamet izin türü		
Hiç evlenmedi	(19,7)	8	Turizm amaçlı kısa dönem	(9,9)	1
Halen evli	(60,1)	18	Taşınmaz mal	(79,6)	30
Eşi ölmüş	(5,1)	2	Diğer nedenlerle kısa dönem	(2,2)	1
Boşanmış/Ayrı yaşıyor	(15,1)	7	Çalışma izni	(2,6)	1
			Diğer	(5,8)	2
Toplam	100,0	35	Toplam	100,0	35

Parantez içinde sunulan değerler 25-49 gözlem sayısına dayanmaktadır ve yorumlanmasında temkinli olunması önerilmektedir.

Taşınmaz izni almış cevaplayıcıların yüzde 54'ünün erkek, yüzde 46'sının kadın olduğu görülmektedir. Taşınmaz mal nedeniyle ikamet izni almış yabancıların yüzde 73'ü 35 veya üzeri yaşadadır. Yarısından fazlasının lisans mezunu olduğu bu nüfus grubunun yüzde 80'i en az bir kez evlenmiştir. Maddi birikim ile ilişkili olması beklenen bu izin türü için yaş ve eğitim durumu ile ilgili bulgular beklentilere uygundur. Yüzde 74 ile Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkeleri ile Avrupa ülkelerinden gelen yabancıların çoğunluğunu oluşturduğu bu grupta yabancıların en çok Antalya'da ikamet ettikleri görülmektedir. Antalya'da ikamet eden yabancıları (yüzde 45) İstanbul, Ankara ve İzmir izlemektedir (sırasıyla yüzde 30, yüzde 15 ve yüzde 9) (Tablo 4.19).

Araştırma kapsamında taşınmaz mal nedeniyle ikamet izni almış cevaplayıcılara özel sorular da sorulmuştur. Bu sorular taşınmazı almadan Türkiye'ye gelme durumu, taşınmazı aldıktan sonra kiraya verme durumu ve cevaplayıcının kendisinden sonra kendi ailesinden veya arkadaş çevresinden taşınmaz alan olup olmadığı ile ilgilidir. Tablo 4.20'nin ilk bölümünde bu sorulara olumlu yanıt veren kişilerin yüzdesi sunulmaktadır. Buna göre bu kişilerin yüzde 79'u Türkiye'de taşınmaz almadan önce Türkiye'ye gelmiştir. Taşınmazı aldıktan sonra bu kişilerin yüzde 27'si taşınmazı kiraya vermiştir. Kişilerin yüzde 70'inin aile veya arkadaş çevresinden kişi veya kişiler de Türkiye'de taşınmaz edinmişlerdir.

Tablo 4.20. Taşınmaz Mal Nedeniyle İkamet İzni Almış Cevaplayıcıların Taşınmazla İlgili Özellikleri ve Taşınmaz Alma Nedenleri

Değişkenler	Yüzde	Gözlem sayısı
Taşınmaz almadan Türkiye'ye gelme	(78,6)	28
Taşınmazı kiraya verme	(26,6)	6
Kendi ailesinden veya arkadaş çevresinden taşınmaz alan	(69,6)	20
Taşınmaz için Türkiye'yi seçme nedeni^a		
Taşınmaz malın ucuz olması	(14,1)	6
Ailesi/akrabaları Türkiye'de	(16,7)	7
Tarihi/kültürel/dini bağlar	(24,2)	8
İkamet izni almak	(28,7)	10
Coğrafi yakınlık	(22,4)	7
İklim, güzel şehir/ülke	(23,1)	10
Türkiye'de yaşamak istiyor	(17,2)	4
Güvenlik nedeniyle	(4,3)	2
Diğer	(6,5)	3
Toplam	100,0	35

Parantez içinde sunulan değerler 25-49 gözlem sayısına dayanmaktadır ve yorumlanmasında temkinli olunması önerilmektedir.

^aBu soruya birden çok cevap verildiği için toplam yüzde 100'ün üzerindedir.

Tablo 4.20'de sunulan taşınmaz alma nedenlerine bakıldığında ikamet izni almak (yüzde 29); tarihi, kültürel veya dini bağlar (yüzde 24) ve iklim, şehrin/ülkenin güzel olması (yüzde 23) nedenleri belirtilen en yaygın nedenlerdir. Bu nedenleri coğrafi yakınlık, Türkiye'de yaşamak isteme, aile veya akrabaların Türkiye'de olması, taşınmaz malın ucuz olması ve diğer nedenler izlemektedir.

Bölüm 5

İkamet İzni Konusunda Yaşanan Zorluklar ve Bilgi Seviyesi

Banu Ergöçmen, Tuğba Adalı ve Melike Saraç

Bu bölümde “Türkiye’de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Profili ve Yaşam Koşulları Araştırması” kapsamında kişilerin ikamet izni işlemleri ile 11.04.2013 tarihinde yürürlüğe giren Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’ndan seçilmiş maddeler ile ilgili bilgi düzeyleri incelenmektedir. Ülkemizde ikamet eden yabancı uyruklu kişilerin ikamet izin işlemlerinde yaşanan zorluklar da bu bölümde ele alınmaktadır.

5.1. İkamet İzni Konusunda Yaşanan Zorluklar

Bu bölümde, Türkiye’de yasal olarak ikamet eden yabancıların ikamet izni almak için sağlamaları gereken temel koşullarla ilgili yaşadıkları zorluklar ve düzensiz göçmen statüsüne düşme durumlarına ilişkin bilgiler sunulmaktadır. Tablo 5.1’de adres bildirim, gelir bildirim, sağlık sigortasının yaptırılması, asgari ikamet süresi şartının aranması, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) internet sitesinden randevu alınması, İl Göç İdaresi Müdürlüğü’nde işlem yapılması ve başvuru sonuçlanma süresi konularında zorluk yaşayan kişilerin oranları sunulmaktadır. Düzensiz göçmen durumuna düşmüş kişilerin oranı ise Tablo 5.2’de verilmekte, bu durumun sebeplerine yönelik nedenler de Şekil 5.1’de özetlenmektedir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun (YUKK) 26. Maddesine göre Türkiye'ye ikamet veya çalışma izniyle gelen yabancılar yirmi iş günü içinde adres bildiriyle yükümlü tutulmaktadır¹. Araştırma kapsamında görüşülüp adres bilgisi bildiriyle ilgili sorun yaşayıp yaşamadıkları sorulan kişilerin yüzde 9'u sorun yaşadıklarını beyan etmiştir (Tablo 5.1). Bu durum en genç yaş grubu olan 18-24 yaş grubunda (yüzde 19), Güney Asya uyruklu kişilerde (yüzde 14), öğrenci ikamet iznine sahip olanlarda (yüzde 24), İzmir (yüzde 23) ve Trabzon'da (yüzde 20) kayıtlı olan² yabancılar arasında en sık görülmüştür.

Gelir bilgisinin beyanı, aile ikamet izni ve uzun dönemli ikamet izni başvurularında Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 35. ve 43. maddelerine göre esastır³. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğe göre, diğer ikamet izni türlerinde ise gelir yeterliliği konusunda kişilerin beyanı alınmakta, beyanın ikna edici bulunmadığı durumlarda ise belge talep edilmektedir⁴. Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin yüzde 12'si gelir beyanı konusunda sorun yaşadığını belirtmiştir. Yaş grupları arasından 25-34 yaş grubu bu sorunu diğerlerine göre daha fazla ifade etmiş gruptur (yüzde 13). Aile ikamet izni olan kişilerde sorun yaşama oranı yüzde 16'ya çıkmaktadır. İstanbul (yüzde 15) ve İzmir'de (yüzde 13) kayıtlı olan kişilerde de gelir bilgisi beyanında zorluk yaşama oranı araştırmanın yapıldığı diğer illere göre daha yüksektir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'in 22. maddesi'nin 13. bendine göre yabancıların talep ettikleri ikamet izni süresince geçerli sağlık sigortalarının bulunması gerekmektedir. Cevaplayıcıların yüzde 12'si sağlık sigortası yaptırmayla ilgili sorun yaşadıklarını beyan etmişlerdir. Söz konusu durum Güney ve Orta Asyalılarda (sırasıyla yüzde 26 ve yüzde 21) ve öğrenci ikamet izniyle Türkiye'de bulunan yaban-

-
- 1 Madde 26'ya göre "Konsolosluklardan ikamet ve çalışma izni alarak Türkiye'ye gelen yabancılar, giriş tarihinden itibaren en geç yirmi iş günü içinde adres kayıt sistemine kayıtlarını yaptırmak zorundadırlar". Adres bildirimine yönelik hükümler farklı izin türlerinin altında da belirtilmektedir; kısa dönem ikamet izinleri için madde 32, aile ikamet izni için madde 35, öğrenci ikamet izni için madde 39, insani ikamet izni için madde 46 incelenebilir.
  - 2 Araştırma kapsamında çalışma izni olan kişilerle iş adresleri, ikamet izni olan kişilerle ise ikamet adresleri üzerinden temas kurulmuştur. Bu nedenle kayıtlı adres yaşadıkları veya resmi olarak ikamet ettikleri illeri birebir yansıtmayabilmektedir.
  - 3 Madde 35: "Aile ikamet izni taleplerinde, destekleyicide aşağıdaki şartlar aranır: a) Toplam geliri asgari ücretten az olmamak üzere, ailedeki fert başına asgari ücretin üçte birinden az olmayan aylık geliri bulunmalıdır".
Madde 43: "Kendisi veya varsa ailesinin geçimini sağlayacak yeterli ve düzenli gelir kaynağına sahip olmalıdır".
  - 4 Yönetmelik, Madde 22/6: "Aile ve uzun dönem ikamet izni dışındaki ikamet izni başvurularında ülkede kalınacak süre içerisinde yeterli ve düzenli maddi imkânı sahip olup olmadığının tespitinde yabancıların beyanı esas alınır. Beyanın ikna edici bulunmadığı durumlarda yabancıdan maddi imkânın somut tespitini sağlayacak bilgi ve belge talep edilir..."

cılarda (yüzde 22) yüzde 20’nin üzerine çıkmaktadır. Türkiye’deki yabancı öğrencilerin Genel Sağlık Sigortası’ndan (GSS) yararlanmak üzere ikamet izinlerinin ilk 3 ayı içerisinde başvuru yapma hakları olup, sürenin geçirilmesi durumunda GSS’na başvuru hakkı tamamen yitirilmektedir⁵; öğrenci ikamet izni olanların sağlık sigortası yaptıırma sorununu ortalamanın üzerinde yaşamalarının nedeninin bu düzenlemeyi bilmemeleriyle ilişkisi olabileceği düşünülmektedir. Kısa dönem ikamet veya çalışma izinleriyle Türkiye’de bulunanların sağlık sigortasıyla ilgili görece daha az zorluk yaşadıkları görülmektedir (sırasıyla yüzde 9 ve 10).

Kanuna göre uzun dönem ikamet izninin koşullarından biri asgari ikamet süresi şartının aranmasıdır⁶. Uzun dönem ikamet iznine başvuracak kişilerin kesintisiz sekiz yıl Türkiye’de kalmış olmaları gerekmektedir. Bu nedenle işlemlerinde asgari ikamet süresiyle ilgili sıkıntı yaşamış olabilecek kişi sayısı kısıtlıdır. Toplamda asgari ikamet süresiyle ilgili zorluk yaşadığını beyan edenlerin oranı yüzde 8’dir (Tablo 5.1). Bu oran öğrenci ikamet izniyle Türkiye’de bulunan kişiler arasında görece yüksektir (yüzde 14). Bunun dışında Avrupa ülkelerinden gelen (yüzde 12); lise düzeyi eğitim almış (yüzde 12); Türkçe bilmeyen (yüzde 12); Ankara’da kayıtlı olan yabancı uyruklu kişiler (yüzde 11) için asgari ikamet şartına bağlı sıkıntı yaşama oranı yüzde 10’un üzerindedir.

5 GİGM, Yabancılar İçin Genel Sağlık Sigortası, http://www.goc.gov.tr/files/files/SGK_KITAPCIK_tr-1.pdf

6 Madde 43: “Uzun dönem ikamet iznine geçişte aşağıdaki şartlar aranır: a) Kesintisiz en az sekiz yıl ikamet izniyle Türkiye’de kalmış olmak”.

Tablo 5.1. Araştırma Kapsamında Görüşülen Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların İkamet İzni Başvuru-larıyla İlgili Bazı Temel Konularda Sorun Yaşama Oranları

Yaş grubu	Adres bildirimini		Gelir bilgisini bildirimini		Sağlık sigortasını		Asgari ikamet süresi		GİGEM internet randevusu		İl Md. işlemleri		Başvuru sonuçlandırma	
	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı
18-24	19,3	166	14,5	159	8,3	61	41,4	138	26,7	160	22,1	166		
25-34	7,5	243	13,4	235	17,0	300	34,1	198	25,3	230	20,7	250		
35-44	4,5	135	4,2	130	9,6	56	25,9	106	16,8	127	13,1	139		
45-54	12,7	74	12,2	70	5,9	68	(8,5)	31	17,8	69	24,5	78		
55-64	4,8	56	8,7	53	12,2	53	(28,6)	40	13,7	50	16,9	57		
65 ve üzeri	(2,9)	31	(5,7)	27	(15,0)	20	(35,3)	22	(15,9)	29	(11,5)	32		
Cinsiyet														
Erkek	15,6	298	12,3	237	15,2	285	36,6	252	26,6	285	23,6	305		
Kadın	4,4	407	11,0	338	10,1	387	29,6	181	17,9	380	15,8	417		
Medeni durumu														
Hiç evlenmemiş	14,4	241	13,5	238	17,3	303	45,2	205	30,5	239	19,9	248		
Evlendi	6,6	390	10,2	363	10,2	363	27,1	308	19,5	371	20,2	397		
Eski ohnisi	(2,6)	29	(5,7)	28	(3,1)	25	(15,4)	29	(12,0)	26	(5,9)	31		
Bosnamı/AVL/VAŞNOR	(12,0)	45	(9,9)	44	(10,5)	46	(11,7)	29	(7,4)	39	(14,9)	46		
Uyruk														
Avrupa	6,0	165	9,0	148	7,1	154	12,0	83	35,0	127	17,2	154		
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	7,6	180	10,6	151	7,9	170	29,3	150	20,7	171	25,6	178		
Güney Kafkasya	11,1	108	10,6	87	14,8	103	(8,8)	48	23,1	98	9,9	109		
Güney Asya	13,5	66	(16,0)	37	25,6	69	20	42,2	55	28,7	67	72		
Orta Asya	6,3	122	13,3	103	20,6	114	4,4	60	27,8	94	22,0	112		
Sahraaltı Afrika	(32,7)	36	(28,0)	27	(4,3)	35	*	12	(50,1)	34	(32,0)	36		
Diğer	(2,9)	28	*	22	(4,1)	27	*	14	(41,2)	27	(28,3)	28		
İkamet durumu														
İkamet izni veya altı	11,7	73	12,3	55	11,0	64	(7,1)	13	(12,8)	27	(6,6)	40		
Ortakolunmaz	10,7	263	11,8	200	13,0	243	(11,6)	104	34,0	49	14,3	72		
Lise mezunu	8,3	281	10,9	242	12,7	271	11,8	120	23,2	239	24,4	254		
Üniversite mezunu	3,1	60	(7,1)	47	8,4	61	(3,5)	27	31,4	267	17,4	289		
Lisansüstü mezunu														
İkamet izin türü														
Kısa dönem ikamet izni	5,8	244	12,2	229	9,5	237	6,3	108	29,7	210	16,7	230		
Öğrenci ikamet izni	23,7	161	11,0	100	21,8	160	13,6	50	46,2	142	37,0	158		
Aile ikamet izni	6,8	157	16,1	131	12,4	149	8,2	68	36,5	150	25,9	162		
Çalışma izni	7,7	78	2,9	72	10,2	77	(8,9)	45	18,7	59	17,7	86		
Diğer	6,3	65	(6,3)	43	(7,3)	49	(3,6)	27	(18,7)	29	8,8	55		
Türkiye bilme durumu														
Türkiye bilmiyor	9,3	52	11,7	437	13,4	520	7,1	237	35,7	443	23,1	520		
Türkiye biliyor	8,6	153	10,9	138	8,2	122	11,7	61	22,0	127	16,5	162		
Kavattı olduğu il														
Ankara	12,1	149	7,9	139	16,4	146	10,7	121	28,6	133	25,7	144		
Antalya	3,8	184	3,0	174	3,0	166	2,5	118	10,7	122	11,4	158		
Erzurum	9,4	53	*	20	13,7	51	*	3	(0,0)	36	5,3	113		
Gaziantep	8,2	65	(6,7)	45	3,2	63	*	3	17,3	52	4,7	64		
İstanbul	8,2	147	15,4	123	13,7	146	(10,3)	29	39,4	137	24,6	142		
İzmir	22,6	53	(12,5)	48	(16,3)	49	*	15	(32,6)	43	21,2	52		
Tatvan	20,4	54	(3,8)	26	15,7	51	*	9	(27,7)	47	23,1	55		
Türkiye'de toplam geçirilen yıl														
0	6,7	128	10,8	105	10,1	122	1,7	47	17,0	112	17,3	122		
1-2	9,4	217	7,8	177	9,2	211	9,2	86	30,8	167	18,7	209		
3-4	11,1	130	18,2	102	22,2	123	6,2	51	46,8	103	25,9	119		
5-9	11,1	130	18,2	102	22,2	123	6,2	51	46,8	103	25,9	119		
10 ve üzeri	9,7	77	17,1	70	9,2	73	18,4	50	45,3	58	23,8	70		
Toplam	9,1	705	11,5	575	12,2	672	8,0	298	32,6	570	21,6	665	19,1	722

Yüzde oranları 25'ten az gözlem sayısına dayanan bulguları ifade etmemektedir. Parantez içinde sunulan değerler ise 25-49 gözlem sayısına dayanmaktadır ve yorumlanmasında temkinli olunması önerilmektedir.

Tabloda yüzde ile ifade edilen sütunlar söz konusu konularda sorun yaşayan ülkemizde yabancıların oranını; sayı ile ifade edilen sütunlar ise bu sorulara yanıt verenlerin oranını göstermektedir. Her soru için sayının farklılaşması bazı kişiler için "Evet" veya "Hayır" seçeneğinden dolayı "Uygun değil" seçeneğinin işaretlenmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Yüzde oranları "yanıtlar dışında bırakılarak hesaplanmıştır."

Türkiye’de ikamet etme amacıyla ilk kez başvuru yapmak isteyen veya ikamet izni uzatma başvurusu yapmak isteyen ya da ikamet izni geçiş başvurusu yapmak isteyen yabancılar GİGM internet sitesinden randevu alarak işlemlerini gerçekleştirebilmektedirler. Bu işlemi gerçekleştirmek konusunda araştırma kapsamında görüşülen her üç kişiden biri zorluk yaşadığını beyan etmiştir. Yoğunluklu olarak öğrencilerden oluşan en genç yaş grubunda bu oran yüzde 41’dir. Bu yaş grubuyla kesişimi yüksek olan hiç evlenmemiş kişiler yüzde 45 ile tüm medeni durum grupları arasında oranı en yüksek olan gruptur. Erkeklerin kadınlara göre biraz daha fazla sorun yaşadıklarını beyan ettikleri görülmektedir (sırasıyla yüzde 37 ve 30). Sonuçlar uyruklar ayrımında ele alındığında, en fazla zorluk yaşadığını beyan edenler Güney Asya uyruklu yabancılarıdır (yüzde 42). Eğitim durumuna göre bakıldığında, bir kısmı halen ülkemizde lisans öğrencisi olan lise mezunu yabancıların en fazla zorluk yaşadığı görülmektedir (yüzde 34). Öğrenci ikamet izni sahipleri arasında internet sitesinden randevu alırken zorluk yaşama diğer izinlere sahip kişilerden daha yüksektir (yüzde 46).

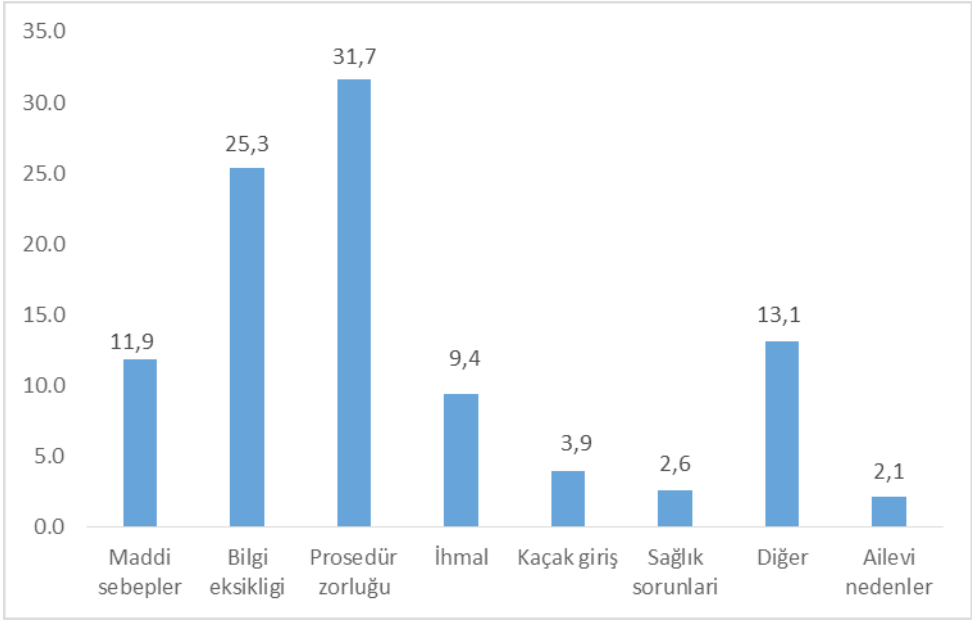
Araştırma kapsamında görüşülen kişiler arasında İl Göç İdaresi Müdürlüklerinde yapılan işlemler konusunda sorun yaşama oranı yüzde 22’dir. Yanıtlara göre daha genç yaştaki insanlar İl Müdürlüklerinde daha fazla zorluk yaşamaktadırlar. Erkekler kadınlara göre daha fazla sıkıntı yaşadıklarını beyan etmişlerdir (sırasıyla yüzde 27 ve 18). Orta Asya ile Güney Asya uyruklu yabancıların ise (sırasıyla yüzde 22 ve 29) diğer uyruklara göre daha çok zorluk yaşamış oldukları görülmektedir. Öğrenci ikamet izniyle Türkiye’de bulunan kişilerin, İl Müdürlüklerindeki işlemler konusunda zorluk yaşadıklarını ifade etmeleri (yüzde 37) diğer izinlere sahip kişilere göre daha yüksek orandadır. Türkçe bilen kişiler bilmeyenlere göre daha yüksek oranda işlemlerde zorluk yaşamıştır (sırasıyla yüzde 23 ve yüzde 17).

Yaklaşık her beş cevaplayıcıdan biri ikamet izni başvurusunun sonuçlanması aşamasında zorluk yaşadığını ifade etmiştir (yüzde 19). Başvuru sonuçlanması konusunda zorluk yaşama açısından öne çıkan gruplar Orta Doğu ve Kuzey Afrika uyruklu yabancılar (yüzde 26) ve öğrenci ikamet izni sahipleridir (yüzde 28); her iki grupta zorluk yaşama durumu dörtte birin üzerindedir. Kayıtlı olunan iller ayrımında da başvuru sonuçlanma konusunda en fazla sıkıntı beyan edilen iller Ankara ve İstanbul olmuştur (sırasıyla yüzde 24 ve 20).

Araştırma kapsamında görüşülen kişilere Türkiye’de buldukları süre içinde herhangi bir dönemde düzensiz göçmen statüsüne düşüp düşmedikleri sorulmuştur. Bu soruya “Evet” yanıtı veren kişilerin oranı yüzde 17’dir (Tablo 5.2). Çeşitli alt gruplar arasında 35-44 yaş grubu (yüzde 20), Avrupa veya Orta Asya uyruklular (sırasıyla yüzde 23 ve 22), ortaokul ve lise mezunları (sı-

rasıyla yüzde 21 ve 22), aile veya diğer ikamet izinleriyle ülkemizde bulunan (sırasıyla yüzde 24 ve 27) ve İstanbul'da kayıtlı olan kişiler (yüzde 21) görece daha yüksek oranda bir dönem düzensiz göçmen statüsüne düşmüştür. Diğer ikamet izinlerinin yaklaşık yarısının insani ikamet izinleri olduğu göz önünde bulundurulduğunda (tablolarda gösterilmemiştir) bu izin türü için düzensiz göçmen statüsünün daha yüksek olması anlaşılabilir olmaktadır.

Şekil 5.1. Araştırma Kapsamında Görüşülen Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Herhangi Bir Dönemde Düzensiz Göçmen Statüsüne Düşme Nedenleri

Düzensiz göçmen statüsüne düşmüş kişilerin örnekleme sayıca azlığı alt gruplar temelinde karşılaştırmaları zorlaştırmaktadır. Toplam araştırma örneklemine dair nedenler Şekil 5.1'de sunulmaktadır. Düzensiz göçmen statüsüne düşmüş kişilerin yaklaşık üçte biri (yüzde 32) geçerli bir ikamet/çalışma iznine sahip olmak için gereken işlemlerin zorluğunu düzensiz göçmen statüsüne düşmelerinin temel nedeni olarak ifade etmiştir. Kişilerin yine dörtte biri (yüzde 25) işlemlere ilişkin bilgilerinin yetersizliğini bu sorunun nedeni olarak açıklamıştır. Diğer yanıtlar arasında maddi sebepler (yüzde 12) ve işlemleri ihmal etme (yüzde 9), ülkeye kaçak girmiş olma (yüzde 3), sağlık sorunları (yüzde 3), ailevi nedenler (yüzde 2) ve çeşitli başka kişisel nedenler bulunmaktadır (yüzde 13).

Tablo 5.2. Araştırma Kapsamında Görüşülen Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Türkiye'de Buldukları Süre İçinde Herhangi Bir Dönemde Düzensiz Göçmen Statüsüne Düşme Oranları

	Düzensiz göçmen statüsüne düşme	
	Yüzde	Sayı
Yaş grubu		
18-24	14,4	177
25-34	17,4	259
35-44	20,2	145
45-54	16,5	85
55-64	10,6	59
65 ve üzeri	(10,1)	35
Cinsiyet		
Erkek	17,2	320
Kadın	16,0	440
Medeni durum		
Hiç evlenmemiş	13,0	260
Halen evli	18,2	418
Eşi ölmüş	(15,5)	35
Boşanmış/ayrı yaşıyor	(19,0)	47
Uyruk		
Avrupa	23,2	178
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	12,0	186
Güney Kafkasya	12,9	115
Güney Asya	10,7	75
Orta Asya	21,7	131
Sahraaltı Afrika	(15,7)	36
Asya Pasifik ve Amerika	(12,2)	39
Eğitim durumu		
İlkokul mezunu veya altı	17,0	44
Ortaokul mezunu	21,4	81
Lise mezunu	21,6	267
Üniversite mezunu	12,6	302
Lisansüstü mezunu	8,1	66
İkamet izin türü		
Kısa dönem ikamet izni	11,1	252
Öğrenci ikamet izni	13,2	166
Aile ikamet izni	23,6	163
Çalışma izni	17,6	108
Diğer	27,4	71
Türkçe bilme durumu		
Türkçe biliyor	19,8	587
Türkçe bilmiyor	6,2	173
Kayıtlı olduğu il		
Ankara	11,5	174
Antalya	4,9	185
Erzurum	5,7	53

	Düzensiz göçmen statüsüne düşme	
	Yüzde	Sayı
Gaziantep	9,1	66
İstanbul	21,3	169
İzmir	18,6	59
Trabzon	3,7	54
Türkiye'de toplam geçirilen yıl		
0	1,4	142
1-2	7,2	239
3-4	23,0	159
5-9	22,9	140
10 ve üzeri	38,6	80
Toplam	16,5	760
Parantez içinde sunulan değerler ise 25-49 gözlem sayısına dayanmaktadır ve yorumlanmasında temkinli olunması önerilmektedir.		

5.2. İkamet İzni Konusunda Bilgi Seviyesi

Bu bölümde Türkiye'de ikamet izni almak için takip edilmesi gereken adımlar; Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'ndaki değişikliklerin takip edilmesi ve buna aracı olan kaynaklar; ikamet izni işlemleriyle ilgili bazı temel esaslar ile aile ve öğrenci ikamet izinleriyle ilgili temel kurallara yönelik bilgi düzeyleri sunulmaktadır. Bu konulara dair bilginin ölçülmesindeki zorluklardan dolayı sorular kişilerin ikamet izinleri konusundaki bazı kuralları duyup duymaması temelinde sorulmuştur. Bu bölüm boyunca, herhangi bir ifadeyi duyduğunu ifade eden kişiler söz konusu ifadeyi biliyor olarak kabul edilmiştir.

İkamet izniyle ilgili temel işlemlerin bilinme durumları Tablo 5.3'te sunulmuştur. Başvuruların İl Göç İdaresi Müdürlüğü'ne yapılacağı cevaplayıcıların yüzde 78'i tarafından bilinmektedir. Bu konunun bilinme oranı en yüksek eğitime sahip grupta diğer eğitim düzeyi gruplarından daha düşüktür (yüzde 62). İzin türleri arasında ise diğer izin türleri ve çalışma izni olan kişilerin bu konuyu bilme oranlarının daha düşük olduğu görülmektedir (her ikisi de yüzde 67). İkamet izni için başvuru yapılacak yerin bilinmesinin Türkçe bilen kişiler arasında bilmeyenlere göre daha fazla olduğu görülmektedir (sırasıyla yüzde 82 ve 68). Türkiye'de geçirilen süre arttıkça bu konuyla ilgili bilgi düzeyi artma eğilimindedir. Bu sürenin 5 yılı geçtiği durumlarda kişilerin yüzde 80'inden fazlası başvuru kurumunu bilmektedir.

İkamet izni başvuru sürecinde sunulması gereken evraklar İl Göç İdaresi Müdürlüklerine postalanmakta; ikamet izin belgeleri hazır olduğunda da PTT aracılığıyla başvuru sahiplerinin bildirdikleri adreslere gönderilmektedir. Söz konusu işlem araştırma kapsamında görüşülen kişilerin yüzde 87'si tarafından

bilinmektedir. Konuyla ilgili bilgi düzeyi en düşük olan alt grup Trabzon iline kayıtlı yabancı uyruklu kişilerdir (yüzde 65). Türkiye'ye gelişlerinin üzerinden henüz bir yıl geçmeyen kişiler dâhil, diğer hiçbir alt grupta bilgi düzeyi yüzde 70'in altına düşmemektedir. Türkçe bilmenin bu konuda da daha yüksek bilgi düzeyine işaret ettiği görülmektedir (yüzde 89; Türkçe bilmeyenler yüzde 79).

İkamet izni, ikamet izinleri arası geçiş veya ikamet izni uzatma başvurularının elektronik ortamda GİGM internet sitesi e-ikamet uygulaması üzerinden yapılabileceği araştırma kapsamında görüşülen kişilerin yüzde 71'i tarafından bilinmektedir (Tablo 5.3). Güney Asya uyruklu kişiler (yüzde 59), diğer ikamet izinlerine sahip kişiler (yüzde 55) ve Erzurum iline kayıtlı kişiler (yüzde 49) e-ikamet uygulaması hakkında bilgi düzeyi en düşük olan alt gruplardır.

Tablo 5.3. Araştırma Kapsamında Görüşülen Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların İkamet İzni Başvurularıyla İlgili Temel İşlemleri Bilme Oranları

	Başvurular İle Göç İdaresi Müdürlüklerine yapılıır	Belgeler postalanır ve izin PTT ile gönderilir	Başvuru işlemleri internetten yapılabilir (e-ikamet)	Sayı
Yaş grubu				
18-24	77,4	84,3	64,1	177
25-34	78,3	86,8	73,7	259
35-44	76,7	87,6	72,8	145
45-54	84,2	85,9	67,3	85
55-64	77,5	88,3	71,5	59
65 ve üzeri	(77,4)	(86,5)	(66,6)	35
Cinsiyet				
Erkek	79,0	83,8	67,1	320
Kadın	77,9	88,5	73,2	440
Medeni durum				
Hiç evlenmemiş	72,6	81,0	67,2	260
Halen evli	81,3	88,7	72,2	418
Eşi ölmüş	(67,8)	(81,4)	(56,0)	35
Boşanmış/ayrı yaşıyor	(87,5)	(97,1)	(82,9)	47
Uyruk				
Avrupa	78,9	89,2	69,7	178
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	72,7	82,7	72,9	186
Güney Kafkasya	85,5	90,8	72,7	115
Güney Asya	73,2	73,7	58,7	75
Orta Asya	84,4	96,5	73,2	131
Sahraaltı Afrika	(78,5)	(82,5)	(72,2)	36
Asya Pasifik ve Amerika	(71,8)	(74,4)	(68,9)	39

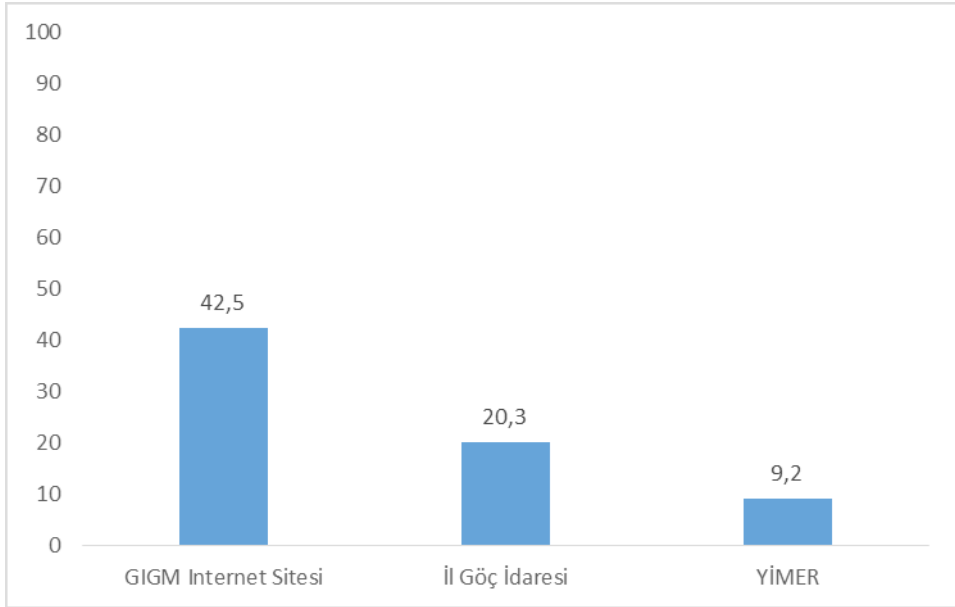

	Başvurular İl Göç İdaresi Müdürlüklerine yapılır	Belgeler postalanır ve izin PTT ile gönderilir	Başvuru işlemleri internette yapılabılır (e-ikamet)	Sayı
Eğitim durumu				
İlkokul mezunu veya altı	(58,5)	(63,4)	(49,0)	44
Ortaokul mezunu	78,3	78,6	60,3	81
Lise mezunu	80,7	90,4	74,6	267
Üniversite mezunu	81,3	89,1	73,5	302
Lisansüstü mezunu	61,5	81,0	64,8	66
İkamet izin türü				
Kısa dönem ikamet izni	81,3	90,4	73,0	252
Öğrenci ikamet izni	78,6	81,7	75,1	166
Aile ikamet izni	84,6	92,7	69,7	163
Çalışma izni	67,2	74,9	68,9	108
Diğer	67,0	81,1	55,4	71
Türkçe bilme durumu				
Türkçe biliyor	81,6	88,8	71,7	587
Türkçe bilmiyor	68,3	79,3	67,2	173
Kayıtlı olduğu il				
Ankara	69,0	78,2	70,7	174
Antalya	81,1	94,6	53,5	185
Erzurum	90,6	75,5	49,1	53
Gaziantep	77,3	74,2	68,2	66
İstanbul	81,1	88,8	75,1	169
İzmir	67,8	81,4	71,2	59
Trabzon	92,6	64,8	63,0	54
Türkiye'de toplam geçirilen yıl				
0	69,8	77,5	67,5	142
1-2	73,5	84,7	65,8	239
3-4	79,3	91,5	70,5	159
5-9	88,2	89,3	78,5	140
10 ve üzeri	83,9	91,4	73,2	80
Toplam	78,4	86,5	70,6	760
Parantez içinde sunulan değerler 25-49 gözlem sayısına dayanmaktadır ve yorumlanmasında temkinli olunması önerilmektedir.				

Araştırmaya katılan yabancı uyruklu kişilerin yarısından azı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile ikamet izni konusunda yapılan değişiklikleri takip ettiklerini beyan etmişlerdir (Tablo 5; yüzde 41). En düşük düzeyde takip eden gruplar Güney Asya uyruklu yabancılar (yüzde 28) ile Antalya iline kayıtlı olan yabancılardır (yüzde 29). Diğer tüm alt gruplarda yukarıda adı geçen değişiklikleri takip etme oranları yüzde 30'un üzerindedir. Kanundaki değişiklikleri en çok takip edenler evlenmemiş kişiler (yüzde 48), üniversite

veya lisansüstü mezunları (sırasıyla yüzde 48 ve 47) ve Türkiye’de geçirdiği süre 1-2 yıl olanlardır (yüzde 47). Erkeklerin yasayı kadınlara göre daha yüksek oranda takip ettikleri anlaşılmaktadır (sırasıyla yüzde 45 ve 39). Türkçe bilen ve bilmeyen kişiler arasında bu konuda önemli bir farklılık görülmemektedir (sırasıyla yüzde 41 ve 43).

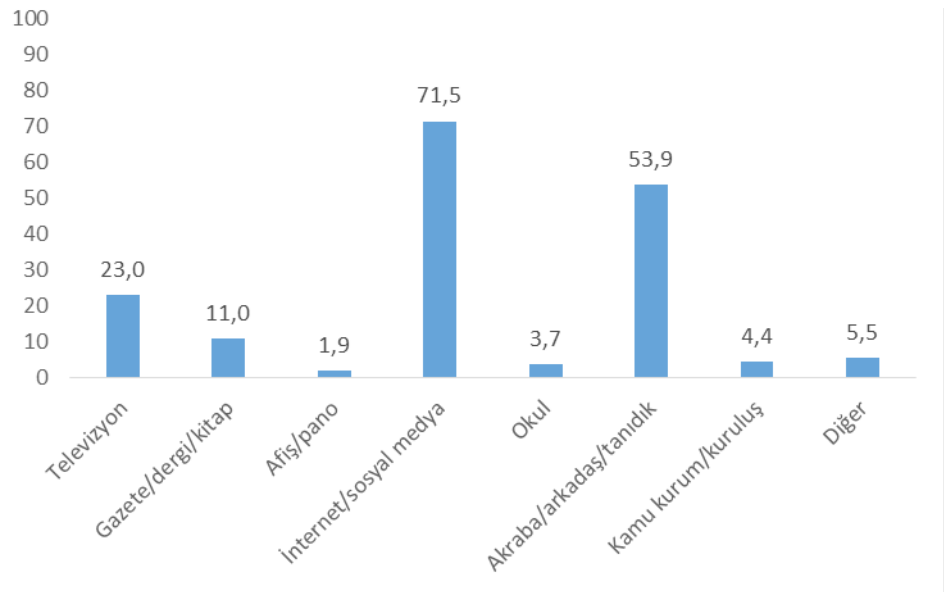
Şekil 5.2. Araştırma Kapsamında Görüşülen Türkiye’de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Kanundaki Değişiklikleri Çeşitli Resmi Kanallardan Takip Etme Oranları

Kanunda ikamet izinlerine yönelik yapılan değişiklikleri takip ettiğini belirten kişilere bunu GİGM internet sayfası, İl Göç İdaresi Müdürlükleri ve Yabancılar İletişim Merkezi (YİMER, ALO 157) kanallarından yapıp yapmadıkları sorulmuştur (Tablo 5.4 ve Şekil 5.2). Kanundaki değişiklikleri birden çok kanaldan takip etmek mümkün olduğu için her bir kanalı cevaplayıcının kullanıp kullanmadığı ayrı ayrı sorulmaktadır. Buna göre kanunu takip eden kişilerin yüzde 42’si bu amaç için GİGM internet sitesinden yararlanmaktadır. İl Müdürlükleri ve ALO 157’den yararlanma oranları daha düşüktür (sırasıyla yüzde 20 ve 9). Türkçe bilen kişilerin GİGM internet sitesi ve İl Müdürlüklerinden yararlanma oranları bilmeyen kişilerden belirgin şekilde daha yüksekken (sırasıyla 47 ve 29); ALO 157’den yararlanma açısından iki grubun davranışı oldukça yakın düzeydedir (sırasıyla 9 ve 10). Kanundaki değişiklikleri takip ettiğini belirten kişilere yukarıda sorulan kaynakların dışında başka hangi ka-

nallar aracılığıyla bilgi edindikleri sorulmuştur (Tablo 5.5 ve Şekil 5.3). Başka hiçbir kaynaktan takip etmediğini ifade eden kişilerin oranı sadece yüzde 1'dir; bir başka deyişle kanunu takip eden hemen herkes GİGM ile ilişkili olmayan kanalların en az birinden yararlanmaktadır. Cevaplayıcıların birden çok kanalı kullanması mümkün olduğu için her kanalın kullanılıp kullanılmadığı ayrı ayrı sorulmuştur. En sık alınan yanıt yüzde 72 ile internet/sosyal medya olmuştur. Bunu yüzde 54 ile akraba, arkadaş, tanıdık gibi kişilerden oluşan cevaplayıcıların sosyal çevreleri izlemektedir. Bu yanıtların yardımcı hatırlama yoluyla edinildiği göz önünde bulundurulduğunda internetin ve kişilerin sosyal ağlarının kanun değişikliklerinin takibinde GİGM internet sitesi, İl Müdürlükleri ve YİMER gibi GİGM'e bağlı resmi bilgi edinme kanallarının önüne geçtiği anlaşılmaktadır. Televizyondan kanun değişikliklerini takip ettiğini ifade eden kişilerin oranı yüzde 23'tür. Gazete, dergi, kitap gibi basılı materyalden yararlandığını beyan eden yabancı uyruklu kişilerin oranı yüzde 11'dir. Afiş/pano, okul, kamu kurum/kuruluş veya diğer kaynaklardan takip etme oranları yüzde 6 veya altındadır. Kişilerin Türkçe bilip bilmemesi bu konuda önemli bir farklılık göstermektedir. Televizyon, gazete, dergi gibi kanallardan Türkçe bilenler daha fazla yararlanmaktadır. İnternet ve sosyal medya ise Türkçe bilmeyen kişiler tarafından daha yüksek oranda bilgi kaynağı olarak ifade edilmiştir (yüzde 81, Türkçe bilenler yüzde 70).

Şekil 5.3. Araştırma Kapsamında Görüşülen Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Kanundaki Değişiklikleri Çeşitli Diğer Kanallardan Takip Etme Oranları

Tablo 5.4. Araştırma Kapsamında Görüşülen Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda İkamet İzinleriyle İlgili Yapılan Değişiklikleri Takip Etmeleri Ve Takip Edenlerin Yararlandıkları Bilgi Kaynakları

	Kanundaki değişiklikleri takip etme		Bilgi kaynakları			
	Yüzde	Sayı	GİGM internet sitesi	İl Göç İdaresi	YİMER (ALO 157)	Sayı
Yaş grubu						
18-24	35,4	177	32,8	14,6	14,2	59
25-34	46,2	259	42,6	16,9	7,5	101
35-44	41,5	145	32,9	15,8	7,5	59
45-54	39,9	85	(72,2)	(40,2)	(15,1)	30
55-64	46,9	59	*	*	*	24
65 ve üzeri	(13,5)	35	*	*	*	7
Cinsiyet						
Erkek	44,9	320	52,8	24,6	11,5	128
Kadın	38,8	440	33,7	16,7	7,2	152
Medeni durum						
Hiç evlenmemiş	47,8	260	43,8	22,5	15,8	103
Halen evli	39,2	418	38,8	17,4	5,8	148
Eşi ölmüş	(29,3)	35	*	*	*	10
Boşanmış/ayrı yaşıyor	(37,8)	47	*	*	*	19
Uyruk						
Avrupa	40,2	178	39,6	19,0	2,8	66
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	45,8	186	37,2	22,0	20,8	85
Güney Kafkasya	31,8	115	(58,6)	(12,8)	(1,7)	29
Güney Asya	27,7	75	*	*	*	18
Orta Asya	44,5	131	(43,0)	(25,6)	(8,8)	49
Sahraaltı Afrika	(56,2)	36	*	*	*	17
Asya Pasifik ve Amerika	(48,9)	39	*	*	*	16
Eğitim durumu						
İlkokul mezunu veya altı	(15,5)	44	*	*	*	7
Ortaokul mezunu	36,5	81	*	*	*	23
Lise mezunu	37,1	267	47,2	28,7	14,3	88
Üniversite mezunu	47,8	302	41,6	16,1	8,5	130
Lisansüstü mezunu	47,4	66	(42,9)	(19,4)	(5,7)	32
İkamet izin türü						
Kısa dönem ikamet izni	46,6	252	44,9	23,1	13,7	107
Öğrenci ikamet izni	46,0	166	46,5	21,8	11,8	64
Aile ikamet izni	37,8	163	34,9	21,8	2,0	51
Çalışma izni	32,4	108	(47,4)	(13,8)	(6,7)	39
Diğer	34,4	71	*	*	*	19

Yaş grubu	Tele- vizyon	Gazete /dergi / kitap	Afiş/ pano	İnter- net/ sosyal medya	Akraba / arka- daş/ tanıdık	Kamu kurum/ kuruluş	Diğer	Başka yerden takip etmeyen	Sayı
Uyruk									
Avrupa	18,0	4,6	1,0	70,1	43,6	5,6	14,5	3,8	66
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	18,2	5,0	0,8	79,0	42,5	7,9	3,3	0,0	85
Güney Kafkasya	(31,3)	(28,6)	(7,6)	(63,2)	(65,4)	(0,0)	(1,7)	(0,0)	29
Güney Asya	*	*	*	*	*	*	*	*	18
Orta Asya	(34,4)	(18,1)	(1,1)	(70,5)	(60,4)	(3,9)	(0,9)	(2,2)	49
Sahraaltı Afrika	*	*	*	*	*	*	*	*	17
Asya Pasifik ve Amerika	*	*	*	*	*	*	*	*	16
Eğitim durumu									
İlkokul mezunu veya altı	*	*	*	*	*	*	*	*	7
Ortaokul mezunu	*	*	*	*	*	*	*	*	23
Lise mezunu	29,7	9,3	0,7	75,2	50,1	2,8	7,3	4,4	88
Üniversite mezunu	14,3	12,0	2,9	77,2	51,1	5,2	6,2	0,0	130
Lisansüstü mezunu	(22,4)	(2,6)	(3,0)	(62,7)	(63,7)	(9,0)	(2,6)	(0,0)	32
İkamet izin türü									
Kısa dönem ikamet izni	25,8	10,5	1,0	77,5	58,4	5,7	2,3	0,0	107
Öğrenci ikamet izni	14,1	1,2	1,3	70,8	47,8	0,0	5,2	0,1	64
Aile ikamet izni	20,5	17,4	4,9	66,7	47,7	6,8	6,0	1,1	51
Çalışma izni	(30,0)	(11,6)	(1,8)	(67,1)	(56,3)	(3,4)	(8,8)	(8,2)	39
Diğer	*	*	*	*	*	*	*	*	19
Türkçe bilme durumu									
Türkçe biliyor	28,1	14,4	2,3	68,4	58,4	4,4	5,6	1,7	215
Türkçe bilmiyor	7,5	0,7	0,9	81,0	40,4	4,1	5,4	0,0	65
Kayıtlı olduğu il									
Ankara	21,7	6,7	8,3	61,7	58,3	6,7	1,7	0,0	60
Antalya	30,2	3,8	0,0	69,8	58,5	7,5	5,7	1,9	53
Erzurum	*	*	*	*	*	*	*	*	19
Gaziantep	(24,1)	(10,3)	(0,0)	(69,0)	(82,8)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	29
İstanbul	22,8	13,9	1,3	73,4	50,6	3,8	6,3	1,3	79
İzmir	(14,3)	(0,0)	(0,0)	(76,2)	(47,6)	(4,8)	(9,5)	(4,8)	21
Trabzon	*	*	*	*	*	*	*	*	19
Türkiye'de toplam geçirilen yıl									
0	(17,2)	(12,4)	(1,3)	(73,8)	(40,4)	(13,5)	(1,3)	(0,1)	47
1-2	18,2	5,4	0,6	86,5	51,0	0,0	5,6	0,7	94
3-4	31,3	6,4	2,3	59,2	48,4	3,4	7,9	0,0	69
5-9	(26,0)	(20,0)	(5,6)	(55,9)	(73,2)	(7,7)	(4,4)	(5,4)	44
10 ve üzeri	(26,8)	(17,9)	(0,0)	(69,8)	(59,8)	(0,0)	(9,7)	(0,0)	26
Toplam	23,0	11,0	1,9	71,5	53,9	4,4	5,5	1,3	280
Yıldız işareti 25'ten az gözlem sayısına dayanan bulguları ifade etmektedir. Parantez içinde sunulan değerler ise 25-49 gözlem sayısına dayanmaktadır ve yorumlanmasında temkinli olunması önerilmektedir.									

İkamet izinlerinin esasları izin türlerine göre çeşitlilik gösterse de, kanuna göre tüm ikamet izinleri için ortak esaslar bulunmaktadır. Kanununun 19. maddesine göre ikamet izni altı ay içinde kullanılmazsa geçerliliğini yitirmektedir⁷. Araştırma kapsamında görüşülen Türkiye'de yasal olarak ikamet eden yabancılar arasından bu maddeyi bildiğini beyan edenlerin oranı yüzde 53 düzeyindedir (Tablo 5.6). Bilgi düzeyleri görece düşük olduğu görülen gruplar arasında öğrenci ikamet izni olanlar (yüzde 44), Erzurum'da kayıtlı olanlar (yüzde 38) ve İzmir'de kayıtlı olanlar (yüzde 31) bulunmaktadır. Türkçe bilen kişilerin bilmeyenlere göre konudan daha fazla haberdar oldukları görülmektedir (sırasıyla yüzde 56 ve yüzde 45). Türkiye'de geçirdiği süre 1 yılın altında olan kişiler arasında da bu oran daha uzun kalmış kişilere kıyasla daha düşüktür.

Kanununun 21. maddesinin 2. bendine göre ikamet izni başvurusunda sunulacak olan pasaportun geçerlilik tarihinin talep edilen ikamet izninin bitiş tarihinden en az 60 gün sonrasına kadar olması gerekmektedir⁸. Bu husus cevaplayıcıların yüzde 73'ü tarafından bilinmektedir. Araştırma sonuçları bu madde hakkında bilgi sahibi olduğunu beyan eden erkeklerin oranının kadınlardan daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır (sırasıyla yüzde 79 ve 68). Konuyu bildiğini ifade etmenin lisansüstü dereceye sahip kişilerde en yüksek olduğu (yüzde 86), diğer yandan aile ikamet izni ve diğer ikamet izinleriyle Türkiye'de olan kişilerde ise bilgi sahibi olmanın görece daha az olduğu görülmektedir (sırasıyla yüzde 64 ve 65). Türkçe bilmeyen kişiler, bu kural özelinde, bilenlere göre daha yüksek bir bilgi düzeyi göstermektedirler (sırasıyla yüzde 78 ve yüzde 71).

İkamet izni edinmiş yabancı uyruklu kişilerin bu ikamet iznine sahip oldukları dönem boyunca Türkiye dışında kanunda belirtilenden uzun süre kalması, ikamet izinlerinin iptaline neden olmaktadır. Bu süre her ikamet izin türü için yasada ayrı ayrı belirtilmiştir⁹. Kişilerin yüzde 63'ü bu düzenlemeyi duyduğunu ifade etmiştir. Avrupa ile Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinin vatandaşı olan kişiler daha büyük oranlarda bu madde ile ilgili bilgi sahibidir (sırasıyla yüzde 71 ve 72). Öğrenci ikamet iznine sahip kişiler tüm izin tür-

7 Madde 19: "Türkiye'de, vizenin veya vize muafiyetinin tanıdığı süreden ya da doksan günden fazla kalacak yabancıların ikamet izni almaları zorunludur. İkamet izni, altı ay içinde kullanılmaya başlanmadığında geçerliliğini kaybeder."

8 Madde 21: "İkamet izni için başvuracak yabancıalarda, talep ettikleri ikamet izni süresinden altmış gün daha uzun süreli pasaport ya da pasaport yerine geçen belgeye sahip olmaları şartı aranır."

9 Madde 33/1/c, Kısa dönem ikamet izni: "Aşağıdaki hâllerde kısa dönem ikamet izni verilmez, verilmişse iptal edilir, süresi bitenler uzatılmaz: Son bir yıl içinde toplamda yüz yirmi günden fazla süreyle yurt dışında kalınması"

Madde 36/1/d: "Aşağıdaki hâllerde aile ikamet izni verilmez, verilmişse iptal edilir, süresi bitenler uzatılmaz: Son bir yıl içinde toplamda yüz seksen günden fazla süreyle yurt dışında kalınması"

Madde 45/1/b: "Uzun dönem ikamet izinleri; Sağlık, eğitim ve ülkesindeki zorunlu kamu hizmeti dışında bir nedenle kesintisiz bir yıldan fazla süreyle Türkiye dışında bulunması, hâllerinde iptal edilir."

leri içinde yurtdışında kalma süresine ilişkin en düşük bilgi düzeyine sahip olanlardır (yüzde 51). Bu konuda Türkçe bilme durumunun veya Türkiye’de geçirilen sürenin önemli bir fark yaratmadığı görülmektedir.

Yönetmeliğin 21. maddesinin 8. ve 9. bentlerinde ikamet izni başvurusu yapmış kişilerin başvuruları sonuçlanana kadar Türkiye’de yasal olarak kalabileceği belirtilmektedir¹⁰. Benzer şekilde, kanunun 24. maddesine göre ikamet iznini uzatmak için başvuran kişilere bu süre zarfında yasal statüde kalmaları için bir belge tahsis edilmektedir¹¹. Cevaplayıcıların büyük çoğunluğu başvurularına yanıt bekleme sürecinde yasal statüde olunacağına dair bilgiye sahiptir (yüzde 84). Yaş grupları arasından 25-34 yaş grubu (yüzde 87), uyruklara göre Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkeleri vatandaşları (yüzde 87), lise mezunları (yüzde 88), kısa dönem ikamet izni sahipleri (yüzde 88) ve Türkiye’ye 10 yıl veya daha önce gelmiş kişiler (yüzde 90) söz konusu uygulamayı en yüksek düzeyde bilenlerdir.

Türkiye’ye giriş yapmış kişiler çeşitli nedenlerle vize veya ikamet izinlerini ihlal edebilmektedirler. Böylesi durumlarda, durum özelinde sınır dışı etme, Türkiye’ye giriş yasağı kararı veya cezalı harç ödeme gibi yaptırımlar uygulanmakta¹² olup bu uygulamalar Türkiye’de ikamet eden yabancılar arasında yaygın bir şekilde bilinmektedir (yüzde 86). Yaş grupları dikkate alınarak incelendiğinde 55-64 yaş grubu diğer yaşlara göre konuya dair daha az bilgi sahibidir (yüzde 73). Güney Asya uyruklu kişiler (yüzde 77), diğer ikamet izinlerinden birine sahip olanlar (yüzde 70), Erzurum’da kayıtlı olan kişiler (yüzde 74) arasında da ihlal durumundaki yaptırımlar konusunda bilgi düzeyi görece düşüktür. Yanıtlar eğitim durumuna göre incelendiğinde lisansüstü dereceye sahip kişilerin bilgi düzeyinin en yüksek olduğu görülmektedir (yüzde 91).

10 Madde 8: “(8) Kanunun Türkiye içinden yapılabilecek ikamet izni başvurularına ilişkin veya ikamet izinlerinin uzatılmasına ilişkin hükümleri çerçevesinde ikamet izni başvurusunu tamamlayanlara ikamet izni müracaat belgesi verilir.”

Madde 9/ç: “İkamet izni müracaat belgesinin düzenlenmesine ilişkin esaslar ve belgenin yabancıya sağladığı haklar şunlardır: Başvuru sonuçlanıncaya kadar, bu belge Türkiye’de kalma hakkı sağlar.”

11 Madde 24/2: “Uzatma başvuruları, ikamet izni süresinin dolmasına altmış gün kalmasından itibaren ve her koşulda ikamet izni süresi dolmadan önce valiliklere yapılır. İkamet iznini uzatma başvurusunda bulunanlara, harca tabi olmayan bir belge verilir. Bu yabancılar, ikamet izni süreleri sona ermiş olsa dahi haklarında karar verilmeye kadar bu belgeyle Türkiye’de ikamet edebilir.”

12 Bu konudaki düzenlemeler Kanun ve Yönetmeliğin çeşitli hükümlerince belirlenmiştir. YUKK Madde 54 Sınır dışı etme kararı alınacaklar ve Madde 102 İdari para cezası bunlara örnek sayılabilir.

Tablo 5.6 Araştırma Kapsamında Görüşülen Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların İkamet İzni İşlemleri ve Süreciyle İlgili Olarak Bazı Kuralları Duyma Oranları

	İkamet izni geçerlilik süresi	Pasaport geçerlilik süresi	Yurt dışında kalma süresi	İkamete işlemleri sırasında ülkede kalış	İkamet ihlali yaptırımı	Sayı
Yaş grubu						
18-24	52,5	68,7	60,3	83,0	83,3	177
25-34	51,1	71,7	57,3	87,2	89,4	259
35-44	58,2	72,5	69,2	80,8	85,5	145
45-54	60,1	79,1	76,5	84,3	91,6	85
55-64	46,6	72,1	74,1	79,3	72,6	59
65 ve üzeri	(46,2)	(80,1)	(46,2)	(80,0)	(84,2)	35
Cinsiyet						
Erkek	51,2	78,5	64,0	84,5	85,9	320
Kadın	54,8	68,2	63,1	83,4	86,4	440
Medeni durum						
Hiç evlenmemiş	46,8	74,0	60,2	85,2	86,7	260
Halen evli	55,3	71,2	65,8	82,7	85,5	418
Eşi ölmüş	(45,7)	(67,8)	(57,1)	(80,8)	(84,9)	35
Boşanmış/ayrılışı yaşıyor	(71,6)	(80,7)	(63,7)	(89,1)	(90,3)	47
Uyruk						
Avrupa	53,9	77,3	70,7	84,4	89,2	178
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	57,9	76,4	72,0	87,3	86,5	186
Güney Kafkasya	55,9	66,9	57,0	84,4	93,7	115
Güney Asya	45,5	75,6	52,1	79,9	77,0	75
Orta Asya	49,0	63,0	51,2	81,8	83,3	131
Sahraaltı Afrika	(45,3)	(87,5)	(59,5)	(90,1)	(89,9)	36
Asya Pasifik ve Amerika	(57,7)	(65,1)	(75,2)	(73,8)	(75,7)	39
Eğitim durumu						
İlkokul mezunu veya altı	(42,2)	(58,6)	(49,4)	(67,7)	(60,9)	44
Ortaokul mezunu	63,6	71,6	69,7	71,0	80,7	81
Lise mezunu	52,6	69,1	63,7	87,7	88,9	267
Üniversite mezunu	51,6	75,0	63,7	86,3	87,7	302
Lisansüstü mezunu	59,9	86,5	61,1	81,9	91,2	66
İkamet izin türü						
Kısa dönem ikamet izni	49,9	76,7	68,6	87,8	90,1	252
Öğrenci ikamet izni	43,7	72,9	51,3	84,8	83,1	166
Aile ikamet izni	53,3	64,2	59,2	80,6	87,9	163
Çalışma izni	65,8	78,0	66,2	81,2	84,4	108
Diğer	64,0	64,9	69,4	76,8	70,0	71

	İkamet izni geçerlilik süresi	Pasaport geçerlilik süresi	Yurt dışında kalma süresi	İkamete işlemleri sırasında ülkede kalış	İkamet ihlali yaptırımı	Sayı
Türkçe bilme durumu						
Türkçe biliyor	55,9	70,9	62,6	83,5	87,7	587
Türkçe bilmiyor	45,2	77,8	66,3	85,0	81,4	173
Kayıtlı olduğu il						
Ankara	54,6	65,5	64,4	78,7	79,9	174
Antalya	65,4	67,0	77,8	78,9	84,3	185
Erzurum	37,7	77,4	69,8	71,7	73,6	53
Gaziantep	62,1	57,6	66,7	78,8	78,8	66
İstanbul	52,1	77,5	60,4	87,6	88,8	169
İzmir	30,5	67,8	55,9	78,0	89,8	59
Trabzon	40,7	61,1	59,3	79,6	77,8	54
Türkiye'de toplam geçirilen yıl						
0	47,6	65,9	67,0	79,1	85,3	142
1-2	52,0	71,6	66,8	81,7	83,5	239
3-4	54,3	67,9	51,8	81,6	85,8	159
5-9	59,5	77,6	65,6	89,3	90,0	140
10 ve üzeri	52,7	82,0	64,3	89,6	87,9	80
Toplam	53,3	72,5	63,5	83,9	86,2	760
Parantez içinde sunulan değerler 25-49 gözlem sayısına dayanmaktadır ve yorumlanmasında temkinli olunması önerilmektedir.						

Halen geçerli olan ikamet izni türüne bakılmaksızın, tüm cevaplayıcılara aile ikamet izniyle ilgili YUKK'ta bulunan bazı maddelerin duyup duymadıkları sorulmuştur. Bunlardan ilki birden fazla eş ile evlilik durumunda aile ikamet izni verilmeyen eşten olan çocuklara aile ikamet izni verilebileceğiyle ilgilidir¹³. Bu kanun maddesini duyduğunu belirten kişilerin oranı yüzde 14'tür (Tablo 5.7). Konuyla ilgili en fazla bilgisi olduğunu ifade eden yaş grubu 25-34 yaş grubudur. Çok eşliliğin öznesi durumunda olan erkeklerde kadınlara göre bu konudaki bilgi düzeyi daha yüksektir (sırasıyla yüzde 19 ve yüzde 11). Evlenmemiş ve halen evli kişiler ayırımında bu konudaki bilgi düzeyi farklılaşmamaktadır (sırasıyla yüzde 15 ve 16). Çok eşliliğin yaygın olduğu¹⁴ ülkeleri içeren Orta Doğu ve Kuzey Afrika bölgelerinden gelen kişiler arasında kanunun bu maddesi daha yaygın olarak bilinmektedir (yüzde 29). İzin türleri arasından çalışma ve diğer izin türlerine sahip kişiler (her ikisi de yüzde 18); kayıtlı olunan iller arasından ise Gaziantep'te ikamet edenler (yüzde 27) bu

13 Madde 34/2: "Vatandaşı olduğu ülkenin hukukuna göre birden fazla eş ile evlilik hâlinde, eşlerden yalnızca birine aile ikamet izni verilir. Ancak, diğer eşlerinden olan çocuklara da aile ikamet izni verilebilir."

14 2009 yılı verilerine göre bu ülkelerin hemen hepsinde çok eşlilik toplumsal olarak kabul görmektedir veya yasalardır. Bkz: Organization for Economic Co-operation and Development (2010). Gender, Institutions and Development Database 2009 (GID-DB). OECD Development Centre (<http://www.stats.oecd.org>).

konudan daha çok haberdardır.

Kanunun 34. maddesinin 3. bendine göre çocuklara aile ikamet izni alınmasında Türkiye dışında ve çocuğun ortak velayetine sahip ebeveyn varsa yurt dışındaki ebeveyn den muvafakat alınması gerekmektedir¹⁵. Bu kural kişilerin üçte birinden fazlası tarafından bilinmektedir (yüzde 35). Yaşları 45-54 aralığında olan kişiler (yüzde 49), Avrupa ülkelerinden gelen kişiler (yüzde 45), lise düzeyinde eğitimi olanlar (yüzde 41), aile ikamet iznine sahip kişiler (yüzde 47), kayıtlı olduğu il İzmir (yüzde 44) veya Trabzon olanlar (yüzde 44) ile Türkiye'de 5 yıldan uzun süre geçirmiş kişiler görece bu kural hakkında daha fazla bilgisi olan kişilerdir. Türkçe bilen kişiler de bilmeyenlere göre belirgin şekilde çocuklar hakkındaki muvaffakiyet zorunluluğundan daha fazla haberdardır (sırasıyla yüzde 39 ve yüzde 24).

Kanunun aynı maddesinin 4. bendi aile ikamet izniyle Türkiye'de bulunan 18 yaş altı çocukların öğrenci ikamet izni sahibi olmaksızın ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında eğitim alma haklarını düzenlemektedir¹⁶ ve cevaplayıcıların yüzde 29'u tarafından bilinmektedir (Tablo 5.7). Aile ikamet iznine sahip kişiler diğer izin türlerinden daha fazla bu konu hakkında bilgi sahibidir (yüzde 35). Bilgi düzeyi görece yüksek olan diğer gruplar ise Gaziantep'te kayıtlı olan kişiler (yüzde 41) ve Türkiye'de 10 yıl veya daha uzun süre geçirmiş olanlardır (yüzde 42). Öğrenci ikamet iznine sahip kişiler (yüzde 15) ile Antalya'da kayıtlı olan kişiler (yüzde 17) söz konusu düzenlemeyi en az duymuş olan alt gruplardır.

Tablo 5.7. Aile İkamet İzniyle İlgili Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda Yer Alan Bazı Maddelerin Duyulmuş Olma Oranları

	Birden fazla eş ile evlilikte çocukların izinleri	Çocuğun izninde muvafakat koşulu	18 yaşa kadar eğitim sağlanması	Aile içi şiddet durumunda izin	Destekleyicinin ölümü halinde izin	Sayı
Yaş grubu						
18-24	10,4	30,8	29,0	7,0	7,3	177
25-34	20,8	39,4	29,3	9,4	11,0	259
35-44	11,0	29,0	27,5	6,7	5,5	145
45-54	12,2	48,5	32,6	12,0	6,9	85
55-64	10,8	31,2	26,7	13,7	16,9	59
65 ve üzeri	(2,3)	(16,7)	(30,1)	(2,4)	(0,4)	35
Cinsiyet						
Erkek	19,0	32,5	30,4	10,7	8,4	320
Kadın	10,9	37,1	28,1	7,4	9,0	440

15 Madde 34/3: "Çocukların aile ikamet izninde, Türkiye dışında varsa ortak velayeti bulunan anne veya babanın muvafakati aranır."

16 Madde 34/4: "Aile ikamet izinleri, on sekiz yaşına kadar, öğrenci ikamet izni almadan ilk ve ortaöğretim kurumlarında eğitim hakkı sağlar."

	Birden fazla eş ile evlilikte çocukların izinleri	Çocuğun izninde muvafakat koşulu	18 yaşa kadar eğitim sağlanması	Aile içi şiddet durumunda izin	Destekleyicinin ölümü halinde izin	Sayı
Medeni durum						
Hiç evlenmemiş	15,2	30,1	26,9	9,8	5,8	260
Halen evli	15,8	39,4	32,2	8,4	11,1	418
Eşi ölmüş	(7,4)	(26,9)	(9,2)	(1,6)	(10,9)	35
Boşanmış/ayrı yaşıyor	(3,5)	(28,3)	(26,4)	(12,5)	(1,1)	47
Uyruk						
Avrupa	10,3	44,9	30,2	12,6	8,5	178
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	29,0	32,1	30,6	7,7	11,7	186
Güney Kafkasya	8,1	35,6	26,9	9,9	12,9	115
Güney Asya	7,2	33,7	33,0	5,1	4,2	75
Orta Asya	8,7	33,4	29,0	6,5	8,5	131
Sahraaltı Afrika	(21,6)	(31,8)	(26,0)	(17,8)	(2,4)	36
Asya Pasifik ve Amerika	(8,1)	(20,8)	(21,0)	(1,2)	(1,4)	39
Eğitim durumu						
İlkokul mezunu veya altı	(11,1)	(27,9)	(29,2)	(9,8)	(9,8)	44
Ortaokul mezunu	19,9	37,6	31,4	1,5	8,6	81
Lise mezunu	12,3	41,5	29,0	9,9	9,5	267
Üniversite mezunu	15,3	31,9	29,8	9,6	7,3	302
Lisansüstü mezunu	11,6	26,8	20,3	8,8	14,7	66
İkamet izin türü						
Kısa dönem ikamet izni	15,8	32,6	33,5	9,7	5,8	252
Öğrenci ikamet izni	9,4	29,3	15,2	5,1	6,8	166
Aile ikamet izni	11,1	47,4	35,0	7,0	13,0	163
Çalışma izni	18,4	34,9	24,0	13,1	13,1	108
Diğer	18,5	22,4	26,0	7,8	5,3	71
Türkçe bilme durumu						
Türkçe biliyor	14,7	38,9	30,0	9,4	9,5	587
Türkçe bilmiyor	13,3	23,5	25,9	6,9	6,5	173
Kayıtlı olduğu il						
Ankara	10,3	26,4	19,5	6,9	6,3	174
Antalya	5,4	21,6	17,3	6,5	4,9	185
Erzurum	13,2	28,3	22,6	5,7	7,5	53
Gaziantep	27,3	36,4	40,9	10,6	9,1	66
İstanbul	17,2	39,6	33,1	10,1	10,7	169
İzmir	8,5	44,1	32,2	5,1	5,1	59
Trabzon	16,7	44,4	35,2	11,1	13,0	54
Türkiye'de toplam geçirilen yıl						
0	11,2	25,3	30,1	7,7	3,2	142
1-2	15,3	33,2	26,4	12,6	12,2	239
3-4	16,3	33,0	27,1	2,9	4,5	159
5-9	16,2	46,6	25,8	7,8	10,8	140
10 ve üzeri	10,7	37,6	42,0	11,4	11,3	80
Toplam	14,4	35,2	29,1	8,8	8,8	760
Parantez içinde sunulan değerler 25-49 gözlem sayısına dayanmaktadır ve yorumlanmasında temkinli olunması önerilmektedir.						

Kanunun 34. maddesinin 6. bendinde aile içi şiddet mağduru olarak boşanmış yabancı uyruklu kişilere kısa dönemli ikamet izni verilmesinde en az üç yıl aile ikamet izniyle kalmış olma şartının aranmayacağı belirtilmektedir¹⁷. Bu maddeyi araştırma kapsamında görüşülen kişilerin yüzde 10'undan azı bildiğini ifade etmiştir (yüzde 9). Yaşları 45 ve üzeri olan kişiler, erkekler (yüzde 11), Avrupa uyruklu kişiler (yüzde 13), çalışma izni sahibi olanlar (yüzde 13), Türkiye'de 1-2 yıl geçirmiş olan kişiler veya 10 ve üzeri yıl geçirmiş kişiler (sırasıyla yüzde 13 ve 11) bu düzenlemeden daha çok haberdar olan gruplardır.

Aile ikamet iznine yönelik olarak üzerinde durulan bir diğer konu destekleyicinin¹⁸ ölümü halinde bu kişiye bağlı olarak aile ikamet izniyle kalan kişilerin süre şartı aranmaksızın kısa dönem ikamet izni almasına yönelik Kanun maddesidir¹⁹. Bu düzenleme de kişilerin yüzde 9'u tarafından duyulmuştur. 55-64 yaş grubu diğer yaş gruplarından daha fazla bu konu hakkında bilgi sahibidir (yüzde 17). Hiç evlenmemiş kişiler bu düzenlemeyi ortalamanın altında duymuştur (yüzde 6). Güney Kafkasya ülkeleri uyruklu yabancılar yüzde 13 ile diğer uyruklar içinde en fazla bilgi sahibi olmaktadır. Aile ikamet izni ve çalışma izni olan kişiler diğer ikamet izin türlerinden (her ikisi de yüzde 13) ve Trabzon'da kayıtlı olan kişiler diğer illerdekilere (yüzde 13) daha fazla bu düzenlemeden haberdardır.

Esasları Kanunun 34. maddesiyle düzenlenen aile ikamet izninin seçilmiş koşullarını duyduklarını ifade eden kişilere kendi veya ailelerinin işlemlerinde bu maddelere dayanarak karar alınıp alınmadığı sorulmuştur (Tablo 5.8). Buna göre birden fazla eş ile evlilikte çocukların aile ikamet izni alabilmesi, aile içi şiddet nedeniyle boşanma ve destekleyicinin ölümü durumlarında süre şartlarının aranamayabileceği hususlarında kararlar cevaplayıcıların yüzde 1'inden azı için alınmıştır. Bununla birlikte çocuğun aile izni temininde yurtdışındaki ebeveyn den muvafakat almaya yönelik uygulama kişilerin yüzde 9'unda kendisi veya ailesinden bir kişi için gerçekleşmiştir. Bu uygulamayı en çok deneyimleyen alt gruplar 45-54 yaş grubu (yüzde 17); halen evli kişiler (yüzde 12); Güney Asya uyruklu yabancılar (yüzde 13); lise düzeyi eğitimi olanlar (yüzde 11); aile ikamet izniyle Türkiye'de olanlar (yüzde 14); İstanbul ilinde kayıtlı olanlar (yüzde 11) ve 5 yıl veya daha uzun süredir Türkiye'de bulunan kişilerdir. Türkçe bilen ve bilmeyen kişiler arasındaki fark da dikkat

17 Madde 34/6: "Boşanma hâlinde, Türk vatandaşıyla evli yabancıya, en az üç yıl aile ikamet izniyle kalmış olmak kaydıyla kısa dönem ikamet izni verilebilir. Ancak yabancı eşin, aile içi şiddet gerekçesiyle mağdur olduğu ilgili mahkeme kararıyla sabit ise, üç yıllık süre şartı aranmaz."

18 Destekleyici tanımı Kanunun 3. maddesi f bendinde yapılmaktadır: "Aile birliği amacıyla Türkiye'ye gelecek yabancıların masraflarını üstlenen ve ikamet izni talebinde bulunanlar tarafından başvuruya dayanak gösterilen Türk vatandaşı veya Türkiye'de yasal olarak bulunan yabancıyı ifade eder."

19 Madde 34/7: "Destekleyicinin ölümü hâlinde, bu kişiye bağlı aile ikamet izniyle kalanlara, süre şartı aranmadan kısa dönem ikamet izni verilebilir."

çekicidir (sırasıyla yüzde 11 ve yüzde 2), bu durum Türkçe bilen kişilerin Türkiye’deki ikametlerinin daha uzun süreli olduğunu düşündürmektedir.

Tablo 5.8. Araştırma Kapsamında Görüşülen Türkiye’de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Aile İkamet İzniyle İlgili Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda Yer Alan Bazı Maddelere Dayanarak Kendisinin veya Ailesinin İkamet İzni İşlemlerinde Karar Alınma Oranları*

	Birden fazla eş ile evlilikte çocukların izinleri	Çocuğun izninde muvafakat koşulu	18 yaşa kadar eğitim sağlanması	Aile içi şiddet durumunda izin	Destekleyicinin ölümü halinde izin	Sayı
Yaş grubu						
18-24	0,0	5,0	7,5	0,0	0,0	177
25-34	0,9	11,0	8,6	0,0	0,2	259
35-44	0,7	6,6	12,6	0,0	0,0	145
45-54	0,0	17,2	12,0	0,7	0,0	85
55-64	0,0	2,1	13,3	0,0	1,1	59
65 ve üzeri	(0,0)	(0,0)	(7,1)	(0,0)	(0,0)	35
Cinsiyet						
Erkek	1,0	7,1	8,8	0,0	0,0	320
Kadın	0,1	9,6	10,8	0,1	0,3	440
Medeni durum						
Hiç evlenmemiş	1,1	4,0	6,5	0,0	0,2	260
Halen evli	0,2	11,8	13,1	0,0	0,0	418
Eşi ölmüş	(0,0)	(0,0)	(3,8)	(0,0)	(1,9)	35
Boşanmış/ayrı yaşıyor	(0,0)	(8,7)	(3,5)	(1,1)	(0,0)	47
Uyruk						
Avrupa	0,0	11,8	14,0	0,3	0,0	178
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	1,7	6,6	12,6	0,0	0,3	186
Güney Kafkasya	0,0	10,5	6,7	0,0	0,6	115
Güney Asya	0,0	12,6	15,3	0,0	0,0	75
Orta Asya	0,4	7,1	5,5	0,0	0,0	131
Sahraaltı Afrika	(0,0)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	36
Asya Pasifik ve Amerika	(0,0)	(5,5)	(5,5)	(0,0)	(0,0)	39
Eğitim durumu						
İlkokul mezunu veya altı	(1,3)	(8,3)	(10,9)	(0,0)	(0,0)	44
Ortaokul mezunu	0,0	9,1	16,7	0,0	0,0	81
Lise mezunu	1,3	11,4	11,0	0,0	0,3	267
Üniversite mezunu	0,0	6,2	8,1	0,2	0,2	302
Lisansüstü mezunu	0,0	10,2	4,4	0,0	0,0	66

	Birden fazla eş ile evlilikte çocukların izinleri	Çocuğun izninde muvafakat koşulu	18 yaşa kadar eğitim sağlanması	Aile içi şiddet durumunda izin	Destekleyicinin ölümü halinde izin	Sayı
İkamet izin türü						
Kısa dönem ikamet izni	1,1	7,4	11,9	0,2	0,2	252
Öğrenci ikamet izni	0,0	5,8	2,0	0,0	0,0	166
Aile ikamet izni	0,0	14,1	13,4	0,0	0,4	163
Çalışma izni	0,5	8,1	4,3	0,0	0,0	108
Diğer	0,0	4,1	16,7	0,0	0,0	71
Türkçe bilme durumu						
Türkçe biliyor	0,6	10,7	10,4	0,1	0,2	587
Türkçe bilmiyor	0,0	2,1	8,4	0,0	0,0	173
Kayıtlı olduğu il						
Ankara	0,0	4,0	6,9	0,0	0,6	174
Antalya	0,5	4,3	9,2	0,5	0,0	185
Erzurum	0,0	3,8	1,9	0,0	0,0	53
Gaziantep	1,5	4,5	15,2	0,0	1,5	66
İstanbul	0,6	11,2	10,7	0,0	0,0	169
İzmir	0,0	8,5	10,2	0,0	0,0	59
Trabzon	0,0	5,6	5,6	0,0	0,0	54
Türkiye'de toplam geçirilen yıl						
0	2,0	2,5	5,7	0,4	0,0	142
1-2	0,0	8,1	8,4	0,0	0,0	239
3-4	0,4	5,8	9,1	0,0	0,4	159
5-9	0,4	13,9	8,5	0,0	0,0	140
10 ve üzeri	0,0	13,1	22,8	0,0	0,7	80
Toplam	0,5	8,6	9,9	0,1	0,2	760
Parantez içinde sunulan değerler 25-49 gözlem sayısına dayanmaktadır ve yorumlanmasında temkinli olunması önerilmektedir.						
*Bu kararların alınma oranı tüm araştırma örneklerinin paydası üzerinden hesaplanmıştır						

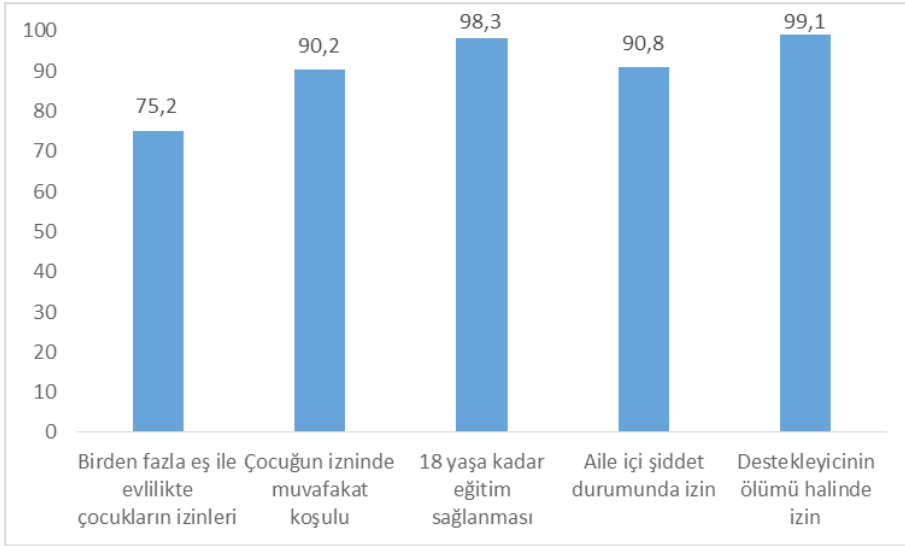
Kişilerin yüzde 10'unun kendisi veya ailesinden bir kişi için aile ikamet izni olan çocuklara öğrenci ikamet izni aranmaksızın ilk ve ortaöğretim sağlanması konusunda karar alınmıştır. Yaşın 35 veya daha ileri olmasıyla bu konuda alınan kararlar artmaktadır. Muvaffakiyet kuralında olduğu gibi, çocuğun eğitimine yönelik bu kural da halen evli kişiler için daha fazla uygulanmıştır. Güney Asya ve Avrupa uyruklu kişiler (sırasıyla yüzde 15 ve 14); ortaokul mezunu yabancılar (yüzde 17); diğer ikamet izin türleriyle Türkiye'de bulunan kişiler (yüzde 17); Gaziantep'te kayıtlı olan yabancılar (yüzde 15); Türkiye'de 10 yıl veya daha uzun süre geçiren kişiler (yüzde 23) ailesinde çocukların eğitimiyle ilgili en çok karar alınan alt gruplardır.

Aile ikamet izinlerine ilişkin kuralları duyduğunu söyleyen kişilere söz konusu düzenlemeleri yararlı bulup bulmadıkları sorulmuştur. Genel olarak

düzenlemelerin yararlı bulunduğu görülmektedir (Şekil 5.4). Düzenlemeler arasında yararlı bulunduğu en fazla ifade edilen konular, destekleyicinin vefatı halinde kısa dönem ikamet izni verilmesinde süre şartı aranmayabileceğine dair düzenleme (yüzde 99) ve 18 yaş altı çocukların aile ikamet izniyle eğitim alabilmesidir (yüzde 98). Birden fazla eş durumunda aile ikamet izni verilmeyen eşten olan çocuklara aile ikamet izni sağlanması konusu diğerlerine göre daha düşük düzeyde yararlı olarak beyan edilmiştir (yüzde 75).

Şekil 5.4. Araştırma Kapsamında Görüşülen Türkiye’de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancılar Arasında Aile İkamet İzniyle İlgili Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda Yer Alan Bazı Maddeleri Duymuş Olanların Söz Konusu Kanun Maddelerini Yararlı Olarak Değerlendirme Oranları

Araştırma kapsamında görüşülen yabancı uyruklu kişilere öğrenci ikamet izinlerine yönelik temel esasları duymup duymadıkları sorulmuştur. Kanunun 41. maddesi öğrenci ikamet izni sahiplerinin çalışma hakkını düzenlemektedir. Bu maddenin 1. bendine göre Türkiye’de öğrenim gören ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri çalışma izni almak kaydıyla çalışabilmektedirler²⁰. Cevaplayıcıların yüzde 32’si söz konusu düzenlemeden haberdardır (Tablo 5.9). Öğrencileri yoğun şekilde içeren 18-24 yaş grubu (yüzde 44); benzer bir şekilde hiç evlenmemiş kişiler (yüzde 46); lise veya daha yüksek düzeyde eğitimi olanlar; öğrenci ikamet izni sahipleri (yüzde 61) ve Erzu-

20 Madde 41/1: “Türkiye’de öğrenim gören ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri, çalışma izni almak kaydıyla çalışabilirler. Ancak, ön lisans ve lisans öğrencileri için çalışma hakkı, ilk yıldan sonra başlar ve haftada dört saatten fazla olamaz.”

rum'a kayıtlı kişiler (yüzde 53) bu kuralı en çok bilen alt gruplardır. Araştırma kapsamında görüşülen yabancılar arasında Erzurum'a kayıtlı olanların yüzde 72'si öğrenci ikamet izni sahibidir (tablolarda gösterilmemiştir). Türkçe bilen yabancıların, öğrencilerin çalışabileceğine dair bilgileri Türkçe bilmeyenlere göre daha fazladır (sırasıyla yüzde 34 ve yüzde 26).

Kanunun aynı maddesinde yükseköğretim öğrencilerinin çalışma hakkının ilk yıldan sonra başladığı da açıklığa kavuşturulmaktadır²². Her 10 kişiden biri bu düzenlemeyi duyduğunu ifade etmiştir (yüzde 10). En genç yaş grubu bu konuda en çok bilgi sahibi olan yaşları teşkil etmektedir (yüzde 21). Evlenmemiş kişilerde de bu oran daha yüksektir (yüzde 18). Erkekler bu düzenlemeyi kadınlara oranla daha fazla bilmektedir (sırasıyla yüzde 15 ve 6). Halen ön lisans ve lisans eğitimi alan öğrencileri de içeren lise mezunu olan kişiler diğer eğitim düzeylerine göre bu kuraldan daha çok haberdardır (yüzde 14). İkamet izin türleri arasında konuyla en yakından ilgili alt grup olan öğrenci ikamet izni sahipleri düzenlemeyi en çok bilenlerdir (yüzde 26). İller arasında söz konusu maddenin bilinme oranı Antalya ve İstanbul illerinde en düşüktür (sırasıyla yüzde 4 ve yüzde 9).

Kanunun 41. maddesinin 1. bendinde öğrencilerin çalışma süreleri azami standarda bağlanmıştır. Buna göre çalışma hakkı elde eden öğrenciler haftada 24 saatten fazla çalışamaz²². Bu kuralı cevaplayıcıların yüzde 11'inin bildiği görülmektedir (Tablo 5.9). Genç yaşlarda, evlenmemiş ve cinsiyeti erkek olan kişiler saat düzenlemesine ilişkin olarak daha çok bilgi sahibidir. Öğrenci ikamet izniyle Türkiye'de bulunan her üç kişiden biri söz konusu maddeyi bilmektedir (yüzde 33).

Yönetmeliğin 35. maddesinin 6. bendine göre öğrenci ikamet izni öğrenciye sadece eş ve çocuklarının aile izni almasında destekleyici olma hakkını sağlar ve diğer yakınlarına ikamet izni alma konusunda herhangi bir hak sağlamaz²¹. Bu kural her dört kişiden yaklaşık biri tarafından bilinmektedir (yüzde 27). Bu kuralın duyulmuş olmasının alt gruplara göre örüntüleri yaş, cinsiyet ve medeni durum özelinde daha önceki üç kurala benzerdir. Öğrenci ikamet izni sahiplerinin yaklaşık yarısı bu düzenleme hakkında bilgi sahibidir (yüzde 51). Türkçe bilme veya bilmeme durumu bu kural için önemli bir farklılık göstermemektedir (sırasıyla yüzde 27 ve 26).

21 Madde 35/6: "Öğrenci ikamet izinleri, öğrenciye, yalnızca eş ve çocuklarının aile ikamet izni başvurularında destekleyici olabilme hakkı sağlar. Diğer yakınlarına ikamet izni alma konusunda hiçbir hak sağlamaz."

Tablo 5.9. Araştırma Kapsamında Görüşülen Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Öğrenci İkamet İzniyle İlgili Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda Yer Alan Bazı Maddeleri Duymuş Olma Oranları

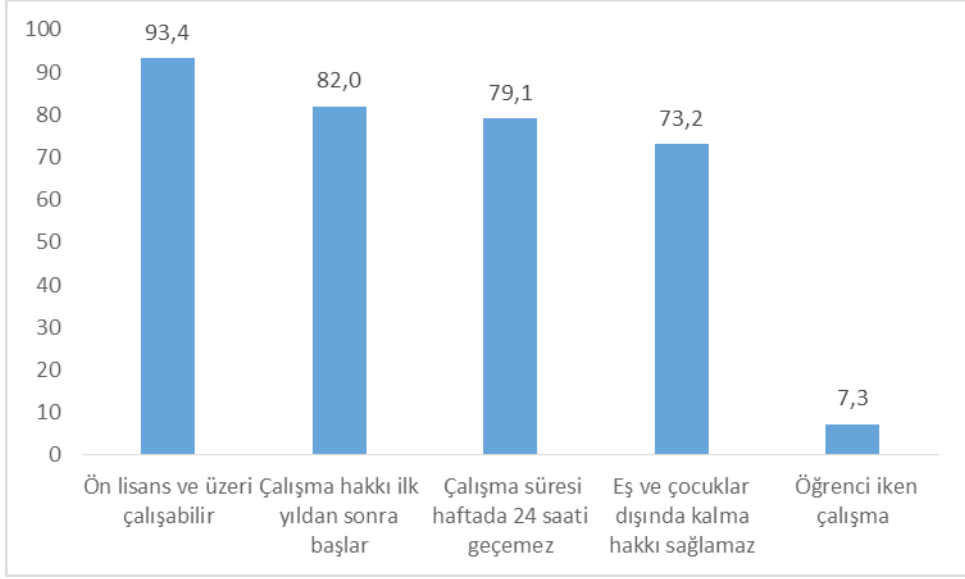
	Ön lisans ve üzeri çalışabilir	Çalışma hakkı ilk yıldan sonra başlar	Çalışma süresi haftada 24 saati geçemez	Es ve çocuklar dışında ikamet hakkı sağlamaz	Sayı
Yaş grubu					
18-24	43,9	20,6	14,9	33,9	177
25-34	37,2	10,9	15,9	32,8	259
35-44	22,2	2,8	4,1	20,1	145
45-54	26,9	9,3	5,3	24,5	85
55-64	19,6	6,6	12,9	8,6	59
65 ve üzeri	(20,3)	(4,7)	(4,2)	(15,6)	35
Cinsiyet					
Erkek	35,5	15,3	15,6	33,0	320
Kadın	29,4	6,4	8,2	22,1	440
Medeni durum					
Hiç evlenmemiş	45,9	18,5	22,6	40,1	260
Halen evli	25,9	7,0	6,1	21,6	418
Eşi ölmüş	(24,5)	(3,5)	(5,7)	(16,5)	35
Boşanmış/ayrı yaşıyor	(25,2)	(3,5)	(7,8)	(15,8)	47
Uyruk					
Avrupa	23,3	6,6	9,0	27,2	178
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	37,7	15,2	14,4	31,1	186
Güney Kafkasya	32,9	6,6	11,3	18,3	115
Güney Asya	38,9	16,7	13,2	33,2	75
Orta Asya	29,4	8,3	8,6	28,6	131
Sahraaltı Afrika	(49,2)	(7,5)	(17,6)	(29,9)	36
Asya Pasifik ve Amerika	(22,5)	(9,8)	(8,1)	(9,5)	39
Eğitim durumu					
İlkokul mezunu veya altı	(15,3)	(6,7)	(6,7)	(2,0)	44
Ortaokul mezunu	28,3	8,8	6,8	25,7	81
Lise mezunu	35,3	14,5	12,0	30,3	267
Üniversite mezunu	31,9	7,7	12,5	27,0	302
Lisansüstü mezunu	35,0	9,9	10,9	27,4	66
İkamet izin türü					
Kısa dönem ikamet izni	32,1	8,7	8,3	24,4	252
Öğrenci ikamet izni	61,3	25,9	33,3	50,6	166
Aile ikamet izni	20,6	6,0	4,0	19,5	163
Çalışma izni	27,1	7,8	12,1	23,2	108
Diğer	17,4	3,5	3,5	20,1	71
Türkçe bilme durumu					
Türkçe biliyor	33,9	10,4	12,1	27,1	587
Türkçe bilmiyor	26,0	9,4	8,8	25,6	173

	Ön lisans ve üzeri çalışabilir	Çalışma hakkı ilk yıldan sonra başlar	Çalışma süresi haftada 24 saati geçemez	Eş ve çocuklar dışında ikamet hakkı sağlamaz	Sayı
Kayıtlı olduğu il					
Ankara	41,4	17,2	12,1	26,4	174
Antalya	15,7	3,8	3,8	18,4	185
Erzurum	52,8	17,0	34,0	41,5	53
Gaziantep	27,3	15,2	18,2	21,2	66
İstanbul	32,5	8,9	11,2	28,4	169
İzmir	39,0	13,6	20,3	33,9	59
Trabzon	48,1	16,7	11,1	22,2	54
Türkiye'de toplam geçirilen yıl					
0	30,0	9,6	15,6	27,4	142
1-2	37,4	13,0	12,1	28,6	239
3-4	30,6	6,2	6,6	19,5	159
5-9	32,5	11,9	11,6	29,5	140
10 ve üzeri	23,4	7,0	9,9	27,3	80
Toplam	32,0	10,2	11,3	26,7	760
Parantez içinde sunulan değerler 25-49 gözlem sayısına dayanmaktadır ve yorumlanmasında temkinli olunması önerilmektedir.					

Öğrenci ikamet izinlerine yönelik düzenlemeleri duyduğunu belirten kişilere, aile ikamet izni kurallarında olduğu gibi düzenlemeleri yararlı bulup bulmadıkları sorulmuştur (Şekil 5.5). Öğrencilerin çalışma izni alarak çalışabileceklerine yönelik düzenleme cevaplayıcıların büyük çoğunluğu tarafından yararlı olarak ifade edilmiştir (yüzde 93). Çalışma hakkı için öğrenci ikamet izniyle 1 yıl Türkiye'de ikamet etmiş olmaları gerektiğine ilişkin düzenleme ise daha düşük bir oranla yararlı olarak değerlendirilmiştir (yüzde 82). Çalışma süresine ilişkin saat kısıtlamasını yararlı bulan kişilerin oranı yüzde 79'dur. Öğrenci ikamet izninin kişinin yalnızca eş ve çocuklarına ikamet izni sağlayıp diğer yakınlarına ikamet etme hakkı sağlamaması en düşük oranda yararlı bulunan düzenlemedir (yüzde 73).

Türkiye'de öğrenci statüsünde olan yabancı uyruklu kişilerin çalışma izniyle çalışabileceğine dair düzenlemeyi duyduğunu belirten kişilere Türkiye'de buldukları zaman boyunca öğrenci iken çalışma izniyle çalışıp çalışmadıkları sorulmuştur. Bu soruya yanıt verenlerin yüzde 7'si olumlu yanıt vermiştir.

Şekil 5.5. Araştırma Kapsamında Görüşülen Türkiye'de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancılar Arasında Öğrenci İkamet İzniyle İlgili Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda Yer Alan Bazı Maddeleri Duyanların Söz Konusu Kanun Maddelerini Yararlı Olarak Değerlendirme Oranları ve Yükseköğretim Öğrencilerinin Çalışma Hakkına İlişkin Bilgi Sahibi Olanlar Arasından Türkiye'de Öğrenciyken Çalışmış Olanların Oranı

Bu bölümde Türkiye'de yasal olarak ikamet eden yabancıların çeşitli konularda sorun yaşama durumlarına odaklanılmıştır. En çok sorun yaşayan gruplar konulara göre farklılaşsa da, erkeklerin kadınlara göre; Güney Asya uyruklu yabancıların diğer uyruklara göre; öğrenci ikamet izni olanların diğer izin türlerine sahip kişilere göre genellikle daha fazla zorluk yaşadıkları görülmektedir. Düzensiz göçmen statüsüne düşme durumu Avrupa veya Orta Asya uyruklu yabancılar ile aile ve yaklaşık yarısı insani ikamet izin türünden oluşan diğer ikamet izinlerinde yoğunluk kazanmaktadır. Bu durumun gerekçelendirilmesinde işlemlerin zorluğu ve bilgi eksikliği ön plana çıkmaktadır.

İkamet izni başvurularıyla ilgili bilgi düzeyinin çalışma ve diğer ikamet izin türlerine sahip yabancılar arasında daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durumun çalışma izniyle ülkemizde ikamet eden yabancıların izin işlemlerinin işyerleri/işverenleri tarafından yürütülmesi ile ilişkili olduğu düşünülebilir. Türkçe bilmeyen kişilerin ikamet işlemleri hakkındaki bilgi düzeyinin bilenlere göre daha düşük olduğu gözlenmiştir. İnsani ve diğer kısa dönemli ikamet izin türlerinin öne çıktığı Gaziantep ili de görece düşük bilgi düzeyleriyle dikkat çekmektedir. Genel olarak Türkiye'de geçirilen sürenin 1 yılı aşmasıyla işlemlerle ilgili bilgi artmaktadır.

Araştırma kapsamında görüşülen yabancıların yarısından azı tâbi oldukları YUKK ile ilgili değişiklikleri takip etmektedir. Takip etmekte yararlandıkları kaynakların başını enformel olarak nitelendirilebilecek kaynaklar çekmektedir (internet, sosyal medya, sosyal çevre gibi). GİGM'ye bağlı resmi kanallar arasında GİGM internet sitesi en sık başvurulan kaynaktır. Bu kaynakların kullanımı Türkçe bilme ve bilmemeye göre farklılık arz etmektedir.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğine göre eş ve çocuklarının aile ikamet izni başvurularında destekleyici olabilmeye hakkına sahip olan öğrenci ikamet izni sahipleri, aile ikamet izniyle ilgili en az bilgisi olan gruptur. Aile ikamet izni alınacak çocukların yurtdışındaki ebeveyninden muvafakat alınması ve 18 yaş altı aile ikamet izni sahibi çocukların ilk ve ortaöğretimden yararlanabilmesi en fazla bilinen aile ikamet izni kurallarıdır. Bu iki kural aynı zamanda, uygulaması en fazla olan kurallardır.

Öğrenci ikamet izni ile ilgili kurallar genel olarak yaşı daha genç; erkek; hiç evlenmemiş; Orta Doğu ve Kuzey Afrika veya Güney Asya uyruklu; lise mezunu; öğrenci ikamet iznine sahip; Türkçe bilen ve Erzurum iline kayıtlı yabancılar arasında daha çok bilinmektedir. En fazla bilinen düzenlemeler öğrencilerin çalışma izni alma hakkı ve öğrencilerin ikamet izinlerinin ebeveyn ve yakınlarla ikamet hakkı sağlamadığına yönelik olanlardır. Bu son madde aynı zamanda araştırma kapsamında görüşülen ve adı geçen maddeyi duymuş kişilerin en az yararlı olarak bulduklarını ifade ettikleri düzenlemedir.

Bölüm 6

Türkiye'ye Uyum, Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma, Ayrımcılık ve Geleceğe İlişkin Planlar

Alanur Çavlin, İlknur Yüksel-Kaptanoğlu ve Zehra Yayla

Bu bölümde, araştırma kapsamında görüşülen yabancı uyruklu kişilerin Türkiye'ye uyumları, sağlık hizmetlerinden ve yardımlardan yararlanma düzeyleri, yabancılara yönelik ayrımcılık konusundaki deneyimleri ve geleceğe yönelik planları arasında yaşamak istedikleri ülke konusundaki görüşleri değerlendirilmektedir.

6.1. Türkiye'ye Uyum

Yabancı uyruklu kişilerin Türkiye'ye uyumlarını değerlendirmek için özellikle Türkçe bilgileri ve Türkçe öğrenmek için izledikleri yollara ilişkin bilgi toplanmıştır. Göçmenlerin yaşadıkları ülkenin diline hâkim olma düzeyleri konuşma, okuma ve yazma açısından farklılaşabileceğinden, Türkçe bilgilerine yönelik bu üç beceri değerlendirilmiştir. Bireyler göç edecekleri ülkenin dilini öğrenmeye, bu ülkeye göç etmeden önce de başlayabilmektedir. Bu durum, göç edilen ülkeye uyum açısından göç öncesi atılan bir adım olarak da değerlendirilebilir. Türkçe bilmenin, Türkiye'ye uyumu arttıracığından hareket ederek, araştırma kapsamında görüşülen yabancı uyruklu bireylerin, göç öncesinde ve sonrasında Türkçe eğitim alıp almadıkları ile göç öncesinde ve araştırma sırasında Türkçe konuşma, okuma ve yazma düzeylerine ilişkin bireysel değerlendirmeleri aşağıdaki tablolarda sunulmaktadır. Dil ve

göç edilen ülkeye uyum arasındaki ilişkiyi gösteren başka bir güçlü unsur da dilin işlevsel olarak kullanılmasıdır. Araştırmada bu kapsamda günlük yaşamın farklı boyutlarında hangi dilde iletişim kurulduğu irdelenmiştir. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı bireyler ve diğer yabancılarla ilişkiler ve göçmenlerin geldikleri ülkelerde yaşayan akraba ve arkadaşları ile iletişimlerini incelemiştir.

Tablo 6.1'de, yabancıların Türkiye'ye yerleşmeden önce Türkçe ile ilişkilerine ilişkin yüzdeler verilmektedir. Sonuçlar, her on göçmenden birinin (yüzde 11) Türkiye'ye göç etmeden önce Türkçe kursuna gittiğini göstermektedir. Göç öncesinde kursa gitme oranları cinsiyet, yaş, hane bilgisi, izin türü ve eğitim düzeyi açısından çok büyük oranda olmasa da farklılaşmaktadır. Örneğin, erkeklerin yüzde 13'ü göç öncesinde kursa gitmiş iken, kadınların yüzde 9'u gitmişlerdir. Hiç evlenmemiş bireylerin kursa gitme oranı yüzde 14'tür. Daha genç yaş gruplarında; 25 yaşından gençlerin yüzde 12'si, 25-34 yaş grubundakilerin yüzde 15'i kursa gitmiş iken, daha ileri yaşlardaki gruplar arasında kursa gitme oranları yüzde 10'un altındadır. Üniversite ve üzeri eğitim sahibi olanların da, kursa gitmeleri diğer eğitim düzeylerinden daha yüksektir. Türkiye'deki ikamet izni açısından, en fazla kursa gitmiş olanlar öğrenci ikamet izni ile Türkiye'de yaşayan göçmenlerdir (yüzde 18). Türkiye'de eğitim gören uluslararası öğrencilerin bir kısmı Türkçe eğitim programlarına devam ettiklerinden, göç öncesinde kursa gitmiş olmaları beklenen bir durumdur. Eğitim düzeyi daha yüksek olan, yurtlarda yaşayan ve genç yaş grubunda olanların Türkiye'ye yerleşmeden önce daha fazla kursa gitmeleri de, özellikle öğrencilerin Türkiye'de yaşamaya, dil açısından daha hazırlıklı olduklarına işaret etmektedir. Türkiye'ye yerleşmeden önce Türkçe kursuna gitme oranları bölgeler arasında yüzde 8 ile 17 arasında değişmektedir. Orta Doğu ve Kuzey Afrika ile Orta Asya'dan gelen yasal yabancılar diğer bölgele-re oranla, göç öncesinde en az kursa giden göçmenlerin olduğu bölgelerdir.

Araştırma nüfusunun Türkiye'ye göç etmeden önceki Türkçe bilgileri değerlendirildiğinde Türkiye'ye yerleşen göçmenlerin yüzde 60'ının hiç Türkçe okuyamadığı, yüzde 64'ünün hiç Türkçe yazamadığı, yüzde 57'sinin ise hiç Türkçe konuşamadığı görülmektedir. Okuma, yazma ve konuşma düzeylerinin her üçünde de "orta" ve "iyi" kategorileri daha fazla iken, Türkçeyi çok iyi okuduğunu (yüzde 7), yazdığını (yüzde 7) ve konuştuğunu (yüzde 7) belirtenlerin oranı oldukça düşüktür. Bölgesel açıdan, Orta Asya ve Güney Kafkasya bölgelerindeki ülkelerden göç edenler, göç öncesindeki Türkçe bilgileri açısından diğer göçmenlere göre avantajlı durumdadırlar. Türkçe okuma, yazma ve konuşma bilgisinin görece daha yüksek olduğu bir diğer grup ise, aile ikamet izni ile Türkiye'de yaşayan yabancılarıdır. Bu grupta yer alanların aile üyeleri ile iletişimlerini nedeniyle Türkiye'ye yerleşmeden önce Türkçe öğ-

renmeye başladıkları düşünülebilir.

Türkiye’de yasal olarak ikamet eden yabancıların yüzde 27’si Türkiye’ye yerleştikten sonra Türkçe kursuna gitmiştir (Tablo 6.2). Türkiye’ye göç öncesinde kursa gitme oranına benzer biçimde, göç sonrasında kursa gitme oranı erkekler arasında kadınlara göre daha fazladır (sırasıyla yüzde 33 ve 23). Türkçe öğrenmek için kursa gitmek, ders almak gibi formel bir yol izlemenin üniversite ve lisansüstü mezunları (sırasıyla yüzde 31 ve 51), öğrenci izniyle Türkiye’de yaşayanlar (yüzde 63), yurttan kalan öğrenciler (yüzde 64), hiç evlenmemiş olanlar (yüzde 45) ve gençler (25 yaşından genç olanlar için yüzde 40, 25-34 yaş arasındakiler için yüzde 34) ile 1 yıldan daha kısa süredir Türkiye’de yaşayanlar (yüzde 35) arasında diğer gruplara oranla daha yaygın olduğu görülmektedir. Hiç çalışmamış olanlar çalışmış olanlara oranla daha fazla kursa gitmişlerdir. Türkçe kursuna devam etmiş olanların yüzde 60’ı kursun “iyi” ve “çok iyi” düzeyde faydalı olduğunu belirtmişlerdir. Ancak kursa gidenlerin azımsanmayacak bir bölümü (yüzde 19) kurstan hiç faydalanamadığını ya da az faydalandıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 6.1. Araştırma Nüfusunun Türkiye'ye Gelmenden Önce Türkçe Konuşma, Türkçe Yazma ve Türkçe Okuma Düzeyinin ve Kursa Gitme Durumunun Yüzde Dağılımı

	Türkiye öncesi Türkçe konuşma düzeyi					Türkiye öncesi Türkçe yazma düzeyi					Türkiye öncesi Türkçe okuma düzeyi					Türkiye yerleşmeden Türkçe kursuna gitme	Toplam
	Hiç	Az	Orta	İyi	Çok iyi	Hiç	Az	Orta	İyi	Çok iyi	Hiç	Az	Orta	İyi	Çok iyi		
Cinsiyet																	
Erkek	59,5	13,4	10,8	6,7	9,6	67,4	8,3	10,7	4,8	8,8	63,9	10,1	12,1	5,2	8,7	13,1	320
Kadın	55,3	21,7	12,9	5,7	4,5	61,4	8,4	11,9	12,9	5,4	57,8	9,2	9,1	18,4	5,5	8,7	440
Yaş grubu																	
<25	51,7	24,2	9,5	6,6	8,0	64,9	10,4	10,8	5,9	8,0	59,5	11,5	11,0	10,1	7,9	11,6	177
25-34	52,6	21,9	16,1	5,2	4,2	58,9	9,3	14,2	13,6	4,0	55,9	9,6	10,6	19,9	4,0	14,5	259
35-44	65,1	12,6	10,0	8,4	4,0	64,2	8,7	12,5	11,2	3,3	63,4	8,7	11,6	12,5	3,7	7,3	145
45-54	49,9	16,7	15,0	5,9	12,5	65,4	4,8	8,1	5,1	16,6	62,2	4,9	11,1	5,1	16,6	8,5	85
55+	71,7	9,1	3,6	4,4	11,2	76,6	5,1	5,1	2,9	10,3	68,6	12,4	5,7	2,9	10,3	4,4	94
Medeni durumu																	
Hiç evlenmedi	61,5	17,1	9,5	6,1	5,8	69,4	10,1	8,2	6,4	5,8	62,7	11,9	9,8	9,9	5,8	13,7	260
Halen evli	55,6	18,3	13,3	5,6	7,2	62,7	7,8	12,7	9,8	7,0	60,1	8,7	10,5	13,5	7,2	9,6	418
Eşi ölmüş/ Boşanmış/Ayrı yaşlıyor	52,5	20,5	12,5	8,4	6,1	55,6	6,7	13,8	15,7	8,2	55,6	7,4	11,3	17,5	8,2	6,8	82
Hane bilgisi																	
Hanede yaşıyor	56,0	18,5	11,9	6,5	7,1	63,1	7,8	11,7	10,2	7,2	59,8	9,1	10,2	13,6	7,2	9,9	640
Yurtta yaşıyor	63,9	16,0	15,6	2,8	1,6	64,6	18,1	11,6	3,0	2,8	57,6	18,3	13,9	7,4	2,8	22,7	86
Ortal/Pansiyon/ Diğer	(75,9)	(12,5)	(8,0)	(0,0)	(3,6)	(92,2)	(4,2)	(0,0)	(0,0)	(3,6)	(86,8)	(4,2)	(5,3)	(0,0)	(3,6)	(0,7)	34
Uyruk																	
Avrupa	62,7	18,1	7,3	2,7	9,2	65,8	9,8	6,2	7,5	10,7	63,5	11,8	5,7	8,3	10,7	10,2	178
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	71,8	13,8	5,1	5,1	4,2	81,7	7,9	5,4	1,7	3,3	78,6	8,3	6,3	3,5	3,3	8,3	186
Güney Kafkasya	33,9	21,2	20,5	13,7	10,8	37,3	6,4	19,0	24,7	12,6	33,7	5,8	20,0	27,9	12,6	10,7	115
Güney Asya	57,6	14,4	19,8	7,3	1,0	70,2	13,1	14,5	1,1	1,1	68,1	10,4	13,4	7,9	0,1	11,8	75
Orta Asya	32,3	25,0	23,4	8,9	10,4	39,4	6,9	24,5	20,2	9,1	33,0	11,2	16,4	29,4	10,0	9,1	131
Diğer bölgeler*	83,0	16,2	0,8	0,0	0,0	90,7	7,6	1,7	0,0	0,0	86,8	9,3	3,8	0,0	0,0	17,2	75

Tablo 6.1. Araştırma Nüfusunun Türkiye'ye Gelmeden Önce Türkçe Konuşma, Türkçe Yazma ve Türkçe Okuma Düzeyinin ve Kursa Gitme Durumunun Yüzde Dağılımı (Devamı)

	Türkiye öncesi Türkçe konuşma düzeyi					Türkiye öncesi Türkçe yazma düzeyi					Türkiye öncesi Türkçe okuma düzeyi					Türkiye yerleşmeden Türkçe kursuna gitme		Toplam Sayı
	Hiç	Az	Orta	İyi	Çok iyi	Hiç	Az	Orta	İyi	Çok iyi	Hiç	Az	Orta	İyi	Çok iyi	Evets	Evet	
Eğitim durumu																		
O'Y değil/Okula gitmedi/Mezun değil/İlkokul mezunu	(71,0)	(4,8)	(12,9)	(3,6)	(7,7)	(87,5)	(3,1)	(5,0)	(0,0)	(4,4)	(87,2)	(5,2)	(3,2)	(0,0)	(4,4)	(3,1)		44
Ortaokul mezunu	41,2	23,1	18,2	2,3	15,2	47,4	14,2	20,2	6,5	11,7	45,3	15,0	19,4	8,0	12,4	7,4		81
Lise mezunu	53,4	21,4	11,2	8,4	5,6	65,9	6,4	11,8	9,5	6,4	62,3	6,3	12,0	13,1	6,3	6,5		267
Üniversite mezunu	58,8	17,3	12,3	5,9	5,7	61,4	9,4	10,6	11,9	6,7	56,5	11,6	8,9	16,3	6,7	15,3		302
Lisansüstü mezunu	80,9	9,7	2,1	4,4	2,9	82,3	5,4	5,0	4,4	2,9	82,3	6,8	1,9	6,1	2,9*	10,2		66
Mevcut ikamet izin türü																		
Kısa dönem ikamet izni	60,1	20,3	8,5	3,1	8,0	66,6	9,0	9,4	7,4	7,6	64,8	9,6	6,7	10,9	8,0	11,7		252
Öğrenci ikamet izni	66,4	13,1	10,7	7,1	2,7	70,7	7,5	13,9	5,1	2,8	64,8	11,2	13,5	8,3	2,2	17,8		166
Aile ikamet izni	45,4	25,6	16,0	6,8	6,2	51,9	12,3	14,2	14,0	7,6	46,7	13,4	13,7	18,5	7,6	8,4		163
Çalışma izni	66,7	10,1	11,6	7,8	3,8	71,5	4,7	10,5	10,0	3,3	69,3	4,7	9,8	12,9	3,3	4,0		108
İnsani ikamet izni	(20,0)	(12,1)	(24,7)	(26,9)	(16,3)	(52,3)	(2,8)	(7,4)	(21,2)	(16,3)	(39,7)	(5,6)	(14,8)	(23,5)	(16,3)	(13,0)		36
Diğer	(51,8)	(11,5)	(18,5)	(3,6)	(14,7)	(63,0)	(2,1)	(12,4)	(7,7)	(14,7)	(62,3)	(2,8)	(12,4)	(7,7)	(14,7)	(8,9)		35
Yaşadığı il																		
Ankara	61,5	14,4	11,5	8,6	4,0	69,5	10,3	10,9	5,7	3,4	66,1	12,1	9,8	9,2	2,9	9,2		174
Analya	60,5	5,4	9,7	5,4	18,9	65,9	4,3	4,9	7,6	17,3	65,4	3,8	4,3	8,1	18,4	7,0		185
Erzurum	47,2	15,1	18,9	13,2	5,7	47,2	13,2	15,1	17,0	7,5	47,2	15,1	15,1	15,1	7,5	30,2		53
Gaziantep	74,2	12,1	7,6	3,0	3,0	86,4	7,6	1,5	4,5	0,0	81,8	9,1	4,5	4,5	0,0	7,6		66
İstanbul	55,0	21,9	13,0	5,3	4,7	61,5	8,9	13,0	10,7	5,9	57,4	10,1	12,4	14,2	5,9	11,2		169
İzmir	44,1	27,1	11,9	10,2	6,8	52,5	6,8	20,3	15,3	5,1	47,5	10,2	10,2	27,1	5,1	15,3		59
Trabzon	63,0	16,7	9,3	7,4	3,7	66,7	14,8	7,4	7,4	3,7	63,0	18,5	7,4	7,4	3,7	14,8		54
Toplam	57,0	18,2	12,0	6,1	6,6	63,9	8,4	11,4	9,5	6,8	60,4	9,6	10,4	12,8	6,9	10,5		760

* Sahraaltı Afrika ve Asya Pasifik ve Amerika bölgelerindeki ülkeler

Tablo 6.2. Araştırma Nüfusunun Türkiye'de Türkçe Kursuna Gitme ve Bu Kurstan Türkçe Öğrenmeye Sağladığı Faydanın Yüzde Dağılımı

	Türkiye'de Türkçe kursuna gitme	Toplam	Gittiği Türkçe kursunun faydası					Türkçe kursuna giden toplam
			Sayı	Hiç	Az	Orta	İyi	
Cinsiyet								
Erkek	33,2	320	2,6	14,2	22,8	28,8	31,6	115
Kadın	22,8	440	6,3	14,0	21,1	31,1	27,6	98
Yaş grubu								
<25	39,9	177	3,9	11,1	14,2	39,7	31,1	73
25-34	33,5	259	6,0	7,7	24,6	28,3	33,4	84
35-44	22,5	145	(1,6)	(22,8)	(22,8)	(26,7)	(26,1)	33
45-54	11,5	85	*	*	*	*	*	12
55+	11,5	94	*	*	*	*	*	11
Medeni durum								
Hiç evlenmedi	45,4	260	3,4	9,2	20,2	35,7	31,5	121
Halen evli	21,0	418	5,2	21,1	24,7	20,9	28,1	83
Eşi ölmüş/Boşanmış/Ayrı yaşıyor	8,4	82	*	*	*	*	*	9
Hane bilgisi								
Hanede yaşıyor	24,9	640	4,4	15,8	24,0	25,9	29,9	150
Yurtta yaşıyor	64,2	86	4,2	4,6	13,1	49,7	28,4	58
Otel/Pansiyon/Diğer	(10,5)	34	*	*	*	*	*	5
Uyruk								
Avrupa	22,3	178	(13,9)	(11,4)	(26,2)	(20,7)	(27,8)	41
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	36,5	186	3,4	30,5	25,1	24,1	17,0	68
Güney Kafkasya	9,0	115	*	*	*	*	*	7
Güney Asya	31,3	75	(0,0)	(0,0)	(29,9)	(54,0)	(16,1)	26
Orta Asya	14,8	131	(0,4)	(2,8)	(15,6)	(48,4)	(32,9)	27
Diğer bölgeler*	56,5	75	(1,1)	(1,4)	(18,5)	(28,2)	(50,8)	44
Çalışma durumu								
Hiç çalışmamış	33,0	456	4,9	11,6	22,5	28,9	32,0	150
Daha önce çalışmış	19,4	93	*	*	*	*	*	25
Halen çalışıyor	20,3	211	(0,0)	(25,5)	(19,9)	(39,4)	(15,1)	38
Eğitim durumu								
O/Y değil/Okula gitmedi/Mezun değil/İlkokul mezunu	(5,9)	44	*	*	*	*	*	4
Ortaokul mezunu	21,9	81	*	*	*	*	*	15
Lise mezunu	22,5	267	4,5	5,3	24,0	25,7	40,4	78
Üniversite mezunu	31,0	302	5,6	15,2	17,8	30,8	30,6	90
Lisansüstü mezunu	51,3	66	(0,0)	(13,6)	(28,8)	(35,9)	(21,7)	26
Mevcut ikamet izin türü								
Kısa dönem ikamet izni	24,8	252	2,7	22,1	18,2	22,1	34,9	62
Öğrenci ikamet izni	62,7	166	4,9	5,9	24,3	38,0	26,8	99
Aile ikamet izni	17,3	163	(11,1)	(12,3)	(18,1)	(17,7)	(40,8)	30
Çalışma izni	16,5	108	*	*	*	*	*	12
İnsani ikamet izni	(16,2)	36	*	*	*	*	*	3
Diğer	(24,8)	35	*	*	*	*	*	7

Yaşadığı il	Türkiye’de Türkçe kursuna gitme	Toplam	Gittiği Türkçe kursunun faydası					Türkçe kursuna giden toplam
Ankara	28,2	174	(6,1)	(16,3)	(10,2)	(42,9)	(24,5)	49
Antalya	17,3	185	(6,3)	(15,6)	(25,0)	(12,5)	(40,6)	32
Erzurum	45,3	53	*	*	*	*	*	24
Gaziantep	31,8	66	*	*	*	*	*	21
İstanbul	27,8	169	(2,2)	(15,2)	(21,7)	(30,4)	(30,4)	46
İzmir	33,9	59	*	*	*	*	*	20
Trabzon	40,7	54	*	*	*	*	*	21
Türkiye’de kalman süre								
1 yıldan az	34,5	142	(0,0)	(31,1)	(2,5)	(41,8)	(24,6)	43
1-2 yıl	31,9	239	4,2	12,2	31,2	26,6	25,8	72
3-4 yıl	25,5	159	(3,6)	(2,3)	(32,2)	(27,1)	(34,8)	48
5-9 yıl	29,7	140	(9,8)	(10,5)	(20,7)	(21,2)	(37,8)	42
10+	4,6	80	*	*	*	*	*	8
Toplam	27,2	760	4,4	14,1	22,0	29,9	29,7	213

*Sahraaltı Afrika ve Asya Pasifik ve Amerika bölgelerindeki ülkeler

Tablo 6.3’te, göçmenlerin araştırma tarihinde Türkçe konuşma, okuma ve yazma düzeyleri yer almaktadır. Araştırma nüfusunun önemli bir kısmı hiç Türkçe okuma ve yazma bilmemekte (sırasıyla yüzde 14 ve 19), yüzde 7’si ise hiç Türkçe konuşmamaktadır. Beklendiği üzere göçmenlerin Türkiye’de kalma sürelerinin uzaması ile birlikte Türkçe okuma, yazma ve konuşma düzeyleri belirgin olarak iyileşmektedir. 10 yılın üzerinde Türkiye’de yaşayanların yarısı Türkçeyi “çok iyi” bildiğini belirtmiştir. Güney Kafkasya ve Orta Asya ülkelerinden gelenler arasında Türkçeyi “iyi” ya da “çok iyi” bilenlerin oranı daha fazladır. Göçmenlerin yaşadıkları ortama göre Türkçe düzeyleri incelendiğinde, okuma, yazma ve konuşma açısından otel/pansiyon gibi yerlerde yaşayanlar arasında hiç Türkçe bilmeyenlerin daha fazla olduğu görülmektedir. Bu kişilerin Türkiye’ye yeni gelmiş olmaları ya da geçici olarak Türkiye’de kalıyor olmaları ile ilişkili olabilir.

Tablo 6.4’te araştırma nüfusunun farklı ortamlarda, farklı kişiler ile Türkçeyi kullanmalarına ilişkin yüzdeler görülmektedir. Yasal olarak ikamet eden yabancıların yüzde 37’si aile arasında hiç Türkçe konuşmadıklarını belirtmiştir. Buna karşılık, yüzde 36’sı aile ortamında “sık sık” Türkçe konuşmaktadır. Avrupa ve Orta Asya ülkelerinden gelenler, diğer bölgelere oranla aile ortamında daha sık Türkçe konuşmaktadır. Göçmenlerin Türkiye’de geçirmiş oldukları süre incelendiğinde daha uzun süredir Türkiye’de yaşayanlar arasında aile üyeleri ile hiç Türkçe konuşmayanların oranının azaldığı, beklediği üzere “sık sık” Türkçe konuşanların oranının arttığı görülmektedir. Cevaplayıcıların yüzde 19’u arkadaşları ile hiç Türkçe konuşmamaktadır. Arkadaşlarıyla “sık sık” Türkçe konuşanların oranı aileleriyle konuşanlardan daha fazla olup

yüzde 43'tür. Arkadaşlarıyla “sık sık” Türkçe konuşma öncelikle Türkiye'de geçirilen süre ile birlikte artmakta, 10 yılın üzerinde bir süredir Türkiye'de yaşayanlar arasında yüzde 68'e ulaşmaktadır. Arkadaşlar ile Türkçe konuşmanın görece daha yaygın olduğu bir diğer grup ise aile ikamet izniyle Türkiye'de ikamet eden yabancılarıdır (yüzde 55). Halen bir işte çalışanların üçte ikisinden fazlası, iş yerlerinde “sık sık” Türkçe konuştuklarını belirtmektedir.

Türkçe'nin işlevsel olarak kullanılmasına ilişkin bir başka gösterge ise, medya iletişim araçlarının takip edilmesi ile ilgilidir. Tablo 6.5'te araştırma nüfusunun hangi sıklıkla Türkçe gazete okudukları, TV yayınlarını takip ettikleri ve internet sitelerine girdikleri konularındaki bulgular sunulmuştur. Türkçe dilinde medyanın takip edilmesinin yüz yüze Türkçe iletişimden daha az olduğu görülmektedir. Göçmenlerin yarısından fazlası (yüzde 55) hiç Türkçe gazete okumadıklarını, yüzde 20'si hiç Türkçe dilinde yayın takip etmediklerini, yüzde 36'sı ise hiç Türkçe internet sitesi kullanmadıklarını belirtmiştir. Türkçe gazete okuma ve internet sitelerini takip etme açılarından cinsiyetler arasında önemli bir farklılık yoktur. Ancak Türkçe dilinde yayın izleme kadınlar arasında daha yaygındır. Hergün Türkçe yayın izleme oranı, erkekler için yüzde 45 iken, kadınlar için bu oran yüzde 70'e çıkmaktadır. Gündelik yaşama ilişkin alışkanlıklar ile sahip olunan özellikler açısından da beklenebileceği gibi medeni durum, yaş, hane bilgisi, eğitim düzeyi, ikamet izin türü ve Türkiye'de kalınan süre, her gün yayın seyretme ile doğrudan ilişkilidir. Buna göre, daha çok ev içinde zaman geçirmek durumunda olan (halen evli ve eşi ölmüş/boşanmış/ayrı yaşayan, daha ileri yaşlarda olan kişiler, hanede yaşayanlar ve aile ikamet iznine sahip olanlar) büyük bir bölümünü kadınların oluşturduğu göçmenler açısından her gün Türkçe dilinde yayın izlemenin daha yaygın olduğu görülmektedir. Medya araçlarını takip etme konusunda göçmenlerin Türkiye'de geçirmiş oldukları süre de önemlidir. Güney Kafkasya ve Orta Asya'dan gelen kişiler arasında hemen her gün Türkçe gazete okuyanların oranı daha fazladır. Her gün Türkçe yayın izleme araştırma kapsamında görüşülen nüfus içinde yüzde 60 düzeyinde iken, Güney Kafkasya ve Orta Asya'dan gelenler arasında yüzde 80'in üzerindedir. On yıldan uzun bir süredir Türkiye'de yaşayanlar arasında da her gün Türkçe dilinde yayın seyretme yüzde 78'dir.

Tablo 6.3. Göçmenlerin Araştırma Tarihinde Türkçe Konuşma, Türkçe Yazma ve Türkçe Okuma Düzeyinin Yüzde Dağılımı

	Türkçe konuşma düzeyi				Türkçe yazma düzeyi				Türkçe okuma düzeyi				Toplam			
	Hiç	Az	Orta	İyi	Çok iyi	Hiç	Az	Orta	İyi	Çok iyi	Hiç	Az		Orta	İyi	Çok iyi
Cinsiyet																
Erkek	7,3	29,1	16,8	23,3	23,5	22,2	21,7	17,0	18,8	20,3	18,5	22,7	16,8	18,1	23,9	320
Kadın	6,5	14,8	23,4	33,4	21,9	15,8	12,1	21,2	29,7	21,1	11,3	13,1	18,5	33,3	23,7	440
Yaş grubu																
<25	4,0	20,5	18,7	35,5	21,3	11,1	23,0	16,2	30,0	19,8	4,0	21,9	13,5	35,6	24,9	177
25-34	5,1	17,5	17,7	32,2	27,4	12,7	12,1	21,5	29,4	24,2	10,2	13,7	16,1	31,4	28,6	259
35-44	6,9	24,3	23,8	29,8	15,2	23,9	12,2	19,1	28,2	16,5	20,6	12,7	21,2	28,6	16,9	145
45-54	7,7	17,9	20,9	24,4	29,0	21,7	20,2	16,9	13,0	28,3	17,9	20,7	21,0	12,2	28,3	85
55+	15,3	28,4	27,1	13,2	16,1	35,6	21,9	20,6	10,3	11,6	28,6	25,3	20,4	10,6	15,1	94
Medeni durum																
Hiç evlenmedi	5,2	24,3	21,7	31,1	17,7	14,7	21,8	19,1	24,9	19,5	11,3	19,4	16,4	25,7	27,2	260
Halen evli	7,2	19,7	20,0	27,9	25,1	21,1	13,5	20,3	23,8	21,3	15,2	16,2	19,6	26,7	22,4	418
Eşi ölmüş/Boşanmış,ayrı yaşıyor	9,4	17,0	20,8	29,8	23,0	16,4	14,2	16,2	31,9	21,3	18,7	15,5	12,6	31,2	21,9	82
Hane bilgisi																
Hanede yaşıyor	6,3	20,8	20,2	28,5	24,2	18,2	16,4	18,7	25,1	21,6	14,0	17,4	17,8	26,6	24,2	640
Yurtta yaşıyor	7,3	11,8	28,2	45,0	7,8	6,3	11,4	36,1	31,0	15,3	6,3	7,3	21,8	38,6	26,0	86
Oral/Pansiyon/Diğer	(23,3)	(45,5)	(18,0)	(9,6)	(3,6)	(63,8)	(21,8)	(3,0)	(7,8)	(3,6)	(48,7)	(31,5)	(8,3)	(7,8)	(3,6)	34
Uyruk																
Avrupa	6,3	17,5	23,0	27,3	25,9	12,2	14,6	20,1	22,9	30,1	10,3	17,5	16,4	27,2	28,6	178
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	12,7	42,4	15,8	16,8	12,3	41,3	25,9	12,2	10,5	10,2	30,4	32,6	11,2	14,2	11,6	186
Güney Kafkasya	0,0	3,4	22,0	39,3	35,2	5,6	4,8	27,6	32,0	30,1	3,0	3,6	30,1	28,4	34,8	115
Güney Asya	14,0	15,6	17,5	27,6	25,2	18,1	19,3	14,5	30,5	17,6	14,1	14,6	18,6	26,5	26,2	75
Orta Asya	1,3	7,1	15,6	43,7	32,3	3,5	7,5	19,2	44,3	25,5	0,8	7,4	12,7	45,9	33,2	131
Diğer bölgeler*	7,0	29,7	35,2	23,9	4,1	23,8	24,4	27,6	16,6	7,7	24,7	18,2	26,6	21,2	9,3	75
Çalışma durumu																
Hiç çalışmamış	8,6	25,3	22,1	27,8	16,3	21,4	18,7	18,8	23,0	18,0	15,8	20,5	16,9	25,4	21,4	456
Data önce çalışmış	1,1	1,1	14,4	37,6	45,8	2,6	4,1	20,4	37,5	35,4	1,9	4,6	9,4	45,9	38,2	93
Halen çalışıyor	6,1	20,9	20,7	28,1	24,3	19,8	16,6	20,1	23,8	19,7	16,7	16,2	22,5	22,2	22,4	211

Tablo 6.3. Göçmenlerin Araştırma Tarihinde Türkçe Konuşma, Türkçe Yazma ve Türkçe Okuma Düzeyinin Yüzde Dağılımı (Devam)

	Türkçe konuşma düzeyi				Türkçe yazma düzeyi				Türkçe okuma düzeyi				Toplam		
	Hiç	Az	Orta	İyi	Çok iyi	Hiç	Az	Orta	İyi	Çok iyi	Hiç	Az		Orta	İyi
Eğitim durumu															
O'Y değil/Okula gitmedi/ Mezun değil/İlkokul mezun	(31.0)	(31.2)	(11.0)	(18.7)	(8.1)	(69.3)	(16.3)	(6.5)	(3.5)	(4.4)	(65.9)	(21.2)	(6.5)	(2.1)	(4.4)
Ortaokul mezunu	5.4	17.2	19.7	36.0	21.8	14.9	16.9	27.9	26.7	13.6	7.5	22.4	24.4	30.0	15.7
Lise mezunu	3.6	18.6	17.8	31.1	28.8	14.4	18.3	18.6	26.8	21.9	11.2	17.9	15.0	30.1	25.9
Üniversite mezunu	6.2	21.4	22.7	27.7	21.9	17.6	13.2	18.4	26.3	24.5	12.8	14.5	18.3	26.6	27.9
Lisansüstü mezunu	10.7	26.5	30.4	24.8	7.6	12.1	25.0	26.9	22.0	13.9	12.1	19.5	26.9	27.3	14.2
Mevcut ikamet izin türü															
Kısa dönem ikamet izni	11.9	31.4	17.9	20.5	18.4	29.9	16.7	17.5	19.7	16.3	24.4	19.2	15.2	23.4	17.8
Öğrenci ikamet izni	5.8	17.9	19.9	38.4	18.0	7.7	24.6	19.0	28.1	20.6	6.0	22.3	13.1	24.1	34.6
Aile ikamet izni	1.4	9.6	20.4	34.3	34.2	7.2	11.1	20.0	26.6	35.0	3.3	12.1	15.9	33.6	35.1
Çalışma izni	3.8	21.8	27.3	31.7	15.4	16.3	18.1	24.6	30.7	10.4	14.1	17.0	28.9	27.9	12.1
İnsani ikamet izni	(4.9)	(4.9)	(26.5)	(32.9)	(30.8)	(34.1)	(7.2)	(5.1)	(37.0)	(16.6)	(23.7)	(10.7)	(12.1)	(37.0)	(16.6)
Diğer	(7.0)	(4.7)	(20.6)	(33.8)	(33.9)	(13.1)	(8.5)	(27.9)	(24.9)	(25.6)	(7.0)	(12.8)	(33.4)	(19.4)	(27.5)
Yaşadığı il															
Ankara	10.9	21.8	23.0	34.5	9.8	21.3	20.1	19.5	29.9	9.2	16.7	20.7	17.2	34.5	10.9
Antalya	10.8	18.9	17.3	22.2	30.8	16.2	15.7	21.1	17.8	29.2	11.9	18.4	17.8	21.1	30.8
Erzurum	1.9	3.8	15.1	22.6	56.6	1.9	3.8	17.0	26.4	50.9	1.9	3.8	15.1	30.2	49.1
Gaziantep	21.2	34.8	22.7	13.6	7.6	40.9	27.3	13.6	12.1	6.1	33.3	31.8	16.7	12.1	6.1
İstanbul	4.1	20.7	20.1	30.2	24.9	17.2	15.4	18.9	26.0	22.5	13.6	15.4	17.8	27.2	26.0
İzmir	3.4	15.3	27.1	32.2	22.0	16.9	6.8	25.4	28.8	22.0	10.2	11.9	20.3	27.1	30.5
Trabzon	1.9	18.5	16.7	35.2	27.8	7.4	22.2	14.8	31.5	24.1	3.7	18.5	20.4	33.3	24.1
Türkiye'de kalman süre															
1 yıldan az	16.1	43.8	20.9	9.3	9.9	38.3	22.4	19.2	14.3	5.8	31.0	21.4	15.8	23.6	8.3
1-2 yıl	7.6	31.3	21.5	29.2	10.4	24.8	21.1	16.1	23.7	14.3	19.0	24.0	16.1	22.0	18.9
3-4 yıl	4.5	12.1	24.4	40.5	18.4	11.8	16.2	28.8	26.1	17.0	7.6	16.6	26.4	33.7	15.8
5-9 yıl	2.2	5.1	21.5	36.2	35.0	3.9	11.6	22.2	35.4	27.0	3.0	10.1	20.3	34.4	32.3
10+	3.3	3.9	11.4	27.9	53.5	10.8	3.9	9.6	24.6	51.1	9.5	7.8	8.1	20.8	53.8
Toplam	6.8	20.8	20.6	29.1	22.6	18.5	16.2	19.4	25.1	20.7	14.4	17.1	17.8	26.9	23.8

* Sahraaltı Afrika ve Asya Pasifik ve Amerika bölgelerindeki ülkeler

Tablo 6.4. Araştırma Nüfusunun Aile, Arkadaş ve İş Yeri Ortamında Türkçeyi Kullanma Sıklığının Yüzde Dağılımı

	Türkçeyi kullanma düzeyi-aile				Türkçeyi kullanma düzeyi-arkadaş				Türkçeyi kullanma düzeyi-işyeri			
	Hiç	Bazen	Sıklıkla	Sayı	Hiç	Bazen	Sıklıkla	Sayı	Hiç	Bazen	Sıklıkla	Sayı
Cinsiyet												
Erkek	46,2	29,7	24,2	274	22,0	37,7	40,4	304	15,3	23,9	60,8	121
Kadın	29,7	26,3	44,0	390	16,6	38,0	45,4	415	7,5	13,0	79,5	107
Yaş grubu												
<25	39,2	37,6	23,1	150	13,0	38,7	48,3	170	(6,1)	(14,2)	(79,7)	33
25-34	35,1	20,1	44,8	224	18,4	38,4	43,2	244	12,1	24,0	63,9	81
35-44	32,2	31,4	36,4	131	24,9	34,2	40,9	138	15,5	22,5	62,0	54
45-54	38,7	20,6	40,7	74	12,9	36,6	50,5	79	(5,1)	(16,79)	(78,3)	41
55+	42,5	36,4	21,1	85	24,2	42,2	33,6	88	*	*	*	19
Medeni durum												
Hiç evlenmedi	49,8	30,7	19,5	206	16,9	41,1	42,0	247	21,7	18,0	60,3	67
Halen evli	29,6	25,6	44,8	384	21,1	36,9	42,1	395	7,7	22,4	69,9	132
Eşi ölmüş/Boşanmış/Ayrı yaşıyor	42,5	31,7	25,8	74	13,5	33,9	52,6	77	(9,9)	(9,1)	(81,0)	29
Hane bilgisi												
Hanede yaşıyor	33,7	28,0	38,2	573	18,6	37,8	43,7	605	11,0	17,2	71,8	204
Yurtta yaşıyor	64,1	30,6	5,4	60	12,1	40,4	47,4	83	*	*	*	4
Otel/Pansiyon/Diğer	(81,2)	(9,4)	(9,4)	31	(50,8)	(32,3)	(16,9)	31	*	*	*	20
Uyruk												
Avrupa	27,3	20,2	52,6	165	14,3	31,4	54,3	172	(14,9)	(21,9)	(63,3)	49
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	51,0	34,3	14,7	172	34,6	42,6	22,8	179	17,0	29,4	53,6	63
Güney Kafkasya	27,1	34,3	38,6	97	7,9	38,7	53,3	113	(1,6)	(0,4)	(97,9)	39
Güney Asya	45,3	27,4	27,3	59	23,7	32,5	43,7	73	*	*	*	16
Orta Asya	18,8	22,0	59,2	114	5,6	35,0	59,4	115	(0,0)	(8,6)	(91,4)	38
Diğer bölgeler*	60,7	28,6	10,7	57	24,7	48,7	26,6	67	*	*	*	23
Çalışma durumu												
Hiç çalışmamış	39,4	26,0	34,6	408	22,9	35,6	41,5	434	*	*	*	0
Daha önce çalışmış	12,3	27,2	60,5	80	7,5	34,1	58,4	86	(4,1)	(15,9)	(80,0)	34
Halen çalışıyor	41,7	31,0	27,3	176	16,4	43,1	40,4	199	13,2	19,7	67,1	194
Eğitim durumu												
O/Y değil/Okula gitmedi/Mezun değil/İlkokul mezunu	(56,9)	(20,7)	(22,4)	42	(48,8)	(28,1)	(23,2)	41	*	*	*	12
Ortaokul mezunu	17,8	30,6	51,5	69	7,8	35,3	56,9	72	*	*	*	20
Lise mezunu	34,1	27,0	38,9	235	12,9	38,9	48,2	258	4,7	14,2	81,1	75
Üniversite mezunu	39,9	28,1	31,9	264	22,5	36,8	40,8	285	18,5	11,8	69,8	95
Lisansüstü mezunu	38,6	30,2	31,2	54	20,9	51,7	27,4	63	19,3	44,0	36,7	26
Mevcut ikamet izin türü												
Kısa dönem ikamet izni	46,1	33,4	20,6	229	26,6	44,1	29,3	235	17,1	18,5	64,4	69
Öğrenci ikamet izni	58,7	27,5	13,8	126	12,7	42,4	44,9	161	*	*	*	14
Aile ikamet izni	11,1	17,9	71,0	155	14,8	29,9	55,3	159	*	*	*	23
Çalışma izni	45,7	29,7	24,6	86	16,3	36,5	47,2	98	12,7	15,0	72,4	98
İnsani ikamet izni	(13,9)	(27,8)	(58,2)	36	(5,3)	(25,6)	(69,1)	33	*	*	*	11
Diğer	(22,9)	(25,6)	(51,5)	32	(13,6)	(21,9)	(64,5)	33	*	*	*	13
Yaşadığı il												
Ankara	43,7	25,8	30,5	151	25,3	29,1	45,6	158	(6,2)	(31,3)	(62,5)	48
Antalya	39,1	21,8	39,1	174	20,5	32,7	46,8	171	16,7	20,4	63,0	54
Erzurum	(63,0)	(13,0)	(23,9)	46	3,8	39,6	56,6	53	*	*	*	7
Gaziantep	69,4	25,8	4,8	62	43,9	45,5	10,6	66	(50,0)	(15,4)	(34,6)	26
İstanbul	31,9	30,6	37,5	144	16,0	40,7	43,2	162	8,7	17,4	73,9	69
İzmir	(22,7)	(25,0)	(52,3)	44	10,9	36,4	52,7	55	*	*	*	10
Trabzon	(48,8)	(9,3)	(41,9)	43	5,6	37,0	57,4	54	*	*	*	14
Türkiye'de kalınan süre												
1 yıldan az	57,1	29,2	13,7	119	37,8	38,7	23,5	132	(26,5)	(23,9)	(49,6)	39
1-2 yıl	43,5	30,3	26,2	213	26,8	41,6	31,7	222	24,2	21,7	54,1	54
3-4 yıl	30,9	29,1	40,0	138	17,4	40,7	41,9	152	10,9	23,5	65,6	54
5-9 yıl	30,1	17,0	52,9	118	2,9	36,9	60,1	134	(0,9)	(22,0)	(77,1)	41
10+	15,3	34,2	50,5	76	6,1	26,1	67,8	79	(1,3)	(7,2)	(91,5)	40
Toplam	36,5	27,7	35,8	664	18,9	37,8	43,3	719	11,9	19,1	69,0	228

*Sahraaltı Afrika ve Asya Pasifik ve Amerika bölgelerindeki ülkeler

Tablo 6.5. Türkçe Gazete Okuma, Türkçe Yayın Seyretme ve Türkçe İnternet Sitelerini Ziyaret Etme Sıklığının Yüzde Dağılımı

	Türkçe gazete okuma				Türkçe yayın seyretme				Türkçe internet sitelerine girme				Toplam
	Hiç	Haftada 1-2	Haftada 3-4	Her gün	Hiç	Haftada 1-2	Haftada 3-4	Her gün	Hiç	Haftada 1-2	Haftada 3-4	Her gün	
Cinsiyet													
Erkek	55,1	22,5	4,7	17,6	29,3	21,1	4,6	44,9	34,6	20,8	7,6	37,0	320
Kadın	54,2	23,4	3,7	18,7	13,4	11,1	6,0	69,5	36,6	19,9	6,9	36,6	440
Yaş grubu													
<25	65,2	19,2	4,4	11,2	25,7	23,3	7,0	44,0	19,6	26,2	10,9	43,3	177
25-34	53,0	20,8	4,5	21,8	14,9	16,1	4,8	64,2	27,7	17,3	8,4	46,6	259
35-44	56,8	28,2	4,4	10,6	20,9	8,9	5,8	64,4	42,1	23,5	5,6	28,8	145
45-54	37,0	28,0	1,7	33,3	16,7	15,3	6,8	61,1	46,1	17,4	3,0	33,4	85
55+	56,5	22,2	4,4	17,0	30,2	12,2	2,9	54,7	63,8	18,2	4,4	13,6	94
Medeni durum													
Hiç evlenmedi	62,2	21,6	3,5	12,7	32,1	24,5	5,0	38,4	29,2	22,7	10,6	37,5	260
Halen evli	53,9	23,2	4,5	18,4	16,1	11,3	5,4	67,2	37,2	18,9	5,9	38,0	418
Eşi ölmüş/ Boşanmış, ayrı yaşıyor	37,4	26,3	4,0	32,4	7,8	10,5	6,9	74,8	46,2	20,8	4,3	28,7	82
Hane bilgisi													
Hanede yaşıyor	53,4	23,3	4,3	19,1	19,0	13,8	5,4	61,7	36,0	19,7	6,3	38,0	640
Yurtta yaşıyor	60,1	25,7	1,7	12,6	24,5	32,9	7,4	35,1	16,8	34,8	18,1	30,3	86
Otel/Pansiyon/Diğer	(82,3)	(9,1)	(5,6)	(3,0)	(47,4)	(22,8)	(0,0)	(29,8)	(77,5)	(3,5)	(8,9)	(10,1)	34
Uyruk													
Avrupa	50,3	25,5	1,4	22,8	19,0	14,4	3,0	63,5	33,5	25,9	7,4	33,2	178
Orta Doğu ve Kuzey Afrika													
Güney Kafkasya	28,9	32,8	4,2	34,1	3,3	10,5	1,4	84,7	26,2	20,3	0,5	53,0	115
Güney Asya	67,8	20,4	6,0	5,8	24,1	7,1	13,0	55,9	31,1	14,1	8,1	46,7	75
Orta Asya	38,3	26,5	11,0	24,2	11,5	4,1	3,3	81,1	35,7	12,6	5,6	46,1	131
Diğer bölgeler*	60,0	27,7	3,1	9,1	25,8	30,2	8,4	35,6	32,2	30,4	12,4	24,9	75
Çalışma durumu													
Hiç çalışmamış	64,5	20,6	1,9	13,0	23,5	16,8	7,8	51,8	38,3	22,6	7,2	31,8	456
Daha önce çalışmış	41,8	27,9	4,2	26,2	11,7	4,7	2,0	81,6	28,1	12,5	7,3	52,1	93
Halen çalışıyor	42,8	25,4	7,8	24,1	17,6	16,9	2,7	62,9	34,4	19,3	7,0	39,3	211
Eğitim durumu													
O'Y değil/Okula gitmedi/Mezun değil/ İlkokul mezunu	(92,0)	(1,8)	(0,0)	(6,2)	(25,2)	(14,8)	(17,9)	(42,1)	(88,3)	(1,8)	(0,0)	(10,0)	44
Ortaokul mezunu	56,6	27,5	3,7	12,2	11,2	15,3	6,0	67,5	38,0	25,1	2,1	34,9	81
Lise mezunu	54,0	24,1	4,8	17,1	20,3	15,4	4,3	60,1	30,7	18,8	6,3	44,2	267
Üniversite mezunu	48,9	23,8	4,1	23,2	18,6	15,9	4,2	61,3	33,8	21,3	8,3	36,7	302
Lisansüstü mezunu	63,6	21,9	4,5	9,9	42,0	10,7	8,9	38,4	29,2	28,3	18,6	23,9	66
Mevcut ikamet izin türü													
Kısa dönem ikamet izni	61,9	19,1	2,7	16,3	27,0	11,3	5,7	55,9	44,6	20,5	5,4	29,5	252
Öğrenci ikamet izni	59,1	20,2	5,5	15,1	27,1	31,6	8,0	33,3	20,4	22,5	12,3	44,9	166
Aile ikamet izni	50,5	25,2	1,9	22,4	4,5	8,2	4,9	82,4	24,7	18,9	6,1	50,3	163
Çalışma izni	38,4	32,0	9,5	20,2	21,7	19,1	3,2	56,1	42,4	19,5	7,8	30,3	108
İnsani ikamet izni	(55,6)	(32,2)	(4,4)	(7,8)	(11,8)	(30,6)	(7,1)	(50,5)	(50,5)	(13,5)	(5,1)	(31,0)	36
Diğer	(53,0)	(16,9)	(3,9)	(26,2)	(19,0)	(6,5)	(3,6)	(70,9)	(34,5)	(27,5)	(10,4)	(27,6)	35
Yaşadığı il													
Ankara	64,9	20,7	5,2	9,2	27,0	14,9	4,6	53,4	44,3	23,6	9,2	23,0	174
Antalya	48,1	24,9	4,3	22,7	20,5	9,7	3,8	65,9	39,5	15,7	7,0	37,8	185
Erzurum	49,1	34,0	1,9	15,1	11,3	35,8	5,7	47,2	17,0	17,0	9,4	56,6	53
Gaziantep	80,3	10,6	6,1	3,0	40,9	21,2	13,6	24,2	62,1	15,2	10,6	12,1	66
İstanbul	50,9	24,3	3,0	21,9	16,6	16,0	4,7	62,7	31,4	21,3	6,5	40,8	169
İzmir	59,3	20,3	10,2	10,2	22,0	16,9	11,9	49,2	28,8	16,9	6,8	47,5	59
Trabzon	55,6	31,5	9,3	3,7	13,0	13,0	7,4	66,7	40,7	20,4	1,9	37,0	54

	Türkçe gazete okuma				Türkçe yayın seyretme				Türkçe internet sitelerine girme				Toplam
	Hiç	Haftada 1-2	Haftada 3-4	Her gün	Hiç	Haftada 1-2	Haftada 3-4	Her gün	Hiç	Haftada 1-2	Haftada 3-4	Her gün	
Türkiye’de kalınan süre													
1 yıldan az	79,5	10,5	1,3	8,8	37,3	22,1	2,5	38,0	50,7	28,4	6,4	14,5	142
1-2 yıl	69,6	15,0	4,4	11,1	25,3	16,1	8,3	50,3	39,4	17,9	9,7	33,1	239
3-4 yıl	54,9	25,8	2,7	16,6	9,8	15,4	6,3	68,5	30,8	21,1	11,6	36,5	159
5-9 yıl	34,7	34,5	6,5	24,3	12,9	12,1	5,3	69,8	26,9	20,4	4,0	48,8	140
10+	18,0	36,3	5,6	40,2	11,3	9,5	1,8	77,5	28,8	13,6	1,3	56,3	80
Toplam	54,6	23,1	4,1	18,3	20,1	15,3	5,4	59,1	35,7	20,3	7,2	36,8	760

*Sahraaltı Afrika ve Asya Pasifik ve Amerika bölgelerindeki ülkeler

İnternet sitelerine girişte Türkçe dilinin kullanılması, göçmenlerin internete ulaşabilmeleri ve gündelik hayatlarında internet sitelerini ne kadar kullandıklarına göre çeşitlenmektedir. Örneğin, daha genç yaşlardakiler ile aile ikamet izni olanlar arasında Türkçe dilindeki internet sitelerine her gün girme yüzdeleri diğer gruplara oranla daha yüksektir.

Tablo 6.6’da, araştırma kapsamında görüşülen kişilerin kültürel faaliyetlere katılım düzeylerine ilişkin yüzdeler yer almaktadır. Bu kişilerin yüzde 39’unun yaşadıkları kentlerde hiçbir kültürel faaliyete katılmadıkları ve yalnızca yüzde 12’sinin “sıklıkla” kültürel faaliyetlere katıldığı görülmektedir. Araştırma bulguları eğitim düzeyinin artmasıyla birlikte kültürel faaliyetlere katılımın arttığını göstermektedir. Öğrenci ikamet izni ile Türkiye’de yaşayanlar arasında kültürel faaliyetlere katılım daha fazladır (yüzde 56’sı “bazen”, yüksek 23’ü ise “sıklıkla”). Araştırma nüfusuna yaşadıkları kentlerin gündelik yaşamına ne derece katıldıklarını anlamaya yönelik bazı sorular yöneltilmiştir. Şehir içinde toplu taşıma araçlarını kullanmaya ilişkin olarak cevaplayıcıların yarısı toplu taşıma araçlarını “sıklıkla” kullandığını ifade etmiştir. Öte yandan, yüzde 12’lik bir grup ise toplu taşıma araçlarını hiç kullanmamaktadır. Öğrencilerin yüzde 71’i toplu taşımadan yararlanmaktadır. Göçmenlerin yarısına yakın bir kısmı “sıklıkla”, yine yarısına yakın bir kısmı ise “bazen” şehir merkezine gittiklerini söylemişlerdir. Araştırma nüfusunun yüzde 5’i, 55 yaş üzerindeki kısmının ise yüzde 18’i hiç şehir merkezine gitmediğini belirtmektedir.

Tablo 6.6. Kültürel Faaliyetlere Katılma, Şehir İçi Toplu Taşıma Araçlarını Kullanma ve Şehir Merkezine Gitme Sıklığının Yüzde Dağılımı

	Türkiye'deki kültürel faaliyetler			Şehir içi toplu taşımayı kullanma			Şehir merkezine gitme			Toplam
	Hiç	Bazen	Sıklıkla	Hiç	Bazen	Sıklıkla	Hiç	Bazen	Sıklıkla	Sayı
Cinsiyet										
Erkek	39,0	48,4	12,6	10,1	39,0	50,9	5,7	48,9	45,4	320
Kadın	39,0	50,1	10,9	12,7	37,4	49,9	4,1	48,4	47,5	440
Yaş grubu										
<25	27,8	52,3	19,9	8,6	30,6	60,8	3,0	59,2	37,8	177
25-34	29,3	56,8	13,9	16,0	33,7	50,3	3,5	41,4	55,1	259
35-44	45,5	47,5	7,1	10,4	41,5	48,1	1,0	48,6	50,4	145
45-54	59,0	31,6	9,4	6,8	51,0	42,2	4,6	59,8	35,6	85
55+	55,6	42,0	2,3	9,3	44,2	46,5	17,8	45,1	37,1	94
Medeni durum										
Hiç evlenmedi	24,8	53,1	22,1	9,4	25,7	64,9	2,0	49,5	48,5	260
Halen evli	47,3	47,7	5,0	12,9	44,9	42,3	6,0	47,4	46,6	418
Eşi ölmüş/Boşanmış, aynı yaşıyor	35,9	47,7	16,4	11,2	37,6	51,1	6,0	52,3	41,7	82
Hane bilgisi										
Hanede yaşıyor	39,0	49,8	11,2	10,9	39,4	49,7	4,4	46,9	48,7	640
Yurtta yaşıyor	24,6	55,8	19,6	9,6	20,1	70,3	2,6	66,2	31,2	86
Otel/Pansiyon/Diğer	(75,8)	(17,7)	(6,5)	(43,6)	(38,6)	(17,9)	(23,9)	(62,5)	(13,6)	34
Uyruk										
Avrupa	27,7	60,4	11,9	11,5	43,5	45,0	7,6	51,4	41,0	178
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	56,2	31,5	12,3	11,3	35,2	53,5	5,8	37,1	57,1	186
Güney Kafkasya	35,3	56,0	8,7	15,5	39,2	45,3	3,6	56,0	40,4	115
Güney Asya	39,8	50,0	10,3	27,3	25,2	47,5	4,2	50,7	45,1	75
Orta Asya	34,3	52,7	13,0	5,0	47,3	47,7	2,2	52,8	44,9	131
Diğer bölgeler*	36,4	51,3	12,3	5,6	27,3	67,0	2,6	50,1	47,3	75
Çalışma durumu										
Hiç çalışmamış	42,3	46,7	11,0	11,1	36,1	52,8	5,5	47,2	47,3	456
Daha önce çalışmış	21,6	63,3	15,0	9,0	40,7	50,3	3,4	46,6	50,1	93
Halen çalışıyor	40,0	48,6	11,4	13,5	40,4	46,1	4,0	51,7	44,2	211
Eğitim durumu										
O/Y değil/Okula gitmedi/Mezun değil/İlkokul mezunu	(83,2)	(15,0)	(1,8)	(19,7)	(40,3)	(40,0)	(26,3)	(46,6)	(27,1)	44
Ortaokul mezunu	56,5	35,6	7,9	9,1	58,4	32,5	8,4	49,9	41,7	81
Lise mezunu	33,4	51,9	14,7	10,3	40,5	49,3	2,2	55,3	42,5	267
Üniversite mezunu	35,6	54,7	9,8	13,3	33,2	53,4	3,7	44,6	51,7	302
Lisansüstü mezunu	25,6	50,9	23,4	4,4	21,9	73,7	1,2	41,4	57,4	66
Mevcut ikamet izin türü										
Kısa dönem ikamet izni	45,5	42,9	11,6	11,4	37,8	50,8	3,3	50,4	46,3	252
Öğrenci ikamet izni	22,0	55,5	22,5	5,7	23,5	70,8	2,5	48,1	49,4	166
Aile ikamet izni	27,2	63,6	9,2	14,3	44,0	41,8	1,9	47,9	50,2	163
Çalışma izni	49,9	42,0	8,1	11,7	46,1	42,2	7,1	51,9	41,0	108
İnsani ikamet izni	(63,9)	(33,3)	(2,8)	(20,7)	(35,1)	(44,2)	(33,0)	(38,6)	(28,4)	36
Diğer	(45,4)	(48,3)	(6,3)	(13,0)	(31,9)	(55,1)	(10,6)	(33,2)	(56,2)	35

	Türkiye’deki kültürel faaliyetler			Şehir içi toplu taşımayı kullanma			Şehir merkezine gitme			Toplam
	Hiç	Bazen	Sıklıkla	Hiç	Bazen	Sıklıkla	Hiç	Bazen	Sıklıkla	Sayı
Yaşadığı il										
Ankara	48,9	39,1	12,1	11,5	33,3	55,2	8,6	44,3	47,1	174
Antalya	34,6	58,4	7,0	8,6	63,8	27,6	4,3	70,3	25,4	185
Erzurum	35,8	43,4	20,8	13,2	41,5	45,3	3,8	47,2	49,1	53
Gaziantep	68,2	24,2	7,6	27,3	30,3	42,4	13,6	33,3	53,0	66
İstanbul	36,1	52,1	11,8	10,7	34,9	54,4	3,0	46,2	50,9	169
İzmir	28,8	49,2	22,0	16,9	27,1	55,9	6,8	45,8	47,5	59
Trabzon	48,1	44,4	7,4	9,3	35,2	55,6	1,9	44,4	53,7	54
Türkiye’de kalınan süre										
1 yıldan az	57,3	32,6	10,1	18,3	32,2	49,5	6,7	44,3	49,0	142
1-2 yıl	38,9	48,6	12,5	9,2	33,9	56,9	6,2	51,5	42,3	239
3-4 yıl	39,7	52,2	8,1	11,0	47,8	41,2	1,4	47,9	50,7	159
5-9 yıl	31,5	55,5	13,0	13,4	38,8	47,8	3,3	51,1	45,5	140
10+	25,5	59,9	14,7	6,0	40,5	53,5	5,9	44,7	49,4	80
Toplam	39,0	49,4	11,6	11,6	38,1	50,3	4,7	48,6	46,6	760

*Sahraaltı Afrika ve Asya Pasifik ve Amerika bölgelerindeki ülkeler

Türkiye’ye uyumla ilgili olarak göçmenlerin Türkiye’de kurdukları ilişkiler ve geldikleri ülkelerdeki kişiler ile devam ettirdikleri ilişkiler önemlidir. Göçmenler Türkiye’de yaşayan T.C. vatandaşları ve T.C. vatandaşı olmayan kişiler ile ilişkilerini genel olarak değerlendirdiklerinde, çok küçük bir bölümü ilişkilerini “kötü” olarak nitelendirmiştir. Göçmenlerin yüzde 88’i T.C. vatandaşları ile yüzde 80’i ise diğer ülke vatandaşları ile ilişkilerinin “iyi” olduğunu belirtmişlerdir (Tablo 6.7). Araştırma nüfusunun tümü için T.C. vatandaşları ile ilişkiler T.C. vatandaşları olmayanlara göre daha yüksek oranda “iyi” olarak tanımlanmıştır.

Yasal olarak ikamet eden yabancıların genel olarak tüm vatandaşlar ile ilişkilerini değerlendirmeleri, ev ziyaretleri açısından da ele alınmıştır. Tablo 6.8’de kişilerin T.C. vatandaşları ve diğer ülke vatandaşları ile ev ortamında ziyaret edip etmemeleri ve kendilerinin evlerinde ziyaret edilip edilmediğine ilişkin yüzdeler yer almaktadır. Araştırmadan önceki son bir ay içinde, araştırmaya katılanların yüzde 62’si T.C. vatandaşlarını, yüzde 50’si ise diğer ülke vatandaşlarını evlerinde ziyaret etmiştir. T.C. vatandaşlarını evlerinde ziyaret edenlerin oranı Avrupa ülkelerinden gelenler arasında en yüksek iken, Sahraaltı Afrika, Asya Pasifik ve Amerika bölgelerindeki ülkelere gelenler arasında en düşüktür (sırasıyla yüzde 83 ve yüzde 40). Bu oran kadınlar arasında ve aile ikamet izni ile Türkiye’de yaşayanlar arasında diğer gruplara göre daha fazladır. Göçmenlerin kendilerinin ziyaret edilmesi incelendiğinde, yüzde 67’sinin T.C. vatandaşları tarafından, yüzde 52’sinin ise diğer ülke vatandaşları tarafından son bir ay içerisinde evlerinde ziyaret edildiği görülmektedir. 55 yaş ve üzerindeki, Avrupa ülkelerinden gelenler ve daha uzun süredir Türkiye’de yaşayanlar özellikle T.C. vatandaşları tarafından daha fazla ziyaret edilmiştir.

Türkiye'ye uyum konusuyla ilişkili olarak araştırma nüfusuna geldikleri ülkelerdeki akrabaları ve arkadaşları ile haberleşip haberleşmedikleri de sorulmuştur. Haberleşme, yüz yüze görüşmenin yanı sıra telefon, mektup, elektronik posta ve sosyal medya kanalları ile haberleşmeyi de içermektedir. Araştırmaya katılanların yüzde 97'si Türkiye dışındaki akrabalarıyla, yüzde 90'ı Türkiye dışındaki arkadaşları ile haberleştiğini ifade etmiştir. Göçmenlerin temel özelliklerinden bağımsız olarak akrabalar ile haberleşmenin arkadaşlar ile haberleşmeden daha fazla olduğu görülmektedir. Arkadaşlar ile haberleşmenin Türkiye'ye yerleşme sonrasında yeni arkadaşlar edinme nedeniyle azaldığını düşündüren bu sonuç, genç yaş gruplarındakilerin diğer yaş gruplarındakilerden daha çok arkadaşları ile görüşmeleriyle desteklenmektedir (Tablo 6.9).

Tablo 6.7. Araştırma Nüfusunun Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları ve Türkiye'de Yaşayan Diğer Yabancılar İle Olan İlişkilerini Değerlendirmelerinin Yüzde Dağılımı

	Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı bireyler ile ilişkileri			Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayan bireyler ile ilişkileri			Toplam
	Kötü	Ne İyi Ne Kötü	İyi	Kötü	Ne İyi Ne Kötü	İyi	
Cinsiyet							
Erkek	0,6	12,7	86,7	0,8	16,9	82,3	320
Kadın	0,8	10,6	88,6	0,4	21,2	78,5	440
Yaş grubu							
<25	1,5	14,3	84,2	0,5	11,8	87,6	177
25-34	0,4	8,7	90,9	0,3	16,0	83,7	259
35-44	1,6	15,4	83,0	0,0	28,3	71,7	145
45-54	0,0	6,4	93,6	0,0	24,9	75,1	85
55+	0,0	13,7	86,3	3,0	20,3	76,8	94
Medeni durum							
Hiç evlenmedi	0,9	15,2	83,9	0,0	10,5	89,5	260
Halen evli	0,9	10,7	88,5	1,0	24,6	74,4	418
Eşi ölmüş/Boşanmış,aynı yaşıyor	0,0	5,0	95,0	0,0	17,3	82,7	82
Hane bilgisi							
Hanede yaşıyor	0,6	10,9	88,5	0,6	20,8	78,6	640
Yurtta yaşıyor	1,3	19,3	79,3	0,0	4,9	95,1	86
Otel/Pansiyon/Diğer	(5,6)	(10,0)	(84,4)	(0,0)	(7,5)	(92,5)	34
Uyruk							
Avrupa	1,9	7,6	90,5	2,0	21,1	77,0	178
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	0,7	17,3	82,0	0,0	23,7	76,3	186
Güney Kafkasya	0,0	5,6	94,4	0,2	19,7	80,1	115
Güney Asya	0,0	20,8	79,2	0,1	18,9	81,0	75
Orta Asya	0,0	9,3	90,7	0,4	22,5	77,1	131
Diğer bölgeler*	1,5	10,2	88,3	0,0	1,6	98,4	75
Çalışma durumu							
Hiç çalışmamış	0,9	14,5	84,6	0,4	22,0	77,7	456
Daha önce çalışmış	0,8	7,0	92,1	2,8	9,1	88,2	93
Halen çalışıyor	0,5	8,0	91,5	0,0	18,9	81,0	211

	Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları bireyler ile ilişkileri			Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları olmayan bireyler ile ilişkileri			Toplam
	Kötü	Ne İyi Ne Kötü	İyi	Kötü	Ne İyi Ne Kötü	İyi	
Eğitim durumu							
O/Y değil/Okula gitmedi/Mezun değil/İlkokul mezunu	(1,3)	(23,2)	(75,5)	(0,0)	(28,0)	(72,0)	44
Ortaokul mezunu	0,0	7,4	92,6	0,8	17,0	82,2	81
Lise mezunu	0,8	10,3	89,0	0,0	19,8	80,2	267
Üniversite mezunu	0,2	12,5	87,3	1,0	19,7	79,3	302
Lisansüstü mezunu	5,5	7,5	86,9	0,2	11,9	88,0	66
Mevcut ikamet izin türü							
Kısa dönem ikamet izni	0,0	13,9	86,1	0,0	21,4	78,6	252
Öğrenci ikamet izni	1,3	18,8	79,9	0,0	10,2	89,8	166
Aile ikamet izni	1,8	6,6	91,5	0,9	23,2	75,9	163
Çalışma izni	0,5	5,5	94,0	0,0	20,4	79,6	108
İnsani ikamet izni	(2,1)	(11,1)	(86,8)	(0,0)	(21,4)	(78,6)	36
Diğer*	(0,0)	(12,2)	(87,8)	(8,9)	(6,5)	(84,6)	35
Yaşadığı il							
Ankara	0,6	18,4	81,0	0,0	25,9	74,1	174
Antalya	1,1	4,9	94,1	0,5	6,5	93,0	185
Erzurum	0,0	15,1	84,9	3,8	11,3	84,9	53
Gaziantep	1,5	10,6	87,9	0,0	18,2	81,8	66
İstanbul	0,6	11,8	87,6	0,6	21,3	78,1	169
İzmir	1,7	6,8	91,5	1,7	15,3	83,1	59
Trabzon	0,0	1,9	98,1	1,9	18,5	79,6	54
Türkiye'de kalınan süre							
1 yıldan az	0,9	17,2	81,9	0,6	19,4	80,1	142
1-2 yıl	0,5	15,5	84,1	0,0	20,7	79,3	239
3-4 yıl	2,4	9,5	88,1	0,5	22,2	77,4	159
5-9 yıl	0,0	4,9	95,1	0,1	18,1	81,8	140
10+	0,0	8,0	92,0	2,7	14,3	83,0	80
Toplam	0,8	11,5	87,8	0,6	19,4	80,1	760

*Sahraaltı Afrika ve Asya Pasifik ve Amerika bölgelerindeki ülkeler

Tablo 6.8. Son Bir Ay İçerisinde Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlarını ve Türkiye'de Yaşayan Diğer Yabancıları Evlerinde Ziyaret Etme ve Onlar Tarafından Ziyaret Edilme Durumunun Yüzde Dağılımı

	Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları olanları ziyaret	Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları olmayanları ziyaret	Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları olanları tarafından ziyaret	Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları olmayanları tarafından ziyaret	Toplam
Cinsiyet					
Erkek	55,8	53,5	65,3	57,1	320
Kadın	66,3	47,7	68,2	48,9	440
Yaş grubu					
<25	65,6	52,5	68,2	61,9	177
25-34	63,7	47,0	66,7	50,6	259
35-44	56,6	51,2	63,6	51,2	145
45-54	53,4	49,5	63,7	48,6	85
55+	68,1	55,0	75,2	48,9	94
Medeni durum					
Hiç evlenmedi	59,2	54,9	63,7	60,4	260
Halen evli	62,0	47,7	69,1	50,1	418
Eşi ölmüş/Boşanmış, aynı yaşıyor	68,5	49,0	65,1	41,8	82

	Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ziyaret	Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayanları ziyaret	Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olanlar tarafından ziyaret	Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayanlar tarafından ziyaret	Toplam
Hane bilgisi					
Hanede yaşıyor	63,4	50,8	68,5	52,4	640
Yurtta yaşıyor	55,0	47,6	64,4	56,4	86
Otel/Pansiyon/Diğer	(24,3)	(32,6)	(21,5)	(39,0)	34
Uyruk					
Avrupa	83,1	48,9	82,6	51,6	178
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	50,7	53,9	51,9	52,7	186
Güney Kafkasya	78,2	53,9	74,0	50,5	115
Güney Asya	45,4	52,4	59,4	63,6	75
Orta Asya	59,0	39,6	72,3	45,9	131
Diğer bölgeler*	40,2	54,6	56,6	56,7	75
Çalışma durumu					
Hiç çalışmamış	60,5	48,9	65,3	51,5	456
Daha önce çalışmış	69,9	45,4	82,2	53,3	93
Halen çalışıyor	61,1	53,9	64,0	53,3	211
Eğitim durumu					
O/Y değil/Okula gitmedi/Mezun değil/İlkokul mezunu	(39,6)	(50,5)	(36,9)	(54,2)	44
Ortaokul mezunu	64,5	37,9	80,6	44,6	81
Lise mezunu	66,2	48,5	69,9	53,7	267
Üniversite mezunu	60,9	51,7	66,0	50,6	302
Lisansüstü mezunu	60,0	68,5	58,9	69,7	66
Mevcut ikamet izin türü					
Kısa dönem ikamet izni	55,3	49,1	56,7	51,8	252
Öğrenci ikamet izni	55,1	58,1	62,5	60,7	166
Aile ikamet izni	76,4	39,5	87,2	45,9	163
Çalışma izni	63,1	58,1	63,8	51,4	108
İnsani ikamet izni	(46,2)	(47,9)	(59,2)	(62,8)	36
Diğer*	(74,4)	(62,0)	(84,2)	(58,6)	35
Yaşadığı il					
Ankara	62,6	56,9	69,0	58,0	174
Antalya	83,2	65,4	81,6	67,0	185
Erzurum	67,9	50,9	67,9	60,4	53
Gaziantep	48,5	47,0	47,0	47,0	66
İstanbul	56,8	46,2	63,9	47,3	169
İzmir	67,8	39,0	71,2	55,9	59
Trabzon	68,5	40,7	75,9	46,3	54
Türkiye'de kalınan süre					
1 yıldan az	47,7	44,5	52,9	43,9	142
1-2 yıl	57,0	43,6	59,1	48,3	239
3-4 yıl	65,0	56,5	67,3	55,2	159
5-9 yıl	64,8	57,3	76,2	64,1	140
10+	83,1	51,7	88,7	49,5	80
Toplam	61,9	50,1	67,0	52,3	760

* Sahraaltı Afrika ve Asya Pasifik ve Amerika bölgelerindeki ülkeler

Tablo 6.9. Araştırma Nüfusunun Türkiye Dışındaki Akraba ve Arkadaşlarıyla Haberleşme Durumunun Yüzde Dağılımı

	Türkiye dışında akrabalarla haberleşme	Türkiye dışında arkadaşlarla haberleşme	Toplam Sayı
Cinsiyet			
Erkek	96,5	91,3	320
Kadın	98,0	89,5	440
Yaş grubu			
<25	98,5	92,7	177
25-34	97,7	90,1	259
35-44	98,6	94,0	145
45-54	95,6	87,3	85
55+	94,2	83,8	94
Medeni durum			
Hiç evlenmedi	97,7	90,5	260
Halen evli	97,8	91,0	418
Eşi ölmüş/Boşanmış,ayrı yaşıyor	94,0	86,3	82
Hane bilgisi			
Hanede yaşıyor	97,4	89,7	640
Yurtta yaşıyor	98,4	98,4	86
Otel/pansiyon/diğer	(94,7)	(89,4)	34
Uyruk			
Avrupa	97,2	86,1	178
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	92,2	90,9	186
Güney Kafkasya	100,0	93,7	115
Güney Asya	99,8	91,9	75
Orta Asya	99,5	85,7	131
Diğer	100,0	99,2	75
Çalışma durumu			
Hiç çalışmamış	97,5	91,2	456
Daha önce çalışmış	97,9	85,0	93
Halen çalışıyor	96,9	90,8	211
Eğitim durumu			
O/Y Değil/Okula Gitmedi/Mezun Değil/İlkokul mezunu	(87,9)	(74,3)	44
Ortaokul mezunu	94,9	77,6	81
Lise mezunu	98,7	90,1	267
Üniversite mezunu	98,5	94,1	302
Lisansüstü mezunu	94,5	100,0	66
Mevcut ikamet izin türü			
Kısa dönem ikamet izni	98,1	88,5	252
Öğrenci ikamet izni	97,0	96,4	166
Aile ikamet izni	98,4	90,4	163
Çalışma izni	97,4	92,4	108
İnsani ikamet izni	(80,0)	(65,1)	36
Diğer*	(100,0)	(96,2)	35
Yaşadığı il			
Ankara	97,1	92,0	174
Antalya	98,4	91,9	185
Erzurum	98,1	96,2	53
Gaziantep	90,9	86,4	66
İstanbul	97,6	89,9	169
İzmir	98,3	88,1	59
Trabzon	94,4	90,7	54

	Türkiye dışında akrabalarla haberleşme	Türkiye dışında arkadaşlarla haberleşme	Toplam
Türkiye'de kalınan süre			
1 yıldan az	97,0	94,1	142
1-2 yıl	96,6	94,3	239
3-4 yıl	96,9	85,2	159
5-9 yıl	99,6	91,5	140
10+	96,6	81,3	80
Toplam	97,4	90,3	760

*Sahraaltı Afrika ve Asya Pasifik ve Amerika bölgelerindeki ülkeler

6.2. Sağlık Hizmetlerinden ve Yardımlardan Yararlanma

Bir başka ülkeye göç durumunda, göçmenlerin temel ihtiyaçlarının başında sağlık hizmetleri ve sağlık hizmetlerinden yararlanmak üzere sağlık sigortalarının olması gelmektedir. Türkiye'de yasal olarak ikamet eden yabancıların, zorunlu olarak sağlık sigortası yaptırmaları gerekmektedir. Tablo 6.10'da araştırma kapsamında görüşülen kişilerin sağlık hizmetlerinden yararlanmalarına ilişkin yüzdeler yer almaktadır. Araştırma nüfusunun dörtte üçü Türkiye'de sağlık hizmetlerinden yararlandıklarını ifade etmişlerdir. Sağlık hizmetlerinden yararlanma oranı, kadınlar arasında erkeklerden daha yaygındır (sırasıyla yüzde 85 ve 62). Aile ikamet izni ile Türkiye'de yaşayanların neredeyse tamamı sağlık hizmetlerinden yararlanmıştır. Beklenildiği üzere sağlık hizmetlerinden yararlanma Türkiye'de yaşanan sürenin artmasıyla birlikte artmaktadır. En çok başvuru yapılan sağlık kuruluşları arasında, devlet hastaneleri ve özel hastaneler gelmektedir. Birinci ve üçüncü basamak sağlık kuruluşlarının göçmenler tarafından kullanılmasının ise çok yaygın olmadığı görülmektedir. Yalnızca öğrenci ikamet izni ile Türkiye'de yaşayanlar arasında yüzde 12 civarında üniversitelerdeki sağlık kurumlarına (mediko) başvuru görülmektedir.

Türkiye'de yasal olarak ikamet eden yabancıların yüzde 88'i Türkiye'deki sağlık hizmetlerinden memnun olduklarını belirtmişlerdir (Tablo 6.11). Erkekler arasında hizmetlerden memnun olanların payı kadınlara oranla daha yüksektir (sırasıyla yüzde 92 ve yüzde 85). Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin yüzde 36'sı sigortasının tüm sağlık harcamalarını karşıladığını söylemiştir. Buna karşılık, oldukça önemli bir kısmı (yüzde 19) sağlık sigortasının sağlık harcamalarını hiç karşılamadığını dile getirmiştir. Bu durum özellikle kısa dönem ikamet izni ve öğrenci izni ile Türkiye'de ikamet edenler arasında daha belirgindir (sırasıyla yüzde 32 ve yüzde 22). Sağlık sigortaları ihtiyaçlarını en iyi düzeyde karşılayan grup ise, 10 yıl ve daha uzun süredir Türkiye'de yaşayan göçmenlerdir.

Sağlık hizmetlerinin yanı sıra yasal yabancılar arasında aynı ya da nakdi yardım alma yaygınlığına ilişkin soruların sorulduğu araştırmada, aynı ve nakdi yardımların yeterli olmadığı görülmüştür. Göçmenlerin burs dışında kamu yardımı, özel yardım, Sivil Toplum Kuruluşu (STK) yardımı, vakıf yardımı ya da diğer yardımlar biçiminde tanımlanan yardımlardan herhangi birinden yararlanma düzeyi yüzde 4 ile sınırlıdır. Başka bir ifadeyle, araştırma kapsamında görüşülenlerin sadece yüzde 4'ü belirtilen yardımlardan birinden yararlanmaktadır (Tablo 6.12). Aynı veya nakdi yardım alma oranı, 25 yaşından daha genç olanlar, ortaokul mezunları ya da daha az eğitim düzeyine sahip olanlar arasında ve gözlem sayısı sınırlı olsa da insani yardım ile ikamet izni olanlar arasında daha fazladır. Yardımları veren kuruluşlar arasında kamu kuruluşları öne çıkmaktadır.

Tablo 6.10. Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma

	Türkiye'de sağlık hizmetlerinden yararlanma	Toplam	En çok başvurulanan sağlık kurumu								Toplam	
			Evet	Sayı	Sağlık ocağı/aile hekimi	Devlet hastanesi	Üniversite hastanesi	Özel poliklinik	Özel hastane	Özel doktor		Mediko
Cinsiyet												
Erkek	62,1	320	7,9	34,0	7,7	3,4	39,2	1,6	4,4	1,7	210	
Kadın	85,3	440	5,2	37,3	4,5	1,1	49,0	0,9	0,6	1,4	363	
Yaş grubu												
<25	69,4	177	3,5	36,4	8,7	3,7	34,7	0,0	9,5	3,4	121	
25-34	75,9	259	7,8	29,5	6,6	1,9	51,1	1,6	0,6	0,8	206	
35-44	79,9	145	3,4	41,4	1,7	2,7	49,9	0,0	0,5	0,4	113	
45-54	74,0	85	9,2	37,7	2,9	0,0	40,3	5,0	0,0	5,0	58	
55+	77,2	94	6,5	45,5	7,8	0,0	40,2	0,0	0,0	0,0	75	
Medeni durum												
Hiç evlenmedi	62,4	260	5,5	30,5	11,7	1,6	39,9	2,3	6,5	2,2	168	
Halen evli	81,1	418	6,2	37,4	3,4	2,4	49,3	0,2	0,4	0,6	339	
Eşi ölmüş/ Boşanmış,ayrın yaşıyor	83,0	82	7,2	42,0	3,8	0,0	39,1	3,6	0,0	4,4	66	
Hane bilgisi												
Hanede yaşıyor	77,5	640	6,6	36,0	4,8	1,9	47,2	1,3	0,9	1,3	496	
Yurtta yaşıyor	60,2	86	,3	37,1	18,0	2,2	22,4	0,0	20,0	0,0	60	
Otel/Pansiyon/Diğer	(45,6)	34	*	*	*	*	*	*	*	*	17	
Uyruk												
Avrupa	79,7	178	5,3	35,9	6,9	0,6	49,4	1,0	0,5	0,4	138	
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	62,9	186	1,0	39,7	7,5	0,6	47,4	0,0	2,9	0,9	129	
Güney Kafkasya	84,0	115	3,0	27,5	5,4	2,9	56,3	2,9	1,5	0,6	85	
Güney Asya	77,5	75	16,1	20,6	8,2	6,3	40,0	4,9	3,8	0,0	59	
Orta Asya	87,8	131	10,4	49,5	0,1	0,7	32,2	0,0	2,4	4,8	113	
Diğer bölgeler*	62,0	75	(4,9)	(29,5)	(8,4)	(4,9)	(49,7)	(0,2)	(1,1)	(1,3)	49	
Çalışma durumu												
Hiç çalışmamış	79,8	456	6,1	34,6	5,6	1,3	47,8	0,4	2,6	1,6	356	
Daha önce çalışmış	85,5	93	10,4	37,3	1,0	0,8	47,8	0,0	2,7	0,0	77	
Halen çalışıyor	64,5	211	4,0	38,9	8,0	3,8	40,0	3,3	0,0	2,1	140	

	Türkiye'de sağlık hizmetinden yararlanma	Toplam Sayı	En çok başvuru alan sağlık kurumu								Toplam Sayı	
	Evet		Sağlık ocagı/aile hekimisi	Devlet hastanesi	Üniversite hastanesi	Özel poliklinik	Özel hastane	Özel doktor	Mediko	Diğer		
Eğitim durumu												
O'Y değil/Okula gitmedi/Mezun değil/İlkokul mezunu	(66,3)	44	(2,2)	(44,5)	(8,5)	(0,0)	(42,8)	(0,0)	(0,0)	(2,0)	32	
Ortaokul mezunu	67,6	81	18,6	32,2	0,0	4,6	38,0	1,0	0,0	5,5	63	
Lise mezunu	78,0	267	5,9	40,7	8,5	2,2	37,2	1,3	3,8	0,3	198	
Üniversite mezunu	77,5	302	4,7	35,4	3,9	1,6	51,3	0,3	1,1	1,7	230	
Lisansüstü mezunu	70,5	66	(0,2)	(15,7)	(8,8)	(0,0)	(65,0)	(8,3)	(2,0)	(0,0)	50	
Mevcut ikamet izin türü												
Kısa dönem ikamet izni	63,6	252	4,7	32,8	1,7	1,4	55,6	0,3	0,4	3,1	165	
Öğrenci ikamet izni	73,4	166	6,5	32,3	16,5	1,9	29,7	0,2	12,2	0,7	118	
Aile ikamet izni	96,7	163	10,4	36,7	1,3	2,0	48,8	0,4	0,0	0,3	157	
Çalışma izni	67,5	108	0,0	40,9	10,9	1,0	39,9	6,5	0,0	0,8	71	
İnsani ikamet izni	(88,3)	36	(2,6)	(57,0)	(12,6)	(0,0)	(23,0)	(0,0)	(0,0)	(4,7)	30	
Diğer	(96,2)	35	(8,5)	(37,1)	(4,3)	(9,0)	(41,0)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	32	
Yaşadığı il												
Ankara	80,5	174	3,6	33,6	15,7	1,4	39,3	0,0	5,7	0,7	140	
Antalya	76,8	185	7,7	47,2	2,8	0,0	38,7	0,7	0,7	2,1	142	
Erzurum	67,9	53	(2,8)	(61,1)	(11,1)	(2,8)	(22,2)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	36	
Gaziantep	65,2	66	(0,0)	(53,5)	(4,7)	(0,0)	(37,2)	(0,0)	(0,0)	(4,7)	43	
İstanbul	74,6	169	7,1	32,5	2,4	2,4	51,6	1,6	0,8	1,6	126	
İzmir	78,0	59	(4,3)	(37,0)	(13,0)	(4,3)	(32,6)	(2,2)	(6,5)	(0,0)	46	
Trabzon	74,1	54	(2,5)	(50,0)	(17,5)	(2,5)	(25,0)	(2,5)	(0,0)	(0,0)	40	
TR'de kalınan süre												
1 yıldan az	45,9	142	1,3	38,4	4,7	0,0	48,1	0,0	2,4	5,2	69	
1-2 yıl	72,0	239	1,9	37,0	5,9	2,0	46,0	2,2	4,1	1,0	176	
3-4 yıl	81,8	159	8,8	27,0	3,6	3,1	56,8	0,0	0,0	0,6	135	
5-9 yıl	87,9	140	7,4	36,3	5,2	2,9	41,6	2,3	2,1	2,3	118	
10+	94,6	80	11,5	44,5	8,6	0,0	35,5	0,0	0,0	0,0	75	
Toplam	75,5	760	6,1	36,2	5,6	1,9	45,6	1,2	1,9	1,5	573	

*Sahraaltı Afrika ve Asya Pasifik ve Amerika bölgelerindeki ülkeler

Tablo 6.11. Türkiye'deki Sağlık Hizmetlerinden Memnuniyet ve Sağlık Sigortası Kapsamında Olanların Sağlık Harcamalarının Karşılama Yüzdesinin Dağılımı

	Hizmetten memnuniyet	Toplam Sayı	Sağlık sigortasının kapsamı			Toplam Sayı
	Evet		Tamamen karşılıyor	Kısmen karşılıyor	Hiç karşılmıyor	
Cinsiyet						
Erkek	91,5	233	37,9	39,4	22,7	180
Kadın	85,4	339	34,2	48,7	17,1	324
Yaş grubu						
<25	91,2	127	24,2	50,7	25,2	106
25-34	90,8	207	28,8	51,1	20,1	186
35-44	79,4	102	43,9	36,9	19,2	98
45-54	90,9	61	44,0	40,7	15,3	52
55+	84,9	75	49,5	40,4	10,2	62

	Hizmetten memnuniyet	Toplam Sayı	Sağlık sigortasının kapsamı			Toplam Sayı
	Evet		Tamamen karşılıyor	Kısmen karşılıyor	Hiç karşılmıyor	
Medeni durum						
Hiç evlenmedi	91,4	184	26,7	48,3	24,9	152
Halen evli	88,0	330	38,5	47,3	14,2	293
Eşi ölmüş/Boşanmış,ayrı yaşıyor	77,0	58	40,1	30,6	29,3	59
Hane bilgisi						
Hanede yaşıyor	87,4	489	35,2	44,7	20,1	434
Yurtta yaşıyor	94,3	63	35,4	57,5	7,1	56
Otel/Pansiyon/Diğer	*	20	*	*	*	14
Uyruk						
Avrupa	86,7	138	41,2	47,4	11,4	129
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	83,0	133	27,7	38,2	34,1	105
Güney Kafkasya	91,9	91	26,2	56,0	17,8	75
Güney Asya	93,4	55	36,8	45,8	17,4	57
Orta Asya	85,7	106	38,4	44,9	16,6	93
Diğer bölgeler*	(94,3)	49	(44,7)	(36,9)	(18,5)	45
Çalışma durumu						
Hiç çalışmamış	85,9	354	33,1	48,9	17,9	320
Daha önce çalışmış	87,9	77	27,6	45,8	26,6	59
Halen çalışıyor	91,8	141	44,1	37,9	18,0	125
Eğitim durumu						
O/Y değil/Okula gitmedi/Mezun değil/İlkokul mezunu	(87,3)	32	*	*	*	19
Ortaokul mezunu	89,6	65	(35,9)	(46,7)	(17,5)	44
Lise mezunu	89,0	190	39,3	44,1	16,6	178
Üniversite mezunu	86,9	238	33,4	44,2	22,4	217
Lisansüstü mezunu	(86,2)	47	(33,7)	(55,2)	(11,1)	46
Mevcut ikamet izin türü						
Kısa dönem ikamet izni	86,9	190	31,1	36,4	32,4	149
Öğrenci ikamet izni	90,9	119	28,3	49,5	22,2	108
Aile ikamet izni	86,0	141	36,2	56,9	7,0	142
Çalışma izni	89,9	68	49,3	38,9	11,8	71
İnsani ikamet izni	(92,5)	34	*	*	*	13
Diğer	*	20	*	*	*	21
Yaşadığı il						
Ankara	92,1	140	42,7	46,8	10,5	124
Antalya	81,0	142	43,6	42,7	13,7	117
Erzurum	(82,9)	35	(69,7)	(27,3)	(3,0)	33
Gaziantep	(74,4)	43	(20,6)	(58,8)	(20,6)	34
İstanbul	88,9	126	31,0	44,0	25,0	116
İzmir	(91,5)	47	(44,4)	(55,6)	(0,0)	45
Trabzon	(87,2)	39	(48,6)	(40,0)	(11,4)	35
Türkiye'de kalınan süre						
1 yıldan az	89,3	90	25,8	47,8	26,3	64
1-2 yıl	87,1	181	30,3	52,2	17,5	150
3-4 yıl	92,0	128	40,5	41,2	18,3	116
5-9 yıl	85,5	110	29,8	44,6	25,6	106
10+	85,6	63	54,0	38,5	7,5	68
Toplam	87,9	572	35,5	45,4	19,1	504

*Sahraaltı Afrika ve Asya Pasifik ve Amerika bölgelerindeki ülkeler

Tablo 6.12. Herhangi Bir Kurum veya Kuruluştan Nakdi veya Ayni Herhangi Bir Yardım Alma Durumlarının Yüzde Dağılımı

	Burs dışında yardım-kamu	Burs dışında yardım-özel	Burs dışında yardım-STK	Burs dışında yardım-vakıf	Burs dışında yardım-Diğer	Burs dışında en az bir kurumdan yardım	Toplam
							Sayı
Cinsiyet							
Erkek	3,9	1,0	0,2	0,5	0,8	6,5	320
Kadın	1,0	0,0	0,0	0,3	0,9	2,3	440
Yaş grubu							
<25	3,8	0,0	,5	1,5	2,5	8,2	177
25-34	1,1	0,0	0,0	0,4	0,5	1,9	259
35-44	1,8	1,6	0,0	0,0	0,7	4,1	145
45-54	4,1	0,9	0,0	0,0	0,7	5,6	85
55+	2,8	0,0	0,0	0,0	0,0	2,8	94
Medeni durum							
Hiç evlenmedi	2,5	0,0	0,3	0,9	1,4	5,1	260
Halen evli	2,3	0,8	0,0	0,2	0,7	3,9	418
Eşi ölmüş/Boşanmış,aynı yaşıyor	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0	1,6	82
Hane bilgisi							
Hanede yaşıyor	2,2	0,5	0,1	0,3	0,5	3,6	640
Yurttta yaşıyor	0,0	0,0	0,0	1,8	5,2	6,9	86
Otel/Pansiyon/Diğer	(10,6)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	(0,7)	(11,3)	34
Uyruk							
Avrupa	0,0	0,0	0,0	0,3	2,3	2,6	178
Orta Doğu ve Kuzey Afrika							
Güney Kafkasya	0,7	0,0	0,0	0,3	0,5	1,5	115
Güney Asya	4,8	0,0	0,0	0,0	0,0	4,8	75
Orta Asya	0,0	0,0	0,0	0,0	1,2	1,2	131
Diğer bölgeler*	0,0	3,0	0,0	0,8	0,2	4,0	75
Çalışma durumu							
Hiç çalışmamış	2,2	0,2	0,0	0,4	1,1	3,8	456
Daha önce çalışmış	4,2	0,1	0,7	1,6	1,2	7,8	93
Halen çalışıyor	1,7	1,1	0,0	0,0	0,2	3,0	211
Eğitim durumu							
O/Y değil/Okula gitmedi/Mezun değil/İlkokul mezunu	(13,6)	(1,8)	(1,8)	(0,0)	(1,5)	(18,6)	44
Ortaokul mezunu	6,6	3,1	0,0	0,8	3,1	13,6	81
Lise mezunu	1,1	0,0	0,0	0,9	0,5	2,5	267
Üniversite mezunu	0,9	0,0	0,0	0,0	0,3	1,3	302
Lisansüstü mezunu	1,4	0,0	0,0	0,0	1,6	3,1	66
Mevcut ikamet izin türü							
Kısa dönem ikamet izni	2,8	0,0	0,0	0,0	1,1	3,9	252
Öğrenci ikamet izni	0,0	0,0	0,0	2,0	0,1	2,1	166
Aile ikamet izni	0,0	0,0	0,0	0,0	1,1	1,1	163
Çalışma izni	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,6	108
İnsani ikamet izni	(30,6)	(3,1)	(2,8)	(3,1)	(2,3)	(41,9)	36
Diğer	(2,3)	(8,7)	(0,0)	(0,0)	(1,9)	(12,8)	35

	Burs dışında yardım-kamu	Burs dışında yardım-özel	Burs dışında yardım-STK	Burs dışında yardım-vakıf	Burs dışında yardım-Diğer	Burs dışında en az bir kurumdan yardım	Toplam
Yaşadığı il							
Ankara	9,8	0,6	0,6	1,1	0,0	12,1	174
Antalya	0,0	0,0	0,0	0,0	2,7	2,7	185
Erzurum	0,0	1,9	0,0	1,9	0,0	3,8	53
Gaziantep	6,1	0,0	0,0	1,5	0,0	7,6	66
İstanbul	0,6	0,6	0,0	0,0	0,6	1,8	169
İzmir	1,7	0,0	0,0	1,7	1,7	5,1	59
Trabzon	1,9	0,0	0,0	3,7	1,9	7,4	54
Türkiye'de kalınan süre							
1 yıldan az	2,1	0,0	0,0	0,5	2,0	4,6	142
1-2 yıl	4,2	0,3	0,3	0,0	0,4	5,2	239
3-4 yıl	0,0	0,0	0,0	1,2	0,8	2,0	159
5-9 yıl	2,1	1,6	0,0	0,4	0,7	4,8	140
10+	1,5	0,1	0,0	0,0	0,6	2,1	80
Toplam	2,3	0,4	0,1	0,4	0,8	4,0	760

*Sahraaltı Afrika ve Asya Pasifik ve Amerika bölgelerindeki ülkeler

6.3. Yabancılara yönelik ayrımcılık

Tüm vatandaşlar açısından kamu kurum ve kurumlarında belirli hizmetleri alma sürecinde ya da gündelik yaşam içinde ayrımcılığa maruz kalmak önemli bir sorundur. Öte yandan, göçmenlerin maruz kaldığı çeşitli ayrımcılıklar, onların yerleştikleri topluma uyumlarını engellediği için bu sorunlar daha ağır biçimde yaşanabilmektedir. Tablo 6.13'te göçmenlerin, kamu kurum ve kuruluşlarında ayrımcılığa maruz kalmalarına ilişkin yüzdeler, ayrımcılığa maruz kalınma sıklığına göre verilmektedir.

Kurumlar açısından her biriyle ilgili olarak daha yaygın olarak ayrımcılığa uğramış olanların sosyal ve demografik profillerine bakıldığında, kadınların, hiç evlenmemiş kişilerin, Avrupa ve Orta Asya kökenli kişilerin daha fazla karakolda ayrımcılığa uğradıklarını belirttiklerini söyleyebiliriz (Tablo 6.13). Okul düzeyinde maruz kalınan ayrımcılık açısından ise, Orta Doğu ve Kuzey Afrika ile Güney Asya kökenli göçmenler arasında ayrımcılığa uğrayanlar daha fazladır. Erzurum ve Trabzon illerinde görüşülen kişiler arasında okulda ayrımcılığa uğradığını belirtenler, tüm gruplar arasında en yüksek düzeydedir (sırasıyla yüzde 19 ve 13). Kadınlar, gençler, hiç evlenmemiş olanlar ile Güney Asya ülkelerinden gelenler arasında sağlık kuruluşlarında ayrımcılığa uğradığını belirtenler daha fazladır. İkamet izni alma sırasında maruz kalınan ayrımcılık ise yine Güney Asya ülkelerinden gelenler ve Erzurum'da yaşayanlar arasında en belirgin düzeydedir.

Gündelik yaşamda karşılaşılan bazı olaylarda maruz kalınan ayrımcılığa ilişkin yüzdeler Tablo 6.14'te verilmektedir. Araştırma nüfusunun yüzde 14'ü

“bazen”, yüzde 3’ü de “sıklıkla” gündelik hayatta ayrımcılığa uğradığını belirtmiştir. Yurttta yaşayanlar (yüzde 24), öğrenci ikamet izni ile Türkiye’de olanlar (yüzde 31) ve Erzurum’da yaşayanlar (yüzde 36) “bazen” ya da “sıklıkla” ayrımcılığa uğradıklarını belirtmişlerdir. Göçmenler arasında ev arama sırasında “sıklıkla” ayrımcılığa maruz kalma yüksek düzeydedir.

Araştırma nüfusunun yüzde 86’sı Türkiye’de kendisini güvende hissettiğini belirtmiştir (Tablo 6.15). Gençler (yüzde 19), kadınlar (yüzde 12), hiç evlenmemiş kişiler (yüzde 16), yurttta yaşayanlar (yüzde 21) ve öğrenciler (yüzde 20) arasında kendisini güvende hissetmeyenlerin oranı oldukça yüksektir. Göçmenlerin yüzde 5’i, Türkiye’de yaşadığı süre içerisinde fiziksel ya da cinsel şiddete uğradığını ifade etmiştir. Fiziksel veya cinsel şiddet, 25 yaş altı (yüzde 12), hiç evlenmemiş (yüzde 11), yurttta yaşayan (yüzde 14), Güney Aysa ülkelerinden gelmiş olan (yüzde 17) ve öğrenci izni ile ikamet edenler (yüzde 13) arasında daha yaygındır. Fiziksel veya cinsel şiddete maruz kalma düzeyi kadın ve erkeklerde birbirine oldukça yakındır.

Tablo 6.13. Bazı Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Ayrımcılığa Maruz Kalma Durumunun Yüzde Dağılımı

	Karakolda ayrımcılık				Okulda ayrımcılık				Sağlık kuruluşunda ayrımcılık				Diğer devlet kurumlarında ayrımcılık				İkamet izni sırasında ayrımcılık				Toplam	
	Hiç	Bazen	Sıklıkla	Uygun Değil	Hiç	Bazen	Sıklıkla	Uygun Değil	Hiç	Bazen	Sıklıkla	Uygun Değil	Hiç	Bazen	Sıklıkla	Uygun Değil	Hiç	Bazen	Sıklıkla	Uygun Değil	Sayı	
Cinsiyet																						
Erkek	37,0	2,5	1,2	59,3	39,2	3,5	0,9	56,4	73,0	4,6	0,9	21,4	76,2	5,8	1,3	16,7	88,1	3,1	3,2	5,6	320	
Kadın	29,6	3,8	1,4	65,1	24,1	3,8	0,0	72,1	80,7	6,7	4,9	7,7	72,0	2,0	3,0	23,0	88,1	4,7	3,8	3,4	440	
Yaş grubu																						
<25	21,9	4,0	0,6	73,5	53,7	11,8	1,1	33,3	70,7	8,2	5,8	15,4	67,7	7,9	2,9	21,4	83,2	5,5	4,5	6,7	177	
25-34	32,5	4,3	2,8	60,4	31,3	3,9	0,5	64,3	72,2	9,0	3,8	15,0	72,6	2,7	1,8	22,9	89,7	3,9	3,8	2,6	259	
35-44	43,1	1,0	0,4	55,5	23,3	0,5	0,0	76,2	82,1	2,9	2,0	13,0	77,6	1,5	3,6	17,2	87,4	4,3	4,5	3,8	145	
45-54	30,1	3,8	0,9	65,3	14,5	0,0	0,0	85,5	89,1	1,3	0,0	9,6	74,1	4,7	0,9	20,4	94,0	1,7	0,9	3,4	85	
55+	33,9	2,3	0,1	63,6	21,1	0,0	0,0	78,9	84,8	1,7	3,0	10,4	79,5	2,9	1,6	16,0	86,0	3,7	2,2	8,1	94	
Medeni durum																						
Hiç evlenmedi	28,7	3,4	2,0	65,9	52,7	10,1	1,2	36,0	62,3	8,6	5,3	23,8	64,3	7,6	3,3	24,8	83,4	6,5	5,1	5,0	260	
Halen evli	35,1	3,1	1,0	60,8	22,3	1,0	0,0	76,7	83,1	5,2	2,6	9,1	78,7	2,1	2,0	17,3	89,7	3,2	3,2	3,9	418	
Eşi ölmüş/Başanmış, ayrı yaşıyor	32,1	3,6	1,5	62,7	11,0	0,0	0,0	89,0	90,1	1,4	0,9	7,5	75,0	0,7	0,9	23,5	92,8	1,6	0,9	4,8	82	
Hane bilgisi																						
Hanedeye yaşıyor	33,6	3,4	1,5	61,5	27,6	3,4	0,3	68,7	78,7	6,0	3,4	11,8	74,4	3,4	2,5	19,7	89,1	3,9	3,6	3,4	640	
Yurtta yaşıyor Ortal/Pansiyon/Diğer	25,6 (20,4)	1,3 (3,5)	0,0 (0,0)	73,0 (76,1)	75,0 (15,5)	8,4 (0,7)	1,5 (0,0)	15,1 (83,8)	67,5 (58,0)	3,1 (5,3)	0,0 (5,3)	29,4 (31,4)	71,6 (58,0)	4,4 (7,6)	0,0 (0,0)	24,0 (34,4)	79,6 (74,7)	5,8 (3,3)	4,0 (0,0)	10,6 (21,9)	86 34	
Uyruk																						
Avrupa	41,3	5,8	3,5	49,4	31,6	0,0	0,0	68,3	80,0	6,3	3,5	10,2	75,0	2,3	2,0	20,7	83,0	5,5	6,6	5,0	178	
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	22,1	1,7	0,0	76,2	22,1	7,3	1,2	69,4	68,0	6,4	4,1	21,5	70,0	7,2	4,3	18,5	92,4	2,9	3,6	1,1	186	
Güney Karlıyasa	19,5	3,0	0,0	77,4	23,5	4,0	0,0	72,5	91,0	1,9	0,6	6,5	74,6	1,3	1,3	22,8	93,5	1,3	2,1	3,1	115	
Güney Asya	40,0	0,8	2,2	57,0	35,2	6,7	1,0	57,1	75,2	10,0	6,8	8,0	67,4	6,8	4,9	20,9	75,0	8,5	7,9	8,6	75	
Orta Asya	38,0	3,8	1,5	56,7	28,3	3,0	0,0	68,7	82,4	8,1	4,0	5,6	83,4	1,0	0,8	14,8	94,1	4,0	0,9	1,0	131	
Diğer bölgeler*	40,6	3,1	0,8	55,5	54,3	1,6	0,1	44,0	69,4	1,6	0,2	28,9	68,0	3,3	0,0	28,7	83,3	3,3	0,0	13,4	75	
Çalışma durumu																						
Hiç çalışmamış	30,7	1,9	0,3	67,1	34,8	5,5	0,3	59,4	78,2	5,6	4,7	11,6	73,0	3,7	3,4	19,9	88,6	4,2	3,6	3,5	456	
Daha önce çalışmış	37,1	7,0	6,4	49,6	39,4	1,1	1,5	57,9	83,3	7,2	0,6	8,9	83,6	2,8	0,6	13,0	84,5	5,1	7,1	3,4	93	
Halen çalışıyor	34,6	4,1	1,2	60,1	19,7	1,6	0,0	78,6	74,1	5,8	1,8	18,3	71,4	3,7	1,1	23,9	88,6	3,2	2,1	6,0	211	

Tablo 6.13. Bazı Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Ayrımcılığa Maruz Kalma Durumunun Yüzde Dağılımı (Devam)

	Kararkolide ayrımcılık				Okulda ayrımcılık				Sağlık kuruluşunda ayrımcılık				Diğer devlet kurumlarında ayrımcılık				İkamet izni sırasında ayrımcılık				Toplam Sayı	
	Hiç	Bazen	Sıklıkla	Uygun Değil	Hiç	Bazen	Sıklıkla	Uygun Değil	Hiç	Bazen	Sıklıkla	Uygun Değil	Hiç	Bazen	Sıklıkla	Uygun Değil	Hiç	Bazen	Sıklıkla	Uygun Değil		
Eğitim durumu																						
OY değil/Okula gitmedi/ Mezun değil/lisokul mezunu	(29.3)	(0.0)	(0.0)	(70.7)	(2.13)	(0.0)	(0.0)	(78.7)	(83.2)	(0.3)	(4.8)	(11.6)	(67.5)	(0.0)	(1.8)	(30.8)	(84.5)	(1.8)	(1.8)	(12.0)	44	
Ortaokul mezunu	39.4	0.8	3.1	56.7	24.1	1.4	0.0	74.5	74.1	3.5	2.9	19.5	75.3	1.6	1.6	21.4	80.4	2.3	8.6	8.7	81	
Lise mezunu	33.2	7.0	1.9	57.9	36.0	5.7	0.6	57.8	78.9	6.4	4.2	10.6	73.7	5.9	1.3	19.1	90.4	5.6	1.9	2.1	267	
Üniversite mezunu	30.4	1.8	0.6	67.2	28.0	3.2	0.4	68.4	77.8	5.9	2.9	13.5	75.4	2.8	3.6	18.3	88.0	3.5	3.9	4.6	302	
Lisansüstü mezunu	38.2	1.2	1.6	59.0	37.8	3.8	0.2	58.3	69.0	11.3	0.2	19.6	65.5	3.7	0.0	30.7	93.9	4.4	1.7	0.0	66	
Mevcut ikamet izin türü																						
Kısa dönem ikamet izni	31.3	3.3	1.4	64.0	25.1	1.3	0.0	73.6	70.5	4.4	3.6	21.6	72.7	3.2	4.1	19.9	89.2	3.8	3.9	3.2	252	
Öğrenci ikamet izni	34.8	2.5	1.1	61.6	74.0	18.1	2.5	5.3	78.6	6.2	1.8	13.4	70.3	8.7	0.0	21.0	87.4	4.9	5.4	2.3	166	
Aile ikamet izni	37.2	3.3	1.5	58.0	20.2	1.6	0.0	78.2	85.8	7.9	3.7	2.6	80.2	0.6	0.8	18.3	92.5	3.7	1.9	1.9	163	
Çalışma izni	28.3	4.9	2.0	64.8	17.9	0.6	0.0	81.5	78.1	7.2	0.1	14.5	71.2	4.5	0.0	24.3	84.6	2.9	0.1	12.4	108	
İnsani ikamet izni	(19.8)	(0.0)	(0.0)	(80.2)	(25.8)	(0.0)	(0.0)	(74.2)	(84.4)	(2.1)	(8.8)	(4.7)	(66.1)	(2.8)	(4.7)	(26.5)	(84.2)	(7.4)	(0.0)	(8.3)	36	
Diğer*	(40.3)	(2.5)	(0.0)	(57.1)	(30.9)	(0.0)	(0.0)	(69.1)	(83.8)	(3.9)	(10.6)	(1.7)	(76.0)	(2.5)	(8.7)	(12.8)	(72.3)	(6.2)	(19.2)	(2.3)	35	
Yaşadığı il																						
Ankara	25.9	2.3	0.6	71.3	29.9	5.2	1.7	63.2	81.6	8.0	1.7	8.6	76.4	4.0	0.6	19.0	77.6	8.0	4.0	10.3	174	
Antalya	53.0	2.7	0.5	43.8	40.0	0.0	0.0	60.0	82.2	2.2	3.2	12.4	81.6	2.7	1.1	14.6	92.4	3.8	2.2	1.6	185	
Erzurum	18.9	0.0	0.0	81.1	60.4	18.9	3.8	17.0	84.9	5.7	1.9	7.5	90.6	1.9	0.0	7.5	86.8	13.2	0.0	0.0	53	
Gaziantep	16.7	1.5	1.5	80.3	22.7	3.0	0.0	74.2	75.8	9.1	4.5	10.6	84.8	9.1	0.0	6.1	98.5	1.5	0.0	0.0	66	
İstanbul	30.8	3.6	1.2	64.5	27.2	4.1	0.0	68.6	75.1	5.9	3.6	15.4	71.6	3.0	3.0	22.5	89.9	3.0	3.6	3.6	169	
İzmir	35.6	6.8	6.8	50.8	42.4	1.7	1.7	54.2	78.0	5.1	3.4	13.6	57.6	6.8	5.1	30.5	79.7	5.1	8.5	6.8	59	
Trabzon	35.2	0.0	1.9	63.0	42.6	13.0	0.0	44.4	83.3	7.4	1.9	7.4	90.7	5.6	0.0	3.7	90.7	5.6	3.7	0.0	54	
Türkiye'de kalman süre																						
1 yıldan az	20.2	0.0	0.4	79.4	29.8	1.6	0.0	68.6	59.4	1.9	3.3	35.4	58.2	3.6	6.5	31.7	86.6	2.4	4.1	7.0	142	
1-2 yıl	23.7	2.6	0.0	73.7	29.6	4.4	0.3	65.6	71.4	7.2	6.5	14.9	68.8	3.8	2.9	24.4	87.2	4.5	2.3	5.9	239	
3-4 yıl	34.7	1.8	0.6	62.8	20.7	4.1	0.5	74.7	84.8	5.5	0.6	9.1	82.6	4.2	1.0	12.2	91.9	1.8	2.9	3.4	159	
5-9 yıl	40.1	6.1	1.4	52.4	29.1	5.9	0.8	64.2	87.6	6.3	2.5	3.6	79.2	3.3	0.0	17.5	90.5	3.6	3.0	2.9	140	
10+	55.7	6.9	6.7	30.7	49.4	0.7	0.1	49.9	88.9	7.7	0.7	2.7	85.2	2.7	0.7	11.5	82.9	8.9	7.5	0.7	80	
Toplam	32.7	3.3	1.3	62.6	30.5	3.7	0.4	65.5	77.5	5.8	3.2	13.5	73.8	3.6	2.3	20.3	88.1	4.0	3.5	4.3	760	

* Sahraaht Afrika ve Asya Pasifik ve Amerika bölgelemlerdeki ülkeler

Tablo 6.14. Araştırma Nüfusunun Türkiye'de Gündelik Hayatta, Ev Ararken, İş Ararken veya İş Yerinde Uyrukları Nedeniyle Ayrımcılığa Maruz Kalma Durumunun Yüzde Dağılımı

Cinsiyet	Günlük hayatta ayrımcılık				Ev ararken ayrımcılık				İş ararken				İş yerinde				Toplam Sayı
	Hiç	Bazen	Sıklıkla	Uygun Değil	Hiç	Bazen	Sıklıkla	Uygun Değil	Hiç	Bazen	Sıklıkla	Uygun Değil	Hiç	Bazen	Sıklıkla	Uygun Değil	
Erkek	78,9	18,4	2,3	0,5	43,4	19,6	6,3	30,7	37,5	5,6	6,1	50,8	47,2	4,8	0,2	47,8	320
Kadın	84,7	11,2	3,8	0,3	35,0	5,7	7,5	51,8	27,8	4,5	6,8	60,9	34,5	1,0	1,4	63,1	440
Yaş grubu																	
<25	73,1	20,4	6,5	0,0	26,6	10,6	11,3	51,5	23,4	4,8	11,4	60,4	21,4	2,9	0,8	74,8	177
25-34	82,7	15,7	1,6	0,0	39,3	12,1	6,1	42,5	33,5	4,5	6,2	55,8	39,4	3,0	1,4	56,2	259
35-44	85,1	10,1	4,8	0,0	35,8	14,8	11,1	38,3	32,5	7,4	7,1	53,0	40,4	4,3	0,7	54,6	145
45-54	88,7	8,3	1,3	1,8	45,7	13,6	1,3	39,4	43,1	4,5	4,3	48,1	66,5	0,2	0,7	32,7	85
55+	83,3	13,3	2,0	1,4	51,9	3,3	1,6	43,2	27,4	2,9	1,3	68,5	42,5	0,1	0,0	57,4	94
Medeni durum																	
Hiç evlenmedi	73,0	21,8	5,2	0,0	36,6	10,6	12,3	40,5	26,8	6,2	10,0	57,0	29,8	5,9	0,2	64,0	260
Halen evli	85,9	11,3	2,4	0,4	37,1	13,9	4,1	44,8	32,7	4,7	5,7	56,9	42,3	1,3	1,2	55,3	418
Eşi ölmüş/Başanmış/yaın yaşıyor	89,2	8,1	1,3	1,4	55,2	0,0	1,3	43,5	41,0	3,1	1,3	54,6	55,2	0,0	1,3	43,5	82
Hane bilgisi																	
Hanedeye yaşıyor	82,7	13,9	3,2	0,2	40,9	12,4	7,4	39,3	34,0	5,1	6,8	54,0	41,7	2,7	1,0	54,7	640
Yurtta yaşıyor	76,2	20,8	3,0	0,0	16,0	2,9	2,8	78,3	4,7	5,2	4,3	85,8	6,4	0,0	0,0	93,6	86
Ortal/Pansiyon/Diğer	(81,9)	(6,6)	(3,5)	(7,9)	(12,8)	(4,2)	(2,7)	(80,4)	(25,7)	(0,0)	(0,7)	(73,6)	(64,4)	(7,2)	(0,0)	(28,4)	34
Uyruk																	
Avrupa	84,7	8,7	6,6	0,0	44,5	1,8	5,3	48,4	35,9	4,6	6,4	53,1	45,6	0,7	0,7	53,0	178
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	74,5	21,8	3,3	0,4	41,2	24,2	11,8	22,8	26,6	7,4	5,4	60,6	27,9	6,4	1,8	63,8	186
Güney Kafkasya	97,5	0,7	1,3	0,5	38,3	2,0	4,4	55,3	40,1	2,1	8,5	49,3	50,3	0,6	0,0	49,1	115
Güney Asya	87,4	11,4	1,3	0,0	40,5	6,5	7,1	45,9	24,0	4,8	7,0	64,2	36,3	0,1	0,0	63,6	75
Orta Asya	83,9	14,1	2,0	0,0	34,5	10,5	7,9	47,1	41,0	5,7	7,6	45,7	47,1	1,8	1,7	49,5	131
Diğer bölgeler*	68,0	28,6	1,6	1,8	26,2	21,9	1,7	50,2	16,1	3,2	4,4	76,3	32,1	3,9	0,0	64,0	75
Çalışma durumu																	
Hiç çalışmamış	82,0	14,0	3,6	0,3	33,2	11,0	6,8	49,0	10,9	3,3	7,1	78,7	5,4	0,0	0,0	94,6	456
Diğer çalışmış	83,8	12,1	4,1	0,0	55,6	5,0	2,9	36,6	56,7	6,4	12,3	24,5	73,8	3,6	4,0	18,6	93
Halen çalışıyor	82,0	15,3	2,0	0,6	41,1	14,9	8,8	35,2	57,6	7,2	3,4	31,8	85,1	6,6	1,2	7,1	211

Tablo 6.14. Araştırma Nüfusunun Türkiye'de Gündelik Hayatta, Ev Ararken, İş Ararken veya İş Yerinde Uyrukları Nedeniyle Ayrımcılığa Maruz Kalma Durumunun Yüzde Dağılımı (Devam)

	Günlük hayatta ayrımcılık				Ev ararken ayrımcılık				İş ararken				İş yerinde				Toplam Sayı	
	Bazen	Sıklıkla	Uygun Değil	Hiç	Bazen	Sıklıkla	Uygun Değil	Hiç	Bazen	Sıklıkla	Bazen	Hiç	Uygun Değil	Bazen	Hiç			
Eğitim durumu																		
OY değil/Okulu bitirmedir/Mezun değil/İlkokul mezunu	(92.1)	(2.6)	(3.5)	(1.8)	(30.3)	(22.9)	(7.9)	(38.9)	(33.8)	(2.6)	(5.3)	(58.2)	(24.8)	(1.3)	(1.89)	(72.2)	44	
Ortaokul mezunu	88.7	10.7	0.6	0.0	34.4	15.4	7.3	42.9	33.6	1.3	5.8	59.3	38.5	3.7	0.7	57.1	81	
Lise mezunu	79.8	15.5	4.4	0.2	42.1	7.3	5.7	45.0	37.3	5.6	5.0	52.1	42.7	2.9	0.7	53.8	267	
Üniversite mezunu	82.9	14.4	2.2	0.5	37.7	11.3	7.4	43.5	27.6	4.4	7.9	60.2	39.5	0.6	1.1	58.8	302	
Lisansüstü mezunu	70.7	21.4	7.9	0.0	40.0	19.5	9.3	31.2	28.6	14.7	7.0	49.7	43.0	14.0	0.0	43.0	66	
Mevcut İkamet izni türü																		
Kısa dönem ikamet izni	82.3	14.1	3.6	0.0	42.3	13.6	9.0	35.0	33.6	4.8	5.5	56.2	38.6	2.6	0.8	58.0	252	
Öğrenci ikamet izni	69.3	27.6	3.1	0.0	36.8	16.3	8.7	38.1	18.1	3.3	10.6	68.0	9.7	3.2	0.0	87.1	166	
Aile ikamet izni	86.6	9.8	3.6	0.0	34.9	4.9	3.3	56.9	22.8	6.0	5.2	66.0	28.1	0.3	1.8	69.7	163	
Çalışma izni	89.6	8.6	0.4	1.3	37.2	12.2	3.3	47.3	56.2	6.4	1.3	36.1	94.3	2.4	0.0	3.3	108	
İnsani İkamet izni	(84.8)	(7.8)	(2.3)	(5.1)	(29.0)	(12.3)	(12.8)	(46.0)	(18.0)	(4.9)	(27.9)	(49.3)	(23.5)	(5.1)	(2.3)	(69.0)	36	
Diğer	(73.7)	(17.7)	(8.7)	(0.0)	(42.8)	(8.9)	(12.2)	(36.1)	(34.5)	(1.9)	(12.4)	(51.2)	(33.1)	(12.6)	(1.9)	(52.4)	35	
Yaşadığı il																		
Ankara	82.2	13.8	3.4	0.6	35.6	12.6	6.3	45.4	22.4	7.5	6.3	63.8	32.2	2.3	0.6	64.9	174	
Antalya	84.3	8.6	6.5	0.5	61.1	3.2	4.3	31.4	41.6	2.2	10.8	45.4	48.1	2.7	3.2	45.9	185	
Erzurum	64.2	30.2	5.7	0.0	30.2	11.3	5.7	52.8	15.1	7.5	0.0	77.4	9.4	1.9	0.0	88.7	53	
Gaziantep	72.7	21.2	6.1	0.0	39.4	28.8	15.2	16.7	43.9	12.1	4.5	39.4	36.4	4.5	0.0	59.1	66	
İstanbul	82.8	14.8	2.4	0.0	34.3	12.4	7.1	46.2	32.5	4.1	5.9	57.4	42.0	2.4	0.6	55.0	169	
İzmir	81.4	15.3	0.0	3.4	35.6	6.8	8.5	49.2	20.3	6.8	5.1	67.8	27.1	3.4	0.0	69.5	59	
Trabzon	77.8	18.5	3.7	0.0	35.2	9.3	1.9	53.7	25.9	11.1	5.6	57.4	29.6	5.6	0.0	64.8	54	
Türkiye'de kalınan süre																		
1 yıldan az	84.5	11.6	2.4	1.6	28.9	7.2	9.6	54.3	19.9	6.1	1.9	72.2	30.3	3.3	0.5	65.9	142	
1-2 yıl	74.5	21.3	3.9	0.3	39.6	14.1	9.7	36.6	21.9	2.3	10.4	65.3	25.6	3.5	1.7	69.2	239	
3-4 yıl	83.8	13.0	3.1	0.0	30.2	16.1	5.8	47.9	38.6	4.7	6.0	50.8	39.6	1.9	0.8	57.6	159	
5-9 yıl	86.8	11.9	1.3	0.0	35.3	13.2	2.6	48.9	36.4	4.8	8.5	50.4	49.2	2.8	0.0	48.0	140	
10+	87.4	7.0	5.6	0.0	66.7	2.2	6.0	25.1	54.1	10.4	1.4	34.1	70.9	0.0	1.2	27.9	80	
Toplam																		
	82.3	14.2	3.2	0.4	38.6	11.5	7.0	42.9	31.9	5.0	6.5	56.6	39.9	2.6	0.9	56.6	760	

* Sahraaltı Afrika ve Asya Pasifik ve Amerika bölgelerindeki ülkeler

Tablo 6.15. Kendilerini Güvende Hissetmelerinin ve Fiziksel/Cinsel Şiddete Maruz Kalmalarının Yüzde Dağılımı

	Türkiye'de güvende hissetme			Türkiye'de fiziksel/cinsel şiddet	Toplam
	Evet	Hayır	Kısmen	Evet	Sayı
Cinsiyet					
Erkek	88,1	8,8	3,1	5,5	320
Kadın	85,0	11,9	3,1	5,1	440
Yaş grubu					
<25	73,7	18,5	7,8	12,4	177
25-34	85,3	12,6	2,1	4,4	259
35-44	95,6	3,3	1,0	3,4	145
45-54	91,6	3,9	4,5	4,5	85
55+	87,1	11,5	1,4	1,4	94
Medeni durum					
Hiç evlenmedi	78,6	15,5	5,9	11,0	260
Halen evli	89,2	8,5	2,2	2,3	418
Eşi ölmüş/Boşanmış,aynı yaşıyor	92,6	7,4	0,0	4,6	82
Hane bilgisi					
Hanede yaşıyor	87,5	9,5	2,9	4,6	640
Yurtta yaşıyor	73,8	21,0	5,2	14,4	86
Otel/Pansiyon/Diğer	(77,0)	(19,5)	(3,5)	(4,2)	34
Uyruk					
Avrupa	85,9	12,3	1,8	5,0	178
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	90,6	5,5	3,8	3,2	186
Güney Kafkasya	80,7	16,2	3,1	1,3	115
Güney Asya	80,7	13,7	5,6	17,3	75
Orta Asya	88,1	9,5	2,4	3,8	131
Diğer bölgeler*	87,0	9,8	3,3	7,8	75
Çalışma durumu					
Hiç çalışmamış	85,0	11,7	3,4	5,6	456
Daha önce çalışmış	85,4	13,3	1,3	5,3	93
Halen çalışıyor	89,0	7,7	3,3	4,7	211
Eğitim durumu					
O/Y değil/Okula gitmedi/Mezun değil/İlkokul mezunu	(94,3)	(5,7)	(0,0)	(1,8)	44
Ortaokul mezunu	94,2	5,1	0,6	11,0	81
Lise mezunu	86,2	9,0	4,8	3,4	267
Üniversite mezunu	84,5	13,4	2,1	4,2	302
Lisansüstü mezunu	79,6	12,2	8,2	15,5	66
Mevcut ikamet izin türü					
Kısa dönem ikamet izni	88,2	8,7	3,2	4,4	252
Öğrenci ikamet izni	74,4	19,6	6,0	12,5	166
Aile ikamet izni	87,6	11,3	1,0	4,5	163
Çalışma izni	89,6	6,6	3,8	3,9	108
İnsani ikamet izni	(93,5)	(4,2)	(2,3)	(0,0)	36
Diğer	(87,4)	(10,9)	(1,7)	(0,0)	35
Yaşadığı il					
Ankara	79,9	14,4	5,7	6,3	174
Antalya	89,7	6,5	3,8	5,9	185
Erzurum	79,2	20,8	0,0	0,0	53
Gaziantep	83,3	15,2	1,5	1,5	66
İstanbul	88,2	9,5	2,4	5,3	169
İzmir	79,7	16,9	3,4	3,4	59
Trabzon	90,7	7,4	1,9	5,6	54

	Türkiye'de güvende hissetme			Türkiye'de fiziksel/cinsel şiddet	Toplam
	Evet	Hayır	Kısmen	Evet	Sayı
Türkiye'de kalınan süre					
1 yıldan az	89,8	8,6	1,6	3,0	142
1-2 yıl	85,9	9,8	4,3	5,0	239
3-4 yıl	84,4	9,0	6,6	6,0	159
5-9 yıl	84,9	14,3	0,8	7,4	140
10+	87,9	11,0	1,2	4,4	80
Toplam	86,3	10,6	3,1	5,3	760

*Sahraaltı Afrika ve Asya Pasifik ve Amerika bölgelerindeki ülkeler

6.4. Geleceğe İlişkin Planlar

Göç edilen ülkeye uyumun önemli sonuçlarından biri göçmenlerin gelecekte yaşamayı düşündükleri ülkeye ilişkin planlardır. Tablo 6.16'da cevaplayıcıların Türkiye'de yaşamak istedikleri süreye ilişkin bilgiler sunulmuştur. Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin yüzde 63'ü sürekli olarak Türkiye'de yaşamayı planladıklarını dile getirmiştir. Cevaplayıcıların yüzde 12'si 2 yıldan daha kısa süre, yüzde 16'sı 2-5 yıl ; yüzde 10'u ise 5 yıldan daha fazla süre Türkiye'de kaldıktan sonra başka bir ülkeye gitmeyi planlamaktadırlar. Gençler (yüzde 40), hiç evlenmemiş olanlar (yüzde 40), öğrenci ikamet izni ile Türkiye'de yaşayanlar (yüzde 25) ve Sahra-altı Afrika ve Asya Pasifik ve Amerika bölgelerindeki ülkelerden gelenler (yüzde 28) arasında sürekli olarak Türkiye'de yaşamayı planlayanlar daha azdır. Öte yandan, aile ikamet izni ile Türkiye'de yaşayanların (yüzde 90) ve 10 yıldan uzun süredir Türkiye'de yaşayanların (yüzde 88) çok büyük bir kısmı sürekli olarak Türkiye'de yaşamayı planlamaktadır.

Sürekli olarak Türkiye'de kalmak isteyenlerin nedenleri arasında en çok dile getirilen konular aile ile ilişkilidir; ailesinin ya da eşin Türkiye'de olmasının yanı sıra evlenecek olmak da bunlar arasındadır. Türkiye'deki yaşam koşulları araştırma nüfusunun yüzde 28'i tarafından kalma nedeni olarak belirtilmiştir. Türkiye'yi güvenli bulduklarını belirtenler sürekli kalmak isteyen nüfusun yaklaşık olarak üçte birini oluşturmaktadır. Birkaç yıl Türkiye'de kalmak isteyen kişiler için en önde gelen neden, aile bireylerinden birinin eğitimine devam etmesidir. Az sayıda kişi ise kültürel yakınlık, iklim ve Türkiye'yi sevme gibi nedenlerden dolayı burada yaşamayı istemektedir (Tablo 6.17).

Türkiye'den birkaç yıl içinde ayrılıp başka bir ülkeye yerleşmek istediğini belirtenlerin dile getirdikleri nedenlere ilişkin yüzdeler, Tablo 6.18'de Türkiye'de kalma sürelerine göre verilmektedir. Türkiye dışında bir ülkede yaşamak isteyenlerin en öncelikli nedeni ülkelerine geri dönmektir; Türkiye'de yaşanan süreden bağımsız olarak en fazla dile getirilen nedendir. Türkiye'de

kalma nedenlerine benzer biçimde, ailenin yanına gitme isteği de göçmenlerin ayrılmak istemelerinde etkili görünmektedir. Başka bir ülkeye gitme isteğinin altında iş arama Türkiye'de daha uzun süre kalan kişiler tarafından daha az dile getirilmiştir. Beş yıldan daha uzun süre kalanların yüzde 5'i, diğer nedenler arasında gideceği ülkenin güvenli olduğunu belirtmişlerdir.

Türkiye dışında bir ülkeye göç etmeyi planlayanların tercih ettikleri ülkeler arasında Asya Pasifik ve Amerika (yüzde 25), Avrupa (yüzde 18) ve Orta Doğu ve Kuzey Afrika (yüzde 17) bölgelerindeki ülkeler öne çıkmaktadır (Tablo 6.19). Asya Pasifik ve Amerika ülkeleri özellikle gençler (yüzde 43) ve Sahraaltı Afrika ve Asya Pasifik ve Amerika bölgelerindeki ülkelere gelenler (yüzde 67) arasında daha fazla tercih edilmektedir. Araştırma nüfusunun genel olarak ilk tercihlerini kendilerinin vatandaşı oldukları ülkelerin yer aldığı bölgeler oluşturmaktadır.

Tablo 6.16. Araştırma Nüfusunun Türkiye'de Kalmak İstedikleri Sürenin Yüzde Dağılımı

	Türkiye'de sürekli kalmak istiyor	0-1 yıl	2-4 yıl	5+ yıl	Sayı
Cinsiyet					
Erkek	56,9	12,7	22,2	8,2	318
Kadın	67,3	11,4	10,6	10,7	440
Yaş grubu					
<25	39,9	19,3	27,7	13,1	176
25-34	64,3	11,0	13,7	11,0	258
35-44	69,3	10,0	12,4	8,3	145
45-54	73,0	8,7	15,2	3,1	85
55+	71,5	10,8	8,8	8,9	94
Medeni durum					
Hiç evlenmedi	40,1	17,7	27,9	14,3	258
Halen evli	72,7	9,0	10,9	7,4	418
Eşi ölmüş/Boşanmış veya ayrı yaşıyor	75,3	11,2	5,3	8,2	82
Hane bilgisi					
Hanede yaşıyor	66,8	10,5	13,5	9,3	639
Yurtta yaşıyor	23,6	19,9	43,2	13,3	85
Otel/pansiyon/diğer	(22,8)	(45,8)	(17,7)	(13,6)	34
Uyruk					
Avrupa	77,6	6,9	5,5	10,0	177
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	63,3	17,1	12,1	7,6	185
Güney Kafkasya	63,8	7,3	15,3	13,6	115
Güney Asya	54,3	18,5	20,9	6,2	75
Orta Asya	69,7	8,2	16,8	5,3	131
Diğer bölgeler*	28,0	17,8	36,1	18,1	75
Çalışma durumu					
Hiç çalışmamış	61,5	12,3	18,3	7,9	455
Daha önce çalışmış	79,1	6,5	10,1	4,3	92
Halen çalışıyor	59,1	13,5	12,9	14,6	211

	Türkiye'de sürekli kalmak istiyor	0-1 yıl	2-4 yıl	5+ yıl	Sayı
Eğitim durumu					
O/Y Değil veya ilkököl mezunu	(85,3)	(12,9)	(0,0)	(1,8)	44
Ortaokul mezunu	64,6	20,3	9,6	5,4	80
Lise mezunu	62,5	7,5	18,5	11,4	267
Üniversite mezunu	61,3	13,2	15,8	9,7	301
Lisansüstü mezunu	55,5	11,3	19,8	13,4	66
Mevcut ikamet izin türü					
Kısa dönem ikamet izni	62,0	14,9	13,0	10,1	251
Öğrenci ikamet izni	25,4	17,7	44,2	12,7	165
Aile ikamet izni	89,9	1,4	3,0	5,6	163
Çalışma izni	53,0	18,1	15,1	13,8	108
İnsani ikamet izni	(87,9)	(7,0)	(0,0)	(5,1)	36
Diğer	(74,5)	(3,4)	(17,6)	(4,5)	35
Yaşadığı il					
Ankara	47,7	16,7	22,4	13,2	174
Antalya	81,1	9,7	4,9	4,3	185
Erzurum	51,9	11,5	23,1	13,5	52
Gaziantep	68,2	13,6	7,6	10,6	66
İstanbul	63,1	11,3	16,1	9,5	168
İzmir	55,9	10,2	22,0	11,9	59
Trabzon	61,1	11,1	13,0	14,8	54
Türkiye'de kalınan süre					
1 yıldan az	43,0	24,6	25,2	7,3	141
1-2 yıl	56,1	12,5	21,3	10,0	238
3-4 yıl	67,1	9,9	10,3	12,7	159
5-9 yıl	70,0	8,5	12,9	8,6	140
10+	87,5	2,6	0,7	9,3	80
Yüzde	62,9	12,0	15,5	9,6	100
*Sahraaltı Afrika ve Asya Pasifik ve Amerika					

Tablo 6.17. Araştırma Nüfusunun Türkiye'de Kalmak İstemesinin Nedenlerinin Yüzdesi

Türkiye'de kalmak istedikleri yıl	Türkiye'de sürekli kalmak istiyor	0-1 yıl	2-4 yıl	5+ yıl	Toplam
	Yüzde	Yüzde	Yüzde	Yüzde	Yüzde
Eşi burada	28,7	35,5	19,1	51,5	30,2
Ailesi burada	39,4	11,5	2,1	21,9	28,6
Eğitiminin/eşinin eğitiminin devamı	7,6	24,3	54,4	34,4	19,4
Çocukların eğitimi	20,3	3,5	1,7	22,7	15,7
Yaşam koşulları	38,3	3,5	13,7	14,4	28,0
Güvenli	29,9	17,0	10,2	8,8	23,3
Evlenecek	24,5	0,0	2,2	9,4	16,7
Kültürel/dini yakınlık	4,1	0,8	2,2	3,6	3,4
İklim	3,6	0,0	1,1	1,1	2,6
Türkiye'yi seviyor	6,4	3,8	0,5	0,0	4,6
Diğer	9,5	13,0	16,0	17,9	11,8
Sayı	477	93	112	76	758

Tablo 6.18. Araştırma Nüfusunda Birkaç Yıl Sonra Türkiye'den Gitmek İsteyenlerin Türkiye'den Gitmek İstemesinin Nedenlerinin Yüzdesi

Türkiye'de kalmak istedikleri yıl	0-1 yıl	2-4 yıl	5+ yıl	Toplam
	Yüzde	Yüzde	Yüzde	Sayı
İş aramak	21,2	18,0	6,8	16,1
Aile yanına gitmek	36,9	37,8	41,2	38,4
Eğitimi bitiyor	9,5	14,1	14,7	12,8
Ülkesine dönmek	48,4	57,1	59,2	54,8
Gideceği ülke güvenli	5,9	1,4	5,3	3,9
Yaşam standartları	12,2	14,6	11,0	12,9
Eğitimine devam etmek	3,7	3,2	1,7	3,0
Dil sorunu	4,1	0,0	0,0	1,3
Diğer	25,3	12,1	21,5	18,8
Sayı	93	112	76	281

Tablo 6.19. İleride Türkiye Dışında Yaşamak İsteyen Araştırma Nüfusunun Gitmek İstedikleri Bölgelere Göre Yüzde Dağılımı

	Avrupa	Orta Doğu ve Kuzey Afrika	Güney Kafkasya	Güney Asya	Orta Asya	Sahraaltı Afrika	Asya Pasifik ve Amerika	Diğer	Toplam Sayı
Cinsiyet									
Erkek	11,5	23,1	4,4	7,3	6,0	11,7	27,8	8,2	147
Kadın	25,0	11,6	17,4	2,9	14,2	0,5	22,5	6,0	135
Yaş grubu									
<25	18,6	4,9	6,1	,6	8,8	8,2	43,2	9,7	104
25-34	16,1	19,7	10,6	8,0	13,5	7,4	16,1	8,6	96
35-44	(21,0)	(28,8)	(11,5)	(4,3)	(5,3)	(5,3)	(18,3)	(5,3)	37
45-54	*	*	*	*	*	*	*	*	25
55+	*	*	*	*	*	*	*	*	20
Hane bilgisi									
Hanedeyi yaşıyor	18,1	19,3	11,8	4,4	11,3	4,5	23,7	6,9	192
Yurtta yaşıyor	13,1	6,7	11,3	10,7	6,0	17,6	25,5	9,1	65
Otel/Pansiyon/Diğer	*	*	*	*	*	*	*	*	25
Uyruk									
Avrupa	(84,5)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	(0,0)	(10,4)	(5,2)	43
Orta Doğu ve Kuzey Afrika	2,8	71,4	0,0	0,0	0,0	0,0	15,9	9,9	67
Güney Kafkasya	7,5	0,3	78,6	0,0	0,0	0,0	6,9	6,6	45
Güney Asya	(21,2)	(0,0)	(0,0)	(44,6)	(0,0)	(0,0)	(24,3)	(9,9)	31
Orta Asya	15,9	(0,0)	(0,0)	(0,0)	(68,2)	(0,0)	(9,4)	(6,4)	37
Diğer bölgeler*	2,1	0,0	0,0	0,0	0,0	27,0	66,5	4,4	59
Çalışma durumu									
Hiç çalışmamış	14,1	22,7	6,0	5,0	10,1	6,7	27,6	7,7	167
Daha önce çalışmış	*	*	*	*	*	*	*	*	22
Halen çalışıyor	24,3	10,4	20,6	5,9	9,1	3,3	20,0	6,4	93
Eğitim durumu									
O/Y değil/Okula gitmedi/Mezun değil/İlkokul mezunu	*	*	*	*	*	*	*	*	6
Ortaokul mezunu	*	*	*	*	*	*	*	*	18
Lise mezunu	17,2	10,2	12,1	1,3	11,6	4,8	34,4	8,4	115
Üniversite ve üzeri	21,2	16,9	12,5	8,5	6,5	5,8	22,8	5,7	143

	Avrupa	Orta Doğu ve Kuzey Afrika	Güney Kafkasya	Güney Asya	Orta Asya	Sahraaltı Afrika	Asya Pasifik ve Amerika	Diğer	Toplam Sayı
Mevcut ikamet izin türü									
Kısa dönem ikamet izni	10,6	24,5	11,4	5,5	14,1	2,4	25,8	5,8	73
Öğrenci ikamet izni	15,4	15,6	5,0	4,8	8,3	13,5	26,4	11,2	122
Aile ikamet izni	*	*	*	*	*	*	*	*	18
Çalışma izni	21,6	5,9	22,5	5,9	10,7	0,0	26,6	6,9	57
İnsani ikamet izni	*	*	*	*	*	*	*	*	5
Diğer	*	*	*	*	*	*	*	*	7
Türkiye'de kalınan süre									
1 yıldan az	17,1	24,4	3,0	1,4	11,3	5,3	25,9	11,6	82
1-2 yıl	17,6	24,3	6,0	9,6	4,5	5,0	28,4	4,6	97
3-4 yıl	14,2	4,3	18,8	5,8	17,8	4,1	27,6	7,3	54
5-9 yıl	(16,0)	(8,3)	(23,9)	(1,9)	(15,5)	(12,3)	(16,7)	(5,4)	39
10+	*	*	*	*	*	*	*	*	10
Toplam	18,4	17,2	11,1	5,0	10,2	6,0	25,1	7,1	282

*Sahraaltı Afrika ve Asya Pasifik ve Amerika

Bölüm 7

Sonuçlar ve Öneriler

İsmet Koç ve Mehmet Ali Eryurt

Bu bölümde, *Türkiye’de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Profili ve Yaşam Koşulları Araştırması*’ndan elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlardan elde edilen politika öncelikleri üzerinde durulacaktır. Bu bölümdeki tartışmalar beş alt bölümde yapılacaktır. İlk alt-bölümde araştırma nüfusunun profiline ilişkin sonuçlar; ikinci alt bölümde Türkiye’ye göç ve ikamet sürecine ilişkin sonuçlar; üçüncü alt bölümde ikamet izni sürecinde yaşanan zorluklar ve yasal düzenlemeler konusundaki bilgi seviyesine ilişkin sonuçlar; dördüncü alt bölümde Türkiye’ye uyum, hizmetlerden yararlanma ve geleceğe ilişkin planlar konusundaki sonuçlar sunulacaktır. Son alt bölümde ise, tüm bu tartışmaların ışığında politika önceliklerine ilişkin öneriler üzerinde durulacaktır.

7.1. Araştırma Nüfusunun Profiline İlişkin Sonuçlar

- Türkiye’de yasal olarak bulunan yabancıların daha fazlasının kadın olduğunu gösteren GİGM bulguları ile tutarlı olarak, araştırma bulguları cevaplayıcıların yüzde 58’inin kadın; yüzde 42’sinin ise erkek olduğunu göstermektedir. Özellikle çalışma iznine sahip kişiler arasında kadınların payının yüzde 59’a; aile ikamet iznine sahip cevaplayıcılar arasında kadınların payının yüzde 85’e kadar yükselmesi dikkati çekmektedir. Cevapların yaş dağılımına bakıldığında, yüzde 18’inin 25 yaşından genç;

yüzde 55'inin ise 35 yaşından genç olduğu görülmektedir. Sadece yüzde 4'ü 65 ve üstü yaşlarda olan cevaplayıcıların ortalama yaşı 36,3'tür.

- Araştırma kapsamında görüşülen yabancıların yüzde 69'unun en az bir kez evlenmiş olduğu; yüzde 31'inin ise hiç evlenmemiş olduğu görülmektedir. Cevaplayıcıların yüzde 57'si halen evli; yüzde 7'si boşanmış; geriye kalan yüzde 5'inin ise eşi ölmüştür. Öğrenci ikamet iznine sahip olan yabancıların yüzde 90'ı hiç evlenmemiş iken; aile ikamet iznine sahip olan yabancıların yüzde 95'i halen evlidir. Eşi ölmüş yabancıların oranı, insani ikamet iznine sahip olanlarda yüzde 11'e; boşanmış olanların oranı ise çalışma iznine sahip olanlarda yüzde 16'ya kadar yükselmektedir.
- Türkiye'de yasal olarak yaşayan yabancıların doğdukları ülkelere baktığında, yüzde 9'unun Irak; yüzde 8'erinin sırası ile Azerbaycan ve Suriye; yüzde 7'sinin sırası ile Türkmenistan ve Gürcistan; yüzde 6'sının Özbekistan; yüzde 5'erinin sırası ile Rusya ve İran doğumlu olduğu görülmektedir. Cevaplayıcıların doğdukları ülkeler ile uyrukları arasında çok önemli bir benzerlik bulunmaktadır. Cevaplayıcıların uyruklarının bölgesel sınıflaması yapıldığında, yüzde 24'ünün Orta Doğu ve Kuzey Afrika kökenli; yüzde 23'ünün Avrupa kökenli; yüzde 18'inin Orta Asya kökenli; yüzde 14'ünün ise Güney Kafkasya kökenli olduğu görülmektedir. Yabancıların uyrukları ile mevcut ikamet türleri arasındaki ilişkiye baktığında, Avrupa kökenli yabancıların daha çok aile birleşmesi yoluyla (yüzde 43); Güney Kafkasya kökenlilerin daha çok çalışma izni yoluyla (yüzde 32); diğer bölgelerden gelen yabancıların ise daha çok kısa dönemli ikamet izni yoluyla Türkiye'de yaşadıkları görülmektedir.
- Araştırma kapsamında görüşülen yabancıların yüzde 91'i konutlarda; yüzde 7'si öğrenci yurtlarında; geriye kalan yüzde 3'ü ise otel/motel/pansiyon gibi yerlerde yaşamaktadır. Tüm illerde konutlarda yaşayan yabancıların oranı yüzde 59 ve daha üzerindedir. Yabancıların yaşadıkları konutlar genellikle kiralık konutlar olmasına rağmen (yüzde 62) yaşanan konutların yüzde 24'ü hanehalkı üyelerinden birisine aittir. Hanehalkı üyelerinden birisine ait bir konutta yaşayan yabancıların oranı, taşınmaz alarak Türkiye'nin kıyı kesimlerine yerleşen yabancıların da etkisi ile Antalya'da yüzde 36'ya; İzmir'de ise yüzde 37'ye çıkmaktadır.
- Tek başına yaşayan yabancıların oranı yüzde 9 seviyesindeyken; 2 kişi olarak yaşayan yabancıların oranı yüzde 26 seviyesindedir. Yabancıların yüzde 69'unun yaşadıkları yerlerde 2-4 kişi olarak yaşadıkları görülmektedir. Yabancılar ortalama olarak 3,4 kişi ile birlikte yaşamaktadır. Türkiye'de insani ikamet izni ile yaşayan yabancıların ortalama olarak 5,3 kişi

ile çalışma izni ile Türkiye'de bulunan yabancıların ise ortalama olarak 2,8 kişi ile birlikte yaşadığı görülmektedir.

- Yabancıların yüzde 62'sinin birlikte yaşadığı çocukları bulunmamaktadır. Yabancıların yüzde 20'si 1 çocukla; yüzde 10'u da 2 çocukla birlikte yaşamaktadır. Yabancılar ile birlikte yaşayan çocukların ortalama sayısı 0,7 olarak bulunmuştur. İnsani ikamet izni bulunan yabancılar arasında bu sayı 1,8'e yükselmektedir. Türkiye'de insani ikamet izni ile yaşayan yabancılar arasında, eşi, çocukları, anne-babası ve kardeşleri ile yaşayanların oranının oldukça yüksek olması da bu bulguyu teyit etmektedir.
- Yabancılar arasında okuryazarlık seviyesinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir (yüzde 97). Okula gitme seviyesi de oldukça yüksek olan (yüzde 98) yabancıların yüzde 84'ünün lise ve üstü; yüzde 51'inin ise üniversite ve üstü eğitime sahip olduğu görülmektedir. Beklendiği gibi, öğrenci ikamet iznine sahip olanlar arasında lise ve üstü eğitime sahip olanların oranı (yüzde 96) diğer gruplara göre oldukça yüksektir.
- Araştırma kapsamında görüşülen yabancıların yüzde 55'i Türkiye'de hiç çalışmadıklarını; yüzde 33'ü araştırma tarihinde halen çalıştıklarını; geriye kalan yüzde 13'ü ise daha önce çalıştıklarını beyan etmişlerdir. Bu sonuçlar, cevaplayıcıların yüzde 45'inin Türkiye'de ya halen çalıştığını ya da geçmişte çalışmış olduklarını göstermektedir. Çalışma iznine sahip olan yabancıların neredeyse tamamı geçmişte veya araştırma tarihinde çalışmış/çalışmakta olduklarını beyan etmişlerdir. Araştırma kapsamında görüşülen yabancıların daha çok ücretli/maaşlı olarak çalıştığı görülmektedir.
- Kadın cevaplayıcılar arasında hiç çalışmayanların oranı (yüzde 62), erkeklere göre (yüzde 45) daha yüksektir. Kadın cevaplayıcıların yüzde 13'ü daha önce çalıştıklarını; yüzde 25'i ise halen çalıştıklarını beyan ederken, erkeklerin yüzde 12'si daha önce çalıştıklarını; yüzde 43'ü ise halen çalışmakta olduklarını beyan etmişlerdir. Kadınların yaklaşık üçte biri (yüzde 31) ücretli/maaşlı bir işte çalıştığını beyan ederken bu oran erkekler arasında yüzde 36'ya yükselmektedir.
- Görüşülen yabancıların yüzde 55'i araştırma tarihine kadar Türkiye'de hiç çalışmadıklarını beyan ederken, yüzde 34'ü 1 işte; yüzde 5'i 2 işte; geriye kalan yüzde 6'sı ise 3 veya daha fazla işte çalıştıklarını beyan etmişlerdir. Ortalama çalışılan iş sayısı tüm cevaplayıcılar için 0,6 olarak bulunmuştur. Çalışma iznine sahip olan yabancıların ortalama olarak 1,3 işte çalıştığı görülmektedir.
- Türkiye'de yaşayan yabancıların yüzde 89'u sağlık güvenceleri olduğu-

nu beyan etmişlerdir. Tüm illerde yaşayan yabancılar için yüzde 80'in üzerinde olan sağlık sigortasına sahip olma oranının bu kadar yüksek olması YUKK hükümleri uyarınca ikamet izni için özel sağlık sigortası şartının getirilmiş olması ile ilişkilidir.

- Anadillere göre yapılan analizler, Türkiye'de yasal olarak yaşayan yabancıların çok farklı dil gruplarından geldiğini göstermektedir. Cevaplayıcıların yüzde 21'i anadillerinin Arapça; yüzde 10'arı Azerice ve Rusça; yüzde 8'i Türkmence; yüzde 7'si Türkçe; yüzde 5'eri de Gürcüce ve Özbekçe olduğunu beyan etmişlerdir. İnsani ikamet iznine sahip yabancıların yüzde 26'sı anadillerini Türkçe olarak beyan etmişlerdir. Kısa dönemli ikamet iznine veya öğrenci ikamet iznine sahip yabancılar arasında Arapçanın; aile ikamet iznine sahip yabancılar arasında Rusçanın; insani ikamet iznine sahip yabancılar arasında ise Türkmencenin en yaygın anadil olduğu görülmektedir.
- Cevaplayıcıların yüzde 97'si anadilleri dışında en az bir dili konuşabilmektedir. İkamet türü ayırımı olmaksızın tüm cevaplayıcılar için anadil dışında konuşabildiği dil olarak Türkçe'nin en çok beyan edilen dil olduğu görülmektedir. Anadilleri dışında Türkçe bildiklerini beyan eden cevaplayıcıların oranının yüzde 69 seviyesindedir.
- Araştırma tarihinde evli olan cevaplayıcıların yüzde 83'ünün eşleri Türkiye'de yaşamaktadır. Çalışma iznine sahip cevaplayıcıların eşlerinin yüzde 47'sinin; kısa dönemli ikamet iznine sahip cevaplayıcıların eşlerinin yüzde 77'sinin; aile veya öğrenci ikamet iznine sahip cevaplayıcıların eşlerinin yüzde 99'unun; insani ikamet iznine sahip olan yabancıların eşlerinin ise tamamının Türkiye'de yaşadığı görülmektedir. Cevaplayıcıların eşleri arasında lise ve üstü eğitime sahip olanların oranı, yüzde 73'tür. Eşlerin çalışma durumuna bakıldığında, öğrenci ikamet izni ile Türkiye'de yaşayan cevaplayıcıların eşlerinin sadece yüzde 6'sının çalıştığı, bu oranın aile ikamet izni bulunan yabancıların eşleri için yüzde 85'e çıktığı görülmektedir.
- Cevaplayıcıların yüzde 42'si çocuklarının bulunmadığını; yüzde 24'ü 1 çocukları olduğunu; yüzde 18'i 2 çocukları olduğunu; yüzde 7'si 3 çocukları olduğunu; geriye kalan yüzde 9'u ise 4 ve daha fazla çocukları olduğunu beyan etmişlerdir. Cevaplayıcıların ortalama çocuk sayısının 1,2 olduğu görülmektedir. Kısa dönemli ikamet iznine veya insani ikamet iznine sahip cevaplayıcılar diğer ikamet izinlerine sahip cevaplayıcılardan daha yüksek sayıda çocuk sahibi durumundadır. Cevaplayıcıların yüzde 18'i çocuklarının Türkiye'de doğduğunu; yüzde 64'ü ise çocuklarının Türkiye'de yaşadığını beyan etmişlerdir. Aile ikamet iznine

sahip cevaplayıcıların çocuklarının yüzde 52’si Türkiye’de doğmuştur. Buna karşılık, çalışma izni dışında kalan ikamet türlerine sahip cevaplayıcıların çocuklarının Türkiye’de yaşama oranlarının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Altı ve üstü yaşlarda bulunan çocukların Türkiye’de okula devam etme durumlarına bakıldığında, çocukların yüzde 34’ünün okula devam ettiği görülmektedir. Tüm ikamet türlerinde okul çağı çocukları arasında okula devam oranı yüzde 88’in üzerindedir.

7.2. Araştırmanın Türkiye’ye Göç ve İkamet Sürecine İlişkin Sonuçları

- Türkiye’de yasal olarak ikamet eden yabancıların göç etmek için Türkiye’yi tercih etmelerinin temel nedenleri arasında eğitim (yüzde 23), iş bulmak/aramak (yüzde 19), güvenlik (yüzde 13) ve evlilik (yüzde 13) ön plana çıkmaktadır. Evlilik, iş bulmak/aramak ve ailevi nedenler kadınlar tarafından erkeklere göre daha yüksek oranda beyan edilen nedenler iken; eğitim ve güvenlik nedenleri erkekler tarafından daha yüksek oranda beyan edilmiştir. Avrupa ülkelerinden gelen yabancılar arasında evlilik Türkiye’yi tercih etme nedenleri arasında ilk sırada gelmektedir. Güney Kafkasya ülkelerinden gelenler arasında en ön plana çıkan neden çalışmak/iş aramaktır. Savaş, iç çatışma olgusunun yaygın olduğu Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde ise güvenlik en önemli göç nedeni durumundadır.
- Türkiye’de yasal olarak ikamet etmekte olan yabancı uyruklu kişilerin Türkiye’yi tercih etmelerini sağlayan ve Türkiye’ye uyum süreçlerini kolaylaştıran önemli faktörlerden bir tanesi Türkiye’de akrabalarının bulunmasıdır. Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin yarısından fazlasının (yüzde 53) Türkiye’de yaşayan akrabası veya tanıdığı bulunmaktadır. Orta Asya ve Güney Kafkasya uyruklu yabancılar da Türkiye’de akrabası bulunanların oranı tarihi, kültürel bağlar, coğrafi yakınlık nedeniyle diğer uyruklara göre bir miktar daha yüksektir (sırasıyla yüzde 61 ve yüzde 59). İnsani ikamet izni almış olan yabancıların yüzde 68’inin Türkiye’de akrabası/tanıdığı bulunmaktadır.
- İlk alınan izin türü olarak yüzde 53 ile kısa dönem ikamet izni ön plana çıkmaktadır. Kısa dönem ikamet izni alma gerekçeleri arasında ise turizm en önde gelen neden durumundadır (yüzde 41). İkinci sırada öğrenci ikamet izni (yüzde 17), üçüncü sırada aile ikamet izni (yüzde 14) gelmekte, onları çalışma izni (yüzde 8), insani ikamet izni (yüzde 4) ve diğer izin türleri (yüzde 4) takip etmektedir. Mevcut izin türlerine bakıldığında ise, yüzde 39 ile kısa dönem ikamet izni türünün yine ilk sırada yer aldığı ve bu yüzdenin büyük çoğunluğunun turizm amaçlı

olduğu (yüzde 23) görülmektedir. Aile ikamet izni (yüzde 23), çalışma izni (yüzde 16), öğrenci ikamet izni (yüzde 15) ön planda gelen diğer izin türleridir.

- Cevaplayıcıların araştırma tarihine kadar almış oldukları tüm ikamet izin türlerine bakıldığında, üçte ikisinin (yüzde 69) kısa dönem ikamet izni aldıkları, yüzde 30'unun aile ikamet izni, yüzde 21'inin öğrenci ikamet izni, yüzde 21'inin çalışma izni, yüzde 4'ünün uzun dönem ikamet izni, yüzde 11'inin ise diğer ikamet izinlerini aldıkları gözlenmiştir.
- Türkiye'de yasal olarak ikamet eden yabancıların ilk aldıkları ikamet izin türü ile mevcut izin türleri karşılaştırıldığında, ilk girişte kısa dönem ikamet izni alanların önemli bir kısmının aile ikamet iznine veya çalışma iznine geçiş yaptıkları, ilk olarak öğrenci, aile ikamet izni ve çalışma izni alanların ise daha yüksek oranlarda aynı izin türünde kaldıkları görülmektedir. Çalışma izni alarak Türkiye'de ikamet etmeye başlayanların önemli bir kısmı ise (yüzde 18) evlenerek aile ikamet iznine geçiş yapmışlardır.
- Yasal olarak bulunan yabancıların Türkiye'de ortalama yaşama süresi 4,7 yıldır. Erkeklerin (5,1 yıl) kadınlara göre (4,5 yıl) daha uzun süre Türkiye'de yaşadıkları görülmektedir. Türkiye'de yaşayan yabancıların yaşları arttıkça Türkiye'de kalış süreleri de doğru orantılı olarak artmaktadır. Avrupa'dan gelen yabancıların Türkiye'de geçirdikleri süre 8 yıl ile diğer yabancılara göre dikkat çekici oranda fazladır. Aile ikamet izni ve çalışma izniyle Türkiye'de bulunan yabancılar, sırasıyla 7 yıl ve 6 yıllla Türkiye'de en uzun süredir yaşayan izin grubunu oluşturmaktadır. İnsani ikamet izniyle Türkiye'de bulunan yabancılar ise ortalama 2 yıl ile Türkiye'de en kısa süre yaşamış olan izin grubudur.
- Görüşülen yabancıların sadece yüzde 10'u vatandaşlık başvurusunda bulunmuştur. İşgücüne katılımın daha az olduğu 25 yaş altı ve 65 yaş üstü gruplarda vatandaşlık başvurusu yüzde 4-6 ile en düşük seviyedeysen, 45-54 ve 55-64 yaş gruplarında yüzde 16-17 seviyesine yükselmektedir. Lise ve üstü eğitilmişler arasında vatandaşlığa başvurma oranı, daha eğitimsizlere göre daha yüksektir. Avrupa uyruklu yabancılar arasında vatandaşlığa başvurma oranı yüzde 20'lere kadar yükselmektedir. Vatandaşlığa başvuruda Türkiye'de geçirilen sürenin de önemli bir payı bulunmaktadır. On yıl veya daha fazla süredir Türkiye'de yaşayan yabancıların yüzde 35'inin vatandaşlık başvurusu yaptığı görülmektedir. Vatandaşlık başvurularının yüzde 25'i kabul edilmiş, yüzde 57'sinin talebi alınmış fakat karar verilmemiş, yüzde 18'i ise reddedilmiştir.

- Vatandaşlık başvurusunda bulunmamış cevaplayıcıların yaklaşık üçte ikisi Türkiye’ye vatandaşlık başvurusu yapmayı düşündüklerini beyan etmiştir (yüzde 65). 35-44 yaş aralığındaki yabancılarda bu oran yüzde 73’e ulaşırken 65 yaş ve üzerindeki yabancılarda yüzde 51’dir. Halen evli yaklaşık her dört yabancidan üçü vatandaşlığa başvurmayı düşünmektedir (yüzde 74). Bu oran hiç evlenmemiş yabancılarda yüzde 54’tür. Araştırma sonuçlarına göre eğitim seviyesinin artmasıyla yabancıların daha azının vatandaşlığa başvuruyu düşündükleri ortaya çıkmıştır. Orta Doğu ve Kuzey Afrika’dan gelen yabancıların yüzde 76’sı vatandaşlığa başvurmayı düşünmektedir. Aile ikamet izniyle Türkiye’de yaşayan ve vatandaşlık başvurusu yapmayan yabancıların yüzde 83’ü başvuru yapmayı düşünmektedir.
- Araştırma nüfusunun yüzde 21’i öğrenci ikamet izni almış yabancılardan oluşmaktadır. Halen öğrenci ikamet iznine sahip yabancıların yüzde 93’ü eğitime devam etmektedir. Türkiye’de eğitimine devam eden yabancı öğrencilerin yüzde 83’ü Türkiye dışından bir diploma almış, yüzde 64’ü ise diplomasının Türkiye’de de geçerli olması için başvuruda bulunmuştur. Türkiye’de eğitimine devam eden yabancı öğrencilerin yüzde 50’si lisans öğrencisi, yüzde 37’si ise lisansüstü öğrencisidir. Türkiye’de lise sonrası eğitim gören yabancıların ilk sırasında, yüzde 36 ile mühendislik/mimarlık alanlarında eğitim gören öğrenciler yer almaktadır. Mühendislik/mimarlık öğrencilerini yüzde 23 ile iktisadi idari bilimler, yüzde 17 ile de sosyal bilimler takip etmektedir. Türkiye’de eğitim gören yabancı öğrencilerin yüzde 46’sı Türkçe, yüzde 54’ü İngilizce eğitim almaktadır. Orta Asya ve Güney Kafkasya uyruklu öğrencilerin yüzde 66’sı Türkçe eğitim görmektedir. Türkiye’de Türkçe olarak eğitim gören yabancı öğrencilerin yüzde 38’i Türkçe eğitim görmekte zorlandıklarını ifade etmiştir.
- Öğrenci ikamet iznine sahip ve eğitimine Türkiye’de devam eden öğrencilerin yüzde 46’sı eğitim için burs almaktadır. Ön lisans veya lisans dönemindeki yabancı öğrenciler arasında bursiyer oranının (yüzde 49) lisansüstü dönemindeki yabancı öğrencilere (yüzde 45) göre daha yüksek olduğu gözlenmektedir. Öğrenciler tarafından alınan bursların başlıca kaynağının Türkiye kamu kuruluşları olduğu görülmektedir (yüzde 57). Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı’nın başta geldiği bu kurumlar dışında öğrencisi olduğu üniversiteden burs alan bursiyer oranı da yüzde 18’dir. Türkiye’de öğrenci ikamet izni ile eğitimine devam eden yabancı öğrencilerin eğitim için Türkiye’yi seçme nedenleri arasında eğitimin kalitesinin yüksek olması en yaygın neden olarak belirtilmiştir (yüzde 34).

- Türkiye'de çalışmak için geçmişte veya halen geçerli çalışma izni almış cevaplayıcıların yüzde 86'sı Türkiye'de halen çalışmaktadır. Çalışma izni almış cevaplayıcıların yüzde 12'si ise araştırma tarihinde Türkiye'de çalışmamasına rağmen daha önce çalışmışlardır. Çalışma izni alarak çalışan yabancıların yüzde 92'si hizmet sektöründe, kalan yüzde 8'i ise sanayi sektöründe çalışmaktadır. Çalışma izni olan yabancıların yüzde 89'u ücretli veya maaşlı olarak düzenli bir işte çalışmaktadır. Bu kişilerin yüzde 8'i işveren, yüzde 3'ü ise yevmiyeli (mevsimlik, geçici) olarak çalışmaktadır. Çalışma izni olan çalışanların yüzde 96'sı sigortalı olarak çalışmaktadır.
- Çalışma izniyle çalışan yabancıların yüzde 66'sının aldığı ücret aynı işte çalışan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının aldığı ücretle aynı veya bu ücretten daha fazladır. Yabancıların yüzde 12'si ise ücretlerinin T.C. vatandaşlarına göre daha az olduğunu belirtmiştir. Türkiye'de çalışılan ortalama iş sayısı çalışma izni olan yabancılar için 1,3'tür. Bu da izin alarak çalışan yabancıların çok iş değiştirmediğini ve genellikle sadece bir işte çalıştığını göstermektedir. Çalışma iznine sahip kadın çalışanların tamamının hizmet sektöründe çalıştığı görülmektedir. Neredeyse tamamı ücretli veya maaşlı olarak çalışan bu kadın çalışanların yüzde 13'ü aynı işte çalışan T.C. vatandaşlarından daha az ücret aldığı beyan etmiştir.
- Mevcut ikamet izni aile ikamet izni olan yabancıların çoğunluğunu kadınların oluşturduğu görülmektedir. Daha çok Avrupa, Orta Asya ve Güney Kafkasya ülkelerinden geldikleri görülen bu kişilerin yüzde 65'inin evliliği Türkiye'ye geldikten sonra başlamıştır. Genellikle destekleyicinin eş olduğu aile ikamet izni sahibi yabancıların eşlerinin yüzde 85'i çalışmaktadır. Aile ikamet izni olan evli yabancılar arasında ortalama çocuk sayısı 1,2'dir.
- Cevaplayıcıların yüzde üçü yaşamları boyunca en az bir kez Türkiye'de taşınmaz mal nedeniyle ikamet izni almıştır. Taşınmaz mal nedeniyle ikamet izni almış kişilerin yüzde 80'inin halen taşınmaz mal nedeniyle ikamet izni varken yüzde 20'sinin mevcut ikamet izin türü farklıdır. Taşınmaz mal nedeniyle ikamet izni almış yabancıların yüzde 73'ü 35 veya üzeri yaşadadır. Yüzde 74 ile Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkeleri ile Avrupa ülkelerinden gelen yabancıların çoğunluğunu oluşturduğu bu grupta yabancıların en çok Antalya'da ikamet ettikleri görülmektedir. Taşınmazı aldıktan sonra bu kişilerin yüzde 27'si taşınmazı kiraya vermiştir. Taşınmaz sahibi yabancıların yüzde 70'inin aile veya arkadaş çevresinden kişi veya kişiler de Türkiye'de taşınmaz edinmişlerdir.

7.3. İkamet İzni Konusunda Yaşanan Zorluklar ve Yasal Mevzuata Dair Bilgi Seviyesine İlişkin Sonuçlar

- Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin yüzde 9'u, adres bilgisi bildiri-miyle ilgili; yüzde 12'si gelir beyanı konusunda; yüzde 12'si sağlık sigorta-sı yaptırmayla ilgili sorun yaşadığını beyan etmiştir. Asgari ikamet süresi şartının aranmasına ilişkin sorun yaşayanların oranı yüzde 8 seviyesinde kalmaktadır. Tüm bu süreçlerde Türkçe bilmeyen kişiler bilenlere göre daha yüksek oranda sorun yaşadıklarını beyan etmişlerdir.
- Araştırma kapsamında görüşülen kişilerden yüzde 17'si Türkiye'de bu-lundukları süre içinde herhangi bir dönemde düzensiz göçmen statüsüne düşmüşlerdir. Bu durum en çok insani ikamet iznine sahip yabancılarda görülmektedir.
- İkamet izni başvurularının İl Göç İdaresi Müdürlüğü'ne yapılacağı cevap-layıcıların yüzde 78'i tarafından bilinmektedir. Türkçe bilen kişiler bilme-yenlere göre başvuruların yapılacağı yeri daha büyük oranda bilmekte-dirler (sırasıyla yüzde 82 ve 68). Türkiye'de geçirilen süre arttıkça da bu konuyla ilgili bilgi düzeyi artma eğilimindedir. Bu sürenin 5 yılı geçtiği durumlarda kişilerin yüzde 80'inden fazlası başvuru kurumunu bilmekte-dir. İkamet izni başvuru sürecinde sunulması gereken evraklarının iller-deki göç müdürlüklerine postalanması gerektiğini bilenlerin oranı yüzde 87'dir. Türkçe bilmenin bu konuda da daha yüksek bilgi düzeyine işaret ettiği görülmektedir. İkamet izni başvurusu, ikamet izinleri arası geçiş baş-vurusu veya ikamet izni uzatma başvurusunun elektronik ortamda GİGM internet sitesi e-ikamet uygulaması üzerinden yapılabileceği katılımcıların yüzde 71'i tarafından bilinmektedir.
- Araştırmaya katılan yabancı uyruklu kişilerin yüzde 41'i YUKK'da ikamet izni ile ilgili yapılan değişiklikleri takip ettiklerini beyan etmişlerdir. Ka-nundaki değişimleri takip eden kişilerin yüzde 43'ü bu amaçla GİGM in-ternet sitesini; yüzde 20'si il müdürlüklerini; yüzde 9'u da ALO 157'yi kul-landıklarını beyan etmişlerdir. Türkçe bilen kişilerin GİGM internet sitesi ve İl Müdürlüklerinden yararlanma oranları bilmeyen kişilerden belirgin şekilde daha yüksektir. Kanundaki değişiklikleri takip ettiğini belirten kişi-lere yukarıda sorulan kaynakların dışında başka hangi kanallar aracılığıyla bilgi edindiklerine ilişkin sorular, internetin ve kişilerin sosyal ağlarının kanundaki değişikliklerin takibinde GİGM internet sitesi, İl Müdürlükleri ve YİMER gibi GİGM'ye bağlı resmi bilgi edinme kanallarının önüne geç-tiğini göstermektedir.
- YUKK'un 19. maddesi hükümlerini (ikamet izni altı ay içinde kullanılmaz-

sa geçerliliğini yitirir) bildiğini beyan eden kişilerin oranı yüzde 53; kanunun 21. maddesine göre ikamet izni esnasında sunulacak olan pasaportun geçerlilik tarihinin talep edilen ikamet izninin bitiş tarihinden en az 60 gün sonrasına kadar olması gerektiğini bilenlerin oranı yüzde 73'tür. Ayrıca, cevaplayıcıların büyük çoğunluğunun (yüzde 84) ikamet izni bekleme sürecinde yasal statüde olunacağına dair bilgiye sahip olduğu görülmektedir. Türkiye'ye giriş yapmış kişilerin çeşitli nedenlerle vize veya ikamet izinlerini ihlal etmeleri durumunda sınır dışı etme, Türkiye'ye giriş yasağı kararı alınması veya cezalı harç ödeme gibi yaptırımlar uygulanacağını bilenlerin oranı yüzde 85'e kadar yükselmektedir. Bu bilgilere de Türkçe bildiğini beyan eden yabancıların daha yüksek oranda sahip oldukları görülmektedir.

- Halen geçerli olan ikamet izni türüne bakılmaksızın, tüm cevaplayıcılara aile ikamet izniyle ilgili YUKK'ta bulunan bazı maddelerin taraflarınca duyulup duyulmadığı sorusu yöneltilmiştir. Birden fazla eş ile evlilik durumunda aile ikamet izni verilmeyen eşten olan çocuklara aile ikamet izni verilebileceği hususu cevaplayıcıların yüzde 14'ü tarafından; çocuklara aile ikamet izni alınmasında Türkiye dışında bulunan ebeveynenden muvafakat alınması gerektiği hususu cevaplayıcıların yüzde 35'i tarafından; aile ikamet izniyle Türkiye'de bulunan 18 yaş altı çocukların öğrenci ikamet izni sahibi olmaksızın ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında eğitim alabilmeleri hususu cevaplayıcıların yüzde 29'u tarafından bilinmektedir. Aile içi şiddet mağduru olarak boşanmış yabancı uyruklu kişilere kısa dönemli ikamet izni verilmesinde en az üç yıl aile ikamet izniyle kalmış olma şartının aranmayacağı hususunu bilenlerin oranı ile destekleyicinin ölümü halinde bu kişiye bağlı olarak aile ikamet izniyle kalan kişilerin süre şartı aranmaksızın kısa dönem ikamet izni alabilmesi hususunu bilenlerin oranı yüzde 9'lar seviyesinde kalmaktadır. Aile ikamet izinlerine ilişkin kuralları duyduğunu söyleyen kişiler genel olarak düzenlemeleri yararlı bulduklarını beyan etmişlerdir.
- YUKK'un 41. maddesine göre Türkiye'de öğrenim gören ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin çalışma izni almak kaydıyla çalışabileceğinden cevaplayıcıların yüzde 32'si haberdardır. Kanunun aynı maddesinde yükseköğretim öğrencilerinin çalışma hakkının ilk yıldan sonra başladığına ilişkin hükmün her 10 kişiden yaklaşık biri; çalışma hakkı elde eden öğrencilerin haftada 24 saatten fazla çalışamayacaklarını düzenleyen hükmün ise cevaplayıcıların yüzde 11'i tarafından bilindiği görülmektedir. YUKK'un 38. maddesinde öğrenci izni kişinin anne ve babası ile diğer yakınlarına ikamet izni alma konusunda herhangi bir hak sağlamayacağına ilişkin düzenlemenin cevaplayıcıların yüzde 27'si tara-

findan bilindiği görülmektedir. Öğrenci ikamet izinlerine yönelik düzenlemeleri duyduğunu belirten kişilerin bu düzenlemeleri oldukça yüksek oranda yararlı buldukları da görülmüştür.

7.4. Türkiye’ye Uyum ve Geleceğe Dair Planlara İlişkin Sonuçlar

- Türkiye’de yasal olarak yaşayan her on yasal yabancından biri Türkiye’ye göç etmeden önce Türkçe kursuna gitmiştir. Bu oran özellikle öğrenci ikamet izni ile Türkiye’de yaşayanlar arasında daha fazladır (yüzde 18). Orta Asya ve Güney Kafkasya bölgelerindeki ülkelerden göç edenler, göç öncesindeki Türkçe bilgileri açısından diğer göçmenlere göre avantajlı durumdadırlar. Görüşülen yabancıların yüzde 27’si Türkiye’ye yerleştikten sonra Türkçe kursuna gitmiştir. Türkçe öğrenmek için kursa gitmek veya ders almak gibi formel bir yol izlemenin üniversite ve lisansüstü mezunları (yüzde 31 ve 51) ve öğrenci izniyle Türkiye’de yaşayanlar (yüzde 63) arasında daha yaygın olduğu görülmektedir. Türkçe kursuna devam etmiş olan göçmenlerin yüzde 60’tan fazlası kursun iyi ve çok iyi düzeyde faydalı olduğunu belirtmişlerdir.
- Yabancılar arasında araştırma tarihinde hiç Türkçe bilmeyenlerin oranı yüzde 7 seviyesindedir. Beklendiği üzere göçmenlerin Türkiye’de kalma süresinin uzaması ile birlikte Türkçe konuşma, yazma ve okuma düzeyleri belirgin olarak iyileşmektedir. Güney Kafkasya ve Orta Asya ülkelerinden gelenler arasında Türkçeyi iyi ya da çok iyi bilenlerin oranı daha fazladır. Yabancıların yüzde 32’si aile arasında hiç Türkçe konuşmadıklarını belirtmişlerdir. Yasal yabancıların yarısından fazlası (yüzde 55) hiç Türkçe gazete okumadıklarını, yüzde 20’si hiç Türkçe yayın takip etmediğini, yüzde 36’sı ise hiç Türkçe internet sitesi kullanmadığını belirtmiştir.
- Cevaplayıcıların yüzde 40’ının yaşadıkları kentlerde hiçbir kültürel faaliyete katılmadığı ve yalnızca yüzde 12’sinin sıklıkla kültürel faaliyetlere katıldığı görülmektedir. Araştırma bulguları eğitim arttıkça kültürel faaliyetlere katılımın arttığını göstermektedir. Öğrenci ikamet izni ile Türkiye’de yaşayanlar arasında kültürel faaliyetlere katılım daha fazladır (yüzde 55’i bazen, yüzde 22’si ise sıklıkla). Cevaplayıcıların yarısına yakın bir kısmı sıklıkla, yine yarısına yakın bir kısmı ise bazen şehir merkezine gittiklerini söylemişlerdir. Araştırma nüfusunun yüzde 5’i, 55 yaş üzerindekiilerin ise yüzde 18’i hiç şehir merkezine gitmemektedir.
- Cevaplayıcıların yüzde 87’si T.C. vatandaşları ile yüzde 81’i ise diğer ülke vatandaşları ile ilişkilerinin iyi olduğunu belirtmişlerdir. Son bir ay içerisinde araştırma nüfusunun yüzde 62’si T.C. vatandaşlarını, yüzde 50’si ise diğer ülke vatandaşlarını evlerinde ziyaret etmiştir. Yabancıların ken-

dilerinin ziyaret edilmesi incelendiğinde yüzde 67'sinin T.C. vatandaşları tarafından, yüzde 52'sinin ise diğer ülke vatandaşları tarafından son bir ay içerisinde evlerinde ziyaret edildiği görülmektedir. Ayrıca, araştırma nüfusunun yüzde 97'si Türkiye dışındaki akrabalarıyla ve yüzde 90'ı Türkiye dışındaki arkadaşları ile haberleştiğini ifade etmiştir.

- Türkiye'de yasal olarak ikamet eden yabancıların dörtte üçü Türkiye'de sağlık hizmetlerinden yararlandıklarını ifade ederken aile ikamet izni ile Türkiye'de yaşayanların neredeyse tamamı sağlık hizmetlerinden yararlanmıştır. Beklenildiği üzere sağlık hizmetlerinden yararlanma Türkiye'de yaşanan sürenin artmasıyla artmaktadır. Cevaplayıcıların yüzde 87'si Türkiye'deki sağlık hizmetlerinden memnun olduğunu söylemiştir. Araştırma nüfusunun yüzde 36'sı sigortasının tüm sağlık harcamalarını karşıladığını beyan etmiştir.
- Türkiye'de yasal olarak ikamet eden yabancılar arasında aynı ya da nakdi anlamda sosyal yardım alma yaygın değildir. Araştırma nüfusunun sadece yüzde 4'ü sosyal yardım aldığını beyan etmiştir
- Yasal olarak Türkiye'de yaşayan yabancılar arasında herhangi bir nedenle ayrımcılığa uğradığını beyan edenlerin oranı düşüktür. Türkiye'de yasal olarak yaşayan yabancıların yüzde 14'ü bazen; yüzde 3'ü de sıklıkla gündelik hayatta ayrımcılığa uğradığını belirtmiştir. Ayrımcılık, özellikle ev ararken daha sık söz konusu olmaktadır. Araştırma nüfusunun yüzde 86'sı Türkiye'de kendisini güvende hissettiğini belirtmiştir. Ayrıca, cevaplayıcıların yüzde 5'i Türkiye'de yaşadığı süre içerisinde fiziksel ya da cinsel tacize uğradığını ifade etmiştir.
- Araştırma nüfusunun yüzde 63'ü sürekli olarak Türkiye'de yaşamayı planlamaktadır. Cevaplayıcıların yüzde 12'si 2 yıldan daha kısa süre ile yüzde 16'sı 2 ila 5 yıl arası bir süre ile yüzde 10'u ise 5 yıldan daha fazla süre Türkiye'de kaldıktan sonra başka bir ülkeye gitmeyi planlamaktadırlar. Öte yandan aile ikamet izni ile Türkiye'de yaşayanların (yüzde 90) ve 10 yıldan uzun süredir Türkiye'de yaşayanların (yüzde 88) çok büyük bir kısmı sürekli olarak Türkiye'de yaşamayı planlamaktadır. Türkiye dışında bir ülkeye göç etmeyi planlayanların tercih ettikleri ülkeler sırasıyla Asya Pasifik ve Amerika (yüzde 25), Avrupa (yüzde 18) ve Orta Doğu ve Kuzey Afrika (yüzde 17) bölgelerindeki ülkelerdir. Cevaplayıcıların genel olarak ilk tercihlerini kendilerinin vatandaşı oldukları ülkelerin yer aldığı bölgeler oluşturmaktadır.

7.5. Öneriler

- *Türkiye’de Yasal Olarak İkamet Eden Yabancıların Profili ve Yaşam Koşulları Araştırması*’ndan elde edilen sonuçlar Türkiye’de yasal olarak yaşayan yabancıların cinsiyet, yaş, medeni durum, uyruk, çalışılan sektör, Türkiye’ye göç nedeni, ilk ikamet izni, mevcut ikamet izni vb. anlamında homojen bir grup olmadığını, aksine oldukça heterojen bir grup olduğunu göstermektedir. Özellikle insani ikamet izni ile Türkiye’de yaşayan yabancıların araştırma kapsamında ele alınan birçok hususta oldukça dezavantajlı olduğu görülmektedir. Bu nedenle, Türkiye’de yasal olarak yaşayan yabancılar için politik ve uygulamaların bu heterojenliği kapsayacak biçimde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.
- Türkiye’de yasal olarak yaşayan halen evli olan yabancıların eşlerinin yüzde 83’ü, çocuğu olan yabancıların çocuklarının ise yüzde 64’ü Türkiye’de yaşamaktadır. Ayrıca, yabancıların yüzde 24’ü hanehalkı üyelerinden birisinin sahibi olduğu bir konutta yaşamaktadır. Bu bulgu ile tutarlı olarak, Türkiye’de yasal olarak yaşayan yabancıların yüzde 10’unun vatandaşlık başvurusu yapmış olması ve geriye kalanların yüzde 65’inin vatandaşlık başvurusu yapmayı düşündükleri dikkate alındığında, yasal yabancıların önemli bir kısmının Türkiye’de kalıcı olduğu görülmektedir. Bu bulgu ile tutarlı bir başka bulgu da, araştırma sonuçlarının Türkiye’de yaşayan yasal yabancıların gelecek planlarında Türkiye’de kalmanın önemli bir yer tutmasıdır (yüzde 63). Bu bulgular, Türkiye’de yasal olarak yaşayan yabancıların önemli bir kısmının geçici bir misafir değil, Türkiye’de uzunca bir süre kalmayı planlayan kişiler olduğunu göstermektedir. Bu anlamda, Türkiye’de bu gruba ilişkin olarak yapılan planlamalarda bu hususun dikkate alınması gerekmektedir.
- Türkiye’de yasal olarak yaşayan yabancıların çok önemli bir bölümünün Türkiye ile ortak kültür geçmişi olan coğrafyalardan geliyor olmaları, bu kişilerin Türkiye’deki uyum süreçlerini kolaylaştırmaktadır. Ancak, hizmetlere ulaşmakta, yasal düzenlemeleri takip etmekte ve yasa maddelerini bilmekte Türkçe bilmenin önemini ortaya koyan araştırma sonuçları dikkate alındığında, yakın akraba topluluklarından gelen yabancılar için Türkçe eğitimi vermenin önemi ortaya çıkmaktadır. Araştırmanın sonuçları, Türkçe bilen yasal yabancıların hizmetlere ulaşmakta, yasal düzenlemeleri izlemekte ve yasal hükümleri bilmekte Türkçe bilmeyenlere göre oldukça avantajlı oldukları dikkate alındığında, öncelikli politikanın yabancılar için yoğun Türkçe kurslarının açılması olduğu görülmektedir. Türkiye’de yasal olarak ikamet eden yabancıların hizmetlerden faydalanmalarını ve işlemlerini düzgün ve zamanında yapmalarını sağlamak

açısından önemli diğer bir nokta da özellikle GİGM'nin merkez ve il teşkilatlarında Türkiye'de yaşayan yasal yabancıların ana dillerini konuşan daha çok sayıda personelin istihdam edilmesi olacaktır. Bu sayede yabancılar Türkçe öğrenene kadar geçen sürede daha iyi hizmet alabileceklerdir.

- Bu bağlamda önemli bir diğer sonuç ve politika önceliği de, Türkiye'de öğrenci ikamet izni ile yasal olarak yaşayan yabancılaradır. Türkiye'de sayıları giderek artan öğrenci ikamet iznine sahip yabancıların sadece yüzde 46'sının eğitimlerini Türkçe olarak sürdürdükleri görülmektedir. Önemli bir bölümü devlet bursu ile eğitim gören yabancı öğrencilerin Türkiye'de sürdürdükleri her kademedeki eğitimlerini Türkçe olarak yapmalarının devlet burslarının amaçları ile daha uyumlu olduğu düşünüldüğünde, öğrenci ikamet izinlerinde kademeli bir biçimde Türkçe eğitim ya da Türkçe öğrenme zorunluluğunun getirilmesi yararlı olacaktır. Bu kapsamda, ayrıca, öğrenci ikamet izni ile Türkiye'de yaşayan yabancıların mezun olduktan sonraki yaşamlarındaki iş bulma, işte yükselme, yönetim kademelerine gelme vb. süreçlerinin izlenmesi ve temasın sürdürülmesi için yurtdışı örneklerinde olduğu gibi mezun derneklerinin (*alumni association*) kurulmasının teşvik edilmesi gerekmektedir.
- Türkiye'de yasal olarak yaşayan yabancıların, yasal yükümlülükleri nedeniyle yaptırmak zorunda oldukları sağlık sigortası nedeniyle, sağlık hizmetlerine ulaşmakta önemli bir sorunları olmadığı görülmektedir. Ancak, yabancıların sadece yüzde 36'sı sahip oldukları sağlık sigortalarının sağlık harcamalarının tümünü karşıladığını beyan etmişlerdir. Bu durum, yabancıların sahip oldukları sağlık sigortalarının kapsamının tüm sağlık harcamalarını karşılamak için yeterli olmadığına işaret etmektedir. Bu nedenle, yabancılar için yönelik tamamlayıcı sigorta uygulamalarının geliştirilmesi yararlı olacaktır.
- Türkiye'de yasal olarak yaşayan yabancıların Türkiye'ye uyum konusunda önemli bir sorun yaşamadığı görülmektedir. Ancak, yabancıların kültürel etkinliklere katılımlarının oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Bu nedenle, yabancılar için yönelik kültürel faaliyetlerin artırılması yanında, özellikle sosyal medya aracılığı ile Türkiye'nin büyük illerinde düzenlenen kültürel etkinliklerin farklı dillerde yabancılar için bildirilmesinde yarar bulunmaktadır. Bu sayede yabancıların Türkiye'ye uyum süreçleri hız kazanabilecektir.
- Türkiye'de yasal olarak yaşayan yabancıların yasal değişiklikleri izlemek için GİGM internet sitesi dışında, eğitim seviyelerinin yüksek olmasının da bir sonucu olarak sosyal ağlardan da önemli ölçüde yararlandığı görül-

mektedir. Bu nedenle, GİGM'nin internet sitesi dışında, yasal yabancılara ulaşmak için sosyal ağları daha etkin kullanması, bu anlamda Twitter, Facebook, Instagram vb. sosyal medya ağlarında yasal düzenlemeler, yasal düzenlemelerdeki değişiklikler gibi konularda güncel bilgi verilmesi yararlı olacaktır.

- Araştırma sonuçları Türkiye'de yasal olarak yaşayan yabancıların yüzde 45'inin Türkiye'de ya halen çalıştığını ya da geçmişte çalışmış olduklarını göstermektedir. Çalışma izni ile Türkiye'de yaşayan yabancıların hemen hepsi araştırma tarihinde çalışırken, ilginç olarak çalışma izni bulunmayan diğer yabancıların da oldukça önemli bir kısmının Türkiye'de çalışmış ya da çalışıyor olmasıdır. Özellikle kısa dönemli ikamet izni, aile ikamet izni ve insani ikamet iznine sahip yabancılar arasında çalışanlarının payının yüzde 40'lara kadar ulaştığı görülmektedir. Bu anlamda, çalışma izni dışındaki ikamet izinleri ile Türkiye'de yaşayan yabancıların çalışma haklarına ilişkin yasal düzenlemelerin fiili durumun da dikkate alınarak gözden geçirilmesinde yarar bulunmaktadır.
- Türkiye'de yasal olarak yaşayan yabancıların yüzde 23'ü aile ikamet iznine sahiptir. Bu grupta çocukların Türkiye'de eğitime devam edip etmemelerinin önemli bir politika önceliği olduğu görülmektedir. Araştırma sonuçları, Türkiye'de yaşayan yabancı çocukların (6-24 yaş) eğitime devam etmediklerini göstermektedir. Bu oranın kısa dönemli ikamet izni ve insani ikamet iznine sahip yasal yabancıların çocukları arasında yüzde 9; diğer türde ikamet iznine sahip yabancıların çocukları arasında ise yüzde 13 olduğu görülmektedir. Bu nedenle, özellikle bu grupların çocuklarından başlamak üzere tüm yabancı çocukların okula devam etmeleri için gerekli politikaların oluşturularak yasal düzenlemelerin yapılmasının yararlı olacağı görülmektedir.
- Araştırma sonuçları, yasal olarak Türkiye'de yaşayan yabancıların ilk ikamet izin türleri ile mevcut ikamet izin türleri arasında önemli farklılaşmalar olduğunu göstermektedir. İlk girişte kısa dönem ikamet izni alanların önemli bir kısmının aile ikamet iznine veya çalışma iznine geçiş yaptıkları, ilk olarak öğrenci, aile ikamet izni ve çalışma izni alanların ise daha yüksek oranlarda aynı izin türünde kaldıkları görülmektedir. Çalışma izni alarak Türkiye'de ikamet etmeye başlayanların önemli bir kısmı ise (yüzde 18) evlenerek aile ikamet iznine geçiş yapmışlardır. Bu sonuçlar, ikamet izin türleri arasında yüksek seviyede bir geçişkenlik olduğunu göstermektedir. Bu nedenle, Türkiye'de yasal olarak yaşayan yabancıların ikamet izin türlerinin değişimini zaman içinde izleyen bir kayıt ve izleme sisteminin geliştirilmesine ve gerekiyorsa günün ihtiyaçlarına uy-

gun olarak yeniden kurulmasında yarar bulunmaktadır.

- GİGM yanında ÇSGB ve TÜİK ve YÖK de Türkiye'de yasal olarak bulunan yabancılara ilişkin veriler toplamakta ve yayınlamaktadır. Ancak, bu veri setlerinin birbirinden bağımsız olarak toplandığı görülmektedir. Söz konusu verilerin bütünleştirilmesine ilişkin bazı çabalar olmasına karşın, veriye dayalı ve sürdürülebilir politika ve strateji oluşturmak için, Türkiye'nin yasal, yapısal ve idari örgütlenmesini hızlı bir şekilde tamamlayarak statik/kesitsel veri toplama sisteminden dinamik bir veri toplama ve izleme sistemine geçmesi gerekmektedir. Bunun için, halen birbirine paralel olarak yürüyen veri toplama sistemlerinin kapsam, içerik ve göstergeler seviyesinde uluslararası standartlara uygun olarak "birbiriyle konuşur" biçimde örgütlenmesi gerekmektedir.

- İçduygu, A. ve Aksel, D.B. (2012) Türkiye'de Düzensiz Göç, Uluslararası Göç Örgütü Türkiye Ofisi, Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı (2014) Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018: Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Yayın No: KB: 2858 - ÖİK: 712, Ankara.
- Organization for Economic Co-operation and Development (2010) Gender, Institutions and Development Database 2009 (GID-DB), OECD Development Centre <http://stats.oecd.org> (Erişim Tarihi: 08.06.2016)
- Özerim, M.G. (2012) "Emekli Göçleri Rotasında Türkiye: Avrupalı Emekli Göçmenlerin Türkiye'yi Tercih Etme Nedenleri ve Türkiye Algıları", Journal of Yaşar University, 28 (7): 4766-4787.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2013) Nüfus ve Konut Araştırması, Yayın No: 4029, TÜİK Matbaası, Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2015) Evlenme İstatistikleri, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/demografiapp/evlenme.zul> (Erişim Tarihi: 02.06.2015)
- Türkiye İstatistik Kurumu (2016) Evlenme İstatistikleri, <http://tuikapp.tuik.gov.tr/demografiapp/evlenme.zul> (Erişim Tarihi: 24.05.2016)
- Türkiye İstatistik Kurumu (2016) Konut Satis İstatistikleri, http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1056 (Erişim Tarihi: 24.05.2016)

Ek A – Araştırma Ekibi ve Görev Dağılımı

Kilit Uzmanlar

Doç. Dr. Mehmet Ali ERYURT, Proje Yürütücüsü

Prof. Dr. İsmet KOÇ, Nicel Araştırma Koordinatörü

Araştırmacılar

Prof. Dr. A. Banu ERGCMEN

Prof. Dr. A. Sinan TÜRKYILMAZ

Doç. Dr. Alanur ÇAVLİN

Doç. Dr. İlknur YÜKSEL-KAPTANOĞLU

Öğr. Gör.Dr. Pelin ÇAĞATAY

Ar.Gör. Dr. Tuğba ADALI

Ar. Gör. Dr. Ayşe ABBASOĞLU ÖZGÖREN

Ar. Gör. Faruk KESKİN

Ar. Gör. Melike SARAÇ

Ar. Gör. Zehra YAYLA

Sorukağıdı Tasarımı

Doç. Dr. Alanur ÇAVLİN

Doç. Dr. Mehmet Ali ERYURT

Öğr. Gör.Dr. Pelin ÇAĞATAY

Ar. Gör. Dr. Tuğba ADALI

Ar. Gör. Faruk KESKİN

Ar. Gör. Melike SARAÇ

Ar. Gör. Zehra YAYLA

Görüşmeci Eğitimi

Ar. Gör. Dr. Tuğba ADALI

Doç. Dr. Mehmet Ali ERYURT

Örnekleme

Prof. Dr. A. Sinan TÜRKYILMAZ

Ar. Gör.Dr. Tuğba ADALI

Ar. Gör. Melike SARAÇ

Doç. Dr. Mehmet Ali ERYURT

Saha Sorumlusu

Ar. Gör. Dr. Tuğba ADALI

Veri Giriş ve Veri Analizi

Öğr. Gör.Dr. Pelin ÇAĞATAY

Ar. Gör. Dr. Ayşe ABBASOĞLU ÖZGÖREN

Ek B – Sorukağıtları

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ NÜFUS ETÜTLERİ ENSTİTÜSÜ

ÜLKEMİZDE YASAL OLARAK İKAMET EDEN YABANCILARIN PROFİLİ VE YAŞAM KOŞULLARI ARAŞTIRMASI

TANITIM BİLGİLERİ	
ADRES _____ _____	HANEDE YAŞIYOR.....1 → HSK
İL _____ <input type="text"/> <input type="text"/>	YURTTA YAŞIYOR .....2 → YSK
KİŞİ NO..... <input type="text"/> <input type="text"/>	DİĞER (OTEL, PANSİYON) _____ 7 → HSK (BELİRTİN)

ADI-SOYADI _____	ERKEK.....1	İLETİŞİM DİLİ	TÜRKÇE.....1
UYRUK (ÜLKE KODU)..... <input type="text"/> <input type="text"/>	KADIN.....2	DİĞER _____ 7 (BELİRTİN)	İNGİLİZCE.....2

ZİYARET / GÖRÜŞME BİLGİLERİ				
	1	2	3	SON ZİYARET
TARİH (GÜN-AY)	__ __	__ __	__ __	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
GÖRÜŞMECİ ADI-SOYADI	_____	_____	_____	<input type="text"/> <input type="text"/>
SONUÇ (*)	__	__	__	<input type="text"/> <input type="text"/>
BİR SONRAKİ GÖRÜŞME	GÜN-AY __ __	__ __	__ __	TOPLAM ZİYARET SAYISI <input type="text"/>

(*) SONUÇ KODLARI	
01 SORUKAĞIDI DOLDURULDU	07 ADRES BULUNAMADI
02 ZİYARET SIRASINDA ADRESTE KİŞİ YOK	08 GÖRÜŞME YARIDA KALDI
03 ZİYARET SIRASINDA ADRESTE KİMSE YOK	
04 ARAŞTIRMA TARİHLERİNDE ADRESTE YOK	96 DİĞER _____ (BELİRTİN)
05 REDDETTİ	
06 SONRAYA BIRAKILDI _____ (BELİRTİN)	

EKİP BAŞI	DENETÇİ	VERİ GİRİŞÇİ
_____ <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	_____ <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	_____ <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>

YAŞ – DOĞUM YILI TABLOSU

YAŞ	DOĞUM YILI	
	2016'DA DOĞUM GÜNÜNÜ KUTLAMADI	2016'DA DOĞUM GÜNÜNÜ KUTLADI
	BİLMİYOR	
0	2015	--
1	2014	2015
2	2013	2014
3	2012	2013
4	2011	2012
5	2010	2011
6	2009	2010
7	2008	2009
8	2007	2008
9	2006	2007
10	2005	2006
11	2004	2005
12	2003	2004
13	2002	2003
14	2001	2002
15	2000	2001
16	1999	2000
17	1998	1999
18	1997	1998
19	1996	1997
20	1995	1996
21	1994	1995
22	1993	1994
23	1992	1993
24	1991	1992
25	1990	1991
26	1989	1990
27	1988	1989
28	1987	1988
29	1986	1987
30	1985	1986
31	1984	1985
32	1983	1984
33	1982	1983
34	1981	1982
35	1980	1981
36	1979	1980
37	1978	1979
38	1977	1978
39	1976	1977
40	1975	1976
41	1974	1975
42	1973	1974
43	1972	1973
44	1971	1972
45	1970	1971
46	1969	1970
47	1968	1969
48	1967	1968
49	1966	1967

YAŞ	DOĞUM YILI	
	2016'DA DOĞUM GÜNÜNÜ KUTLAMADI	2016'DA DOĞUM GÜNÜNÜ KUTLADI
	BİLMİYOR	
50	1965	1966
51	1964	1965
52	1963	1964
53	1962	1963
54	1961	1962
55	1960	1961
56	1959	1960
57	1958	1959
58	1957	1958
59	1956	1957
60	1955	1956
61	1954	1955
62	1953	1954
63	1952	1953
64	1951	1952
65	1950	1951
66	1949	1950
67	1948	1949
68	1947	1948
69	1946	1947
70	1945	1946
71	1944	1945
72	1943	1944
73	1942	1943
74	1941	1942
75	1940	1941
76	1939	1940
77	1938	1939
78	1937	1938
79	1936	1937
80	1935	1936
81	1934	1935
82	1933	1934
83	1932	1933
84	1931	1932
85	1930	1931
86	1929	1930
87	1928	1929
88	1927	1928
89	1926	1927
90	1925	1926
91	1924	1925
92	1923	1924
93	1922	1923
94	1921	1922

ONAY SAYFASI

İyi günler! Benim ismim _____. Ankara'dan, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nden geliyorum. İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile Türkiye'de ikamet eden yabancı uyruklu kişilerin profili ve yaşam koşulları konusunda bir araştırma yapıyoruz. Sizinle konuşmak ve size bu konularda bazı sorular sormak istiyorum.

Araştırma için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan izin alınmıştır. Siz bu çalışma için tesadüfi olarak seçildiniz. Vereceğiniz tüm cevaplar kesinlikle gizli tutulacaktır. Katılımınız tamamıyla gönüllü olmanıza bağlıdır, görüşmenin herhangi bir aşamasında vazgeçmeniz mümkündür ve bu size hiçbir sorumluluk getirmeyecektir. Ancak sizin bu çalışmaya katılmanız ve deneyimlerinizi bizimle paylaşmanız Türkiye'de ikamet eden yabancı uyruklu kişiler için çok faydalı olacak, verilen hizmetlerin geliştirilmesine ve planlanmasına katkıda bulunacaktır.

Görüşme yaklaşık olarak 30 dakika sürecektir. Görüşme yapmayı kabul ediyor musunuz?

GÖRÜŞME YAPMAYI KABUL ETTİ.....1	GÖRÜŞME YAPMAYI REDDETTİ.....2
<i>SORUKAĞIDINA CEVAP VERECEK KİŞİYE ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN SORUSU OLUP OLMADIĞINI SORUN. GEREKLİ AÇIKLAMALARI YAPIN VE GÖRÜŞMEYE BAŞLAYIN.</i>	<i>SORUKAĞIDINA CEVAP VERECEK KİŞİYE ZAMANINI ALDIĞINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDİN VE GÖRÜŞMEYİ BİTİRİN.</i>

Görüşmeci İmzası:.....

Tarih: _ / _ / _

BÖLÜM 1. TEMEL BİLGİLER

101S	SAATI YAZIN	SAAT – DAKIKA..... <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	
101	Kaç yaşındasınız? Kaç yaşını bitirdiniz? <i>BİTİRİLEN YAŞ OLARAK YAZIN. 95 YAŞINDAN BÜYÜK İSE, "95" YAZIN.</i>	BİTİRİLEN YAŞ ..... <input type="text"/> <input type="text"/>	
102	Medeni durumunuz nedir?	HİÇ EVLENMEDİ ..... 0 HALEN EVLİ ..... 1 EŞİ ÖLMÜŞ ..... 2 BOŞANMIŞ ..... 3 AYRI YAŞIYOR 4	
103	<i>KAPAĞA BAKIN. HANEDE YAŞIYOR İSE:</i> A. Evinizde sizden başka yaşayan var mı? <i>(EVET İSE)</i> Kimler var? Başka? <i>KAPAĞA BAKIN. HANEDE YAŞAMIYOR İSE:</i> B. Sizinle beraber bu odada başka kalan var mı? <i>(EVET İSE)</i> Kimler var? Başka? <i>ÇOCUK VARSA KUTUYA TOPLAM ÇOCUK SAYISINI YAZIN.</i>	EŞ ..... A ÇOCUK(LARI) ..... B <input type="text"/> <input type="text"/> ANNESİ/BABASI ..... C KARDEŞ ..... D ARKADAŞ ..... E İŞVEREN ..... F DİĞER ..... U (BELİRTİN) BAŞKA KİMSE YOK ..... X → 105	
104	A. Bu evde sizinle beraber toplam kaç kişi yaşıyor? B. Bu odada sizinle beraber toplam kaç kişi yaşıyor?	TOPLAM KİŞİ SAYISI..... <input type="text"/> <input type="text"/>	
105	Hangi ülkede doğdunuz? <i>ÜLKE KODLARI LİSTESİNİ KULLANIN.</i>	..... <input type="text"/> <input type="text"/> (ÜLKE ADI)	
106	Hangi ülkenin vatandaşısınız? <i>ÜLKE KODLARI LİSTESİNİ KULLANIN. BİR DEN FAZLA VATANDAŞLIĞI VARSA KUTUYA "00" YAZIN.</i>	..... <input type="text"/> <input type="text"/> (ÜLKE ADI)	
107	Türkiye'ye gelmeden önce hangi ülkede yaşıyordunuz? <i>ÜLKE KODLARI LİSTESİNİ KULLANIN.</i>	..... <input type="text"/> <input type="text"/> (ÜLKE ADI)	

108	Ana diliniz nedir?	TÜRKÇE ..... 01 ARAPÇA ..... 02 FARŞÇA..... 03 PEŞTUCA/DARICE..... 04 AZERİCE ..... 05 TÜRMENCE ..... 06 KÜRTÇE ..... 07 RUSÇA..... 08 GÜRCÜCE..... 09 İNGİLİZCE ..... 10 ALMANCA ..... 11 DİĞER ..... 96 (BELİRTİN)	
109	Ana diliniz dışında, hangi dilleri konuşabiliyorsunuz? <i>SÖYLENEN DİLLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i>	TÜRKÇE ..... A İNGİLİZCE .....B RUSÇA .....C FARŞÇA..... D ARAPÇA .....E ALMANCA ..... F FRANSIZCA ..... G İSPANYOLCA ..... H İTALYANCA ..... I DİĞER ..... U (BELİRTİN) BAŞKA DİL KONUŞAMIYOR..... Y	

BÖLÜM 1A. EĞİTİM DURUMU

111	Okuma ve yazma biliyor musunuz?	EVET ..... 1 HAYIR 2	
112	Hiç okula gittiniz mi?	EVET ..... 1 HAYIR 2	→ 136
114	En son mezun olduğunuz okul hangisidir?	İLKOKUL ..... 1 ORTAOKUL ..... 2 LİSE ..... 3 ÜNİVERSİTE ..... 4 LİSANSÜSTÜ ..... 5 MEZUN OLDUĞU OKUL YOK 6	→ 118
117	Mezun olduğunuz bu okul hangi ülkededir? <i>ÜLKE KODLARI LİSTESİNİ KULLANIN.</i>	TÜRKİYE ..... 1 <input type="text"/>	
118	Türkiye dışında bir ülkeden diploma aldınız mı?	EVET ..... 1 HAYIR 2	→ 121
119	Herhangi bir diplomanızın Türkiye'de tanınması için başvuruda bulundunuz mu?	EVET ..... 1 HAYIR 2	→ 121
120	Diplomanız tam olarak mı tanındı, kısmen mi tanındı yoksa tanınmadı mı?	TAMAMEN TANINDI ..... 1 KISMEN TANINDI ..... 2 TANINMADI 3	
121	Halen okula devam ediyor musunuz?	EVET ..... 1 HAYIR 2	→ 122
121A	Halen devam etmekte olduğunuz okul Türkiye'de mi, yoksa yurtdışında mı?	TÜRKİYE'DE ..... 1 YURTDIŞINDA 2	→ 123
122	Türkiye'de hiç okula gittiniz mi?	EVET ..... 1 HAYIR 2	→ 136

123	<p>A. Hangi düzeyde eğitim alıyorsunuz?</p> <p>B. Türkiye'de en son hangi düzeyde eğitim aldınız?</p>	<p>ORTAOKUL ..... 10</p> <p>LİSE ..... 11</p> <p>ÖN LİSANS ..... 12</p> <p>LİSANS ..... 13</p> <p>YÜKSEK LİSANS ..... 14</p> <p>DOKTORA ..... 15</p> <p>TIPTA UZMANLIK ..... 16</p> <p>DIŞ HEKİMLİĞİNDE UZMANLIK ..... 17</p> <p>DIĞER ..... 96</p> <p>(BELİRTİN)</p>	125
124	<p>A. Hangi alanda eğitim görüyorsunuz?</p> <p>B. Türkiye'de en son hangi alanda eğitim gördünüz?</p>	<p>TIP ..... 01</p> <p>DIŞ HEKİMLİĞİ ..... 02</p> <p>SAĞLIK BİLİMLERİ ..... 03</p> <p>FEN BİLİMLERİ ..... 04</p> <p>ECZACILIK ..... 05</p> <p>SOSYAL BİLİMLER ..... 06</p> <p>İKTİSADİ VE İDARİ BİLİMLER ..... 07</p> <p>MÜHENDİSLİK/MİMARLIK ..... 08</p> <p>HUKUK ..... 09</p> <p>EĞİTİM BİLİMLERİ ..... 10</p> <p>SPOR BİLİMLERİ ..... 11</p> <p>GÜZEL SANATLAR ..... 12</p> <p>DİL BİLİMİ ..... 13</p> <p>DIĞER ..... 96</p> <p>(BELİRTİN)</p>	
125	<p><i>SORU 121'E BAKIN.</i></p> <p>EĞİTİME DEVAM ETMİYOR (SORU 121=2)</p>	<p>EĞİTİME DEVAM EDİYOR (SORU 121=1)</p>	127
126	Türkiye'de en son gittiğiniz okulu tamamladınız mı?	<p>EVET ..... 1</p> <p>HAYIR ..... 2</p>	
127	<p>A. Gittiğiniz okulun eğitim dili nedir?</p> <p>B. Türkiye'de son gittiğiniz okulda eğitim dili neydi?</p>	<p>TÜRKÇE ..... 1</p> <p>İNGİLİZCE ..... 2</p> <p>DIĞER ..... 7</p> <p>(BELİRTİN)</p>	129
128	<p>A. Türkçe eğitim almaktan dolayı zorlanıyor musunuz?</p> <p>B. Türkçe eğitim almaktan dolayı zorlandınız mı?</p>	<p>EVET ..... 1</p> <p>HAYIR ..... 2</p>	
129	<p>A. Eğitim için burs alıyor musunuz?</p> <p>B. Türkiye'de eğitim için burs aldınız mı?</p>	<p>EVET ..... 1</p> <p>HAYIR ..... 2</p>	131

130	A. Bursu nereden alıyorsunuz? B. Bursu nereden aldınız?	TÜRKİYE KAMU/DEVLET BURSUSU..... A ÜNİVERSİTE ..... B BAŞKA BİR DEVLET BURSUSU ..... C STK..... D ÖZEL KURUM..... E DİĞER ..... U (BELİRTİN)	
131	Eğitiminiz için neden Türkiye'yi seçtiniz?	TÜRKİYE'DE AİLE/AKRABALARIN OLMASI..... A TARİHİ/KÜLTÜREL BAĞLAR ..... B BURS KAZANDIĞI İÇİN ..... C KALİTELİ/İYİ EĞİTİM ..... D ÇALIŞTIĞI ALANDAN DOLAYI (ÖRN. TÜRKOLOJİ) .... E TÜRKİYE'NİN YAKIN OLMASI ..... F DİĞER ..... U (BELİRTİN)	
132	Türkiye'de aldığınız eğitim ile ilgili şimdi sayacağım ifadelerin hangisi size daha uygundur? Çok memnunuz, memnunuz, idare eder, memnun değilim, hiç memnun değilim.	ÇOK MEMNUNUM..... 1 MEMNUNUM..... 2 İDARE EDER ..... 3 MEMNUN DEĞİLİM..... 4 HIÇ MEMNUN DEĞİLİM 5	
133	<i>SORU 121'E BAKIN.</i> EĞİTİME DEVAM EDİYOR (SORU 121=1) ☐	EĞİTİME DEVAM ETMİYOR (SORU 121=2) ☐	136
134	Eğitiminize devam ettiğinizi söylediniz. Eğitiminizi tamamladıktan sonra daha yüksek bir eğitim mi almak istiyorsunuz, çalışmak mı istiyorsunuz yoksa başka bir hedefiniz mi var?	EĞİTİME DEVAM ETMEK İSTİYOR ..... 1 ÇALIŞMAK İSTİYOR..... 2 DİĞER ..... 7 (BELİRTİN)	
135	Peki bu planınızı Türkiye'de mi yoksa başka bir ülkede mi gerçekleştirmek istiyorsunuz?	TÜRKİYE ..... 1 BAŞKA ÜLKE 2	

BÖLÜM 1B. ÇALIŞMA DURUMU

136	Size şimdi çalışma durumunuza ilişkin sorular sormak istiyorum. Türkiye'ye göç etmeden önceki son 12 ayda yaşadığınız ülkede herhangi bir işte çalışıyor muydunuz?	EVET ..... 1 HAYIR 2	→ 140
137	Ne iş yapıyordunuz? <i>YAPILAN İŞİ AYRINTILI OLARAK YAZIN</i>	_____ _____	
138	İşteki statünüz/konumunuz neydi?	ÜCRETLİ/MAAŞLI ..... 1 YEVMİYELİ (MEVSİMLİK, GEÇİCİ) ..... 2 İŞVEREN ..... 3 KENDİ HESABINA ..... 4 ÜCRETSİZ AİLE İŞÇİSİ ..... 5 DİĞER ..... 7 (BELİRTİN)	
139	Bu işi yaparken herhangi bir sosyal güvenlik kapsamında mıydınız?	EVET ..... 1 HAYIR 2	
140	Göç etmeden önce herhangi bir sağlık sigortası kapsamında mıydınız?	EVET ..... 1 HAYIR 2	
141	Göç etmeden önce ekonomik durumunuz sağlık, beslenme, barınma, eğitim gibi temel ihtiyaçlarınızın karşılanması için yetersiz miydi, ancak yeterliydi, yeterli miydi, yoksa oldukça mı yeterliydi?	YETERSİZ ..... 1 ANCAK YETERLİ ..... 2 YETERLİ ..... 3 OLDUKÇA YETERLİ ..... 4 DİĞER ..... 7 (BELİRTİN)	
142	Şimdi size şu anki çalışma durumunuza ilişkin sorular sormak istiyorum. Şu anda herhangi bir işte çalışıyor musunuz?	EVET ..... 1 HAYIR 2	→ 145A
143	Peki, Türkiye'de bulunduğunuz süre içerisinde daha önce çalıştınız mı?	EVET ..... 1 HAYIR 2	→ 145B
144	Çalışmamanızın temel nedeni nedir?	YASAL ENGELLERDEN DOLAYI ..... 01 EĞİTİMİNE UYGUN BİR İŞ BULAMADIĞI İÇİN ..... 02 ÇOCUKLARA BAKMAK ZORUNDA OLDUĞU İÇİN ..... 03 YETERİNCE İŞ İMKANI OLMADIĞI İÇİN ..... 04 YABANCILARA İŞ VERİLMEDİĞİ İÇİN ..... 05 BURS ALDIĞI İÇİN ..... 06 EMEKLİLİK ..... 07 ÖĞRENCİ ..... 08 DİĞER ..... 96 (BELİRTİN)	

SORU 151'E GEÇİN.				
145	A. Ne iş yapıyorsunuz? B. Türkiye'de en son çalıştığınız iş neydi? <i>YAPILAN İŞİ AYRINTILI OLARAK YAZIN</i>	_____ _____		
146	A. Hangi sektörde çalışıyorsunuz? B. Türkiye'de hangi sektörde çalıştınız?	TARIM ..... 1 SANAYİ ..... 2 HİZMET 3		
147	A. İşteki statünüz/konumunuz nedir? B. Türkiye'deki işteki statünüz/konumunuz neydi?	ÜCRETLİ/MAAŞLI ..... 1 YEVMIYELİ (MEVSİMLİK, GEÇİCİ) ..... 2 İŞVEREN ..... 3 KENDİ HESABINA ..... 4 ÜCRETSİZ AİLE İŞÇİSİ ..... 5 DİĞER ..... 7 (BELİRTİN)		
148	A. Bu işi yaparken herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı mısınız? B. Bu işi yaparken herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı mıydınız?	EVET ..... 1 HAYIR 2		
149	A. Çalıştığımız işte, sizinle aynı işi yapan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına göre aldığımız ücret daha mı fazla, aynı mı yoksa daha mı az? B. Çalıştığımız son işte, sizinle aynı işi yapan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına göre aldığımız ücret daha mı fazlaydı, aynı mıydı yoksa daha mı azdı?	DAHA FAZLA ..... 1 AYNI ..... 2 DAHA AZ ..... 3 DİĞER ..... 7 (BELİRTİN)		
150	Türkiye'de bugüne kadar kaç farklı işte çalıştınız?	ÇALIŞILAN İŞ SAYISI ..... <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>		
151	Şu anda herhangi bir sağlık sigortası kapsamında mısınız?	EVET ..... 1 HAYIR 2		

BÖLÜM 1C. EŞLE İLGİLİ BİLGİLER

152	<i>SORU 102'YE BAKIN.</i>		
	HALEN EVLİ (SORU 102=1) ☐	HALEN EVLİ DEĞİL ☐	162
153	Şimdi size eşiniz/birlikte olduğunuz kişi hakkında bazı sorular sormak istiyorum. Eşinizin/birlikte olduğunuz kişinin şu anda tam olarak kaç yaşında olduğunu söyler misiniz?	BİTİRİLEN YAŞ.....	<input type="text"/>
154	Eşiniz/birlikte olduğunuz kişi hangi ülkede doğdu? <i>ÜLKE KODLARI LİSTESİNİ KULLANIN.</i>	(ÜLKE ADI)	<input type="text"/>
155	Eşiniz/birlikte olduğunuz kişi hangi ülkenin vatandaşıdır? <i>ÜLKE KODLARI LİSTESİNİ KULLANIN. BİR DEN FAZLA VATANDAŞLIĞI VARSA KUTUYA "00" YAZIN.</i>	(ÜLKE ADI)	<input type="text"/>
156	Eşiniz/birlikte olduğunuz kişi okuma yazma biliyor mu?	EVET .....1 HAYIR 2	158
157	Eşinizin/birlikte olduğunuz kişinin en son mezun olduğu okul hangisidir?	İLKOKUL .....1 ORTAOKUL .....2 LİSE.....3 ÜNİVERSİTE.....4 LİSANSÜSTÜ .....5 MEZUN OLDUĞU OKUL YOK 6	
158	Eşiniz/birlikte olduğunuz kişi hangi ülkede yaşıyor?	(ÜLKE ADI)	<input type="text"/>
159	Eşinizin/birlikte olduğunuz kişinin ana dili nedir?	TÜRKÇE .....01 ARAPÇA .....02 FARŞA.....03 PEŞTUCA/DARİCE.....04 AZERİCE .....05 TÜRKMENÇE .....06 KÜRTÇE .....07 RUSÇA.....08 GÜRCÜCE .....09 İNGİLİZCE .....10 ALMANCA .....11 DİĞER .....96 (BELİRTİN)	
160	Evliliğiniz Türkiye'ye gelmeden önce mi başladı?	EVET .....1 HAYIR 2	
161	Eşiniz/ birlikte olduğunuz kişi şu anda herhangi bir işte çalışıyor mu?	EVET ..... 1 HAYIR 2	

BÖLÜM 1D. ÇOCUKLARLA İLGİLİ BİLGİLER

162	Şimdi size hayatta olan çocuklarınızın eğitim, yaş ve doğum yeri ile ilgili sorular soracağım.		YAŞAYAN ÇOCUK SAYISI ..... <input type="text"/> <input type="text"/>			
	Lütfen bana hayatta olan çocuklarınızın sayısını söyley misiniz?		HİÇ ÇOCUĞU YOK/ YAŞAYAN HİÇ ÇOCUĞU YOK ..... 95 → 201			
6 YAŞ VE ÜZERİ						
163	164	165	166	167	168	169
Lütfen bana en büyük çocuğunuzdan başlayarak çocuklarınızın isimlerini söyley misiniz?	..... kaç yaşında? (Kaç yaşını bitirdi?) <i>BİTİRİLEN YAŞ OLARAK YAZIN.</i>	..... kız mı, erkek mi?	..... hangi ülkede doğdu? <i>KOD LİSTESİNİ KULLANIN.</i>	..... hangi ülkede ikamet ediyor? <i>KOD LİSTESİNİ KULLANIN.</i>	..... Türkiye'de okula gidiyor mu?	..... Türkiye'de hiç okula gitti mi?
01	YAŞ <input type="text"/> <input type="text"/>	ERKEK.....1 KIZ.....2	ÜLKE KODU <input type="text"/> <input type="text"/>	ÜLKE KODU <input type="text"/> <input type="text"/>	EVET.....1 163'E DÖN ← HAYIR.....2 BİLMİYOR.....8	EVET.....1 HAYIR.....2 BİLMİYOR.....8 <i>BAŞKA ÇOCUĞU YOKSA 201'E GEÇİN.</i>
02	YAŞ <input type="text"/> <input type="text"/>	ERKEK.....1 KIZ.....2	ÜLKE KODU <input type="text"/> <input type="text"/>	ÜLKE KODU <input type="text"/> <input type="text"/>	EVET.....1 163'E DÖN ← HAYIR.....2 BİLMİYOR.....8	EVET.....1 HAYIR.....2 BİLMİYOR.....8 <i>BAŞKA ÇOCUĞU YOKSA 201'E GEÇİN.</i>
03	YAŞ <input type="text"/> <input type="text"/>	ERKEK.....1 KIZ.....2	ÜLKE KODU <input type="text"/> <input type="text"/>	ÜLKE KODU <input type="text"/> <input type="text"/>	EVET.....1 163'E DÖN ← HAYIR.....2 BİLMİYOR.....8	EVET.....1 HAYIR.....2 BİLMİYOR.....8 <i>BAŞKA ÇOCUĞU YOKSA 201'E GEÇİN.</i>
04	YAŞ <input type="text"/> <input type="text"/>	ERKEK.....1 KIZ.....2	ÜLKE KODU <input type="text"/> <input type="text"/>	ÜLKE KODU <input type="text"/> <input type="text"/>	EVET.....1 163'E DÖN ← HAYIR.....2 BİLMİYOR.....8	EVET.....1 HAYIR.....2 BİLMİYOR.....8 <i>BAŞKA ÇOCUĞU YOKSA 201'E GEÇİN.</i>

		6 YAŞ VE ÜZERİ											
163	Lütfen bana en büyük çocuğunuzdan başlayarak çocuklarınızın isimlerini söyley misiniz?	164	..... kaç yaşında? (Kaç yaşını bitirdi?) <i>BITİRİLEN YAŞ OLARAK YAZIN.</i>	165	..... kız mı, erkek mi?	166	..... hangi ülkede doğdu? <i>KOD LİSTESİNİ KULLANIN.</i>	167	..... hangi ülkede ikamet ediyor? <i>KOD LİSTESİNİ KULLANIN.</i>	168	..... Türkiye'de okula gidiyor mu?	169	..... Türkiye'de hiç okula gitti mi?
05	(İSİM)	YAŞ □ □	ERKEK.....1 KIZ.....2	ÜLKE KODU □ □	ÜLKE KODU □ □	EVET.....1 163'E DÖN ← HAYIR.....2 BİLMİYOR.....8	EVET.....1 HAYIR.....2 BİLMİYOR.....8	<i>BAŞKA ÇOCUĞU YOKSA 201'E GEÇİN.</i>					
06	(İSİM)	YAŞ □ □	ERKEK.....1 KIZ.....2	ÜLKE KODU □ □	ÜLKE KODU □ □	EVET.....1 163'E DÖN ← HAYIR.....2 BİLMİYOR.....8	EVET.....1 HAYIR.....2 BİLMİYOR.....8	<i>BAŞKA ÇOCUĞU YOKSA 201'E GEÇİN.</i>					
07	(İSİM)	YAŞ □ □	ERKEK.....1 KIZ.....2	ÜLKE KODU □ □	ÜLKE KODU □ □	EVET.....1 163'E DÖN ← HAYIR.....2 BİLMİYOR.....8	EVET.....1 HAYIR.....2 BİLMİYOR.....8	<i>BAŞKA ÇOCUĞU YOKSA 201'E GEÇİN.</i>					
08	(İSİM)	YAŞ □ □	ERKEK.....1 KIZ.....2	ÜLKE KODU □ □	ÜLKE KODU □ □	EVET.....1 163'E DÖN ← HAYIR.....2 BİLMİYOR.....8	EVET.....1 HAYIR.....2 BİLMİYOR.....8	<i>BAŞKA ÇOCUĞU YOKSA 201'E GEÇİN.</i>					

BÖLÜM 2. TÜRKİYE'YE GÖÇ VE İKAMET

201	<p>Şimdi size Türkiye'ye göç ve ikamet amacınızla ilgili sorular sorular soracağım. Türkiye'ye ikamet etme amacı ile ilk kez kaç yıl önce geldiniz? <i>BİR YILDAN AZ İSE "00" OLARAK GİRİN.</i></p>	<p>YIL ..... <input type="text"/> <input type="text"/></p>																															
202	Türkiye'de ikamet etmek istemenizin en önemli nedeni neydi?	<p>EVLİLİK ..... 10 EĞİTİM ..... 11 İŞ BULMAK/ARAMAK ..... 12 DİL VE KÜLTÜREL YAKINLIK ..... 13 EŞİN İŞİ NEDENİYLE ..... 14 AİLEVLİ NEDENLER ..... 15 SAĞLIK NEDENLERİ ..... 16 GÜVENLİK NEDENLERİ ..... 17 DİĞER ..... 96 (BELİRTİN)</p>																															
203	Bahsettiğiniz girişinizde Türkiye'ye hangi izin türüyle girdiniz?	<p>VİZE ..... 1 VİZE MUAFİYETİ ..... 2 ÇALIŞMA İZİNİ ..... 3 ŞARTLI GİRİŞ (İKAMET İZİNİ BAŞVURU KOŞULU) ..... 4 DİĞER ..... 7 (BELİRTİN)</p>																															
204	Türkiye'ye geldiğinizde ilk aldığınız ikamet izin türü hangisiydi?	<p>TURİZM AMAÇLI KISA DÖNEMLİ İZİN ..... 10 TAŞINMAZ MAL NEDENİYLE KISA DÖNEMLİ İZİN... 11 TEDAVİ AMAÇLI KISA DÖNEMLİ İZİN ..... 12 DİĞER NEDENLERLE KISA DÖNEMLİ İZİN ..... 13 ÖĞRENCİ İKAMET İZİNİ ..... 14 AİLE İKAMET İZİNİ ..... 15 ÇALIŞMA İZİNİ ..... 16 DİĞER ..... 96 (BELİRTİN)</p>																															
205	Türkiye'de kaldığınız süre boyunca sayacağım ikamet izin türlerinden hangilerini aldınız?	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>EVET</th> <th>HAYIR</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>TURİZM amaçlı kısa dönemli ikamet izni</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Taşınmaz mal nedeniyle kısa dönemli ikamet izni</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Tedavi amaçlı kısa dönemli ikamet izni</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Diğer amaçlarla kısa dönemli izin</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Öğrenci ikamet izni</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Aile ikamet izni</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Çalışma izni</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Uzun dönem ikamet izni</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Başka?</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> </tbody> </table>		EVET	HAYIR	TURİZM amaçlı kısa dönemli ikamet izni	1	2	Taşınmaz mal nedeniyle kısa dönemli ikamet izni	1	2	Tedavi amaçlı kısa dönemli ikamet izni	1	2	Diğer amaçlarla kısa dönemli izin	1	2	Öğrenci ikamet izni	1	2	Aile ikamet izni	1	2	Çalışma izni	1	2	Uzun dönem ikamet izni	1	2	Başka?	1	2	
	EVET	HAYIR																															
TURİZM amaçlı kısa dönemli ikamet izni	1	2																															
Taşınmaz mal nedeniyle kısa dönemli ikamet izni	1	2																															
Tedavi amaçlı kısa dönemli ikamet izni	1	2																															
Diğer amaçlarla kısa dönemli izin	1	2																															
Öğrenci ikamet izni	1	2																															
Aile ikamet izni	1	2																															
Çalışma izni	1	2																															
Uzun dönem ikamet izni	1	2																															
Başka?	1	2																															

206	Şu anda ne tür ikamet izniniz var?	TURİZM AMAÇLI KISA DÖNEMLİ İZİN ..... 10 TAŞINMAZ MAL NEDENİYLE KISA DÖNEMLİ İZİN... 11 TEDAVİ AMAÇLI KISA DÖNEMLİ İZİN..... 12 DİĞER NEDENLERLE KISA DÖNEMLİ İZİN ..... 13 ÖĞRENCİ İKAMET İZİNİ ..... 14 AİLE İKAMET İZİNİ..... 15 ÇALIŞMA İZİNİ ..... 16 UZUN DÖNEM İKAMET İZİNİ..... 17 DİĞER ..... 96 (BELİRTİN)	
207	Türkiye’ye geldiğinizden beri hiç düzensiz göçmen statüsüne düştünüz mü ya da ikamet izniniz bittiği halde kalmaya devam ettiğiniz bir dönem oldu mu?	EVET ..... 1 HAYIR 2	→ 209
208	Düzensiz göçmen durumuna düşmenizden nedeni nedir?	MADDİ SEBEPLER ..... 1 BİLGİ EKSİKLİĞİ ..... 2 PROSEDÜRLERİN ZORLUĞU ..... 3 DİĞER ..... 7 (BELİRTİN)	
209	Türkiye’ye göç etmeden önce Türkiye’de yaşayan akrabalarınız veya tanıdıklarınız var mıydı?	EVET ..... 1 HAYIR 2	
210	Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı için başvuruda bulundunuz mu?	EVET ..... 1 HAYIR 2	→ 212
211	Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına başvurmayı düşünüyor musunuz?	EVET ..... 1 HAYIR 2	
SORU 214'E GEÇİN.			
212	Hangi tarihte başvuru yaptınız? Gün, ay, yıl olarak belirtir misiniz?	GÜN ..... <input type="text"/> <input type="text"/> AY ..... <input type="text"/> <input type="text"/> YIL ..... <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	
213	Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı başvurunuz şu an hangi aşamadır?	BAŞVURUM KABUL EDİLDİ ..... 1 BAŞVURU TALEBİM ALINDI, KARAR VERİLMEDİ..... 2 BAŞVURU TALEBİM REDDEDİLDİ 3	
214	Toplam kaç yıl Türkiye’de yaşadınız? Lütfen Türkiye dışında yaşadığınız süreleri dışarda bırakarak söyley misiniz? <i>BİR YILDAN AZ İSE 00 OLARAK GİRİN.</i>	YIL ..... <input type="text"/> <input type="text"/>	

BÖLÜM 2A. TAŞINMAZ İZİNİ

215	SORU 205'E BAKIN. TAŞINMAZ MAL NEDENİYLE KISA DÖNEMLİ İZİN ALMIŞ ☐	TAŞINMAZ MAL NEDENİYLE KISA DÖNEMLİ İZİN ALMAMIŞ ☐	301
216	Taşınmaz mal nedeniyle ikamet izni aldığınızı söylemişsiniz. Taşınmaz almak için neden Türkiye'yi seçtiniz? Başka?	TAŞINMAZ MALIN UCUZ OLMASI ..... A AİLESİ/AKRABALARI TÜRKİYE'DE ..... B TARİHİ/KÜLTÜREL BAĞLAR ..... C İKAMET İZİNİ ALMAK İÇİN ..... D COĞRAFI YAKINLIK ..... E DİĞER ..... U (BELİRTİN)	
217	Taşınmazı almadan önce Türkiye'ye hiç geldiniz mi?	EVET ..... 1 HAYIR 2	
218	Taşınmazı hiç kiraya verdiniz mi?	EVET ..... 1 HAYIR 2	
219	Taşınmazı aldıktan sonra kendi ailenizden veya arkadaş çevrenizden hiç kimse taşınmaz aldı mı?	EVET ..... 1 HAYIR 2	

BÖLÜM 3. TÜRKİYE'YE UYUM

301	<p>Şimdi size Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarıyla ve Türkiye'de yaşayan diğer yabancılarla ilişkileriniz hakkında sorular soracağım.</p> <p>Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarıyla ilişkilerinizi nasıl değerlendirirsiniz? Kötü mü, ne iyi ne kötü mü, yoksa iyi mi?</p> <p>Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayanlarla ilişkilerinizi nasıl değerlendirirsiniz? Kötü mü, ne iyi ne kötü mü, yoksa iyi mi?</p>	<p style="text-align: center;">KÖTÜ NE İYİ NE KÖTÜ İYİ</p> <p>T.C. VATANDAŞI ..... 1 2 3</p> <p>DIĞER ..... 1 2 3</p>	
302	<p>Siz son bir ay içerisinde</p> <p>Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan kişileri evlerinde ziyaret ettiniz mi?</p> <p>Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayan kişileri evlerinde ziyaret ettiniz mi?</p>	<p style="text-align: center;">EVET HAYIR</p> <p>T.C. VATANDAŞI ..... 1 2</p> <p>DIĞER ..... 1 2</p>	
303	<p>Siz son bir ay içerisinde</p> <p>Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan kişiler tarafından evinizde ziyaret edildiniz mi?</p> <p>Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayan kişiler tarafından evinizde ziyaret edildiniz mi?</p>	<p style="text-align: center;">EVET HAYIR</p> <p>T.C. VATANDAŞI ..... 1 2</p> <p>DIĞER ..... 1 2</p>	
304	<p>Türkiye dışında yaşayan akrabalarınızla haberleşiyor musunuz?</p>	<p>EVET ..... 1</p> <p>HAYIR ..... 2</p>	
305	<p>Türkiye dışında yaşayan arkadaşlarınızla haberleşiyor musunuz?</p>	<p>EVET ..... 1</p> <p>HAYIR ..... 2</p>	
306	<p>Türkiye'ye yerleşmeden önce ne kadar Türkçe konuşabiliyordunuz? Hiç mi, az mı, orta düzeyde mi, iyi mi, çok iyi mi?</p>	<p>HIÇ ..... 1</p> <p>AZ ..... 2</p> <p>ORTA ..... 3</p> <p>İYİ ..... 4</p> <p>ÇOK İYİ ..... 5</p>	
307	<p>Peki ne kadar Türkçe yazabiliyordunuz? Hiç mi, az mı, orta düzeyde mi, iyi mi, çok iyi mi?</p>	<p>HIÇ ..... 1</p> <p>AZ ..... 2</p> <p>ORTA ..... 3</p> <p>İYİ ..... 4</p> <p>ÇOK İYİ ..... 5</p>	
308	<p>Ne kadar Türkçe okuyabiliyordunuz? Hiç mi, az mı, orta düzeyde mi, iyi mi, çok iyi mi?</p>	<p>HIÇ ..... 1</p> <p>AZ ..... 2</p> <p>ORTA ..... 3</p> <p>İYİ ..... 4</p> <p>ÇOK İYİ ..... 5</p>	
309	<p>Türkiye'ye yerleşmeden önce hiç Türkçe kursuna gittiniz mi veya Türkçe eğitim aldınız mı?</p>	<p>EVET ..... 1</p> <p>HAYIR ..... 2</p>	

310	Şu an ne kadar Türkçe konuşabiliyorsunuz? Hiç mi, az mı, orta düzeyde mi, iyi mi, çok iyi mi?	HIÇ ..... 1 AZ ..... 2 ORTA ..... 3 İYİ ..... 4 ÇOK İYİ 5																					
311	Peki ne kadar Türkçe yazabiliyorsunuz? Hiç mi, az mı, orta düzeyde mi, iyi mi, çok iyi mi?	HIÇ ..... 1 AZ ..... 2 ORTA ..... 3 İYİ ..... 4 ÇOK İYİ 5																					
312	Ne kadar Türkçe okuyabiliyorsunuz? Hiç mi, az mı, orta düzeyde mi, iyi mi, çok iyi mi?	HIÇ ..... 1 AZ ..... 2 ORTA ..... 3 İYİ ..... 4 ÇOK İYİ 5																					
313	Türkiye'ye yerleştikten sonra hiç Türkçe kursuna gittiniz mi?	EVET ..... 1 HAYIR 2	→ 315																				
314	Türkiye'de gittiğiniz kurslar Türkçenizi ne kadar geliştirdi? Hiç mi, az mı, orta düzeyde mi, iyi mi, çok iyi mi?	HIÇ ..... 1 AZ ..... 2 ORTA ..... 3 İYİ ..... 4 ÇOK İYİ 5																					
315	Şimdi sayacağım durumlarda ne kadar sıklıkla Türkçe'yi kullandığınızı belirtir misiniz? Hiç mi, bazen mi, sıklıkla mı?	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>HIÇ</th> <th>BAZEN</th> <th>SIKLIKLA</th> <th>UYGUN DEĞİL</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Ailenizle iletişimde?</td> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> <td>4</td> </tr> <tr> <td>Arkadaşlarınızla iletişimde?</td> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> <td>4</td> </tr> <tr> <td>İş yerinde iletişimde?</td> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> <td>4</td> </tr> </tbody> </table>		HIÇ	BAZEN	SIKLIKLA	UYGUN DEĞİL	Ailenizle iletişimde?	1	2	3	4	Arkadaşlarınızla iletişimde?	1	2	3	4	İş yerinde iletişimde?	1	2	3	4	
	HIÇ	BAZEN	SIKLIKLA	UYGUN DEĞİL																			
Ailenizle iletişimde?	1	2	3	4																			
Arkadaşlarınızla iletişimde?	1	2	3	4																			
İş yerinde iletişimde?	1	2	3	4																			
316	Şimdi sayacaklarımı ne kadar sıklıkla yapıyorsunuz? Hiç mi, haftada 1-2 kez mi, haftada 3-4 kez mi yoksa her gün mü?	<table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th>HIÇ</th> <th>HAFTADA 1-2 KEZ</th> <th>HAFTADA 3-4 KEZ</th> <th>HER GÜN</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Türkçe gazete okuma</td> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> <td>4</td> </tr> <tr> <td>Türkçe televizyon yayınları seyretme</td> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> <td>4</td> </tr> <tr> <td>Türkçe internet sitelerini ziyaret</td> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> <td>4</td> </tr> </tbody> </table>		HIÇ	HAFTADA 1-2 KEZ	HAFTADA 3-4 KEZ	HER GÜN	Türkçe gazete okuma	1	2	3	4	Türkçe televizyon yayınları seyretme	1	2	3	4	Türkçe internet sitelerini ziyaret	1	2	3	4	
	HIÇ	HAFTADA 1-2 KEZ	HAFTADA 3-4 KEZ	HER GÜN																			
Türkçe gazete okuma	1	2	3	4																			
Türkçe televizyon yayınları seyretme	1	2	3	4																			
Türkçe internet sitelerini ziyaret	1	2	3	4																			
317	Türkiye'de ikamet ettiğiniz süre boyunca yaşadığımız il dışında kaç ili ziyaret ettiniz?	HIÇ ZİYARET ETMEDİ ..... 00 ZİYARET EDİLEN İL SAYISI ..... <input type="text"/> <input type="text"/>																					
318	Türkiye'de sinema, tiyatro, konser gibi kültürel faaliyetlerde ne sıklıkla bulunursunuz? Hiç mi, bazen mi, sıklıkla mı?	HIÇ ..... 1 BAZEN ..... 2 SIKLIKLA 3																					

319	Yaşadığımız şehirde, şehir içi ulaşımda toplu taşıma araçlarını ne kadar sıklıkla kullanıyorsunuz? Hiç mi, bazen mi, sıklıkla mı?	HİÇ ..... 1 BAZEN ..... 2 SIKLIKLA 3	
320	Yaşadığımız ilde şehir merkezine alışveriş veya gezmek için ne sıklıkla gidersiniz? Hiç mi, bazen mi, sıklıkla mı?	HİÇ ..... 1 BAZEN ..... 2 SIKLIKLA 3	
321	Türkiye'de bugüne kadar uyruğunuz nedeniyle sayacağım alanlarda ayrımcılığa maruz kaldınız mı? Hiç mi, bazen mi, sıklıkla mı?		
	Günlük hayatta (otobüste, alışverişte vs.)?	GÜNLÜK HAYAT 1	2 3 4
	İş yerinde?	İŞ YERİ 1	2 3 4
	Ev aradınız mı? Ev ararken ayrımcılığa maruz kaldınız mı?	EV ARARKEN 1	2 3 4
	İş aradınız mı? İş ararken ayrımcılığa maruz kaldınız mı?	İŞ ARAMA 1	2 3 4
	İkamet izin işlemlerinde?	İKAMET 1	2 3 4
	Sayacağım kurumlarda bulundunuz mu? Bulduysanız ayrımcılık yaşadınız mı?		
	Poliste?	POLİS 1	2 3 4
	Okulda?	OKUL 1	2 3 4
	Sağlık kuruluşlarında?	SAĞLIK KURULUŞU ... 1	2 3 4
	Diğer devlet kurumlarında?	DEVLET KURUMU 1	2 3 4
322	Türkiye'de yaşarken kendinizi güvende hissediyor musunuz?	EVET ..... 1 HAYIR 2	
323	Türkiye'de yaşadığımız süre boyunca hiç fiziksel şiddet veya cinsel tacize uğradınız mı?	EVET ..... 1 HAYIR 2	

BÖLÜM 4. HİZMETLERE ERİŞİM

401	Şimdiye kadar Türkiye'de sağlık hizmetlerinden hiç faydalandınız mı?	EVET ..... 1 HAYIR ..... 2 → 404
402	Herhangi bir sağlık sorununuz olduğunda en sık hangi kuruma başvuruyorsunuz?	SAĞLIK OCAĞI/AİLE HEKİMİ ..... 10 DEVLET HASTANESİ ..... 11 ÜNİVERSİTE HASTANESİ ..... 12 ÖZEL POLİKLİNİK ..... 13 ÖZEL HASTANE ..... 14 ÖZEL DOKTOR ..... 15 MEDİKO ..... 16 DİĞER ..... 96 (BELİRTİN)
402A	<p><i>SORU 151'E BAKIN.</i></p> <p>SAĞLIK SİGORTASI VARSA ☐ SAĞLIK SİGORTASI YOKSA ☐ → 403</p>	
403A	Bu kurumdan aldığımız hizmetler sağlık sigortanız tarafından tamamen mi karşılanıyor, kısmen mi karşılanıyor yoksa hiç karşılanıyor mu?	TAMAMEN KARŞILANIYOR ..... 1 KISMEN KARŞILANIYOR ..... 2 HIÇ KARŞILANMIYOR 3
403	Bu kurumdan aldığımız hizmetten genel olarak memnun kaldınız mı?	EVET ..... 1 HAYIR 2
404	<p><i>SORU 129'A BAKIN. BURS ALMIŞ İSE:</i> Eğitim bursu dışında bugüne kadar kamu kuruluşlarından, özel kuruluşlardan ya da sivil toplum kuruluşlarından nakdi veya aynı herhangi bir yardım aldınız mı?</p> <p><i>SORU 129'A BAKIN. BURS ALMAMIŞ İSE:</i> Bugüne kadar kamu kuruluşlarından veya özel kuruluşlardan ya da sivil toplum kuruluşlarından nakdi veya aynı herhangi bir yardım aldınız mı?</p>	EVET ..... 1 HAYIR ..... 2 → 501
405	Nereden aldınız? Başka?	KAMU ..... A ÖZEL ..... B STK ..... C VAKIF ..... D DİĞER ..... U (BELİRTİN)

BÖLÜM 5. GELECEĞE YÖNELİK PLANLAR

501	Şimdi size geleceğe yönelik planlarınızla ilgili sorular soracağım. Gelecekte Türkiye'de mi yoksa başka bir ülkede mi yaşamayı düşünüyorsunuz?	TÜRKİYE'DE KALMAK..... 1 BAŞKA BİR ÜLKEYE GİTMEK..... 2
502	Türkiye'de kaç yıl daha yaşamayı düşünüyorsunuz? <i>BİR YILDAN AZ İSE "00" YAZIN.</i>	YIL..... <input type="text"/> <input type="text"/> SÜREKLİ..... 95
503	Türkiye'de kalmak istemenizin nedenleri nedir? Başka?	EŞİNİN VEYA KENDİSİNİN BURADA ÇALIŞMASI ..... A AİLESİ/AKRABALARI TÜRKİYE'DE.....B EĞİTİMİNİN BURADA DEVAM ETMESİ .....C ÇOCUKLARIN EĞİTİMİ..... D YAŞAM KOŞULLARININ DAHA İYİ OLMASI .....E TÜRKİYE'NİN DAHA GÜVENLİ OLMASI .....F TÜRKİYE'DEN BİRİYLE EVLENMİŞ/EVLENECEK .....G DİĞER ..... U (BELİRTİN)
504	<i>SORU 502'YE BAKIN.</i> SÜREKLİ OLARAK TÜRKİYE'DE YAŞAMAYI DÜŞÜNÜYÖR ☐	SÜREKLİ OLARAK TÜRKİYE'DE YAŞAMAYI DÜŞÜNÜYÖR ☐ → 601
505	Türkiye'den ayrılınca hangi ülkeye gitmeyi istiyorsunuz? <i>ÜLKE KODLARI LİSTESİNİ KULLANIN.</i>	..... <input type="text"/> <input type="text"/> (ÜLKE ADI)
506	Türkiye'den ayrılıp bu ülkeye gitmek istemenizin nedenleri nelerdir? Başka?	İŞ ARAMAK ..... A AİLESİNİN YANINA GİTMEK .....B EĞİTİM SÜRESİ DOLUYOR .....C KENDİ ÜLKESİNE DÖNMEK İSTİYOR ..... D GİDECEĞİ ÜLKE DAHA GÜVENLİ..... E YAŞAM STANDARTLARINI YÜKSELTMEK ..... F DİĞER ..... U (BELİRTİN)

BÖLÜM 6. YABANCILAR VE ULUSLARARASI KORUMA KANUNU VE İKAMET İZİNİ SÜRECİ

601	<p>Şimdi size ikamet izni başvurularınızla ilgili bazı sorular sormak istiyorum. İkamet izni başvurunuz ve başvurunuzun değerlendirilmesi sürecinde şimdi sayacağım konularda sıkıntı/zorluk yaşadınız mı?</p> <p>Adres bilgisi bildirimi</p> <p>Gelir bilgisi bildirimi</p> <p>Sağlık sigortası yaptırılması</p> <p>Asgari ikamet süresi şartının aranması</p> <p>GİGM internet sitesinden randevu alınması</p> <p>GİGM İl Müdürlüğü'nde işlem yapılması</p> <p>Başvuru sonuçlanma süresi</p>	<table border="0"> <thead> <tr> <th></th> <th>EVET</th> <th>HAYIR</th> <th>UYGUN DEĞİL</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>ADRES BİLDİRİMİ .....</td> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>GELİR BİLDİRİMİ.....</td> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>SAĞLIK SİGORTASI.....</td> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>ASGARI İKAMET SÜRESİ .....</td> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>GİGM RANDEVU.....</td> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>GİGM İŞLEM .....</td> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> </tr> <tr> <td>BAŞVURU SONUÇLANMA .....</td> <td>1</td> <td>2</td> <td>3</td> </tr> </tbody> </table>		EVET	HAYIR	UYGUN DEĞİL	ADRES BİLDİRİMİ	1	2	3	GELİR BİLDİRİMİ.....	1	2	3	SAĞLIK SİGORTASI.....	1	2	3	ASGARI İKAMET SÜRESİ	1	2	3	GİGM RANDEVU.....	1	2	3	GİGM İŞLEM	1	2	3	BAŞVURU SONUÇLANMA	1	2	3	
	EVET	HAYIR	UYGUN DEĞİL																																
ADRES BİLDİRİMİ	1	2	3																																
GELİR BİLDİRİMİ.....	1	2	3																																
SAĞLIK SİGORTASI.....	1	2	3																																
ASGARI İKAMET SÜRESİ	1	2	3																																
GİGM RANDEVU.....	1	2	3																																
GİGM İŞLEM	1	2	3																																
BAŞVURU SONUÇLANMA	1	2	3																																
602	<p>İkamet izni işlemleriyle ilgili olarak sayacaklarımı duydunuz mu?</p> <p>Başvurular İl Göç İdaresi Müdürlükleri'ne yapılır.</p> <p>İkamet izni için gerekli belgeler, başvuru sahibi tarafından İl Göç İdaresi Müdürlüğü'ne postalanır ve ikamet izin belgesi PTT aracılığıyla başvuru sahibinin bildirdiği adrese gönderilir.</p> <p>İkamet izni başvurusu, ikamet izinleri arası geçiş başvurusu veya ikamet izni uzatma başvurusu elektronik ortamda GİGM internet sitesi e-ikamet uygulaması üzerinden yapılabilir.</p>	<table border="0"> <thead> <tr> <th></th> <th>EVET</th> <th>HAYIR</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>BAŞVURU.....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>ADRESE POSTALAMA .....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>E-İKAMET.....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> </tbody> </table>		EVET	HAYIR	BAŞVURU.....	1	2	ADRESE POSTALAMA	1	2	E-İKAMET.....	1	2																					
	EVET	HAYIR																																	
BAŞVURU.....	1	2																																	
ADRESE POSTALAMA	1	2																																	
E-İKAMET.....	1	2																																	
603	<p>Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda ikamet izni ile ilgili yapılan değişiklikleri takip ediyor musunuz?</p>	<p>EVET ..... 1</p> <p>HAYIR ..... 2</p>	606																																
604	<p>Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda ikamet izni ile ilgili yapılan değişiklikleri sayacağım yerlerden takip ediyor musunuz?</p> <p>GİGM internet sitesi</p> <p>İl Göç İdaresi Müdürlükleri</p> <p>Yabancılar İletişim Merkezi (YİMER) (ALO 157)</p>	<table border="0"> <thead> <tr> <th></th> <th>EVET</th> <th>HAYIR</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>GİGM .....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>İL GÖÇ İDARESİ .....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>YİMER.....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> </tbody> </table>		EVET	HAYIR	GİGM	1	2	İL GÖÇ İDARESİ	1	2	YİMER.....	1	2																					
	EVET	HAYIR																																	
GİGM	1	2																																	
İL GÖÇ İDARESİ	1	2																																	
YİMER.....	1	2																																	
605	<p>Bunların dışında, kanundaki değişiklikleri başka nerelerden takip ediyorsunuz?</p> <p>Başka?</p>	<p>TELEVİZYON ..... A</p> <p>GAZETE/DERGİ/KİTAP..... B</p> <p>AFİŞ/PANO ..... C</p> <p>İNTERNET/SOSYAL MEDYA..... D</p> <p>OKUL..... E</p> <p>AKRABA/ARKADAŞ/TANIDIK ..... F</p> <p>KAMU KURUM/KURULUŞ ..... G</p> <p>DİĞER ..... U</p> <p>(BELİRTİN)</p> <p>BAŞKA BİR YERDEN TAKİP ETMİYOR ..... X</p>																																	

606	<p>İkamet izni işlemleri ve süreciyle ilgili olarak sayacağım kuralları duydunuz mu?</p> <p>İkamet izni 6 ay içinde kullanılmadığında geçerliliğini yitirir.</p> <p>Pasaport süresinin, istenilen ikamet izni süresinden 60 gün (2 ay) daha uzun olması gerekir.</p> <p>Türkiye dışında kalış süresinin aşılması, ikamet izninin iptaline sebep olur.</p> <p>İkamet izni başvurusu ya da uzatma işlemleri devam eden kişi, başvuru formu ile işlemleri sonuçlanıncaya kadar Türkiye'de yasal olarak kalabilir.</p> <p>Vize veya ikamet ihlali durumlarında sınır dışı etme, giriş yasağı kararı, cezalı harç ödeme yaptırımları uygulanabilir.</p>	<p style="text-align: center;">EVET HAYIR</p> <p>GEÇERLİLİK SÜRESİ..... 1 2</p> <p>PASAPORT SÜRESİ..... 1 2</p> <p>YURT DIŞINDA KALMA ..... 1 2</p> <p>İKAMETE DEVAM ..... 1 2</p> <p>YAPTIRIMLAR ..... 1 2</p>			
607	<p>Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda yer alan aile ikamet izni işlemleriyle ilgili olarak sayacağım maddeleri duydunuz mu?</p> <p>A. Birden fazla eş ile evlilik durumunda aile ikamet izni verilmeyen eşten olan çocuklara aile ikamet izni verilebilir.</p> <p>B. Çocukların aile ikamet izninde, Türkiye dışında bulunan ve çocuğun velayetine sahip olan anne veya babadan muvafakat alınır.</p> <p>C. Aile ikamet izinleri, 18 yaşına kadar, öğrenci ikamet izni almadan ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında eğitim hakkı sağlar.</p> <p>D. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan bir kişiden aile içi şiddet nedeniyle boşanmış olan mağdur yabancıya, 3 yıl aile ikamet izninde kalmış olma şartı aranmaksızın kısa dönemli ikamet izni verilebilir.</p> <p>E. Destekleyicinin ölümü hâlinde, bu kişiye bağlı aile ikamet izniyle kalanlara, süre şartı aranmadan kısa dönem ikamet izni verilebilir.</p>	<p>EVET HAYIR</p> <p>1 2</p> <p>607B ←</p> <p>1 2</p> <p>607C ←</p> <p>1 2</p> <p>607D ←</p> <p>1 2</p> <p>607E ←</p> <p>1 2</p> <p>610 ←</p>	<p>608 Bu kanun maddesini yararlı buluyor musunuz?</p> <p>EVET HAYIR</p> <p>1 2</p> <p>1 2</p> <p>1 2</p> <p>1 2</p> <p>1 2</p> <p>1 2</p>	<p>609 Sizin ya da ailenizin ikamet işlemlerinde bu maddeye dayanarak karar alındı mı?</p> <p>EVET HAYIR</p> <p>1 2</p> <p>1 2</p> <p>1 2</p> <p>1 2</p> <p>1 2</p>	
610	<p>Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda yer alan öğrenci ikamet izni ve öğrenci çalışma izni ile ilgili olarak sayacağım maddeleri duydunuz mu?</p> <p>A. Türkiye'deki ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri çalışma izni almak kaydıyla çalışabilir.</p> <p>B. Ön lisans ve lisans öğrencilerinin çalışma hakkı ilk yıldan sonra başlar.</p> <p>C. Ön lisans ve lisans öğrencilerinin çalışma süresi haftada 24 saatten fazla olamaz.</p> <p>D. Öğrenci ikamet izni, yabancınn eşi ve çocukları hariç diğer yakınlarına Türkiye'de kalması için hiçbir hak sağlamaz.</p>	<p>EVET HAYIR</p> <p>1 2</p> <p>610B ←</p> <p>1 2</p> <p>610C ←</p> <p>1 2</p> <p>610D ←</p> <p>1 2</p> <p>701 ←</p>	<p>611 Bu kanun maddesini yararlı buluyor musunuz?</p> <p>EVET HAYIR</p> <p>1 2</p> <p>1 2</p> <p>1 2</p> <p>1 2</p>	<p>612 Siz Türkiye'de öğrenci iken çalışma izni alarak hiç çalıştınız mı?</p> <p>EVET HAYIR</p> <p>1 2</p>	

BÖLÜM 7. KONUT ÖZELLİKLERİ

701	KAPAĞA BAKIN. HANEDE YAŞIYOR ☐	HANEDE YAŞAMIYOR ☐ → 703
702	Genellikle yaşadığımız ev, evde yaşayanlardan birine mi ait, kira mı ya da ücret ödemeden mi oturuyorsunuz?	EVDE YAŞAYANLARDAN BİRİNE AİT .....1 KİRA.....2 ÜCRET ÖDEMEDEN OTURUYOR.....3 DİĞER ..... 7 (BELİRTİN)
SORU 706'YA GEÇİN.		
703	KAPAĞA BAKIN. YURTTA YAŞIYOR ☐	DİĞER (OTEL, PANSİYON) ☐ → 705
704	Kaldığımız yurt nereye bağlı?	ÜNİVERSİTE YURDU.....1 KREDİ YURTLAR KURUMU/DEVLET YURDU.....2 ÖZEL YURT.....3 VAKIF YURDU.....4 BELEDİYE YURDU.....5 DİĞER ..... 7 (BELİRTİN)
SORU 706'YA GEÇİN.		
705	Neden otelde/pansiyonda kalıyorsunuz? Başka?	İŞ YERİ/OKULDAKİ HERKES BURADA KALİYOR .....A DAHA HESAPLI .....B GEÇİCİ OLARAK KALİYOR .....C DİĞER ..... U (BELİRTİN)
706	Genel olarak ekonomik durumunuz temel ihtiyaçlarınızın karşılanması için yetersiz miydi, ancak mı yeterliydi, yeterli miydi, yoksa oldukça mı yeterliydi?	YETERSİZ ..... 1 ANCAK YETERLİ..... 2 YETERLİ..... 3 OLDUKÇA YETERLİ ..... 4 DİĞER ..... 7 (BELİRTİN)
706A	Hacettepe Üniversitesi ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından araştırmamıza dair sizi bilgilendirmek amacıyla gönderilen mektup elinize ulaştı mı?	EVET.....1 HAYIR 2

707	GÖRÜŞME HANGİ DİLDE YAPILDI?	TÜRKÇE..... 1 İNGİLİZCE..... 2 RUSÇA ..... 3 FARŞÇA ..... 4 KÜRTÇE..... 5 ARAPÇA ..... 6 DİĞER _____ 7 (BELİRTİN)	→ 709S
708	ÇEVİRMEN KULLANILDI MI?	EVET ..... 1 HAYIR..... 2	
709S	SAATİ YAZIN.	SAAT-DAKİKA ..... <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	

ÜLKE KODLARI		
01 ABD	21 Irak	41 Romanya
02 Afganistan	22 İngiltere	42 Rusya
03 Almanya	23 İran	43 Somali
04 Arnavutluk	24 İrlanda	44 Suriye
05 Avusturya	25 İspanya	45 Türkiye
06 Azerbaycan	26 İsveç	46 Türkmenistan
07 Belçika	27 İtalya	47 Ukrayna
08 Beyaz Rusya	28 Japonya	48 Yunanistan
09 Bulgaristan	29 Kanada	96 Diğer
10 Çin	30 Kazakistan	
11 Danimarka	31 Kırgızistan	
12 Endonezya	32 Kosova	
13 Fas	33 Makedonya	
14 Filipinler	34 Mısır	
15 Filistin	35 Moldova	
16 Fransa	36 Nijerya	
17 Güney Kore	37 Norveç	
18 Gürcistan	38 Özbekistan	
19 Hindistan	39 Pakistan	
20 Hollanda	40 Polonya	

01 ABD	21 Irak	41 Romanya
02 Afganistan	22 İngiltere	42 Rusya
03 Almanya	23 İran	43 Somali
04 Arnavutluk	24 İrlanda	44 Suriye
05 Avusturya	25 İspanya	45 Türkiye
06 Azerbaycan	26 İsveç	46 Türkmenistan
07 Belçika	27 İtalya	47 Ukrayna
08 Beyaz Rusya	28 Japonya	48 Yunanistan
09 Bulgaristan	29 Kanada	96 Diğer
10 Çin	30 Kazakistan	
11 Danimarka	31 Kırgızistan	
12 Endonezya	32 Kosova	
13 Fas	33 Makedonya	
14 Filipinler	34 Mısır	
15 Filistin	35 Moldova	
16 Fransa	36 Nijerya	
17 Güney Kore	37 Norveç	
18 Gürcistan	38 Özbekistan	
19 Hindistan	39 Pakistan	
20 Hollanda	40 Polonya	

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
GÖÇ İDARESİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
Lalegül Çamlıca Mahallesi 122. Sokak No:4 Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0312 422 05 00
Faks: 0312 422 09 00
e -posta: gocidaresi@goc.gov.tr
web: www.goc.gov.tr

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
Beytepe Kampüsü Çankaya/ANKARA
Tel: +90 312 297 73 71
Faks: +90 312 297 73 70
e-posta: hips@hacettepe.edu.tr
web: www.hips.hacettepe.edu.tr